

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**KÜRESELLEŞME VE KÜLTÜREL DEĞERLERİMİZDE
DEĞİŞİM UYGULAMALI BİR ÇALIŞMA: ANKARA İLİ
SİNCAN-ÇANKAYA İLÇELERİ KARŞILAŞTIRMALI BİR
ANALİZ**

NIHAT ERDEM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN:
PROF. DR. ŞABAN TANIYICI

KONYA-2018

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**KÜRESELLEŞME VE KÜLTÜREL DEĞERLERİMİZDE
DEĞİŞİM UYGULAMALI BİR ÇALIŞMA: ANKARA İLİ
SİNCAN-ÇANKAYA İLÇELERİ KARŞILAŞTIRMALI BİR
ANALİZ**

NIHAT ERDEM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

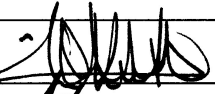

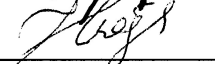
PROF. DR. ŞABAN TANIYICI

KONYA-2018

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Nihat BİLDEM
	Numarası	168104011013
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Saban TANIRICI
	Tezin Adı	Küreselleşme ve Kültürel Değerlerimizde Değişim Uygulamalı bir çalışma: Ankara İli Sincan -Çankaya İlçeleri Karşılaştırmalı bir analiz

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan başlıklı bu çalışma ^{30/5/2018} tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/~~oyçokluğu~~ ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Özde UZUN	
2	Prof. Dr.	Saban TANIRICI	
3	Prof. Dr.	H. TUĞBA ERÖLÜ	

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Nihat ERDEM		
	Numarası	168104011013		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Kırsallaşma ve Kültürel Değerlerimizde Değişim Uygulamalı bir Çalışma: Ankara İli Sincan-Çankaya İlçeleri Karşılaştırmalı bir analiz			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Nihat ERDEM

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Nihat ERDEM		
	Numarası	168104011013		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof.Dr. ŞabanTANIYICI		
Tezin Adı	KÜRESELLEŞME VE KÜLTÜREL DEĞERLERİMİZDE DEĞİŞİM UYGULAMALI BİR ÇALIŞMA: ANKARA İLİ SİNCAN-ÇANKAYA İLÇELERİ KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ			

Sanayi devrimi ile başlayıp, 2.Dünya savaşı sonrası hız kazanan ulaşım ve telekomünikasyon teknolojilerindeki inanılmaz ilerlemeler, dünya üzerindeki tüm iktisadi, siyasi, ulusal, sosyal ve kültürel hudutları ortadan kaldırarak yenedünya düzenini ortaya çıkarmıştır. Bu teknolojik gelişmeler dünya üzerindeki toplumlari birbirlerine yakınlaştırarak kültürlerinden haberdar olmalarına ve etkilenmelerine sebep olmuştur. Küreselleşme sürecinin estirdiği popüler kültür rüzgarı toplumlarda gelişmiş ülkelerin insanlarına öykünme yani onlar gibi yaşama, giyinme, yeme, içme, eğlenme, davranma ve düşünme arzularını doğurmuştur. Ekonomik ve Kültürel emperyalizm Türkiyede etkisini 24 Ocak 1980 kararları ve 12 Eylül 1980'deki askeri darbesiyle birlikte artırmış olup, Türk toplumu yeni bir sosyo-kültürel değişme sürecinin içine girmiştir. Küresel çapta paradigma değişimine maruz kalan Türk toplumu bir yandan ekonomik diğer yandan da sosyo-kültürel değişim-dönüşüm girdabına sürüklenmiştir. Araştırmamızın amacı Küreselleşme kavramının gerçekte neler ihtiva ettiğini, küreselleşmenin ardında gizlenen güçleri ve bu güçlerin ülkeleri özellikle de Türk toplumunu dönüştürmeye yönelik silahlarının neler olduğunu, daha çok hangi değerlerimizin saldırı altında olduğu, varsa direnç gösteren değerlerimizin mevcudiyetini saptayıp çözüm önerileri sunabilmektir. Bu amaçla hazırlanan çalışma üç bölümden oluşmaktadır: Çalışmanın birinci bölümünde Türkiye'de sıkça tartışılan küreselleşme kavramı, küreselleşmeyi ortaya çıkaran etkenler, küreselleşmeye yönelik bakış açıları incelenmiş olup, küreselleşme sürecinin aktörleri olarak çok uluslu şirketler, uluslararası örgütler ve uluslararası sivil toplum örgütleri ele alınmıştır. İkinci

bölümde ise; kültür ve milli kültür kavramları açıklanarak, kültürel değişimler ve Türk kültürü üzerinde durulmuş, kültürel değerler ile normlar mercek altına alınmıştır. Araştırmamızın üçüncü bölümünde ise; medya ve kültür ilişkisi ayrıntılı bir şekilde incelenmiş olup, anket verilerinden elde edilen bulgular çalışmanın amaçları ışığında değerlendirilmiştir.

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Nihat ERDEM		
	Student Number	168104011013		
	Department	Political Science and Public Administration		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. Şaban TANIYICI		
Title of the Thesis/Dissertation	AN APPLIED STUDY ON GLOBALIZATION AND CULTURAL VALUES: A COMPARATIVE ANALYSIS OF SINCAN-CANKAYA RANKS IN ANKARA			

The progress in transportation and telecommunication technologies which accelerated after World War II, has eliminated all the economic, political, national, social and cultural boundaries in the world and exposed new world order. These technological advancements have made societies to be aware of cultures of each other and to influence themselves by making them closer to each other. Local-national motifs all around the world have been losing value and are being replaced by monotony in every field. Global culture ingredient which are being exposed unidirectionally by media and various communication channels, is enchaining societies to itself without being noticed and detracting them from their own eigenvalues every single second. Economical and cultural imperialism which increased its effectiveness in Turkey with decisions of January 24th 1980 and military coup September 12th 1980 and it hauled Turkish society into a progress of new socio-economic change. Turkish society which was exposed to the change of paradigm globally, on the other hand, had been attracted to swirl of socio-cultural change-transformation. Our purpose of research is to determine and offer a solution proposal what really does concept of globalization contain, hidden powers behind globalization and what kind of weapons these hidden powers keep to convert countries especially Turkish society, which of our values are mostly under attack and presence of our values

which still -if any- resists. In the first section of the study, globalization concept which is being debated frequently, factors that exposed globalization and perspectives towards it have been examined and multi-national companies which are actors of globalization progress, international organizations and international non-governmental organizations have been held. In second section; concepts of culture and national culture have been explained, cultural changes and Turkish culture have been emphasized, cultural values and standarts have been scrutinized. In the third section of our research, relationship between media and culture is examined in an all-inclusive manner also findings which were obtained from survey data have been evaluated within the purposes of the study.

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
TEŞEKKÜR	xiv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
KÜRESELLEŞME	4
1.1. Küreselleşme Kavramına Genel Bir Bakış	4
1.2. Küreselleşme Kavramının Tanımı ve Kapsamı	8
1.3. Küreselleşmenin Tarihsel Süreci.....	24
1.4. Küreselleşmeyi Ortaya Çıkaran Etkenler.....	28
1.4.1. Teknolojik İlerlemeler	29
1.4.2. Ekonomik İlerlemeler.....	34
1.4.3. Siyasal İlerlemeler	39
1.5. Küreselleşmeye Yönelik Bakış Açılıarı	43
1.5.1. Küreselleşme Taraftarları	44
1.5.2. Küreselleşme Karşıtları	49
1.5.3. Dönüşümcüler	55
1.6. Küreselleşme sürecini Yönlendiren Aktörler.....	58
1.6.1. Çokuluslu Şirketler.....	58
1.6.2. Uluslararası Örgütler	68
1.6.3. Uluslararası Sivil Toplum Örgütleri.....	73
İKİNCİ BÖLÜM	79
KÜLTÜR	79
2.1. Kültür Kavramı	79
2.2. Milli Kültür	86
2.3. Kültür Değişimleri ve Değişimlerdeki Arka Perde	91
2.4.1. Kültürel Yayılmacılık.....	104
2.4.2. Kültürel Değerlerin Tektipleştirilmesi	105
2.4.3. Küreselleşme, Amerikanlaşma, McDonaldlaşma	112
2.5. Türk Kültürü ve Milli Devlet	120
2.5.1. Tektipleşme ve Milli Kimlik	120
2.5.2. Tektipleşme ve Milli Kültür	127
2.6. Küresel Dünya ve Türk Kültürü.....	133
2.6.1. Kültürel Korumacılık Fikrinin Yaygınlaşması.....	133
2.6.2. Kültürel Kurumların Yaygınlaşması	137
2.7. Kültürel Değerler ve Normlar	139
2.7.1. Kültürel Değerler.....	141
2.7.2. Kültürel Normlar	146

2.7.3. Anomi ve Sapma	149
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	152
KÜRESELLEŞME MEDYA-KÜLTÜR İLİŞKİSİ.....	152
3.1. Küreselleşmede Medyanın Oynadığı Rol	152
3.2. Küreselleşme ve Kitle İletişim Araçları.....	155
3.3. Küreselleşmenin Televizyon Yayıncılığı ve İnternet Üzerindeki Etkileri....	159
3.3.1. Diziler.....	161
3.3.2. Eğlence Programları.....	163
3.3.3. Reklamlar	165
3.3.4. İnternet.....	167
3.4. Küresel Kültür ve Medya İlişkisinin İrdelenmesi	169
3.5. Araştırmanın Konusu, Problemi ve Hipotezi.....	171
3.6. Araştırmanın Yöntemi, Evren ve Örneklem	174
3.7. Araştırmanın amacı ve önemi	182
3.8. Araştırmanın Bulguları.....	184
3.8.1. Örneklem Demografik Yapısı ve Sosyo-Ekonomik Özellikleri	184
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	214
KAYNAKÇA	224
EKLER	240
EK 1.	240
EK 2.	246
Öz Geçmiş.....	281

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1.	Sosyo- demografik bulgular 1	185
Çizelge 3.2.	Sosyo- demografik bulgular 2	186
Çizelge 3.3.	Katılımcıların siyasi yelpazesi	188
Çizelge 3.4.	AF1 Bireyle Kurumlararası çözülme için verilen cevapların frekans ve yüzdeleri	189
Çizelge 3.5.	AF2 Bireyler arası çözülme için verilen cevapların frekans ve yüzdeleri	189
Çizelge 3.6.	AF3 Bireyle grup arası çözülme için verilen cevapların frekans ve yüzdeleri	190
Çizelge 3.7.	Ölçekten alınan puan ortalamaları	190
Çizelge 3.8.	Ölçek toplam ve alt ölçekler cronbach alfa katsayıları	198
Çizelge 3.9.	Ölçek toplam ve alt ölçekler arasındaki ilişki durumu.....	199
Çizelge 3.10.	Cinsiyet ile ölçek puanlarının karşılaştırılması	199
Çizelge 3.11.	Bölgelere göre yaş grupları ile ölçek puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi.....	200
Çizelge 3.12.	Medeni durum ile ölçek puanlarının karşılaştırılması	202
Çizelge 3.13.	Doğum yeri ile ölçek puanlarının karşılaştırılması	203
Çizelge 3.14.	Şehirde geçirilen yıl ile ölçek puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi.....	203
Çizelge 3.15.	Ev sahipliği durumu ile ölçek puanlarının karşılaştırılması.....	204
Çizelge 3.16.	Eğitim durumu ile ölçek puanlarının karşılaştırılması	205
Çizelge 3.17.	Anne – Babanın eğitim durumu ile ölçek puanlarının karşılaştırılması	206
Çizelge 3.18.	Meslek ile ölçek puanlarının karşılaştırılması.....	207
Çizelge 3.19.	Aylık ortalama gelir ile ölçek puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi.....	208
Çizelge 3.20.	Aylık ortalama toplam gelir ile ölçek puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi.....	211
Çizelge 3.21.	Dindarlık seviyesi ile ölçek puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi.....	213

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. Dindarlık değerlendirmesinin bölgelere göre dağılımı 187

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AIDS	Acquired Immune Deficiency Syndrome(Edinilmiş Bağışıklık Eksikliği Sendromu)
APEC	Asia Pacific Economic Cooperation(Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Örgütü)
AR-GE	Araştırma Geliştirme
BBC	British Broadcasting Corporation(İngiliz Radyo Televizyon Kurumu)
BM	Birleşmiş Milletler
CNN	Cable News Network(Amerika Menşeyli Haber Kanalı)
ÇEKÜL	Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı
Çev	Çeviren
ÇUŞ	Çok Uluslu Şirketler
DB	Dünya Bankası
Der	Derleyen
DNA	Deoksiribo Nükleik Asit(Genetik kodlar taşıyan nükleik asit)
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DSB	Dispute Seattlement Body (Anlaşmazlıkların Çözümü Organı)
DTCF	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
GATT	General Agreement on Tarriffs Trade(Ticaret ve Gümrük Tarifeleri Genel Anlaşması)
GDT	Genetiği Değiştirilmiş Toplum
GE	General Electric(General Elektrik Amerika Birleşik Devletleri menşeyli dev teknoloji şirketi)
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
ICOM	İnternational Concil of Museums(MilletlerarasıMüzeler Konseyi)
ICOMOS	İnternational Council on Monuments and Sites (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi)

ILO	İnternational Labour Organization(Uluslararası Çalışma Örgütü)
IMF	İnternational Monetary Fund(Uluslararası Para Fonu)
INGO	İnternational Non-Governmental Organization(Uluslararası Sivil Toplum Örgütü)
KİFAÇ	Kültürel İfadelerin Çeşitliliği
KÜMİD	Kültürel Mirasın Dostları Derneği
MAİ	Multilateral Agreement on Investment(ÇokTaraflı YatırımAnlaşması)
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MR	Manyetik Rezonans Görüntüleme(Elektromanyetik dalgalarla görüntüleme sağlayan sistem)
MTV	MusicTelevision(ABD kaynaklı bir müzik ve gençlik kanalı)
MÜİFV	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
NAFTA	North American Free Trade Agreement (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması)
NATO	North Atlantic Treaty Organization(Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
NED	National Endowment for Democracy(Demokrasi için ulusal bağış)
NGO	Non-Govermental Organizations(Hükümetdışı Kuruluşlar)
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development(Ekonomik kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
SPSS	Statistical Packages for the Social Sciences(İstatistik Programı)
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
STÖ	Sivil Toplum Örgütü
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TİKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TPAO	Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization(Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
US ARMY	United States Army(Amerika Birleşik Devletleri Ordusu)
USAID	United States Agency for International Development(Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Dairesi)
Vol	Cilt
Yay	Yayımları
Yy	Yüzyıl

TEŞEKKÜR

Çalışma boyunca engin bilgisi, deneyimi, tavsiyeleri ve yönlendirmeleriyle yolumu aydınlatan, değerli vaktini her başım sıkıştığında benimle paylaşmaktan imtina etmeyen kendisini her zaman örnek alacağım tez danışmanım, sevgili hocam, kıymetli büyüğüm Prof. Dr. Şaban Tanıyıcı'ya, tez çalışmama rehberlik eden, bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım, yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Erdal Bayrakçı'ya, Doç. Dr. Erhan Örselli, Esra Banu Sipahi ve bölüm başkanımız Prof. Dr. Önder Kutlu'ya

Araştırmamın başından sonuna kadar hep destek olan değerli meslektaşlarım uzm. Tolga Kaya, Fırat Seyhan ve Hakan Badem'e

Araştırmaya katılmayı kabul eden ve içtenlikle anket sorularına cevap veren tüm yurttaşlara,

Araştırmamın her aşamasında bana güç veren değerli aileme, oğlum Can'a ve aziz Türk milletine şükranlarımı sunarım.

GİRİŞ

Küreselleşme Kavramı üzerine birçok tanım yapılmış, fakat kavramın çok yönlü olması sebebiyle, akademik çevrelerin üzerinde tam olarak mutabık kaldığı bir tanıma kavuşamamıştır.

1963 yılında Kanadalı Profesör McLuhan'ın "Küresel Köy" kavramını kullanmasıyla literatüre giren sözcük özellikle 1980'li senelerde çok daha kullanılır hale gelmiştir. Küreselleşmenin en karakteristik özelliği hızla gelişen bilim ve teknolojiyi etkin bir şekilde kullanarak uzak mesafeleri yakınlaştırması, çok hızlı iletişim kanalları kurarak dünyanın küçülmesini sağlamasıdır. Bu durum ise tüm insanlığı, olumlu-olumsuz yönleriyle engellenemez bir küresel düzene doğru girdap gibi içine çekmektedir.

Küreselleşme kavramı diğer disiplinleride içinde barındıran çok yönlü bir kavramdır. Temel ilgi alanları insan yaşamını her zaman içinde olan din, kültür, ekonomi, siyaset, sosyoloji, milliyetçilik, kentleşme gibi kavramlardır. Küresel etkileşimde aktif kullandığı silahları ise gelişmiş ileri teknoloji ve kitle iletişim araçlarıdır. Küreselleşme olgusunun etkilediği önemli bir alan ise din üzerinde gerçekleşmiştir. Küreselleşmenin İslamiyet üzerine etkisi ve dinimizin küreselleşmeye karşı gösterdiği mukavemet, sosyal- dini hayatı yeni baştan dizayn etme çabaları derinlemesine araştırılması gereken önemli bir konuların başında gelmektedir.

Küreselleşme kavramıyla ilgili diğer önemli alan ise küreselleşme ve siyaset ilişkisidir. Küreselleşmeyle ortaya çıkan handigaplardan biriside ulus-devlet kavramının yıpratılması hatta yok edilmesi ve milli olan her şeye savaş açmasıdır. Küreselleşme süreciyle kentlerde toplumsal dokuyu oluşturan bütün faktörlerde değişmektedir. Kentler kendi içinde insanları ekonomik seviyelerine göre ayırtmış, izole olmuş güvenli sitede oturmak popüler hale gelmiş, komşuluk ilişkileri yok olmaya yüz tutmuş, kentsel dönüşüm adı altında kentlerin tarihi dokuları bozularak yüksek katlı binalar yapılmış, ranta dayalı kent planlaması yapıldığından kentlerdeki trafik çekilmez olmuş, kentler gittikçe birbirine benzer hale gelmiştir. Kentlerimiz kültürel mimarimizi yansıtmak bir yana hergün yenisi eklenen kuleler ve çok katlı ucube binalarla gittikçe yaşanmaz hale getirilmiştir. Kent merkezlerinde sayıları gün

geçtikçe artan alış veriş merkezleri ise toplumumuzu üreten, tasarruf eden değil, bilinçsizce tüketen, kazandığından fazlasını harcayan tüketim toplumuna dönüştürmede çok etkili olmaktadır. Artık kentler küreselleşmenin toplum üzerinde baskın karakteristik özelliklerini belirleyen ve onları bünyesinde barındıran birer merkez haline gelmektedirler.

Küreselleşme sürecini algılamamıza ve anlamlandırmamız yardımcı olan en temel konuların üstünde küreselleşme ve kültür ilişkisi gelmektedir. Kültür, insan - toplumun dünyaya ve sosyolojik olaylara nasıl baktığını, tutum-davranışlarını hangi ölçüye göre esas aldığı gösteren evrensel bir olgudur. Kültür insan ve içinde yaşadığı topluma dair bir mana haritası verir. Milli kültürel kodlar, toplumların genetik DNA'sı hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlamaktadır. Toplumları geleceğe taşıyacak olan bu kültürel maddi ve manevi değerler bütünüdür. Millet olma, milli birlik, milli irade, milli görüş ve milli bilinç milli kültürel değerler sayesinde anlam kazanan kavramlardır. Bu bağlamda, günümüzdeki önemli tartışma konularından "Küresel Kültür" kavramı, küreselleşmenin sonucu ortaya çıkmıştır. Tek yönlü, zorlayıcı kültür emperyalizminin sevimli yüzü gibi gösterilmeye çalışılan küresel kültür, çok tehlikeli bir şekilde dünya genelinde faaliyet gösterebilmektedir. Çalışmanın temel konusunu oluşturan küreselleşme sonucu meydana gelen kültürel değerlerimizdeki değişim küreselleşme karşıtı hipotez ile kaleme alınmıştır. Hemen belirtmek gerekir ki küreselleşmeye dair yaklaşımlardan küreselleşme yandaşları ve dönüşümcü savlarda mevcuttur. Ancak çalışma temel olarak küresel kültür kavramının küresel emperyalizm ve Batı-Amerikan kökenli neo-liberal "Oyun" nun görünürdeki temsilcisi olduğu asıl amacın ise Amerikan kapitalizminin menfaatlerini güvence altına alarak, tüm dünyada yaygınlaşmasını sağlayıp, kültürel dönüşümü (McDonalddlaşma) sağlamaktır savıyla hareket edilmiştir.

Sürekli değişen ve gelişen dünyada telekomünasyon ve ulaşımda yaşanan başdöndürücü ilerlemeler, günümüzde bireyleri, toplumları ve dünyayı birbirine çok daha yakından etkileşir duruma getirmektedir. Birçok alanda ortaya çıkan bilimsel ve teknolojik ilerlemeler, ülkeler arasındaki ilişkileri geliştirerek, toplumlarda değişim sürecinde ivme kazanmasına sebep olmaktadır. Ancak, kültürel küreselleşme ya da eleştirel bir bakış açısıyla kültürel emperyalizm sunduğu değerler ve ortaya çıkardığı gereksinimler itibarıyla milli değerleri hedef alıp dönüşüme uğrattırken, aslında genel

çerçevede tüm toplumları dönüşüme zorlamaktadır. Türkiye gerçeğinden hareketle özellikle yazılı ve görsel medya bu tek yönlü değişimde etkin rol oynamaktadır. TÜİK verilerine göre insanlarımızın büyük çoğunluğunun serbest zamanlarını televizyon seyrederek geçirdikleri göz önüne alınırsa televizyon aracılığıyla verilen bilinçaltı (subliminal) mesajlar dönüşüm sürecinde çok hızlı ve etkin bir silah olarak hergün evlere girmektedir. Bu mesajlar küresel kültürel emperyalizmin bilinçli bir şekilde tüm dünyaya yayılmasını sağlayan başat aktörlerinden çok uluslu şirketler ve uluslararası örgütlerin Türkiye'deki medya uzantıları sayesinde stratejik bir planlama ile gündün güne toplumu dönüştürerek esir alabilmektedir. İnsanlar farkında olmadan hayat biçimlerini değiştirerek, modernleşme adı altında batılı gibi yaşar, batılı gibi düşünür olma yolunda hızla ilerlemektedirler.

Aile kurumundan başlayan Sosyo-Kültürel değişim dini, ahlaki, siyasi ve ekonomik hayatta da kendini göstermekte, fakat bu süreç sinsice, sindire sindire, yavaş yavaş olduğu için çok fark edilmemektedir. Fark edildiğinde ise dönüşüm çoktan tamamlanmış ve toplum tarafından benimsenmiş olmaktadır. Literatür çalışmaları ve akademik yayınlar küreselleşmenin daha çok ekonomik boyutu üzerinde durulmuş, kültürel boyut hakettiği ilgiyi görememiştir. Çalışmada kültürel boyutunun ele alınma sebeplerinden birisi bu unsur olup, diğer bir neden ise “Küresel Kültür” kavramının altında gizlenen büyük tehlikelerin çok geç olmadan toplum, çocuklar ve gençler tarafından anlaşılması en azından bu hususta farkındalık oluşturulmasıdır.

Bu çalışma, kültürel değerlerden bir kısmının zaman içerisinde küreselleşmenin yoğun etkisiyle ne şekilde etkilendiğini ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Ayrıca küreselleşme sonucu oluşan egemen Batı ve Amerikan kültürünün toplumda, ne gibi araçlarla etkili olduğu, insanları, ailevi değerleri, değer-tutum-davranış-düşünce yapılarını nasıl tehdit ettiğini, çocuklar ve gençlerin teknolojiyi elinde tutan güçler tarafından nasıl bombardmana tutulduğunu, televizyon dizileri, reklamlar, eğlence programlarının Türk toplumunun değer yargılarını nasıl hiçe sayıp yok etmeye çalıştığını gün yüzüne çıkarıp, bu konuda milli bilinci canlı tutmaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME

1.1. Küreselleşme Kavramına Genel Bir Bakış

Günümüzde “evrensel köy” veya “yeni dünya düzeni” gibi terimlerle gündeme gelen, gerek ülkemizde gerekse dünyada en çok tartışılan konulardan birisi küreselleşme kavramıdır. Küreselleşme artık günlük konuşmalarda bile sıklıkla kullanılan terim haline gelmiştir. Ancak yinede küreselleşme deyince algılanan durum, tam olarak net değildir. Küreselleşme kavramı bazen tüm toplumların birbirinin benzeri olma süreçlerini ve dünya üzerinde tek bir küresel kültürün egemen olmasını, bazen de toplumların, etnik grupların, toplulukların kendine has kimliklerini ve farklılıklarını ortaya çıkarma, tanımlama sürecinde de kullanılabilir (Keyman ve Srıbay, 2000:3). Anlaşılacağı üzere kavram kendi içinde paradoksları olan ya da kasten paradoksmuş gibi empoze edilmeye çalışılan bir dizi çelişkilerle ve gizemlerle karşımıza çıkmaktadır. Küreselleşme olgusunun bir taraftan dünyayı ekonomik, siyasal, sosyo-kültürel ve hatta inançsal boyutta homojen hale getirmeye çalışırken, diğer yandan da yerelleşme söylemleriyle etnik kimliklerin milliyetçilik duygularının kaşınması ulus devletlerin altını oymaya zemin hazırlamaktadır.

Küreselleşme olgusu özellikle 1980’li senelerden başlayarak ortaya çıkan neo-liberalizm diğer bir deyişle yeni sağ olarak isimlendirilen politikaların uygulanmaya başlanması ile ivme kazanmıştır. Neo-liberalizm, artık günümüzün belirleyici ekonomik, siyasal, sosyal paradigması haline gelmiştir. Neo-liberalizm 80’li yılların başından itibaren, ABD’de Ronald Reagan ve İngiltere’de Margaret Thatcher tarafından hayata geçirilen bir takım ekonomik, siyasal, sosyo-kültürel ve ideolojik boyutları da içinde barındırır. Önceleri Reagan ve Thatcher’la birlikte anılan neo-liberalizm son yirmibeş yıldır tüm dünyada kullanılan en popüler politik ekonomik eğilim haline gelmiş, merkezdeki siyasal partiler, geleneksel sol ve sağın büyük çoğunluğu bu eğilimi kabullenmişlerdir. Tüm bu siyasal partiler ve uyguladıkları politikalar, aşırı zengin yatırımcıların ve birtakım büyük şirketlerin çıkarlarını temsil

etmektedir (Başkaya, 2002: 7). Açıkça görülmektedir ki batı kaynaklı neo-liberal politikalar aslında bir elin parmaklarını geçmeyecek büyük yatırımcılara ve kardeş çok uluslu şirketlerin çıkarlarına hizmet etme yarışına dönüşmüştür.

Bu yeni neo-liberal politikalar, hızla başka batılı ülkelere de yayılmış ve gelişmekte olan, az gelişmiş ülkelere de telkin edilerek kabul edilmesinin sağlanmasıyla, 1980'lerin hakim doktrini haline dönüşmüştür. Neo-liberalizm yeni ve klasik düşünceleri içinde barındıran bir ilkeler silsilesi ortaya çıkarmaktadır: Öncelikle belirtmek gerekirse İktisat Biliminin kurucusu Adam Smith kutsal önder gibi çok hürmet görmektedir. Bu doktrin sistemi küresel dünya düzeni düşüncesini barındıran "Washington Sözleşmesi" olarak adlandırılmıştır. Neo-liberal Washington Sözleşmesi, ABD devleti ile yine bu devletin iplerini elinde tuttuğu, uluslararası finans kuruluşlarınca planlanan ve yine bunlarca değişik yollarla ekonomik saldırıya açık ülkelerde, zorlayıcı yapısal ekonomik uyum politikalarıyla hayata geçirilen, piyasa eksenli kuralların bütünüdür. En temel kaideleri ise; Piyasanın fiyatları ayarlamasına müseade et, finansı ve ticareti serbest bırak, enflasyonu ortadan kaldır ve özelleştirme yap söylemleridir (Başkaya, 2002: 21). Neo-liberal Washington sözleşmesinin baş aktörleri aslında özel ekonomin, uluslararası ekonomiyi boyunduruk altına alan ve siyasal oluşumlar dahil tüm dünyada düşünce, davranış, fikir kalıplarını değiştirme gücüne-araçlarına sahip olan belirli büyük şirketlerin efendileridir (Başkaya, 2002: 22). Aslında neo-liberal politikalar, Keynes'çi ekonomi politikalarının yerine monetarist ekonomi, devletin ekonomik alandan elini çekmesi, piyasanın güçlü kılınması gibi öğretiler yaymaktadır. Dikkatlice bakılacak olunursa küreselleşme kavramıyla özelleştirme kavramının eş zamanlı ortaya çıktığı görülmektedir. Neo-liberal görüş, küreselleşme olgusunu özelleştirme kavramıyla payandalayarak sağlamlaştırma yoluna gitmiştir. Bu sayede az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yok pahasına alınan devlet işletmeleri (eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, alt yapı gibi hizmetlerde dahil) ülkeleri daha da fakirleştirerek, küreselleşmeye yön veren aktörlerin gücüne güç katmaktadır.

Neo-liberalizm, dünya üzerinde yaşanan problemlerin nedeni olarak iki öge göstermektedir: İlki devletlerin ekonomik bağlamda çok sorumluluk alarak anormal seviyede büyümüş olduğu savı, ikincisi de sendikal yetki ve hakların çok güçlenmiş olduğu bu durumda ekonomilerin çıkmaza girmesinin başlıca sebeplerinden birisi

olduğu hipotezine dayanmaktadır (Işıklı, 1999: 103). Bu iddiaların kılıfı altında yeni emperyalizm filizlenerek, tüm dünyaya yayılma yoluna gidilmiştir. Oluşturulan bu yeni düzen yani yeni kolonicilik anlayışı, gelişimini tamamlayamamış devletlerin ekonomilerini sömürü sistemine bağımlı hale getirerek, bütünleşmeyi istedikleri yönde sağlamayı başarmışlardır. Böylece bu ülkeler aşırı iktisadi bağımlılıklarının neticesinde ekonomik bunalımlar yaşayarak, zor duruma düşürülmüşlerdir. 1994 Meksika ve 1996 Asya'da oluşan ekonomik krizlerin bu duruma örnek teşkil ettiği düşünülmektedir. Bunların sonucunda ekonomik açmaza giren ülkelerin paralarının satın alma gücü zayıflar, enflasyon canavarlaşır, toplumda siyasi-sosyal huzursuzluklar patlar ve devletler özelleştirme hamlesine zorlanırlar. Bu sayede çok uluslu şirketler çok ucuza işletmeleri ele geçirmiş olurlar. Ancak ucuza satılan işletmeler, tam netice sağlayamadığından, devletler uluslararası para fonu'nun yeniden kapısını çalıp borçlarını borçla kapatma tuzağına düşürülmeye zorlanırlar. Bu vaziyet ise ekonomik özgürlüğünü kaybetmiş devletlerin, İMF, Dünya Bankası ve diğer küresel finans kurumlarınca sadece ekonomik yönden değil, her yönden borçlu devletlerin doğrudan iç-dış işlerine müdahale etmeleri sonucunu doğurmaktadır. Hal böyle olunca, ulus devlet kavramı anlamını yitirmeye başlayacaktır. Toplumların seçim yoluyla yönetime getirdikleri iktidarların üzerinde küresel finans örgütlerinin olması, hem demokrasiyi hem de milli olan her şeyi baltalayarak yok etme sürecine taşınması muhtemeldir. Sonuçta küreselleşmenin başat aktörleri olan aileler, şirketler, örgütler ve devletler kazanmış olacak, diğer ülkeler ise yalnızca küresel sermayenin pazarı konumundan çıkamayacaklardır.

Küreselleşme olgusunun ortaya çıkardığı önemli olumsuzluklardan biriside sermaye, ürün, hizmet'in yanında teröründe küreselleşmesidir (Tuncer, 2006: 38). Bazı egemen devletler ne yazık ki, tüm dünyanın gözü önünde kendi emperyal menfaatleri doğrultusunda kullanmak, dünyaya hegomonik gücünü tescil ettirmek, ekonomik gelişimini tamamlayamamış devletleri dizayn etmek, silah endüstrisini canlı tutmak ve de kendi askerlerini sıcak temastan korumak gibi gayelerle terör örgütlerini maşa olarak kullandıkları gözlemlenmektedir. Bazen perde arkasından büyütüp besledikleri terör örgütlerinin, ulusal güvenliklerini tehdit ettiği söylemleriyle Afganistan'da olduğu gibi sorgusuz sualsiz işgal girişimini başlatırlar, bazen de Irak'ta olduğu gibi kitle imha silahları var diyerek kitleleri imha ederler,

bugün de Suriye’de olduğu gibi terör örgütlerini aleni destekleyerek Ortadoğu ve müslüman coğrafyasını kan gölüne çevirerek kendi ürettikleri terör örgütleriyle mücadele ediyormuş algısı uyandırabilirler.

Sovyetler Birliğinin parçalanması, küresel manada denge unsurunun ortadan kalkmasına neden olmuştur. Soğuk savaşta iki kutuplu dünya düzeninde iki süper güç ABD ve SSCB birbirlerini dengede tutarlarken, uluslararası ilişkilerinde istikrarlı bir çizgide gitmesini sağlamaktaydılar. Ancak Sovyet bloğunun parçalanması, ABD’yi dünya üzerinde tek süper güç durumuna getirerek, yeryüzünü şiddetin eksik olmadığı, istikrarsız, adaletsiz, riskli bir düzenle başbaşa bırakmıştır (Tuncer, 2006: 35). Sovyetler Birliğinin dağılıp, soğuk savaşın bitmesiyle tek süper güç durumuna gelen ABD, küreselleşme maskesi altında yeni kapitalizm sürecini başlatmış, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri ağına düşürme yolunda adımlar atmıştır. Böylece dünyada adaletsizlik ve şiddet artarak, zenginin daha zengin, fakirin daha fakir olacağı istikrarsız bir döneme sürüklenmiştir.

Neo-liberalizm, küçük bir grubun kendi şahsi menfaatlerini doruğa çıkarmak için toplumsal hayatın büyük çoğunluğunun kontrol altına alınmasına yön veren politikalar ve süreçlerdir (Chomsky, 2000: 7). Uygulanan bu politikaların, ekonomik geri dönütleri tüm dünyada benzer ve de beklenildiği gibi sonuçlanmıştır: Sosyal ve ekonomik adaletsizlikte müthiş bir artış, dünyanın fakir ülkelerinde yaşayan insanların durumunda akıl almaz bir geriye gitme, yeryüzünde çevrenin içinde kaldığı acıklı tablo, eşitlik, adalet, istikrardan mahrum bir küresel ekonomi ve bu sürece yön veren hayal bile edilemeyecek kadar zengin varlıklılar (Chomsky, 2000: 8). Esasen, tüm dünyada uygulamaya konulan neo-liberal politikalar gün geçtikçe dünyamızı ve insanlığı tehdit eder duruma getirmektedir. Doğal kaynakların hiç bitmeyecekmiş gibi acımasızca kullanılması, çevrenin hiçe sayılması, dünya üzerinde ekonomik-sosyal adaletsizliğin derinleşmesi, tabiatın dengelerinin gelişmiş ülkelerin endüstrilerince bozulması ve akabinde yaşanacak doğal felaketler, kıtlık, göç, savaşlar, tohumların genetiğini değiştirerek para kazanan şirketlerin ilaç sanayisine de yatırım yapmaları, silah baronlarının bitmek bilmeyen arzuları ne yazık ki dünyamızın ve insanlığın sonunu getirecek gibi görünmektedir.

1.2. Küreselleşme Kavramının Tanımı ve Kapsamı

Hayatımızı algılama ve anlamlandırmada kullandığımız nosyonlar bazen tek bir sözcük ile birçok şeyi ifade edebilirler. O tek sözcük, kişilerin yaşama bakış pencerelerinden süzülerek farklı izdüşümler oluşturur, farklı şekilde yorumlanıp, anlamlandırılabilir. Tıpkı küreselleşme kavramında olduğu gibi akademik çevreler tarafından çokça tartışılmasına, önem verilmesine ve literatür zenginliğine karşın üzerinde mutabakat sağlanmış, bütün çevrelerce kabul görmüş ortak bir tanımı mevcut değildir. Kavramın çok boyutlu olması, her disiplinin kendi açısından değerlendirmede bulunması, birçok farklı değişkeni aynı anda ihtiva etmesi ortak tanım oluşturma zorluğunu ortaya çıkarmıştır. Kendi içinde paradoksları da barındıran küreselleşme kavramı, bir yandan tüm toplumları “sözde” ayırım yapmadan kucaklarken, bir yandan da “egemen güçlerin” gücüne güç katmaya devam etmektedir görüşleri de mevcuttur.

Küreselleşmenin ne olduğu konusunda günlük hayattan kesitler vermek gerekirse: Günükle yaşamda genellikle Amerika menşeyli jiletlerle traş olunmakta, traş olurken ve sonrasında cildimizin tahriş olmaması için Fransız traş köpüğü-traş losyonu kullanılmakta, İtalyan imzalı ayakkabı giyilmekte, Japon ürünü laptop ile Güney Kore çıkışlı cep telefonumuzu yanımızdan hiç ayırmamakta, İsviçre’de üretilmiş saat kullanmakta, konforlu ve güvenli olduğundan Alman fabrikalarından çıkan otomobilleri tercih edilmekte, ileri görüntüleme yapılabilmesi için Hollandalı MR cihazına girilmekte ve tedavi olmak için İngiliz üretimi ilaçlar kullanılmaktadır. Bir diğer örnekte ise iki ayrı ülke vatandaşları, iki ayrı kültür ve dine mensup olan İngiliz prenses Diana ile Mısırlı iş adamı Dodi El Fayed’in 1997 yılında Pariste Alman üretimi bir araç ile gezinti yaparlarken kaza yapmaları ve olayın anında bütün ülkelerin gündemine oturması bu ve benzeri birçok durum dünyamızın artık küçüldüğüne dair işaretler veren paradigmlar olarak nitelendirilebilir.

Günümüzde dünyanın değişim ve gelişim sürecinin açıklanmasında kilit kavram olarak öne çıkan “küreselleşme” kavramına akademik camia tarafından fazlaca ilgi gösterilmesine ve de literatür bakımından geniş bir içeriğe sahip olmasına karşın tüm çevrelerce kabul gören ortak bir tanımı mevcut değildir. Zengingönül küreselleşme hususundaki tanımların birleştiği nokta ortak bir tanım üzerinde

uzlaşma sağlayamamış olmalarıdır (Zengingönül, 2004: 12). Küreselleşme kavramının içinde saklı grift, karmaşık, paradoksal ve çok bilinmeyenli denklemleri ortak tanımlama yapılmasına engel teşkil etmektedir.

Küreselleşme kavramı üzerinde anlaşma sağlanmış bir tanımlama yapmak çok zordur. “Körlerin fili tanımlamaya çalışmaları” nasılsa kavrama dair çerçeve çizmeye çalışanlarda buldukları noktadan anlamlandırdıkları bakış açılarına göre farklı tonlarda tanımlamalar yapmaktadırlar. Bazıları filin bacağına yakalayıp ağaç gövdesine benzetirken, bazıları da dişini kılıç, kulağını büyükçe bir kepçe sanabilir. Yani küreselleşme, ona tanımlama yapanın nereden baktığına göre farklılıklar arz eder (Günsoy, 2006: 8).

Son zamanlarda dünyamızda yaşanan hızlı değişimleri açıklamada kullanılan küreselleşme kavramının toplumsal, siyasal, ekonomik, teknolojik ve de kültürel boyutları vardır. Bu sebeple, kavrama yönelik yapılan anlamlandırma ve tanımlar nereden bakıldığına göre değişim gösteren bir mizaca sahiptir. Kimileri için küreselleşme efsane, kimileri için çok uluslu şirketlerin kullandığı bir kılıf, kimileri için ise de ulusal sınırları ortadan kaldıran bir süreçtir (Albeni ve Eroğlu, 2002: 18). Küreselleşmenin çok boyutlu bir olgu olması, ona yapılan yorum ve algılamalarında birbirine tezat oluşturacak seviyede değişiklik göstermektedir.

Giddens (2000: 20) küreselleşme olgusuna atıfta bulunmayan hiçbir siyasi söylemin tam olmayacağını altını çizerek, küreselleşmenin vazgeçilemez bir unsur olduğunu vurgulamıştır. Giddens küreselleşmeyi modernitenin bir çıktısı olarak görmekte ve bu süreci, kapitalist modernizmin yaslandığı siyasal, ekonomik ve kültürel değişimlerin dünya genelinde yaygın hale gelmesinden başka bir şey değildir diyerek açıklamaktadır. Küreselleşme gündelik yaşantımızda dahi çok sık telaffuz edilen sözcüklerdendir. Ancak yine de, küreselleşme denilince kastedilen yahut algılanan durum çok berrak bir görünüme sahip değildir. Sözcük kimi zaman toplulukların birbirleriyle türdeş olma süreçlerini ve dünya üzerinde tek bir global kültür oluşturma çabalarını, kimi zaman da toplulukların, toplumların ve milli kimliklerin kendilerine has özelliklerini ortaya çıkarma sürecinde kullanılabilir. Aslında Giddens, küreselleşme kavramının günümüzde kazandığı önemi vurgularken, bir taraftan da kavramın içinde barındırdığı çelişkilerden bahsetmektedir.

Küreselleşmenin çoğunlukla ekonomi boyutu üzerinde durulmuştur. Ancak kavramın siyasi, teknolojik, sosyo-kültürel etkileride mutlaka ele alınmalıdır. (Tatar, 2007: 40). Küreselleşme olgusu yalnızca ekonomik açıdan incelenip, diğer yönleri gerekli değeri göremezse kavram eksik değerlendirilmiş olacaktır. Çünkü küreselleşme yap-boz bir resimin parçaları gibi bütün olarak değerlendirildiği takdirde gerçek anlamına kavuşacaktır.

Küreselleşme kavramına ekonomik pencereden bakan Prenab Bardhan, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından düzenlenen “Küresel Ekonomideki Sosyal Adalet” toplantısında küreselleşmeyi, temel olarak uluslararası ekonomilerin kaynaşması ve bilhassa uluslararası ticarete ve işbirliğine kucak açmak anlamında olduğunu belirtmiştir. Uluslararası Çalışma Örgütü’ne göre küreselleşme, yeni teknolojiler, ikili ekonomik ilişkiler, aralarında hükümetler, uluslararası örgütler, çok uluslu şirketler ve sivil toplum kuruluşlarının da yer aldığı ulusal ve uluslararası çok geniş bir siyasi yelpaze tarafından yönlendirilmektedir (Zengingönül, 2004: 85-106). Bardhan’ın kavrama tek boyutlu bakışı ve idealist söylemleri gerçek hayatta pek mümkün görünmemektedir. Ülkeler arasındaki gelir farkının gelişmiş ülkeler lehine gün geçtikçe arttığı dünyamızda, küreselleşmenin nimetleri tek yönlü olarak batı ve Amerika’ya doğru akmaktadır. Zengin ülkeler daha zengin yoksul ülkeler daha yoksul olmaktadır. “Küresel ekonomik sosyal adalet” yalnızca hayallerde yaşamaktadır.

Küreselleşme, aslında ekonomik manada uluslararası ekonomik gücün dünya üzerinde baskın, etkili ve belirleyici bir rol izlemesidir. Bu sermaye gücü, rakamsal olarak ortalama 1.5 trilyon dolar kadardır. Bu para nerdeyse Türkiye’nin milli gelirinin on katına tekamül etmektedir. Ne üretileceğinden, nerede ve nasıl üretileceğine, ne fiyatla piyasada satılacağına kadar her adım titizlikle uluslararası sermaye tarafından belirlenmektedir. Aynı zamanda küresel bir tüketim anlayışıda diğer bir deyişle, tek tip bir hayat tarzı tüm dünyada yaygın hale getirilmek isteniyor. Tüm toplumlara aynı kola ve sigara içirilmeye, aynı marka kot pantolon ve ayakkabı giydirilmeye, aynı hamburger-pizza yedirilmeye çalışılıyor. Bunlara ilaveten, İngilizcede everensel bir dil oluveriyor (Öztürk, 2003: 283). Gerçekte dünya üzerindeki tüm ekonomik dengeleri elinde tutan uluslararası sermaye gücüdür. Üretimden tüketime kadar bütün süreç tüm gezegen için planlanmış ve uygulamaya

konulmuştur. Bizler sadece tüketiciler olarak verilen görevleri ifa ediyoruz ve bu süreç tüm gelişmekte olan-gelişmemiş toplumlarda rahatlıkla işlemektedir.

1990' lı yıllardan itibaren yaygın bir şekilde kullanılan küreselleşme kavramının iktisadi boyutu başat olmuş olsa da, küreselleşmeden söz edildiğinde yalnızca ticari ve finansal ilişkilerin küresel bir boyut kazanması değil, bunlara ek olarak kültürlerin kaynaşması, sosyo-kültürel hayata yön veren evrensel normların oluşması, bilgi ve iletişim araçlarında yaşanan devrim niteliğindeki gelişmeler, ulusal sınırların ve ulusal egemenliklerin aşılması, insanların güngeçtikçe çoğalan yasal ve yasadışı hareketliliği gibi başka öğeleri de kapsayan süreçten söz edilmektedir (Yıldızcan ve Aladağ, 2011: 6). İletişim alanındaki hızlı gelişmeler, sadece ekonomik alanda değil kültürel alanda da etkisini göstermiş ve insanlar başka yaşam formlarını görerek bazen gönüllü bazen de zorunlu(savaş, doğal afet, işsizlik, açlık gibi) nedenlerden dolayı vatan bildikleri toprakları terk ederek refah seviyesi yüksek olan ülkelere gidebilmek için ölümü göze alıp göç etmişlerdir. Bugün Suriye'de yaşananlar ve sonrasında savaştan kaçan masum sivillerin yaşadığı dram ortadadır. Türkiye yaklaşık üç milyon sığınmayacıya yıllardır kucak açmışken batının ve diğer devletlerin takındıkları tutum tarihin sonunun geldiğinin değil insanlığın sonunun geldiğinin habercisi niteliğindedir. Kültürlerin kaynaşması ve evrensel normlardan kasıt egemen batı ve Amerikan kültürünün diğer ülkelere empoze edilmesinden başka bir şey olmadığı apaçık ortadadır.

Yalçın (2000: 511) küreselleşme sürecinin asıl gücünün elektronik alandaki gelişime bağlı olarak, iletişim kanallarındaki inanılmaz bilimsel yeniliklerdir diyerek iletişimin önemini vurgulamaktadır. Engel tanımaz bir karakterle tüm insanları bireysel ve toplumsal olarak etki altına alan inanılmaz “iletişim gücü” , Sovyetler Birliği'nin parçalanmasından sonra, tek kutuplu hale gelmiş ve küresel manadaki kararların tek merkezden alınıp, yönetilmesinin önünü açmıştır.

Küreselleşmeyi kültürel etkileşimler bağlamında değerlendiren İçli ise medya faktörünün önemini belirtmektedir. İçli; (2001:166) “Kültürel akışlar, görüntüler semboller aracılığıyla hızlı bir biçimde gerçekleşmekte, yeni iletişim ağları, bilgi ve görüntü akışları küreselleşme sürecinin belirleyicisi olmakta, medya, imaj ve simgeler için oldukça etkin bir dağıtım şebekesi oluşturmaktadır” diyerek iletişim ve medya faktörünün kültür taşıyıcısı konumuna dikkat çekmiştir. Ancak medya ve çeşitli

iletişim kanallarıyla merkezden çevreye doğru planlı bir şekilde gerçekleşen kültürel akış kültürler arası diyalogtan ziyade egemen kültürün diğer kültürleri aşındırması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bunun perde arkasında da tüm iletişim faktörlerinin kontrolünü elinde tutan ABD'nin baskın gücü olduğu düşünülmektedir.

Mekansal uzaklıkların kısılması, dünya genelinde doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının çoğalması, uluslararası örgütlerin ve çok uluslu şirketlerin dünyaya yön veren unsurlar durumuna gelmeleri, sermaye hareketliliğinin sınır tanımaksızın istediği yere gitmesi ve yoğunlaşabilmesi, ülkeler, farklı coğrafyalar, toplumlar, bireyler, sosyal örgütler arasında iletişim sayesinde gelişen etkileşim sonucu ikili ilişkiler ağının artması ve de soyo-kültürel tek tipleşmenin oluşması küreselleşme denilince anımsanacak niteliklerdir (Koçdemir, 2002: 148). Bu tanımlamadan yola çıkarak küreselleşmeyi; hızlı iletişim ve ulaşım imkanları neticesinde zaman mekan unsurunun ortadan kalkması, küresel ölçekteki şirketlerin toplumlar, devletler üzerinde egemen hale gelmesi, son olarakta gezegende tek tip bir kültürel kültürün varoluşu anlamında yorumlayabiliriz.

Robertson'a göre ise küreselleşme kavramı ekonomik, politik ve kültürel boyutta eş zamanlı gelişen çok yönlü bir olgu olmasına karşın bu süreç mutlak bir bütünleşme sağlayamamaktadır. Günümüz dünyasında mevcut bulunan ve sürekli çoğalan bağımlılık hali bir bütünleşme gibi algılanmamalıdır. Küreselleşmenin ekonomik boyutu ise dünyadaki standartlaşmayı açıklamak için McDonaldlaştırma kavramı ile dile getirilmektedir (2000: 55). Öte yandan toplum-toplulukların daha çok birbirlerine bağımlı duruma geldiği kanısı ve dünyada baş gösteren ekolojik sorunlar, nükleer silahlanma ve AIDS benzeri hastalıkların giderek çoğalması varolan tüm ideoloji ve doktrinlerin sonunun geldiğini göstermektedir. (1992: 87). Robertson küreselleşmenin şu anki haliyle küresel bir birlikteliğe değil küresel bir sona doğru hızla gidildiğine dikkat çekmektedir.

Küreselleşme, Batı odaklı insan ve dünya anlayışının devamı konumundadır. Bu durum küreselleşmeyi Batı'nın öznesi durumuna getirmektedir. Bu durumda Batıya yani özneye ait değer ve kavramlar doğunun da kıstası olur. Böylece bunların doğruluğuna duyulan güçlü inanç ve güven doğrudan kabulde beraberinde getirir ki bu ise Doğu medeniyetinin otomatik olarak kendilerini Batı'ya ayarlama sürecine dahil olmalarının sebebidir (Arlı, 2009: 10-11). Batı merkezli küreselleşmenin diğer

toplumlar üzerinde oluşturduğu pembe tablo gelişmemiş toplumları ışığa doğru giden kelebek misali kendisine doğru çekerek etrafında dönmelerini sağlamıştır. Bu ışığın sahte olduğunu anladıklarında ise çok geç kalınmış olacaktır. Yakın tarih size demokrasi getireceğim söylemleriyle meşruiyet ve sempati kazanıp size cehennemi getirdim sözüyle biten Müslüman devletlerin işgalleriyle doludur.

Tarihsel gelişimi incelendiğinde, küreselleşmenin gerçekte yeni bir kavram olmadığı ve yaklaşık beş yüz senelik bir geçmişi olduğu anlaşılmaktadır. Batılı seyyahların dünyanın farklı yerlerindeki kıtaların keşfiyle doğan küreselleşme eğilimi, Afrika’lı insanların köleleştirilmesi, köylülüğün sonunu getirmesi, kentleşme, sanayi devrimi ve ulus devletlerin ortaya çıkışı ile oluşan yeni ekonomik sistemin evrensel düzleme yayılmasının bir neticesi olarak önümüze çıkmaktadır. Ticari ilişkilerin hızlıca yayıldığı, ulusal pazarların uluslararası pazarlarla bütünleştiği, geleneksel üretim türlerinin ortadan kalktığı, üretimin yalnızca kâr amacıyla yapıldığı ve sermayenin dünya geneline hakim olduğu bu yeni ekonomi, girdiği her pazara kendi sisteminin kurallarını koymaktadır. “Kendinden önce var olanları yok ederek, yok edemediğini talan ederek, talan edemediğini hor görerek yayılan bu sisteme toplumbilimciler kapitalizm adını vermektedir” (Koç 2003: 52-54). Küreselleşmenin keskin kılıcı kapitalizmin bencil, adaletsiz ve acımasız bir duruşu vardır. Neo-liberal politikalar ile tekrar canlanan kapitalist düzen “insan” odaklı değil “kâr” amaçlı bir politika izlediğinden insanlığa ve eko sisteme büyük zararlar vererek gelişmeye devam etmektedir. Ancak bu sürdürülebilir bir durum olarak pek mümkün görülmemektedir.

Küreselleşme kelimesinin şuanki kullandığımız manasına uygun en yakın gelişme Amerika kıtasının Avrupalılarca keşfedilmesidir (Kazgan, 2013: 1). Amerika kıtasındaki zengin altın ve gümüş rezervlerinin keşfi, başta Kızılderililer olmak üzere tüm yerli halkların soykırımı uğraması, köle olarak kullanılması, maden ocaklarının mezarları haline gelmesi, Hindistan’ın ele geçirilip yağmalanması, Afrika’nın tüm kaynaklarının sömürülmesi kapitalist zihniyetin doğuşudur. Olup biten bu süreç ırkçılık, militarizm ve emperyalizmin kendisidir (Foster, 2006: 126). Yakından bakıldığında çok daha net görüleceği üzere küreselleşme de aktif görev üstlenen aktörler bugünde olduğu gibi geçmişte de dünyaya özellikle mazlum toplumlara

sivri diřini yakından göstermekten hiç çekinmemiřtir. Tarih okuyan, dūřünen, anlayan ve sorgulayan toplumlara ders niteliğinde bilgilerle doludur.

Küreselleřme, yani dünya'nın ufalması ve tek bir yer olarak algılanma sürecinin artması şeklinde tanımlanmaktadır (Aslanođlu, 1998: 124-125). Bu vaziyetteki anlamıyla küreselleşme, dünyanın küresel köy durumuna dūřmesidir (Robertson, 1998: 22). Geniř manada küreselleşme, Batılı zengin ölkelerin siyasal, kültürel, toplumsal açılardan fakir ölkeler üzerindeki hegemonyacı tavırları şeklinde kullanılmaktadır. Egemen ölkelerin belirledikleri kurallara boyun eyenlerin küreselleşme süreci içerisinde değerlendirileceği, karşı duranların ise dışlanıp yok olacağı mantığı ağır basmaktadır (Talas, 2005: 9-101). Dünyamızın küçük bir mekan olarak anlamlandırılması, mekanı yöneten güçlerin de çok daha rahat hegamonik tavırlar sergilemelerine yol açmıştır. Egemen güç Batı, küresel köyünde istediği gibi at koşturmakta, düzeni sogulayan ya da ayak uyduramayana da sopasını hiç çekinmeden göstermektedir.

Bugün tüm insanlığı ilgilendiren temel sorun; dünyanın en ücra köşesine kadar yaygın hale gelen kapitalist sistemin oluşturduğu sosyolojik, kültürel ve ekolojik problemlerin küresel çerevde baskı altına alınamamasıdır (Habermas, 2008: 21).Küreselleşme kavramı'nın, kapitalist sermaye ile bağdaştırılması küreselleşme ile ilgili kaynaklarda çok sık karşılaşılan bir durumdur. Nedeni ise; küreselleşmenin merkezide kapitalist sermaye varlığının bulunmasıdır. Küreselleşme kapitalist neo-liberal politikaların etkinleşmesi ve enternasyonalizm'dir (Sombart, 2005: 15). Küreselleşme neo-liberalizmi, kapitalizmi ve postmodernizmi yol arkadaşı yaparak ilerleyen bir süreçtir. Küreselleşme, gezegene hakim olan odakların yeni olarak yutturmaya çalıştıkları eski bir kapitalist tezgahıdır (Kızılcelik, 2004: 35-38). Küreselleşme, kapitalist dünya ideolojisinin tam ortasında saf tutanların, gezegene kendi menfaatleri doğrultusunda yön vermeleridir (Somel, 2011: 204). Netice olarak geçen yüzyıldaki piyasa toplumunun temellerini atan kapitalizm küreselleşme sürecinin motorudur (Kızılcelik, 2002: 217). Küreselleşmenin kalbinin kapitalizmle birlikte atması, aslında ona vucud verenlerin planladıkları eski bir oyundur. Kapitalist, Batı kaynaklı küreselleşme ulaşım ve iletişimin geçirdiği evrimle eşi benzeri görölmemiş bir şekilde hızla yayılarak tüm dünyayı tutsakları konumuna

getirmişlerdir. Böylece kapitalizmin mizacında olan yayılma ve ele geçirme küreselleşme adı altında nihai amacına ulaşmış görünmektedir.

ABD'nin küreselleşmeyle olan diyalogunu analiz edenler Amerika Birleşik Devletleri'nin tek kutuplu egemen bir güç olarak bu sürece kendi damgasını vurduğu düşüncesindedirler. ABD'nin askeri, ekonomik, politik ve kültürel çıkarları yörüngesinde bu sürece yön verdiği ortadadır. Bilhassa sömürgecilikten sonraki zamanda sömürü yapan devletlerin yerini, doğrudan askeri bir operasyona gerek kalmaksızın emperyalist bir emelle ABD'nin kaptığı bir gerçektir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla ABD küreselleşme olgusunun tek merkezli emperyalist gücü konumuna gelmiştir (Başkaya, 2010: 256-257). Avrupa odaklı sömürgecilik sisteminden Atlantik odaklı Pax-Amerika'ya intikalle ABD'nin belirlediği yeni bir uluslararası hukuk ve uluslararası örgütler dünya üzerinde kendilerini göstermişlerdir. Doların dünya piyasalarında egemen hale gelmesinde bu örgütler aktif görev almışlardır. Bu örgütler aracılığıyla dünya üzerinde hükümlanlığını artıran ABD, eski sömürgecilik dönemleinden kalma setleri devirerek liberal politikaların işlerlik kazanmasında da yine bu örgütleri vasıtasıyla gerçekleştirmiştir (Davutoğlu, 2011: 8-18). İki merkezli dünya düzeninden tek merkezli düzene geçilmesiyle ABD dünyayı kendi golf sahasına dönüştürmek için bir takım uluslararası örgütler kurmuş ve bu örgütleri ile çokuluslu şirketleri eliyle inşa işine hızla girişmiştir.

Bu doğrultuda küreselleşme olgusunun genel manada Batı ile özel manada ise Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkisinin altını çizmek gerekir. Küreselleşmenin dinamosu bu iki egemen güçtür. Bu güçler yeryüzünü kendi çıkarları ekseninde dizayn etmektedirler. Küreselleşme tüm toplumların yaşam şekillerini de yeni baştan şekillendirmektedir. Bu şekillendirmeyi yapan güç ise ABD'dir (Giddens, 2000: 15). Amerika Birleşik Devletleri tek süper güç olanın rahat tavırlarıyla dünyayı arka bahçesi gibi görerek hareket etmeye başlamıştır. İsteddiği ağacı budamış, istediği çiçeği sulamış, istemediği otlarıda kurutma çalışmasına girmiştir. Ancak bunu yaparken bahçe florasını değilde kendi kişisel menfaatlerini ön planda tuttuğu içindir ki bahçe sakinleri bu durumdan rahatsız olmuş ve bahçe adaletsizliğin, gözyaşının, acının, şiddetin ve yoksulluğun hüküm sürdüğü bir alan konumuna dönüşmüştür.

Küreselleşmeyi Amerikanlaşmayla eşit tutarak özdeşlik sağlayan yaklaşımlar şu anki gerçek durumu betimler gözükmektedirler. Güçlü çok uluslu şirketlerini

dünyada tek egemen güç haline getirmek maksadıyla ulus devletlerin altını kazan ABD bu sayede onların hareket alanlarında genişletmektedir. Hal böyle olunca ABD'nin büyük çok uluslu şirketleri, dünya üzerindeki tüm piyasaları kendi güdümüne almakla tatmin olmamış, bu durumu dolarizasyon süreciyle garanti altına almaya çalışmıştır (Kızılcılık, 2002: 269). Bu süreçle Amerikan'ın çok uluslu şirketleri egemenlik sahalarını büyütmeyle kalmamış, ABD'nin kendisi de şirketler devleti konumuna dönüşmüştür (Kızılcılık, 2002: 250). ABD güdümündeki çok uluslu şirketlerin ya da çok uluslu şirketlerin güdümündeki ABD, küresel ekonomik bütünleşme, küresel entegrasyon, küresel pazar ve ticaret söylemleriyle ulus devletleri ve piyasaları kendi emperyalist amaçları doğrultusunda ele geçirerek dünyayı istedikleri yönde şekillendirmeye başlamışlardır.

Günümüz küreselleşmesi aşırı etkin konumundan ötürü, kendi eksenin dışında kalmaya uğraşan her şeyi ya kendi yörüngesine dahil etmekte ya da marjinal konuma getirmektedir. Lahmacun belirli bir yöreye has kalarak yaşaması mümkün değildir. Hayatta kalabilmesi için dünyaya açılmasından başka seçeneği yoktur (Kılıçbay, 2002: 115). Küresel sistem yerele küreselle bütünleştiği takdirde yaşama şansı tanımış, yerelin yerel olarak yaşamasına müsaade etmemiştir. Küresel oyunu kuranlar oyunun kurallarını da belirlemişler, kurala uymayanları oyundan atarak cezayı kesmişlerdir.

Adına “küreselleşme” denilen kavram, sadece insanların yeyip içtikleri Donald amca hamburgerleri ve Coca Cola'larla midelerinde, Marlboro sigarasıyla akciğerlerinde, dinledikleri yabancı müzikler ve seyrettikleri Hollywood yapımı filmlerle kalplerinde duydukları bir his olarak kalmamakta, yaşamsal sistemde yapısal değişimlerde yanında bulundurmaktadır. Daha geniş anlatımla bu zamana kadar sadece ülkeler arasındaki münasebete göre işleyen uluslararası ilişkiler, köklü bir değişime uğrayarak, devletler haricinde başka unsurlarında katılmasıyla, yeni bir küresel sistem durumuna gelmiştir. Nitekim günümüzde ekonomik hareketlerin yer aldığı sahada, devletlerin yanında bankalar ve şirketlerin aktif aktör konumunda bulunmaları, politik kararlar alınırken devletlerin yanında örgütlerinde bulunmaları bu durumun göstergesi konumundadır (Arıboğan, 1997: 14). Belkide artık yakın bir gelecekte bu uluslararası örgütler ve şirketler devletleride pasifize ederek dünya

üzerinde hükümlerlerini tek başlarına sürdüreceklerdir. Tabii bu noktada dikkat edilmesi gereken husus bunların arkasında hangi gücün olduğudur.

Jan Aart Scholte küreselleşmeyi, “yersiz yurtsuzlaşma” kavramı bağlamında değerlendirmeye alır. Scholte, caddenin karşı tarafındaki ile sohbet etmekle, okyanusun karşısındaki ile konuşmanın benzer olduğunun altını çizerek. Ya da bir ülkede bankaya yatırılan paranın aslında bankanın kasasında durmadığını, siber bir alanda beklediğini belirterek, uluslar üstü bir yersiz yurtsuzlaşma olgusunun varlığına işaret eder (Scholte, 2008: 109-110) Bigi, iletişim, ulaşım teknolojilerindeki muazzam gelişim zaman-mekan sınırlarını da ortadan kaldırarak bir yere ait olma durumunda sorgulanır hale getirmiştir. Fiber optik teknoloji, internet ve jet motorları sayesinde mesafe-sınır unsurları anlamını yitirmiş insanoğlu yeryüzünün her köşesine kısa sürede ulaşabilecek seviyeye gelerek bir yere değil dünyaya ait olduğunun farkına varmıştır.

Friedman’a göre ise dünyayı tek pazar konumuna getiren küreselleşmenin en tehlikeli yanı, tüketimin bütün dünyada tektip olması riski ve bundan dolayı yeryüzünde yaşanabilecek kültürel ve ekolojik çeşitliliğin ortadan kalkması tehlikesidir. Friedman bu kaygısını şu sözlerle ifade etmektedir: “Çevre yoksa kültür yok, kültür yoksa toplum hayatı yok, toplum hayatı yoksa sürdürülebilir bir küreselleme de yok demektir” (Friedman, 2003: 282-309). Friedman’ın bu sözleri bir Kızılderili atasözünü anımsatmıştır: “Son ağaç kesilip, son nehir kirletilip, son balık da tutulduktan sonra insanlar paranın yenmediğini anlayacaktır.” sözü dünya üzerindeki kaynakların fütursuzca tüketilmesi yani kapitalist emperyalist küreselleşmenin gezegeni kıyamete sürükleyerek insanoğlunun sonunu getireceğine işaret etmektedir.

Küreselleşme sürecinin sosyal bir olgu bağlamında ne ifade ettiğini anlamak için dünya genelindeki toplumsal olayları iyi analiz etmek gerekmektedir. Çağımızdaki küreselleşmenin iki büyük çıkış noktası mevcuttur. İlki; bilgi ve iletişim alanında yaşanan teknolojik devrim, ikincisi Berlin duvarı’nın yıkılmasıyla oluşan yeni tek kutuplu dünya düzenidir (Atasoy, 2005: 165).

Küreselleşmeyi sosyolojik açıdan incelersek, geleneksel değerlerin önemini yitirdiği, dayanışma kavramının yok olduğu, üretim ve tüketimin yeni bir rotaya girdiği, geleneksel değerlerin-kültürlerin yok olmaya başladığı, sınırların ortadan

kalktığı ve ben merkezli düşüncenin hakim olduğu karşı konulması zor bir süreç şeklinde tanımlama yapılabilir (Koçdemir, 2002: 277). Küreselleşme insanlardaki biz düşüncesini ortadan kaldırarak, ben düşüncesini ön plana çıkarmıştır. Böylece insanlar, toplumlar ve devletler kendi menfaatleri doğrultusunda hareket ederek, güçsüzleri, yoksulları, tabiatı ve yaradanı yok sayarak doyumsuz nefislerinin esiri haline gelmişlerdir.

“Küreselleşme büyük bir şirketin başında olan kişiler için fırsat ve rekabet, küçük bir işletme sahibi için felaket, köydeki bir insan için iyi, şehirdeki bir insan için kötü, bir akademisyen için araştırılması gereken bir konu olabilir” (Dursunoğlu, 2010: 3). Dolayısıyla küreselleşme olgusuna kimin baktığı ve hangi pencereden baktığına göre olumlu ya da olumsuz beklenti ve analizler ortaya çıkabilmektedir.

Küreselleşme süreci, yeryüzünde yaşayan toplumlar-topluluklar arasındaki çeşitliliğin ve farklılıkların rafa kaldırılarak tek tip bir küresel kültür varlığına doğru gidişatı göstermektedir (Civelek, 2009: 40). Bu küresel tek kültürlülük küreselleşme sürecinin iplerini ellerinde tutan odakların oynadıkları oyunun çok önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu sayede egemenlikleri perçinlenecek ve çatlak sesler hiçbir zaman çıkmayacaktır.

Kongar’ a göre ise küreselleşme, dünya genelinde rol model olacak standart bir tüketim alışkanlığı geliştirme çabaları gayretindedir. Dil, din ve ırk sınıflaması yapılmaksızın bütün yeryüzü aynı marka spor ayakkabısı ve pantolon giymeye, aynı kola’yı-sigarayı içmeye güdülenmektedir. Bu süreç medya ve uluslararası sermayenin gücü sayesinde oluşmaktadır (İçli, 2001: 166). Tek tip bir tüketim kültürünün dünya’ya hakim olması küreselleşmenin içindeki kapitalist ejderhayı daha da iştahlandırıp, daha fazla ateş püskürtmesine yol açacak ve sonunda bu ateş kendisini yakacak dumuma gelecektir.

Günümüzdeki küreselleşme kavramını tanımlamada faydalanılan tüketim kültürü, “tüketicilerin çoğunluğunun yararcı olmayan statü arama, ilgi uyandırma, yenilik arama gibi özellikler öne çıkaran ürün ve hizmetleri arzuladıkları hatta peşine düşüp, edinin sergiledikleri bir kültürün tanımıdır” (Odabaşı, 2009: 45). İnsanlar böylece satın aldıkları ürünler ve markalarıyla toplumda statü belirlemek, kendisini bu şekilde ifade edebilmek ve kimliğini başkalarına böyle yansıtmak amacındadırlar (Odabaşı, 2009: 85). Bu zamandaki küreselleşme o denli yoğun yaşanır hale gelmiştir

ki artık insan evrende özne olma konumundan çıkararak nesne durumuna gelmiş, madde maneviyatın önüne geçerek insanları farkında olmadan köleleştirme yoluna gitmiştir. İnsanlar farkına bile varmadan bu akıntıya kapılarak, çok uluslu şirketlerin üretmiş oldukları her ürünü vazgeçimez bir ihtiyaçmış gibi “marka” adı altında satın alarak toplumda domino etkisi oluşturmuşlardır. Böylece toplumlarda tekdüze tüketim kültürü oluşmuş ve hızlı bir şekilde yaygınlaşarak statü göstergesi haline gelmiştir. Tabi bu duruma gelmesinde medyanın da büyük katkısının unutulmaması gerekmektedir.

Küreselleşme kavramının herkese mavi boncuk dağıtan sevimli sempatik yüzü, eşitlikten yana duruşu ve katılımcı mizaca sahip olması onu çok rahat maskeleyerek sömürgeci zihniyetlerden bile tehlikeli duruma getirmektedir. Bu sayede rıza kazanılarak itaat çok daha basit bir şekilde sağlanmaktadır (Althusser, 1994; Akt., Çağan, 2007: 90-92). Ancak yinede bu kamufraj gün geçtikçe rengini belli etmekte ve tepkiler çığ gibi artmaktadır. Tepkiler ve direniş dozunu artırdığı vakit rıza kazanılarak sağlanan itaatın yönü değişerek zorla itaat boyutuna dönüşebilmektedir. Bu amaçla kurulmuş uluslararası örgütler hemen devreye girerek görevlerini ifa etmeye başlarlar.

Stiglitz’e göre (2004: 42-43). Küreselleşme olgusunun kendisi iyi veya kötü değildir. Küreselleşme muthiş güzellikler yapabilecek enerjiye sahiptir. Fakat DTÖ, IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar ile birkaç aktörün baskın olduğu, diğer insanlarla toplumların söz sahibi olmadığı bir durum mevcuttur. Onun düşüncesine göre küreselleşme süreci en baştan adaletli ve demokratik bir biçimde ayalanabilir. Bu sayede kalıcı ve adaletli paylaşım gerçekleşebilir. Küreselleşme aslında insan odaklı olup, iyi ellerde şekillenirse dünya cennete, para ve madde odaklı olduğu takdirde yeryüzü cehenneme benzeyebilir. Bu gün üzerinde yaşadığımız dünyanın durumu ortadadır. Bir yanda silah baronları, bir yanda da enerji ve ilaç baronları elele verip dünyamızı yaşanmaz hale getirmektedirler.

Stackhouse'un özellikle vurguladığı gibi, günümüzdeki küreselleşmenin daha çok ekonomik unsurlarla şekillendirildiğinden probleme yalnızca kapitalizmin kendisidir demek soruna çare olmamaktadır. Kapitalizmin altında saklanan unsurlarıda bilmek ve anlamak gerekmektedir. Modern kapitalizm, yeni teknolojiler, yeni yönetim metodları, yeni siyasal ve yasal düzenlemeler; sosyo-kültürel, eğitim, sağlık, çocuk

gelişimi ve de dini birçok faktörlerle ilişki içerisindedir. Toplumlar Batı egemenliğinin ezici gücü ile çepeçevre sarılmış ve boyunduruk altına alınmıştır. Toplumların ve insanların bencillikle, aşırı kazanma hırsıyla, kibir, yalan, suç, adaletsizlik, hileyle yaşadığı bir dünyada güzel ahlak ile din bir çıkış noktası teşkil edebilir (2000: 8). Günümüz kapitalist sisteminin insan hayatının her noktasına temas etmesi, insanların ve toplumların özgür iradelerine göre değilde kapitalist sistemin buyruklarına göre şekillenmelerine sebep olmaktadır. İnsanlar yalnızca kendilerini düşünür ve önemser olmakta, dayanışma ve birliktelik kaybolmakta, tüm toplumsal-kültürel değerler önemini yitirmekte, insan doğanın bir parçası değilde doğaya hükmeder konuma gelmekte, madde aşırı önem kazanırken maneviyat bir kenara atılmaktadır. Bu dipsiz kuyudan tek çıkış yolu ise güzel bir ahlak ile taçlandırılmış sağlam bir inaçla gerçekleşebilir.

Küreselleşme, dünyanın Batı güdümüne girmesi durumudur. Küresel köy'ün var edilmesinde Batı'nın üstün iletişim ve ulaşım teknolojileri etkin olarak kullanılmıştır. Batı gelişmiş teknolojik, ekonomik, askeri ve bilimsel gücüyle küreselleşmenin merkezi konumundadır. Dünya tarihinde bugüne kadar hiçbir medeniyet dünya çapında bu seviyede yaygın hale gelememiştir. Küreselleşme tüm insanlığı tektip bir kalıba koyan işlemin adı olmuştur. Tektür olmanın çoğalmasıyla Batının kazandığı güçte daha da artmaktadır. Küreselleşmenin oluşturduğu bu güç Batı lehine işlerken bağımlılıkta fazlaşmaktadır. Gücün oluşturduğu bağımlılık, negatif yöndeki küresel çaptaki etkilenmelere karşı toplumların dirençsiz halde kalmalarında sebebidir (Hobshawn, 2008: 171). Hızlı iletişim ve ulaşım imkanlarının gücü dünyanın sınırlarını ortadan kaldırmış ve dünyamızı küçük bir köy haline getirmiştir. Ne var ki bilimsel ve teknolojik üstünlüğe sahip Batı medeniyeti bu durumu tarihte eşi benzeri görülmemiş bir şekilde çıkarlarına hizmet edecek biçimde sistematikleştirerek dünya üzerindeki sömürü sisteminin başlamasını sağlamıştır.

Küreselleşme kavramı günümüzde esasen yeryüzünde eşi benzerine rastlanılmamış ekonomik sömürü ve adaletsizliğin adı olmuştur. Dünyadaki en varlıklı ikiyüz insanın servetlerinin toplamı, en fakir 2.5 milyar insanın gelirinin toplamından daha çok olup, bu ikiyüz varlıklı'nın yuzoniki'si ABD vatandaşıdır. En zengin üç ABD'linin varlıklarının toplamı, en fakir kırksekiz devletin Gayri Safi Milli Hasılasından daha fazladır. Son on yıl içerisinde seksendokuz devlet yirmüç

kat daha yoksullaşmıştır. 1997-1999 seneleri arsında bütün dünya’da oluşan üretimden elde edilen kazancın yüzde 58’i ABD’ye gitmiştir. En gelişmiş yedi devlet toplam dünya nüfusu’nun yüzde 11’ini teşkil etmesine karşın dünya’nın toplam gayri safi milli hasılası’nın 2/3’ünü almaktadırlar. Dünya genelinde her yıl yaklaşık 38 milyon insan açlıktan ölmekte, 800 milyon insanda temiz su kaynağı bulamama ve yetersiz beslenmeye bağlı olarak ortaya çıkan hastalıklarla boğuşmaktadır. Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Raporu verilerine göre dünya üzerinden açlığı ve temel sağlık problemlerini asgari seviyede ortadan kaldırmak için ihtiyaç duyulan para 13 milyar dolardır (Başkaya, 2000: 7-18). Acımasızlık ve adaletsizlik üzerine kurulan bu sistem küçük bir azınlığı anormal seviyede zengin duruma getirirken dünyanın çok büyük bir kısmında açlık ve sefalet içerisinde yaşamaya mahkum etmiştir. Küçük insani dokunuşlarla tamir edilebilecek bu düzen maalesef bilerek kaderine bırakılmıştır. Ancak şunuda unutmamak gerekirkı Batı medeniyetinin takındığı bu tavır yoksulluk içerisinde kıvranan, kan ve gözyaşına boğulmuş milletlerin feryadında gök kubbeye ulaşan çığlıklarıyla elbet birgün son bulacaktır. Çünkü dünya adalet, iyilik, sevgi, barış, hoşgörü, paylaşım ve denge üzerine kurulmuştur.

Chomsky, küreselleşmeni kusursuz olarak planlanmış ve birtakım güçlerin menfaatlerine çalışan yeni bir durum olduğunu ve birbirleriyle ilişkili birkaç devlet ile büyük şirketlerin ekonomik çıkarlarına hizmet eden bir süreç olduğunu söylemektedir (Chomsky, 2001: 111). Petras ve Veltmeyer’e göre ise, günümüzde yaşadığımız sürecin yeterince anlaşılabilmesi için, küreselleşme ve emperyalizm kavramlarının karşılaştırılması gerekmektedir. Küreselleşme kavramı, “ulusların karşılıklı bağımlılığını, bu ulusların; ekonomilerinin ortak doğasını, çıkarlarının karşılıklılığını ve aralarındaki alış verişlerin ortak yararlarını savunur”. Emperyalizm kavramı ise, “emperyal devletler ile çok uluslu şirketler tarafından uygulanan tahakkümü, sömürüyü ve az gelişmiş devletler ile çalışan sınıflardan oluşan kitleleri vurgular”. Günümüzün emperyalist ülkeleri artık ticari alış verişte buldukları gelişimini tamamlayamamış devletlere bağımlı vaziyette değillerdir. Artık çağımızın ticari mallarında emperyal devletlerin sahip oldukları bigi teknolojisi, gelişmemiş ülkelerin işlenmemiş mamül ticaretine dayanan mallarından daha fazla yer tutmaktadır. Bu duruma emperyal güçlerin uluslararası örgütlerde ve kuruluşlarda sahip oldukları

etkin durumda eklenince denge emperyalist ülkeler lehine iyice dönmektedir (2006: 41–43). Petras ve Veltmeyer’e göre emperyalizmin tarihsel açıdan çıkış noktası ABD’dir (2006: 95). Petras ve Veltmeyer’in de belirttiği gibi, gerçekte küreselleşmenin karşılıklı adilane paylaşım ile işbirliğini artırması beklenirken, emperyal emeller bulaşınca evrensel bir sömürü sistemine dönüşmekte ve bu sistemin başında da ABD’nin bulunması onu amacından saptırarak tehlikeli bir duruma getirebilmektedir.

Falk (1995), küreselleşmenin negatif manada sömürgeci batı anlayışının dünya geneli üzerinde hegamonik üstünlüğünü sürdürmesine dikkat çekmektedir. Bu egemen tavırların işlerlik kazanmasında maşa olarak kullanıldığı için küreselleşmeyi olumlu ve olumsuz olarak ikiye ayırmaktadır. Falk’a göre olumlu küreselleşme, “insanlığın ihtiyacı olan demokrasi, insan hakları, refah, şiddet ve savaşın azalması, özgürlüklerin artması ve bütün dünyaya yayılmasıdır”. Olumsuz küreselleşme ise, “fakirlik, savaş ve çatışma, sömürü, zulüm ve artan suç oranı gibi” istenmeyen durumların küresel hale gelmesidir (Akt. Atasoy, 2005: 141). Küreselleşmeyi olumsuz manada değerlendirenler aslında sorunun küreselleşme kavramında değil şu an bu kavramın altına gizlenen emperyalizm kavramında olduğunu belirtirler. Günümüz küreselleşmesinin mercek altına alındığında gerçekte çok uluslu şirketlerin dünya üzerindeki kapitalist menfaatlerini artırmak yönünde güdümlenmiş bir süreç olduğu açıkça görülmektedir. Oysaki küreselleşme olumlu manada şekillense dünya üzerinde ne açlık, ne adaletsizlik, ne de savaş mevcut olur. Patlayıcıyla sarp kayalıkları patlatıp insanlığa hizmet amacıyla yol açılabilir ya da kamyonla yükleyip masum insan kitlelerinin yoğun bulunduğu kalabalığa girip vahşete dönüştürerek insanlık yok edilebilir. İşte tam bu noktada anlatılmak istenen durum, küreselleşmeye hakim olan güçlerin zihniyetleridir. Şu anda dünyanın sürüklenmiş olduğu duruma bakarak hangi zihniyetle küreselleşme olduğu manidardır.

Bütün bu tanımlar ve analizler ışığında küreselleşme ile ilgili bütüncül bir tanımlama yaparsak küreselleşme; Dünyadaki mevcut uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel yönetimlere ait siyasi, ekonomik, sosyal, ekolojik, kültürel sistemlerin, birbirleriyle gün geçtikçe daha fazla etkileşime girmelerinin artmasıyla, geçişkenliklerin ve birbirlerini etkileme güçlerinin de çoğaldığı ve bu sayede küresel düzeyde “farkındalık ve küreye ait olumlu veya olumsuz gelişmelere bilinçli veya

tepkisel cevap verme kültürünün oluştuğu” bir süreçtir. Küreselleşme, ülkeler arasındaki ekonomik, siyasal ve sosyal ilişkilerin gelişmesi, yaygınlaşması, ideolojik ayrımlara dayalı kutuplaşmaların çözülmesi, farklı toplumsal kültürlerin, inanç ve beklentilerin daha iyi tanınması ülkeler arasındaki ilişkilerin yoğunlaşması gibi birçok gelişmede ifadesini bulmaktadır. Küreselleşme bir anlamda maddi-manevi değerlerin ve bu değerler çerçevesinde oluşmuş birikimin ulusal olmaktan çıkıp uluslararası çapta yayılmasıdır. Küresel manada benimsenecek siyasal sistem, demokrasi, insan hakları, çevre bilinci ve sivil toplum anlayışı gibi değerlerin evrenselleşmesi fikri hep bu kapsamında ele alınabilir (DPT, 1995: 1). Şeklinde ifade etmek gerçekçi bir tanımlama değil idealist bir tanımlama olurdu. Bu sebepten küreselleşmenin bugünkü anlamına yakışır tanımlamaları şöyledir;

Küreselleşme, aşırı para kazanma isteğinin sebep olduğu siyasal ve ekonomik boyunduruğun ismidir. Dünya tarihinde ilk kez tüm yerküreyi etkisi altına alan bir işgal durumu söz konusudur. Bu olay etkisi altında olduğumuz küreselleşme sürecinin kendisidir. Bu durumun planlayıcısı olan İngiliz-Yahudi Medeniyeti, tüm toplumları dizayn eden egemen gücü oluşturmaktadır. 90’lı yıllardan itibaren ismine küreselleşme denilen bu süreç son otuz yıldır hissedirliğini gittikçe artırmıştır. Sözde medeni İngiliz –Yahudi medeniyeti’nin üç saç ayağı; İngiltere, yavru vatan ABD ve İslam coğrafyası’nın her noktasına hançer saplayan Siyonist İsrail olmuştur (Duralı, 2010: 189).

İngiltere, Yahudi dünyası ve ABD şeytan üçgeninin merkezinde küreselleşme sistemine her boyuttan yön veren Mellon, Carnegy, Rothschild, Rockefeller, Guggenheim, Van Duyn, Duke, Mcdonal, Disney gibi kent soylu ailelerden meydana gelen bir teşkilat bulunmaktadır. Bu teşkilat dünya hakkında tüm kararları verebilecek seviyededir. Bu teşkilatın etkilerini Bilderberg ve Davos benzeri toplantılarda, IMF, NATO, UNESCO ve Dünya Bankası gibi küresel örgütlenmelerde açıkça görülmektedir. Dünyanın tümünü yönetmeye yönelik stratejik planlamanın günümüzdeki sancaktarlığını ABD yapmaktadır. Sancaktar ABD, bu egemenliği büyük askeri gücü ve uluslararası örgütleri arkasına alarak gerçekleştirmektedir. Dünya artık bu gücün hükümranlığında tektipleşmeye başlamaktadır. Amerikan yaşam modeli “tek örnek kültür” oluşturularak tüm dünya’ya aşılacaktır. İlginç olan aşuya karşı direnmenin zayıf oluşudur. Aşının bu kadar cazip gelişi içindeki

mikrobun insanın rahmani değil şeytani yönüne hitap etmesinden kaynaklanmaktadır (Duralı, 2010: 173-175). İşte gerçek küreselleşme tanımı, içeriği ona yön verenlerin kimler olduğu, ideolojileri, amaçları ve çıkarları yukarıda kısaca açıklanmıştır. Bunlara ek olarak küreselleşmeye yön veren hanedanlar adı konulmamış bir şekilde İslam dünyasına savaş açmış ve bu coğrafyayı maalesef kan gölüne çevirmişlerdir. Kısaca dünya üzerindeki finansal, ticari, politik ve ekonomik gücü elinde tutan bir avuç azınlığın kendi menfaatleri çerçevesinde tüm insanlığı şekillendirip yönetebilmesinin günümüzdeki gerçek adı; Küreselleşmedir.

1.3. Küreselleşmenin Tarihsel Süreci

Küreselleşmenin başlangıcı hususunda kati bir zaman dilimi söylemek oldukça güçtür. Bu konuda yorumda bulunan birçok akademisyen ve yazar tıpkı küreselleşme kavramında da görüldüğü gibi, birbiriyle uyuşmayan fikirler ortaya koymuşlardır. Küreselleşme olgusu, yerkürenin farklı bölgelerini bulmak ve farklı yaşam şekilleriyle ilişkiler kurmak manasıyla dikkate alınırsa küreselleşmenin yeni bir kavram olmadığı köklerinin insanlığın doğuşuna kadar uzandığı söylenebilir. Küreselleşme tabiri ilk defa 1960'lı yıllarda literatüre girmeye başlamış olup, 1980'li senelerde sıklıkla kullanılır bir kavram haline gelmiştir.

Küreselleşme üzerinde çok fazla konuşulmasına rağmen, küreselleşmenin ne vakit meydana geldiğiyle alakalı kati bir veri bulunmamaktadır. Akademik çevreler arasında problem teşkil eden başlıklardan birisi de küreselleşmenin tarihsel süreci ile ilgilidir. Bir değerlendirmeye göre, küreselleşme insanlığı doğuşu kadar eski, başka bir analize göre de küreselleşmenin başlangıcı 1800'lü seneler olarak değerlendirilmektedir (Yavuz ve Sivrikaya, 2011: 9).

Kronolojik olarak küreselleşmeyi inceleyen sosyologlar, küreselleşme olgusu'nun yeni bir durum olmadığını şöyle açıklarlar: Kapitalizmin geçmiş ikiyüzyıllık mazisi incelendiğinde, iki farklı küreselleşme döneminin gerçekleştiği görülmektedir. İlk evre, Sanayi Devriminin bilimsel gelişmelerinin hemen sonrasında yaklaşık 1870-1914 yılları aralığında ortaya çıkmıştır. Bu döneme adını yazdıran küreselleşmenin asıl özelliği, likidite piyasalarında ve ticari ilişkilerde altın standartının baz alınmasıdır. Birinci ve ikinci dünya savaşları 1914-1960 ara

döneminin akabinde tekrar şekillenen dünyada yeni bir küreselleşme dalgasının içerisine girildiği gözlemlenmektedir (Yeldan, 2002: 8-9).

Küreselleşmeyi kapitalizmin ve sömürgeciliğin başlangıcı şeklinde görenlerden biri olan Noam Chomsky, Avrupalıların Amerika kıtasını keşfetmelerini küreselleşmenin başlangıcı olarak görmektedir. İşgalciler, Amerika'da yaşayan yerel unsurları değişik metodlarla ya yok etmiş ya da köleleştirerek sömürü sistemlerine katmışlardır. Bunlara ilave olarak Batılıların Ümit Burnu'nu bulmalarıyla yaygın bir sömürüye girişmişler, sermaye güçlerini artırmışlar, endüstrileşmeyle beraber kapitalizmin çıkmasına sebep olarak küreselleşmenin günümüzdeki haline gelmesinde önemli rol oynamışlardır (Atasoy, 2005: 151-152). Dünya üzerindeki masum ve hatta şirin küresel söylemlerin hepsinin aslında aldatmaca olduğu, küreselleşmeye egemen olan güçlerin zihniyetinin geçmişten gelen geleneklerine harfiyen uyararak dünyayı felakete sürükledikleri açıkça görülmektedir.

Bu hususta, kabul gören diğer bir görüşte şu şekildedir; Sınır tanımayan ikili ekonomik ilişkilerin ilk kez ortaya çıkmasından mütevellit küreselleşmenin doğuşu olarak XVI. yüzyıl olarak gören görüşlerdir (Coşkun, 2004: 239). Çünkü bu dönemde hızlı bir biçimde artan coğrafi keşifler ve sömürgecilik faaliyetleriyle ekonomik ilişkiler boyut değiştirerek yerelliğin dar kapsamından çıkmış, kültürel ilişkiler ve etkileşim giderek artmıştır.

Bu görüşler ve analizlerden hareketle Küreselleşme olgusunun eski uygarlıklara kadar giden, köklü bir mazisi olan, toplumlar, medeniyetler, milletler arasındaki iletişim ve etkileşimlerin tarihsel gelişiminide kapsayan, halende devam eden bir süreçtir şeklinde değerlendirebiliriz.

Akademisyenler küreselleşme sürecini yerkürede meydana gelen olaylara göre kategorize etmişlerdir. Coğrafi buluşlar ile sömürgeciliği I. Küreselleşme, Sanayi devrimini II. Küreselleşme, şu an yaşamakta olduğumuz dönemide III. Küreselleşme dönemi diyerek adlandırmışlardır (Tireli, 2009:17). Bu sınıflama küreselleşme sürecini parçalara ayırarak daha net görebilmek adına yapılmış olup kesitlerin detaylı olarak incelenmesinden sonra bütünleyerek genel çerçevede doğru yorumlanmasına katkı sağlamaktadır.

Kimi sosyal bilimciler küreselleşmenin tarihsel serüvenini sanayi devrimi sonrasında kırk senesini baz alarak değerlendirmişlerdir. Bu görüşe katılanlar, 1970'li

senelerden bu yana küresel ilişkilerin hızlı bir şekilde artmasının küreselleşme olgusunun tarihi sürecinde önemli bir yeri olduğunu işaret ederler. Bu konuda başka bir görüşü savunanlar ise bu zaman aralığını 19.yy kritik gelişmelerini de içine alacak şekilde genişletirler. Kimileri de küreselleşme sürecinin gerçekte takriben beş yüzyıl önce kapitalist sistemin doğuşuyla yol alan süreçlerin uzantısı olduğunu düşünmektedirler. Bazıları da küreselleşmeyi senelere göre sınıflandırıp sınırlamayı yanlış bulup, bu sürecin çok uzun bir zamandır gelişip evrilmekte olduğunu söylerler (Steger, 2013: 39). Küreselleşme süreciyle ilgili farklı görüşlerin olması, kavramsal boyuttada olduğu gibi bakış açılarının farklı olmasına göre değişiklik göstermektedir.

Küreselleşme süreci, geçen yüzyıldan başlayarak hızlı bir şekilde yol katetmiştir. Yaşanan dünya savaşları ve ekonomik buhranlar, yol üstünde kasis oluşturmuş ancak engeller ortadan kalkınca süratlenme tekrar artmıştır. Küreselleşme tarihin her safhasında mevcudiyetini göstermiş olsada bilhassa Yakın Çağ'da yoğunluğunu artırmıştır. Bu çağda meydana gelen gelişmeler; Bilgi, teknoloji, ulaşım ve iletişimde gerçekleşen devrim niteliğindeki ilerlemeler, emek faktörü ile üretim araçlarının değişmesi, dünya genelinde uygulamaya konulan liberal politikalar bu dönemi küreselleşme sürecinin miladı yapar niteliktedir. Özellikle 1990'lı yıllar, Sovyetler Birliği'nin parçalanması, Berlin Duvarının yıkılması ardında neo-liberal politikaların zafer naraları atmaları ve tek merkezli dünya modelinin meydana gelmesiyle dünyanın ABD'nin arka bahçesi konumuna düşmesi yakın geçmişimize ve küreselleşmenin tarihi sürecine damgasını vuracak niteliktedir.

Küreselleşme üç periot şeklinde gelmiştir. Birinci periot'ta Afrika, Amerika, Asya ve Avusturalya'nın Batı'nın sömürgeci zihniyetlerince işgal edilerek alınması, ikinci periot sömürü ertesini devrede Batı'nın gelişme-ilerleme düşüncesinin diğer kültürlerle empoze edilmesi, üçüncü periotu ise, serbest ticaret ve tarihin sonu ideolojilerinin gündeme oturması olarak değerlendirebiliriz. Bu üç devrenin ortak yönü ise Batının menfaatleri yönünde çalışmak ve dünyadaki diğer kültürleri kolonize etmektir (Lechner, 2004'ten aktaran: Uras, 2007: 87). Önce işgal et, sonra sömür, daha sonra modern köle haline dönüştür. Sistemi kuranlar küresel satranç tahtasında hangi hamle yapılırsa yapılsın hep kaybettirecek oyunu sürekli oynatırlar. Çünkü kazanan her seferinde onlar olacaktır. Ancak bir gün bu düzeni tersine çeviren bir

millet-milletler mutlaka karşılıklarına çıkacaktır. İşte o zaman tarihin sonu değil belkide yeni dünya tarihinin başlangıcı sayılacaktır.

Ronald Robertson, tarihsel gelişim süreci bakımından küreselleşmeyi beş safhaya ayırarak analiz etmiştir;

Oluşum Safhası: Avrupa'da onbeşinci yüzyıldan başlayarak, on sekizinci yüzyılın ortalarına kadar devam eden bir süreçtir. Ulus toplulukların minik minik yeşerdiği ve ortaçağın “ulus üstü” anlayışının kırıldığı bir safhadır. Bu evrede Katolik Kilisesi etkinlik alanını genişletmiş, bireycilik ve insanlığa dair fikirler ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca, güneş odaklı dünya düşüncesi ve akabinde modern teknikler kullanılarak yapılan coğrafya ile miladi takvim kullanılmasının da yagın hale geldiği bir dönemdir.

Başlangıç Safhası: Avrupa'da onsekizinci yüzyılın ortasından 1870 yıllara kadar devam etmiştir. Bu dönemde Üniter ve Türdeş devlet düşüncesine yönelinmiş, milletler arası ilişkilerin daha açık hale gelmesiyle yurttaşlık fikri ve daha net insanlık kavramı oluşmaya başlamıştır. Uluslararası düzenlemelerle ve iletişime yönelik kanuni sözleşmelerin yanında iletişimle ilgilenen aktörlerin sayısında süratle çoğalmıştır. Avrupalı olmayan milletler, milletlerarası toplum olarak değerlendirilmiş ve ulusçuluk ile uluslararasılaşdırıcılık bir tema olmaya başlamıştır.

Hareket Safhası: 1870'li senelerden 1920'li senelerin ortalarına kadar devam eden bir evredir. Bu safha gittikçe belirgin hale gelen küreselleşme eğilimlerine ve tek uluslararası toplum görüşüne gönderme yapmaktadır. İletişim metodları küresel çapta yaygın hale gelmiş, Nobel ve Olimpiyatlar benzeri dünya genelinde düzenlenen yarışmalar bu dönemde ortaya çıkmıştır. Birinci Dünya Savaşı'da bu dönemde yaşanmıştır. Modernlik probleminin ilk defa temalaştırılması ve göçe getirilen kısıtlamaların küresel hale gelmeside bu evrede başlamıştır.

Hakimiyet Safhası: 1920'lerin ortalarından 1960'lı yılların sonuna kadar devam eden bu evrede, anlaşmazlıklar ve savaşlarla beraber küreselleşme süreci egemenliğini sağlamış, Milletler Cemiyeti ile arkasından kurulan Birleşmiş Milletler kurulmuştur. Soğuk savaş dönemi, atom bombasının kullanılması ve üçüncü dünya ülkelerinin netleşmesi gibi durumlara sahne olmuştur.

Belirsizlik Safhası: 1960'lı yılların sonundan başlayıp, 1990'ların başına kadar devam eden bu evrede, küresel bir dünyada bulunduğumuz şuuru artmış, soğuk savaş sona ermiş, Aya ayak basılmış, materyalizm ertesini değerler vurgulanmış, nükleer silahlar yaygın hale gelmiş, küresel kuruluşların sayısı artmış ve küresel iletişim araçlarında hızlı bir artış sağlanmış olup iki kutuplu dünya sistemi sona ermiştir. Ayrıca, toplumlar çoketniklik ile çokkültürlülük problemleriyle daha çok yüzyüze kalmış olup, sivil haklar sorunu evrensel bir hal almış, çevre meseleleriyle beraber insanlığın sonuna dair kaygılar artmış, dünya vatandaşı olma düşüncesi ilgi uyanadırmaya başlamış, küresel medya sistemleri ile karşıtları konularını sağlamlaştırmış ve küreselleşmeyi çözüp, küresellikten arındırarak yeni baştan küreselleştiren bir hareket olarak İslam görünmektedir (Robertson, 1999: 99-101).

Ronald Robertson'un belirsizlik evresi diyerek kategorize ettiği sürecin en sonunda İslamiyet'i koyup çağımız küreselleşmesini çözerek, içindeki kirleri arıtarak yeni baştan oluşturan kurtarıcı bir faktör olarak göstermesi oldukça derin anlam taşımaktadır. İslamın evrensel değerler taşıyan evrensel bir inanç sistemi olması, bütün insanlığı şefkatle kucaklaması, insanlar arasında hiçbir ayırım yapmayan adilane yaklaşımı, yoksula, mazluma, güçsüzlere ve kimsesizlere uzanan sıcak eli, maddiyata değil maneviyata verdiği değer, çevreye, canlılara ve ekolojik sisteme gösterdiği saygı, yaradılanı sev yaradandan ötürü felsefesi, komşusu aç yatarken tok uyuyamayan ben merkezli değil, biz-bizler- tüm insanlık- tüm canlılar-tüm kainat ve tüm yaratılmışlar bilinciyle hareket eden yapısı günümüz küreselleşmesinin açmış olduğu yaralara pansuman değil bizzat çare olan reçeteler sunuyor olması Robertsonun gerçeği görmesini sağlamıştır. Dünya Ticaret Merkezinin saldırıya uğraması-tılması ile tek yürek olmuş İslam dünyasının, kurdukları bu oyunu bozabileceğinden endişe duyan egemen odaklar "İslami Terör" kavramını tüm dünyaya yayarak İslamiyete ve Müslümanlara karşı savaşın fitilini ateşlemişlerdir.

1.4. Küreselleşmeyi Ortaya Çıkaran Etkenler

Küreselleşme olgusunun meydana gelmesinde birçok etken rol almıştır. Başat konumunda olanlar ise; Bilgi, iletişim ve ulaşımında yaşanan hızlı teknolojik ilerlemeler, iki kutuplu dünya düzeninin yıkılmasıyla yürürlüğe konan ekonomik

liberalleşme politikaları, sanayileşmiş devletlerin kendi iç pazarlarının doyum noktasına gelmesi, şirketlerin yeni üretim ve pazarlama tekniklerine geçmeleri olarak söylenebilir.

Küreselleşmeyi doğuran ve büyümesine ivme kazandıran en önemli mevzuların başında bilişim, iletişim, ulaşım ve elektronik alanlarındaki bilimsel ilerlemelerdir. Bu teknolojik ilerlemeler dünyayı küresel köy haline dönüştürerek, hızla küçültmüştür. Bilimin ilerlemesiyle iletişim ve ulaşım süratli ve ucuz hale gelmiştir. Devletleri, toplumları, ekonomileri ve insanları birbirinden koparan sınır-mekan-zaman gibi tabii bariyerler neredeyse ortadan kaybolmuşlardır (Aktan ve Şen, 1999: 6). Küreselleşmeyi ortaya çıkaran bir diğer unsur ise Sovyetler Birliğini'nin ve Doğu Blok'unun parçalanmasıdır. Doğu Blok'unun parçalanmasından sonra devletler serbest piyasa, serbest ticaret ile dış kaynaklı sermayenin sağladığı faydalardan istifade etme yarışına girmişlerdir. Bu durumun sonucunda da sürat kazanan ekonomik liberalleşme süreci, dünya üzerindeki ekonomilerin küreselleşmesinde ciddi katkı sağlamıştır (Bolat, Seymen ve Çeken, 2005: 39). Küreselleşme sürecinin ortaya çıkmasında birçok unsurun tesiri vardır. Ancak bu etkenlerden kritik değere sahip üç faktör ele alınıp, ana hatlarıyla incelenecektir.

1.4.1. Teknolojik İlerlemeler

Teknolojik ve bilimsel ilerlemeler, kişisel yaşamımızı kolay hale getirmekle birlikte, toplumsal hayatımızda da bir takım farklılıklar oluşturmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde insanoğlu avcı-toplayıcı toplumdan göçebe topluma, tarımı ve hayvan evcilleştirmeyi öğrenmesiyle de yerleşik yaşama başlamıştır. Böylece ortaya çıkan fazla ürün ve bu doğrultuda geliştirilen teknoloji sayesinde insanların toplulukların hayat tarzlarında farklılığa uğratmıştır. Sanayi devrimi ile beraber köyler, kasabalar ve küçük ölçekli şehirler yerlerini büyük ve teknolojik üretim yapan fabrikaların bulunduğu metropollere bırakmışlardır.

Teknoloji, küreselleşme olgusunun varolabilmesi gerekli unsurlardan birini oluşturmaktadır. Gittikçe ucuzlayarak genişleyen haberleşme ve bilgilendirme teknolojileri, küreselleşmeye hız kazandırmakta, küreselleşme olgusunun en önemli ögesi durumuna gelmektedir (Bozkurt, 2000: 26-27).

Teknoloji sözcüğü telaffuz edildiğinde önümüze iki kavşak çıkıyor: “*Birisi iletişim teknolojisi devrimi. Yani şu telefon denilen nesne. Bir diğeri ise bilişim teknolojisi devrimi, yani bilgisayar. Bu iki nesne yani telefon ve bilgisayar, birlikte inanılmaz bir teknoloji devrimi yarattılar. Dünyanın her yerinden telefonla her an her yere erişmek olanaklı. Böylece her bilgisayara her an her yerden erişebiliyorsunuz. Bilgisayarlar inanılmaz bir hızla ve yanılmaz olarak hesap yaptıklarından ve karar verdiklerinden her an her yerden inanılmaz bir süratte hesap yaparak karar vermek olanaklı. Müthiş bir şey bu. Telefon ve bilgisayar ikisi bir arada geliştiği için yepyeni bir teknoloji iletişim ve Bilişim Devrimi doğuyor*” (Kongar, 2003: 19). Telefon ve bilgisayar çağımıza damga vurarak, vazgeçilemez olduklarını kanıtlamışlardır. Bu iki sihirli teknolojik ürün, küreselleşme sürecinde vites arttırmasına yol açmıştır.

Küreselleşmenin en önemli unsurunu teknolojinin ve iletişimin küresel hale gelmesi oluşturmaktadır. Küreselleşme kelimesinin dilimize bu denli rahat yerleşip, oturmasının perde arkasında kavramın teknolojiyle olan bağdaşlığına bakarak bulmak gerekmektedir. Küreselleşmenin en temel belirtilerinden biriside teknolojiyi üretip kullanabilme ve yönlendirebilme erkidir (Zengingönül, 2004: 77). Böylece teknolojiye sahip olanlar küresel çapta hegamonik üstünlük sağlayarak sürece istedikleri yönüde verebilmektedirler.

Çoğunlukla iletişim ve bilgi alanında yapılan teknolojik yenilikler, toplumsal ve kültürel dokuya tesir ederek içinde bulunduğumuz toplumun tekrar isimlendirilmesine de sebep olmuştur; “enformasyon toplumu” (Törenli, 2003: 10). Bilgi ve iletişimin gücü insanları ve toplumları birbirinden daha çok etkilenir hale gelmesini sağlamıştır. Bu sayede dünya küçük bir mekan haline dönüşmüştür.

Her şey elektroniğin esasını teşkil eden ve teknoloji dünyasında köklü bir değişikliğe yol açan transistörlerin(elektronik devre) bulunmasıyla başlamıştır. Transistörler, daha önce kullanılan tüp teknolojisini rafa kaldırarak, bütün elektronik aletlerin daha dayanıklı, daha düşük maliyetli, daha az enerjiyle besleme ihtiyacı olan, hareketli teknolojilere uygulanabilir konuma gelmesine sebep olmuştur. Transistör ilk muhim başarısını televizyon yapımında göstermiştir. Bu sayede analog teknolojisi yerini dijital teknolojiye bırakmak zorunda kalmıştır. Dijital teknoloji ile bilginin paylaşılmasında ve muhafaza edilmesinde önemli bir mesafe katedilmiştir. Dijital duruma gelen görüntü ve ses kayıtları basit ve masrafsız şekilde iletilerek,

arşivlenebilme imkanına kavuşmuştur (Atabek, 2003: 88). Transistör'ün icadı elektronik alanında bir milad olmuş, yeni teknolojik ürünlerin yapılmasına katkı sağlayarak teknolojik küreselleşmenin kapısını aralamıştır.

Küreselleşmenin teknolojiyle ilişkisi zincir halkaları gibi iç içe geçmiştir. Küreselleşmenin varoluşunda teknoloji bulunmaktadır. Teknoloji sayesinde insanlararası ve toplumlararası geçişkenlikler aktif hale gelmiştir. Friedman'a göre ise küreselleşme, teknoloji odaklı bir değişim sürecidir. Bilgisayar kullanımında artış, dijitalleşme, telekomünikasyon teknolojilerindeki patlama ve minyatürleşme benzeri yenilikler teknolojiyi evrensel boyutta kullanılabilir yapmaktadır. T. Friedman bu durumu "teknolojinin demokratikleşmesi" olarak nitelemiştir. Ona göre, teknolojinin demokratikleşmesi sayesinde artık hepimizin evinde bir banka, bir işyeri, bir gazete, bir kitapçı, bir aracı kurum, bir yatırım şirketi, bir fabrika, bir okul olabilir (Tözüm, 2002: 158). Dünyanın bir bölümünde savaşlar, çatışmalar, açlık, yokluk, susuzluk ve hastalıklar kol gezerken sadece teknolojinin değil tüm yaklaşımlarında insani ve demokratik olması gerekmektedir. Yoksulluk ve sefalet içinde yaşayan toplumların, birbirleriyle çatışan veya çatıştırılan grupları arasında kullanılan silahların üstün teknolojilerine bakılarak "teknolojinin demokratikleşmiş" olduğu anlaşılabilmektedir.

İnsanların sosyal yaşamlarında diyalog kurduğu çevrenin daralması ve neredeyse "mikro" hale gelmesiyle teknolojinin "mikro" konuma dönüşmesi hemen hemen eş zamanlı gerçekleşmiştir. Yeni dönemde teknolojik aletler ufalmış ve minyatür hale gelmişler, ama işlevsellikleri ile bilgi saklama sınırları ise bir o kadar çoğalmıştır. Günümüzde kullanılan cep telefonlarının ağırlıkları ilk defa piyasaya sürülenlerin ortalama onda biri kadar olup bilgi saklama kapasiteleri yönünden yüzlerce video, resim veya şarkıyı hafızasında saklayabilecek konumdadır. Bu yeni durum cep telefonlarının kullanım amaçlarının da değiştirerek, yalnızca konuşma maksatlı değil, internete bağlanmak, fotoğraf-vido çekmek, müzik dinlemek ve bazende oyun oynamak için bile kullanılabilir duruma getirmiştir. Bu çok amaçlı kullanıma açık hale gelmeleri cep telefonlarını yeni teknolojinin simgesi konumuna getirmiştir (Friedman, 2006: 160-172).

Küreselleşmenin teknoloji dünyasında yaşanan büyük gelişmelerden dolayı meydana geldiği ve küreselleşme sürecinin ilk ayağını oluşturduğu söylemlerinin tersine tek başına teknolojinin bu sürecin yeterli unsuru olmadığını ancak olmazsa olmaz unsuru olduğu söylenmektedir. Şimdilerde başdöndürücü bir hızla ekonomik hale gelerek yaygınlaşan bilgi ve iletişim teknolojileri, küresel değişim ile dönüşümü hızlandırmaktadır. 1945 senesinden bu yana, hava nakliyecilik girdileri %80, kıtalar arası taşıma ücretleri %50, transatlantik telefon ücretleri ise %99 seviyesinde azalmıştır. Birleşmiş Milletler İnsani Kalkınma Raporuna(1999) göre, 1990 senesi verileriyle New York'tan Londra'ya 180 saniyelik telefonla görüşme ücreti, 1930 senesinde 245 dolar seviyelerinde iken, 1998 senesine gelindiğinde ise 35 cent'e kadar inmiştir (Bozkurt, 2000: 14). Teknolojinin gelişirken aynı zamanda ucuzlaması ekonominin yanı sıra insanlarda büyük katma değer sağlamıştır. Neticede herkes bu nimetlerden faydalanarak, küreselleşme sürecine katkıda bulunmaktadır.

Küreselleşme konusundaki *“ilk önemli değişim son 25 yılın iletişim teknolojisi devrimi oldu. Bilgisayarlar, fiber-optikler, uydular ve elektroniğin minyatürleşmesi, hem mal ve hizmetlerin üretim, satış ve dağıtım yöntemlerini hem de küresel yatırım modellerini değiştirdi. Hava taşımacılığı ve ucuz deniz nakliyatındaki gelişmeler de bunlara eklenince, şirketler fabrika ve tesislerini maliyetlerin en düşük olduğu yerlere taşıma eğilimi içine girdiler. Teknolojik ilerleme ve ucuz petrol, hava ve deniz yoluyla taşınan mallarda önemli bir artışa yol açtı. Boeing uçak firmasına göre, dünyada hava yoluyla taşınan yük 1985-1997 arasında üç katına çıktı ve 2015'e kadar tekrar üçe katlanması bekleniyor. Şu anda yılda 140 milyon tondan fazla fuel-oil tüketen küresel deniz taşımacılığının iş hacminin önümüzdeki onyılıda % 85 artması bekleniyor. Üstelik maliyetler de düşüyor, Okyanusaşırı yük taşımacılığında birim maliyetleri 1980'lerden beri % 70 oranında düşerken, hava taşımacılığı maliyetleri geçen yirmi yıl içinde yılda ortalama % 3-4 oranında azaldı.”* (Ellwood, 2003: 18). Nakliyecilikte maliyetlerin azalması ekonomik küreselleşmesinde yelkenlerini rüzgarla doldulmaktadır.

Bilim ve teknolojide görülen ilerlemeler, küreselleşme sürecinin etkili ve hızlı yaşanmasında ve toplumsal değerlerin dönüşüme uğramasında büyük rol oynamıştır. Bilgi, iletişim ve ulaşım alanlarında son yirmi senede yakalanan muazzam ivme, etkileşim, yaygınlık ile uygun fiyatların yerküreyi daraltarak uzaklık faktörünün içini

boşaltmış olması yaşadığımız dünyanın nereden nereye geldiğini anlamlandırmamız bağlamında önem taşımaktadır. Ucuz fiyat unsurunun göstergesi olması bağlamında tüm dünya üzerinde milletlerarası hava ulaşımında taşınan yolcu miktarı 1970 senesinde 75 milyon iken, 1996 senesinde 409 milyona ulaşmıştır (Öymen, 2000: 28). İnsanların hareket hızlarının artması onları eskisi gibi bir yere bağımlı olmaktan çıkartarak yersiz yurtsuz haline dönüştürmektedir.

Günümüzde bakır kablolarla oranla çok daha ekonomik ve kullanışlı olan fiber optik teknoloji sayesinde, saç telinden bile ince bir kabloyla 30 bin telefon irtibatı eş zamanlı olarak gerçekleştirilmektedir. Uzun seneler yalnızca eğitim ve savunma alanlarında kullanılabilen bilgisayarların, seksenli senelerle beraber boyutlarının küçültülmesi ve toplumsal yaşamda da aktif olarak kullanılma geçmesi nihayetinde internet teknolojisinin meydana çıkması, bir iletişim devrimi oluşturmuştur. Ayrıca televizyon ile internet yayınlarının tüm yeryüzünden izlenebilir duruma ulaşması neticesinde teknolojik ilerlemelerin kişisel ve sosyal yaşama etkileri daha süratli ve daha hissedilir olmaktadır (Öymen, 2000: 21-29). Teknolojik gelişmeler ekonomik alan kadar sosyal alanda tesir ederek, yaşayış biçimlerimizi belirler hale gelmektedir.

Yaşadığımız zamanın yadsınamaz bir gerçeği olan ve yoluna hız kesmeden devam eden teknoloji devrimi, küreselleşme başta olmak üzere süratli ve derin dönüşümlerin oluşmasında önemli bir pay sahibidir. Bu devrimin temel direğini ise bilgi oluşturmaktadır. Bilgi teknolojileri, çağımızın küreselleşen dünyasında şirketleri, örgütleri, kurum ve kuruluşları yapısal manada etkisi altına almaktadır (Özkurdu ve Dileyeci, 2001: 136-137). Bilgi, teknoloji kapısını açan anahtar niteliğinde olup, içinde bulunduğumuz zamanın en güçlü silahı olma konumundadır.

Küreselleşme son zamanlarda meydana gelen teknolojik ilerlemelerin hem nedeni hem de sonucu olarak değerlendirilmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan süratli ilerlemeler zaman-mekan kavramlarının anlamsız duruma gelmesine ve dünyanın ufalmasına yol açmaktadır. Ayrıca bu teknolojik ilerlemeler toplumları ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel açılarından istenilen kalıba koyup şekil vermekte kullanılmaktadır (Caşın, Özgöker ve Çolak, 2007: 51). Bilgi ve iletişim teknolojisine sahip olanlar yani küreselleşme sürecine yön verenler, bu durumu kendi menfaatleri

yönünde ayarlayarak, paylaşım-iletişim adı altında diğer ülkelere servis edip, her boyuttan istedikleri şekilde yön verebilmektedirler.

2000’li senelere bakıldığında küreselleşme uydu haberleşmesi, internet teknolojisi, e-devlet, dijital dünya ve sanalalem kavramlarıyla, 90’lı senelerde üstlendiği rolün hakkını vermiş görünmektedir. Günümüzde küreselleşme sürecinin payanda kavramı elektronik ticarettir. Her türlü döviz işlemleri, hazine bonoları, hisse senetleri, ürün ve hizmet akışı, borsa ile bankacılık faaliyetleri artık, fiili para piyasalarının yerine geçen elektronik piyasalarda ve bankacılık sektöründe yapılmaktadır. Bu manada küreselleşme; ulusal pazarların ve teknolojilerin bir bütün haline geldiği, devlet hizmetlerinin e-devlet yoluyla sanal ortama taşındığı ve uluslararası ticaretin e-ticarete dönüştüğü bir sürece girmiş bulunmaktadır (Orhan, 2003: 415).

Küreselleşmenin lokomotifi sayılan teknolojik atılımlar sayesinde dünyamız küçük bir köy durumuna düşmüş, uzaklıklar ortadan kalkmış, zaman-mekan kavramları değerlerini kaybetmiş, ulaşım-iletişim-haberleşme süratlenmiş, maliyetler düşmüş ve yeni iletişim araçları sayesinde toplumlararası etkileşimde artmıştır. Bilgi-iletişim teknolojilerinin ekonomik ve toplumsal yaşama sağlayacağı faydalar yadsınamaz bir gerçektir. Ancak, televizyon ve uydu yayınlarında yaşanan hızlı gelişmeler ile internet aracılığıyla telekomünikasyonun ve yüzyüze iletişimin kolay hale gelmesi geleneksel toplumların sosyo-kültürel düzenini ve dengesini olumsuz yönde etkileyebilmekte, toplumsal değerleri aşındırarak, düşünüş ve davranış kalıplarının derin yara almasına sebep olabilmektedir. Ayrıca elektronik alışverişin yaygın hale gelmesiyle, internet aracılığıyla yapılan satışlar tüketim davranışlarının değişmesine yol açabilmekte toplumlar sürekli tüketime yönlendirilmektedir. Eskinin kanaatkar toplumları küreselleşen bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla şimdilerde “tüketim toplumu” haline evrilmektedirler.

1.4.2. Ekonomik İlerlemeler

Küreselleşme sürecinin ekonomik yönü, en fazla ön plana çıkan ve üzerinde fazlaca yorum yapılan boyutunu oluşturmaktadır. Küreselleşmenin ekonomik faktörü, diğer unsurlarına nazaran daha eski ve daha derin bir unsur olarak ortaya

çıkılmaktadır. Yaşadığımız dönemde artık ekonomik manada bir kendi kendine yeterlilikten ve ekonomik milliyetçilikten bahsetmek imkansız hale gelmiştir. Çin gibi sosyalizmin uygulandığı ülkelerde dahi, yabancı sermaye ve yatırımlar rağbet gören bir durum haline gelmiştir.

Ekonomik küreselleşmenin meydana gelmesine katkı sağlayan unsurlardan ön safta yer alanlar olarak, ulaşım, iletişim, haberleşme ve bilgi teknolojilerinde yaşanan süratli ilerlemeler, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü ve IMF benzeri global ekonomik kuruluşların destekleriyle yaygınlaşan neo-liberal politikalar sonucu ülkelerin serbest piyasa ekonomisine geçmeleri, ve çok uluslu şirketlerin sınır tanımayan satış gayeleri olarak sıralanabilir (Acar, 2002: 15). Ekonomik küreselleşmenin dünya üzerinde yaygınlaşmasında en başta gelen unsur teknoloji olmuş, onu küreselleşme sürecine yön veren küresel ekonomik örgütler, kuruluşlar ile çok uluslu şirketler takip etmiştir.

Geleneksel üretim unsuru olan toprağın ve yoğun emeğin etkisi azalarak arka plana atılmış (Drucker, 2000: 117), bilgi, teknoloji ve hizmet sektörleri artan oranda gelişmiştir. Bu durum makinalaşmayla birlikte köyde emek unsuruna yer bırakmamış, insanlar kitleler halinde büyük şehirlere göç ederek, kentlerde yeni bir yaşam mücadelesine girişmek zorunda kalmışlardır.

Küresel ekonominin mantalitesi neo-liberal politikalar içerisinde bulunmaktadır. Neo-liberalizmin kökleri Adam Smith ile David Ricardo'nun klasik liberal fikirlerine kadar uzanır. İkisi de devlet kontrolü altında tutulmayan serbest piyasanın arzı ve talebi dengede tutacağını, böylece kaynakların daha etkin ve verimli kullanılacağını belirtiyorlardı. Ayrıca serbest rekabetin önünün açılmasını, ithalattan alınan vergilerin kaldırılmasını ve devletler arasındaki sermaye ve mal alışverişine engel olan sorunların giderilmesini ve nasıl bir ekonomik sistemin varolması gerektiğini söyleyerek kapitalist ekonomiyi işaret etmişlerdir (Steger, 2006: 64- 65). Kapitalist düzeninin sermaye sahibi zengini daha zengin emek sahibi yoksulu daha yoksul yaptığı ve beşeri değerleri göz önüne almadığı ortadadır. Bu sebeptendir ki dünyada gelir dağılımında ve kaynak kullanımında eşitsizlik hat safhaya çıkmakta, yeryüzü kaynayan bir kazana dönüşmektedir.

Küreselleşmenin akıl adamları olarak bilinen Murray Rohtbard ile David Friedman gibi liberal düşünürler 70'li senelerden başlayarak söylemlerinin merkezine

serbest piyasa prensibini oturtarak, “bırakınız yapsınlar” tarzındaki liberal ideolojinin doğruluğunu ispatlamaya çalışmışlardır (Tural, 2005: 23). Aslında küreselleşme ekonomik bütünleşmenin altını çizmektedir. Nihai amacı ise dünyanın tek bir serbest pazar ve tek bir serbest piyasa konumuna gelmesidir. Böylece dünya, içinde balıklar olan cam fanusa dönüşecek, fanustan içeri istenen yem atılacak, huzursuzluk yapan uyumsuz balıklar dışarı alınacak, fanusun içine istenen dekor verilerek ısıyı ayarlanabilecek, arzu edilen balık daha iri hale getirilerek yaramazlık yapanları sıkıştırarak yani fanusun sözde sahipleride fanusu istedikleri gibi yönetebileceklerdir.

Modern ekonomik küreselleşmenin doğuşunun ilk ayak izleri, II. Dünya harbi'nin bitimine doğru Bretton Woods'da toplanan bir ekonomi konferansında dile getirilen yeni bir uluslararası ekonomik sistemin ortaya çıkmasına kadar uzanmaktadır. Bu konferansta liberal kapitalist düzeni uygulayan ülkelerin ekonomik büyümelerini, serbestleşen ticaret düzeni sayesinde rahatlıkla yapabilecekleri vurgulanmıştır (Öke, 2001: 37). O toplantıda alınan kararlar ile dünyanın ekonomik sisteminin yönetim ve idare kurulu oluşturulmuş, küreselleşme bombasının fitili ateşlenmiş, IMF, Dünya Bankası, Gümrük Tarifeleri Ticaret Genel Anlaşması (GATT) ve GATT'ın yerini alan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) de bu ateşe benzin dökmüşlerdir.

Uluslararası ekonomiye yön veren olgu, mal ve hizmet ticaretinden ziyade sermaye dolaşımının sebest hale gelmesi ve paranın rahat dolaşımıdır. Küreselleşmeyle mali piyasalara yeni baştan şekil verilmiş ve para faktörü milletlerarası dolaşımdaki en esaslı öge durumuna gelmiştir. Fakat, global dolaşımdaki bu paranın büyük çoğunluğu üretim kaynakları oluşturma, hammadde temin etme veya yetmiş beşeri faktör oluşturma gibi mal ve hizmetin üretilmesine, kalitesinin artırılmasına yönelik olarak kullanılmamış, tersine hızlı haberleşmenininde yardımıyla paradan para kazanma fikri cazip hale gelmiştir. Böylece para, yatırım-üretim değilde menkul kıymet piyasalarına, yatırım fonlarına aktarılmıştır (Drucker, 2000: 117). Küreselleşmenin en değerli varlığı olan para, üretim, yatırım, yeni iş imkanları sağlama, nitelikli insan kaynağı yetiştirme gibi amaçları bir kenara bırakmakta, spekülasyon, faiz, rant, kaos kavramlarının peşine takılarak hiçbir çaba sarfetmeden para satarak para kazanma yoluna gitmektedir. Hal böyle olunca ortaya

“çağdaş tefecilik” sistemi ortaya çıkmakta, borç alanın canının çıkacağı, para satanın ise gücüne güç katacağı düzen işleme konulmaktadır.

Uluslararası şirketler ekonomik küreselleşmenin merkezinde bulunmaktadır. Onlar, dünya üzerinde gerçekleşen tüm ticaretin üçte ikisine finansman sağlarlar ve onlar uluslararası tüm finansal pazarların tek hakimleridir (Giddens, 2005: 56). Bu şirketler dünya üzerindeki ekonomi, para, ticaretle ilgili tüm piyasa ve pazarların hakim gücü haline gelmişler, hiçbir devlet ya da siyasi güce bağlı olmaksızın aksine onları kendine bağımlı duruma getirerek gemilerini yürütmektedirler.

Küreselleşme işgücü piyasalarında yön vermektedir. Günümüzde birçok insan iş bulup çalışmak için farklı ülkelere, farklı kıtalara gidebilmektedir. Dünyanın genel sorunu olan işsizlik nedeniyle genelde gelişmemiş ülkelere gelişmiş ülkelere doğru çoğunlukla vasıfsız işgücü, nadiren de nitelikli beyin göçü tarzında gerçekleşmektedir. Gelişmiş ülkelerin kapıları nitelikli işgücüne sonuna kadar açıktır (Eşkinat ve Kutlu, 2005: 22). Dünya genelinde ve özellikle gelişimini tamamlayamamış ülkelerde yaşanan işsizlik sorunlarının temelinde küresel finans piyasalarına hakim olanların parayı yatırımdan ziyade faiz aracı olarak görüp, paradan para kazanma arzuları yatılabilmektedir. Bu durum ekonomik sömürü sisteminde önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Ekonomik manada küreselleşme; Yeni teknolojik buluşlar, yeni iletişim, ulaşım sistemleri, yeni üretim teknikleri ve ekonomik-ticari alanlarda yaşanan ilerlemelerden hız kazanmaktadır. Sermaye, üretim-yatırım süreçlerinin ve finans sektörünün küresel hale gelmesi, ekonomik küreselleşmenin muhim göstergelerindedir. Üretim unsurunun küreselleşmesi, şirketlerin mal ve hizmet üretiminde kendi buldukları ülkenin sınırlarının dışına çıkmasıdır. Finansal küreselleşmeyle beraber, ulusal sınırların önemi ortadan kalkmış, bu sayede sermaye akışını tıkayacak pürüzlerde ortadan temizlenmiştir. Böylece bankalar ve finans kuruluşları hem ulusal hemde milletlerarası ekonomik arenanın etkin faktörleri konumuna gelmişlerdir. Bu durum ise, ulus devletlerin bu alanda hareket etmelerini engelleyerek, denetim mekanizmalarını devre dışı bırakmıştır (Karabağ, 2006: 175-176). Ulus devletlerin finansal piyasalarda kontrol ve denetim bağlamında boşa

çıkarılması artık devletlerin üstünde onlara yön veren yeni oluşumların olduğunun ispatı niteliği taşıyabilmektedir.

Finansal anlamda küreselleşme, “ulusal finans piyasalarını ayıran sınırların ortadan kalkması, finans piyasalarının çeşitli kontrol ve sınırlamalardan arındırılarak uluslararası rekabete açılması, piyasaların konvertibiliteye sahip olmaları, kurların dalgalanmaya bırakılması, uluslararası sermaye akımlarının artması ve yatırım fonları ve yatırım ortaklıkları gibi yeni kurumsal yatırımların finans piyasalarındaki rollerinin artması” olarak tanımlanmaktadır. Finansal anlamda küreselleşme küreselleşme olgusunu süratlendiren en muhim unsurlardan birini oluşturmaktadır (Aydemir ve Kaya, 2007: 269-271).

Küreselleşmenin ekonomik alandaki ilerlemelerden meydana geldiği tespiti sebebiyle küreselleşme ile kapitalizm aynı kefeye konulan olgulardır. Çoğu kişiye ve düşünce akımına göre küreselleşme, kapitalizmin yeni bir boyut kazanmış halinden başka bir şey değildir. Küreselleşme taraftarı olarak bilinen Friedman, küreselleşmenin altındaki düşüncenin serbest piyasa kapitalizmi olduğunu belirtmiştir. Friedman’a göre küreselleşme bu serbest piyasa kapitalizminin dünya genelinde yaygın hale gelmesidir (Friedman, 2003: 31). Küreselleşme ve kapitalizmin köklerinin aynı olması dünya üzerinde yaşanan ağır ekonomik sömürünün kaynağının da aslında aynı olduğunun göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Küresel ekonomide iki ana unsurdan sözedilmektedir. Birincisi ulusal mal, hizmet ve finans sektörlerinin serbest hale getirilmesidir. İkincisinde uluslararası sermaye akışlarının önünde set oluşturan kanuni ve idari problemlerin ortadan kaldırılarak ulusal pazarların uluslararası pazarlarla birleşmesidir (Sarıtaş, 2006: 405).

Ekonomik küreselleşmenin en fazla kontrolü altında tutulduğu alan finans piyasalarıdır. Bankacılık sektöründe elektronik veznelere, online işlemler ve internetin kullanılmasıyla para akışı tüm dünyada anında gerçekleşebilir bir duruma gelmiştir. Bu sayede hisse senedi, tahvil, bono, repo ve döviz gibi finansal araçların birinden ötekine kısa sürede dönüşümlerinin yapılabilir olması ulusal ekonomilerin içerisinde de kısa zamanda büyük dalgalanmalar oluşmasına neden olmaktadır (Özyurt, 2012: 63). Bu büyük dalgalanmalar ve spekülasyon eylemleri istenen ülkenin iç ve dış içlerine, politikalarına yön vermek içinde rahatlıkla kullanılacak bir koridor açabilmektedir.

Dünyanın tek bir pazar konumuna gelmesi, güçlü olanın ezdiği ve ayakta kaldığı eşitsiz bir rekabet ortamı oluşturarak adaletsizliğe yol açmaktadır. Böylece küreselleşme herkes için farklı anlamlar ifade etmeye başlamıştır. Sanayileşmiş, gelişimini tamamlamış ülkelerle henüz gelişmekte olan ülkelerin elde ettikleri gelirler arasında uçurum oluşturmaktadır. Kıtalar, bölgeler ve kentler arasında bile farklılıkları uç noktaya çıkartmaktadır. Günümüzdeki küreselleşme sürecinde doğu toplumları mali sorunlar, ekonomik dışa bağımlılık ve bunların beraberinde getirdiği siyasal kan kayıpları ile dış borçlar sorunlarıyla boğuşmak zorunda kalmışlardır. Fakirlik, adaletsizlik, yolsuzluk giderek çoğalmış, toplumsal huzursuzluklar baş göstererek ulus devletin egemenliği tartışılır konuma gelinmiştir. Ülkeler ekonomik alan başta olmak üzere tüm iç ve dış işlerinde bağımsız olarak hareket edemez duruma düşebilmektedirler. Küreselleşmenin doğu toplumlarını sürüklediği bu noktaya bakılarak küreselleşme kavramını emperyalizm ve kapitalizm kavramlarıyla birlikte değerlendirmek gerekmektedir.

1.4.3. Siyasal İlerlemeler

Çağımızda küreselleşme süreci, milletlerarası ilişkilerin önemini artırdığı, ekonomi, askeri, diplomasi ve siyasal alanlarda da derin değişim ve yeniliklerin yaşandığı bir döneme sahne olmaktadır. Bu değişim dalgası hem ulusal ve uluslararası arenada, hemde ulus-altı sistemlerde yeni yönetim metodları ortaya çıkararak, ulus-devletlerin yapısında, yetki ve görevlerinde köklü değişimlere sebep olabilmektedir.

18. yüzyıldan I.Dünya Harbine kadar dönemde dünya siyasal hayatı genel itibariyle imparatorluklar şeklinde teşkilatlanmıştır. I. Dünya harbinden, II. Dünya harbinin bitimine kadar geçen sürede dünya büyük imparatorlukların parçalanıp yerine birçok küçük devletin ortaya çıkmasına şahitlik etmiştir. II. Dünya harbinin bitiminden sonra dünya ABD ile SSCB'nin başat olduğu iki kutuplu döneme geçmiştir. Fakat Berlin Duvarı'nın yıkılması ve SSCB'nin 1991 senesinde resmi olarak dağılmasıyla iki kutuplu sistemden tek kutuplu yani ABD'nin tek başına egemen olduğu sistem başlamıştır. ABD bu yeni düzene DB, IMF ve GATT benzeri uluslararası örgütler ile Çok Uluslu Şirketler aracılığıyla şekil vererek, dünya genelinde

siyasi- ekonomik manada liderliğini tescil etmeye çalışmıştır. SSCB'nin kendisine rakip durumunun ortadan kalkmasıyla çok geniş bir alan bulan ABD, bu bulunaz fırsatı hemen değerlendirerek dünya'nın gardiyanlık görevini üstüne almakta ve otoritesini sağlamlaştırmak içinde uluslararası örgütler ile ÇUŞ'i elindeki bezbol sopası konumuna getirmektedir.

Küreselleşmenin siyasal alanda getirdiği en mühim çıktı; Geleneksel egemenlik yapısında ve anlayışında oluşturduğu yıpranma ile değişimdir. Ulus-devlet şekli vestfalyan egemenlik anlayışıyla bütünleşmiş bir devlet şekli olarak öncelikle şu esaslardan oluşmaktadır; Dış otoritenin dışarıda kalması sağlanarak, iç işlerinde ve iç hukukta özgür olma, milli egemenlik ilkesi gereğince devlet egemenliğinin hiçbir üst otoritenin hükümranlığına bağlı kalmaksızın özgürce kararlaralma, kurallar koyma ve uygulayabilme erki şeklinde ifade adilebilir (Gürsel, 2002: 34). Neo-liberel sistemin getirmiş olduğu serbest piyasa-serbest pazar, serbest ekonomi ile çok uluslu şirketler ve uluslararası örgütler ulus devletlerin ekonomik-finansal bağlamda elini ayağını pırangalayarak özgürce hareket edemez duruma getirmekte, böylece ekonomik olarak kapana kısılan ulus devletler siyasal alanda da boyunduruk altına alınabilmektedir. Borç yükünden kurtulabilmek ve boyunduruktan çıkabilmek için atıkları her adımda ise faizin faizini bile ödeyemeyecek konuma gelerek hem özgürlüklerini, hemde meşruiyetlerini daha çok kaybedebilmektedirler.

Küreselleşmenin siyasi niteliği denilince hemen ulus-devlet olgusu akla gelmektedir. Ulus-devlet kavramı küreselleşme süreci atışmalarının merkezinde yer almaktadır. Ulus-devlet, karşılıklılık kuralı gereğince milletlerarası eşitlik ile milli egemenlik temeline dayanmaktadır (Özkan, 2000: 370). Karşılıklılık yani uluslararası arenada eşit olma, egemenliklere saygı gösterme durumu günümüz küreselleşme sürecinde ve getirdiği kapitalist sömürü sisteminde önemlerini çoktan yitirmiş görünmektedirler. Çünkü bu sistem güçlü olanın gücünü daha da artırabilmesinin tek yolunun güçsüz olanı dahada güçsüz hale getirerek olacağı söylemleri üzerine temellendirilmiş bir görüntü vermektedir.

Bilgi-iletişim araçlarının sağladığı imkanlar ile liberal politikaların dayatmaları sınırların olmadığı bir dünya'nın olabileceğine dair inancı kuvvetlendirmektedir. Bu cihette çağımızdaki küreselleşme sürecinin ulus-devlet yapılarına ve dolayısıyla hükümetlerin gücünü-meşruiyetlerini zayıflatıcı etki

yapacağına dair tartışmalarında beraberinde getirmektedir (Günsoy, 2006: 38). Neo-liberal ekonomik bütünleşme politikalarıyla tuzağa düşürülen ulus-devletlerin önce borç çıkmazıyla ekonomik özgürlükleri alınmakta, sonra modern tefeciler özelleştirme masalıyla ulus-devletçe sağlanan sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, enerji ve ulaşım gibi tüm temel alanlarında özel sektöre yani çok uluslu şirketlere kendi elleriyle ikram etmek zorunda bırakılabilmektedirler.

Küreselleşme yaşamımızın her alanında fazlasıyla hissedilir bir hal almıştır. Bilhassa gelişmemiş-gelişmekte olan ülkelerde ulus devletlerin gücünün uluslararası örgütler, kuruluşlar ve çok uluslu şirketler tarafından kontrol altına alınmasından dolayı yerel-ülkesel-bölgesel problemler artık egemen küresel devlet-devletlerin müdahil olmasına olanak sağlamaktadır. Dikkatlice bakılırsa özellikle Osmanlı Devleti'nden koparılan Müslüman ülkeler ve coğrafya günümüzde sürekli bir istikrarsızlık, kaos ve yoksulluk içerisindedir. Tunus'ta Arap Baharı diye başlatılan stratejik proje ABD-İngiltere-Siyonist İsrail başta olmak üzere egemen ülkelerin ve Vatikan'ın oyunu olarak okunabilir. Tek amaçlı çok unsurlu stratejik birliktelik olarak adlandırılabilir bu durum tüm ortadoğuyu kan gölü haline getirmektedir. Size demokrasi getireceğiz söylemlerinin ardında size cehennemi getirdik gerçeği çıkıvermektedir. Diktatörlerin miadını doldurduğuna kanaat getirip başlatılan Arap Baharı, bahardan ziyade kış'ı getirmiş gibi görünmektedir. Egemen güçlerin projelerini yalnızca Orta Doğuyla sınırlamak çok yanlış olabilir. Unutulmamalıdır ki yakın geçmişte Avrupanın göbeğinde Bosna Hersek'in Srebrenitsa kentinde yaşanan katliamlar ve soykırım Birleşmiş Milletler tarafından güvenli bölge ilan edilip, korunan Srebrenitsa'da Avrupa'nın ve Dünya'nın gözü önünde gerçekleşmiştir.

Hızla küreselleşen dünyamızda ekonomik, siyasi ve askeri konularda birlikte hareket etme zorunluluğunun çoğalması neticesinde yerküre'nin değişik coğrafyalarında bölgesel birlikteliklerde de artış gözlenmiştir. Bölgesel bütünleşmelerin ulus devletleri aşındırıp yerine geçeceği şeklinde yorumlarda yapılmaktadır. Ancak bölgeselleşme, küreselleşmenin karşı safında değil tersine aynı safında yer alarak küreselleşmenin ürünü olarak bölgesel çapta uygulandığı bir alan bağlamında düşünülmelidir (Nedjalkova, 2003: 58-59). Bölgesel birliktelikler küreselleşme sürecini yavaşlatıp, durduracak bir etkiden ziyade küreselleşme sürecine

ivme kazandırıcı etki sağlayabilmektedir. Bu birliktelikleride küreselleşme sürecinin saha üzerinde hayata geçen uygulamalarının bir parçası şeklinde okunabilir.

Milli egemenliğin önemli unsurlarından olan meşruiyet, temelde hükümetlerin ülke içerisinde özgürce kararlar verip, uygulamaya koyacağı sürecin rahatça işlemesi ile mümkün olmaktadır. Bu ulus-devletin ana işlevlerinden olduğu gibi aynı zamanda güçlü bir egemenliğinde vazgeçilmez kuralı sayılmaktadır. Küreselleşme özellikle doğu ülkelerinde demokrasiyede, ulus-devlet yapısınada ve hükümetlerin meşruiyetinede büyük zararlar verebilmektedir. Uluslararası kuruluşlara verilen aslında devredilmek zorunda kalınan yetkiler, bu kuruluşlara geniş alanlar açarak halkın seçimle getirdiği hükümetlerin efendileri pozisyonuna getirerek, ilgili ülkede demokrasi ve meşruiyet krizi yaşanmasına sebep verebilmektedirler.

Ulus-devlet yapılarını aşındıran önemli faktörlerden biri de devlet altı teşkilatlanmalar yoluyla devlet egemenliğinin kısıtlandırılmasıdır. Bu amaçla kurulan ABD' nin finanse ettiği türlü grup ve inceleme-arştırma vakıfları, bilhassa Soros Vakıfları ve benzeri Sivil Toplum Örgütleri eliyle gerçekleştirilebilmektedir. Ayrıca, ulus-devletin köşeye sıkıştırılması maksadıyla bölgesel huzursuzlukların artırılması, kaos ortamı oluşturarak iç çatışmaların desteklenmesi, devletin fonksiyonlarının azaltılması, özelleştirmenin önünün açılması ve yerel yönetimlerin güçlerinin artırılması gibi stratejiler oluşturulmaktadır. Pentagon'un planlarından biriside bu iki faktörü kullanarak, dünyadaki ulus-devlet yapılarını güçsüzleştirmek ve kendi "Küresel Fanusunu" oluşturarak dünyaya yön vermek arzusu yatabilir. Uluslararası ilişkilerin devlet-devlet ilişkisi olmaktan çıkarak devlet-ulusaşırı şirket ya da devlet-uluslararası örgüt ilişkileri şekline dönmesi, klasik diplomatik ilişkilerin miadını doldurmasına neden olmaktadır. Neticede günümüzde büyük ölçüde çok uluslu şirketlerin ve uluslararası örgütlerin-kuruluşların güdümündeki küresel bir ekonomik-siyasal sistem, yeryüzünün en ücra köşelerinde bile faaliyetlerini sürdürebilmektedir.

Kazgan ise ulus-devletin zayıflatılmasında iki faktörün etkin olarak kullanıldığını belirtmektedir. İlki, küreselleşme süreciyle beraber ulus-devletin ekonomik alandaki egemenliğinin ulus-üstü kuruluşlara bırakılması, ikinciside yerel idarelerin güçlenerek merkezi yönetime olan idari ve ekonomik bağılılığının azaltılmasıdır (Kazgan, 2002: 34). Bu sayede ulus-devlet devre dışı bırakılarak doğrudan yerel pazarlarla iletişim sağlanarak, zaten rekabet etme gücü bulunmayan

piyasalar rahatlıkla ele geçirilebilecektir. Böylece ulus-devletin korumaya ve desteklemeye çalıştığı ulusal pazarlar, yerli emek ile girişimciler küresel pazarın değirmeninin çarkının dişlilerinde öğütüleceklerdir.

Küreselleşmenin siyasal boyutu ve bu boyutta karşımıza çıkan kurumsal yapılar dünyadaki siyaseti birbirine bağlamakta ve dünyada ortak bir hareket tarzı oluşturmaktadırlar. Küreselleşme savunucuları bu noktada günümüzün yönetim biçimi olan ulus-devletin aşılmakta olduğunu ve küresel bir yönetimin doğuşuna şahitlik ettiğimizi belirtmektedirler. Ulus-devletin yerine ikame olacağı söylenen küresel yönetimin diğer bir adı ise yeni dünya düzenidir.

1990 yılında Körfez Savaşı öncesi George W. Bush, yeni dünya düzenine geçildiğini tüm dünyaya bildirerek Westfalya modelinin artık rafa kaldırıldığını ve bundan sonra sınır ihlallerinin çok boyutlu olarak yaşanabileceğini net olarak söylemiştir (Steger, 2006: 88). Bu açıklama ile dünya keskin bir dönemece girmekte ve ABD bundan sonra elindeki bezbol sopasını daha sert sallayacağını ilan etmektedir. Bu sopanın üstündede büyük harflerle “Yeni Dünya Düzeni” yazmaktadır.

Günümüzde küreselleşme süreciyle beraber yaşanan hızlı siyasal değişimler vatandaşlık anlayışından ulus-devlete ve yerel yönetimlere, insan haklarından çoğulcu-katılımcı demokrasiye, sivil toplum kuruluşlarından ulus üstü kuruluşlar, çok uluslu şirketlere ve uluslararası sermaye’ye kadar nüfuz eden çok geniş bir alanı kapsamakta, ekonomi, siyaset ile yönetimde derin radikal değişimler ve dönüşümlerin yaşanmasına sebep olmaktadır.

1.5. Küreselleşmeye Yönelik Bakış Açıları

Tüm yeni ortaya çıkan süreçlerde olduğu gibi küreselleşmede yanında birçok paradoks ve tartışmaları sürüklemiştir. Ekonomik, siyasal, teknolojik ve kültürel alanlar başat olmak üzere insanlığı çepeçevre sararak etkisi altına alan küreselleşmeden herkes benzer şekilde etkilenmemiştir. Kimileri bu süreçten mutlu olurken kimileri içinse üzüntü kaynağı konumuna gelmiştir. Bu sebeple küreselleşme ile alakalı bakış açılarında da farklılıklar ve taban tabana zıtlıklar mevcuttur. Bu noktada küreselleşme ile ilgili ortaya çıkan bakış açılarını şu üç çerçevede toplayıp

mercek altına almak mümkün olacaktır; Küreselleşme taraftarları, küreselleşme karşıtları ve dönüşümcülerdir.

1.5.1. Küreselleşme Taraftarları

Küreselleşme savunucuları dünyanın tümüne hakim olan geri dönüşü mümkün olmayan bir zaman tüneline hızla girildiğini belirtmektedirler. Artık bundan sonra medeniyetler tarihinde yeni bir sayfa açılmış olup, tıpkı imparatorlukların yok olması gibi ulus-devlet yapılarında bu süreçle birlikte yok olma rotasına girmişlerdir. Bilgi, iletişim-ulaşım teknolojilerinde yaşanan muazzam gelişmeler neticesinde sermayenin, malların, insanların ve düşüncelerin sınır tanımaksızın hızlı akışı bu yeni devrin başlamasında en etkili unsurlar olmuşlardır.

İçinde bulunulan dönemin anlamlandırılmasında küreselleşme kavramını temel olarak kabul eden küreselleşme sürecinin doğrudan kabul edilmesi gerektiği görüşünün altını çizenleri bu kümeye dahil edilebilir. Bu küme çoğunlukla küreselleşme sürecine pozitif yaklaşarak destekleyen taraftarlardan meydana gelmektedir. Küreselleşme taraftarları, küreselleşme sürecini yadsınamaz, durdurulamaz, kaçılmaz ve geri çevrilemez bir olgu olarak görmektedirler. Bu görüşlere bağlı olarakta ekonomik bütünleşmenin ve küreselleşmenin koyduğu kaidelere uymanın zorunluluğuna atıf yaparlar. Dünya tarihinde yeni bir başlangıç, yeni bir devir ve yeni bir kırılma noktası şeklinde algılanan küreselleşmenin beraberinde getirdiği derin değişim rüzgarlarının, başka seçenek bırakmadan tüm küreyi etkisi altına aldığı dile getirirler. Bu rüzgar, tek siyasal düşünce olarak demokrasiyi, tek ideoloji olarak liberalizmi, tek ekonomik sistem olarak serbest piyasa ekonomisini ve kapitalizmi kulaklara fısıldamaktadır. Bu değişim-dönüşüm rüzgarı aslında bunu fısıldarken, bir yandan da alternatifsiz ve rakipsiz olduğunu söylemektedir. Böylece herkesi kendi çemberinin içine çekerek, vazgeçilmez ve durdurulamaz olduğunu kanıtlamaktadır. Ancak gözden kaçırdığı veya önemsemediği bir durum söz konusudur. Çember daraldıkça içinde ve dışında arızalar baş gösterecek, hem atmosfer hemde aşırı ezilen toplumlar artık bu duruma dayanamayacak şekle gelerek ve bumerang etkisi yapacaklardır. Küresel satranç tahtasının aktörleri diğer bir deyişle küresel kuralları belirleyenler satrançtaki birinci

kuralı unutmuş görünmektedirler. Birinci temel kural şudur; “Karşıdakini asla küçümseme”.

Küreselleşme taraftarları genel olarak neo-liberal politikaları benimseyen ve destekleyenlerden meydana gelmektedirler. Onlara göre küreselleşme, son yüzyıla adını yazdıran tüm dünyadaki siyasal, ekonomik ve kültürel kalıpları ortadan kaldıran bir olgudur. Küreselciler evrensel çapta oluşan teknolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel ilerlemelerin ulus-devletlerin yapısını bozduğu için hükümetlerin vakit kaybetmeden ulus üstü kurum ve örgütlerin yönetimlerine göre uyarlanmalarını tavsiye etmektedirler (Karadeli, 2005: 7-8). Böylece ekonomik olarak özgürlüğünü kaybeden ulus-devletler, siyasal bağlamda beyaz bayrak çekerek egemenliklerini, yetki ve sorumluluklarını ve herşeyden önemlisi kendilerine oy vermiş vatandaşlarının kaderlerini ulus-üstü kuruluşlar ile çok uluslu şirketlerin iplerini ellerinde tutan iradenin insafına teslim edebilirler.

Kendilerini radikaller olarak isimlendiren aşırı küreselcilerin görüşlerine göre modernizmin sonucu olarak ortaya çıkan ulus-devlet, küreselleşme süreci sonrasında değerini kaybetmiştir. Bundan sonra daha akılcı çalışan küresel piyasa, politikacıları ve bürokrat ağırlıklı hükümetleri anlamsız kılmaktadır. Pazarlar, piyasalar ile onları elinde tutan çok uluslu şirketlerin devletlerden çok daha kuvvetli duruma gelmesiyle klasik ulus-devlet yapılarının yerine evrensel toplum düşüncesi oturacaktır. (Çalış, 2002: 42-43). Büyük şirketlerin hem hammaddesi, hem çıktısı, hem tüketicisi, hemde evrensel vatandaşları konumuna getirilen insanlar, çağdaş küresel köle olma yolunda hızla ilerlemektedirler. İlginç olan ise bu duruma küçük bir azınlığın ses çıkarması, çoğunluğun ise durumu akışına bırakarak hiçbir şey yapmamasıdır. Sosyolojik bir gözle incelenecek olursa, büyük insan kitlelerinin sessiz kalmasında iki faktör öne çıkabilmektedir. İlki küreselleşme insanları “ben” merkezli düşünce tarzına sevk etmesi, ikincisi insanlardaki maneviyatı baskılayarak “maddeye” bağımlı yapmasıdır. Bu sayede ben merkezli para ve haz peşinde koşan insanlar küreselleşme ağına isteyerek takılan balık topluluğuna dönüşmüş görünmektedirler.

Küreselleşme yanlısı düşünürlerden olan Thomas Friedman’ın Mc Donalds restoranları bulunan iki farklı ülkenin, asla savaşmayacağını ve küresel odakların piyasa-finance sistemlerini ele geçirdikleri ve yatırımda buldukları ülkelerin kendi ürettikleri mal ve hizmetlerin satın alınma potansiyelini daima koruma altına alırlar

(2003: 80). İddiaları kısmen gerçek dışı bir söylem olarak değerlendirilebilir. Fakat bu söylem çok uluslu şirketlerin egemen olduğu iki devlet savaşa girmekten uzak tutulur ve istikrara katkı sağlama ihtimalleri yüksektir iddiasında olursa daha gerçekçi olmaktadır. 1999 yılında Kosova'ya yardım için ABD'nin müdahalesi, 17 Ağustos Gölçük depreminde ve ekonomik kriz dönemlerinde Türkiye'ye gelen dış yardımlar Friedman'ın yaklaşımlarını azda olsa doğrular niteliktedir. Küresel güçlerin egemenlikleri altında bulunan ülkelere yardım için uzatılan dal aslında çok ince ve kırılmalıdır. Küresel güçlerin yardım, iyilik dedikleri şeyler bile kendi küresel planlarının sürdürülebilirliğinin bir parçası olmaktan öteye gidememektedir.

Küreselcilerin en fazla ilgi duydukları mevzuların başında küreselleşme ulus-devlet ilişkisi gelmektedir. Onlara göre küreselleşme süreciyle beraber artık ulus-devletlerin değerlerinin kalmayacağı fikrindedirler. Sanayileşme devrinin çıktısı olan ulus devletlerin serbest piyasanın zorlayıcı üstün gücü altında kalarak, meşruiyet ve egemenliğini kaybettiğini söylemektedirler. Ayrıca, serbest piyasanın toplum içerisinde oluşturduğu akılcı mekanizmaların neticesinde siyasetçilerin güvenilirliğini yitirdiğini belirtirler. Bu sayede ekonomik alanı kontrol etmeye çalışan siyasetin anlam taşımadığını yüksek sesle dile getirirler (Hablemitoğlu, 2005: 19). Küreselciler günümüz koşullarında bundan sonra ulus-devlet çatısının olamayacağını, tek çatı olarak küresel çatı, tek toplum olarak ise küresel toplum olacağını belirterek, bir an önce ulus-devlet yapılarının ulus üstü örgütler, kuruluşlar ve şirketlerle eklemlenmeye teşvik etmektedirler.

Günümüzde siyasetçilerle ve politikayla çok daha az meşgul olmamızın nedeni onların yaşantımızdaki etki ve değerlerinin azalmasından kaynaklanmaktadır. Siyasetçiler yerel ve ulusal çapta hala söz sahibi olsalar bile, küresel ölçekteki ekonominin seyrini etkilemekten çok uzak görünmektedirler. Bu bağlamda dünya üzerindeki ülkelerin büyük bir bölümünde, insanların siyaset ve siyasetçileri umursamıyor olmaları küreselleşme sürecinin eseridir (Bozkurt, 2000: 19). Toplumlarda oluşan siyaset kurumlarına olan ilgisizlik, kendisini seçimlerde de göstermekte, sandık başına giden seçmen sayılarında önemli bir azalış meydana gelmektedir. Bu durum ise günümüzde insanların kime oy verirlerse versinler aslında oylarının hükümetleri ve politikacıları ekonomik-siyasal alanda tahakküm altında tutan ulus üstü unsurlara gittiğinin bilincinde olduklarına işaret etmektedir.

Küreselciler, ulus devletlerin aktif rol aldığı milletlerarası teşkilatlanmalardan farklı çok tabakalı bir küresel yönetimin varolması ihtiyacına işaret ederler. Bu yeni düzende hükümet dışı ve uluslararası hükümet dışı teşkilatlanmaların ulus devletin vereceği tüm siyasal kararda söz hakkına sahip olmaları gerekliliğini savunurlar (Ritzer, 2011: 56). Böylece uluslararası arena, daha doğru bir ifadeyle “küresel toplumlar yönetim merkezi” kararlarını yeryüzünde yaşayan tüm insanlar-toplumlar adına almakta, ulus-devlet sistemi artık çöpe atılmakta ve insanoğlunu aynı küresel kader-sonu beklemeye mahkum edilmektedir.

Küreselleşmeci görüş penceresine göre, küresel ekonominin şaha kalkması, radikal yeni dünya sistemine geçiş sinyali olarak algılanabilecek, küresel yönetim, küresel çapta kültürel karışım ve küresel yayılmanın önünü açarak ulus devletin sonunu getirecektir. Küresel ve bölgesel birliktelikler de daha çok yetki ve sorumluluk almak isterlerken devletlerin kendi kendini yönetebilme-bağımsız karar verebilme yetisinde uçup gitmektedir. Ayrıca küreselciler artan kitle iletişim imkanları neticesinde farklı devletlerin vatandaşları ortak menfaatlerinin daha fazla farkına vararak yeni küresel medeniyetin doğuşu için ortak bir temel meydana geldiği düşüncesini ileri sürmektedirler (Hablemitoğlu, 2004: 20). Aslında ekonomik alanda bağımsızlık diğer tüm unsurlarında tam merkezinde durmaktadır. Yeni dünya düzeni ile ekonomik özgürlüğünü ve iradesini ulus üstü kuruluşlar ve şirketlere devretmek zorunda bırakılan ulus-devletler ve vatandaşları bir anlamda siyasal olarak yeni küresel düzen adı altında “yeni çağdaş köleler” mahlazıyla dünya vatandaşlığına terfi etmiş görüntüsü vermektedirler.

Hiper küreselleşmeciler içerisinde küreselleşme sürecine pozitif açıdan bakanlar olduğu gibi, negatif mana yükleyenlerde mevcuttur. Olumlu yönden bakan radikaller, uzun vadede herkesi kaliteli yaşam çitasına yükseltecek ve ekonomik gelişmenin güvencesi olan serbest küresel piyasanın varlığını savunmaktadırlar. Devletler eliyle piyasalara yapılacak olan müdahaleler çağdışıdır, insanlar tüketiciler olarak, kendi hür iradeleri ve tercihleriyle piyasaları dengeleyebilirler. Negatif taraftan bakanlar ise medyanın küresel çapta patlama yapmasının insanların faydasına mı? Zararına mı? Geliştiğinin kesin olarak bilinmemesidir. Ayrıca olumsuz yönden bakanlara göre küreselleşme güçsüz hale getirilmiş ulus devletlerin ve artık kontrol altına alınamayan uluslararası sermaye ile kuruluşların cirit attığı bir alan haline

dönüşmüştür. Sendikalar ve soysal sistemler çatırdamaktadırlar (Zengingönül, 2004: 16). Küreselci grupta bulunup olumsuz yönde düşünenlere bakarak küreselleşme sürecinin yoksulluk, işsizlik, açlık, sosyal ve ekonomik adaletsizlik ile dışlanma, sürdürülebilir olmayan yok edici büyüme, kimliksel ve kültürel belirsizlik, aidiyet duygusunun yok olması, milli olan her şeyin anlamsızlaşması, sosyal parçalanma-çözülme-patlama ve ekolojik sistemin sınırlarının zorlanması sonucu gelişen doğal afetler oluşturabileceği ihtimal dahilindedir.

Küreselleşmeyi destekleyen diğer bir görüş ise insana yatırım yapılarak eğitim seviyesinde buna bağlı olarak tırmanışa geçmesidir. Günümüzde insanların artık dünyanın her köşesinde eğitim alma imkanına sahip olmasının beraberinde, gelişen teknolojik imkanlar neticesinde kendi evinden bile çevrimiçi olarak başka bir ülkedeki derse katılabilme rahatına kavuşmuştur. Sonuçta küreselleşmenin hızlı kişisel ve toplumsal gelişim, refah seviyelerinde artış ve insanların problemlerine çözüm bulma bağlamında faydalı olduğu ifade edilebilir (Güvenç, 2004: 107). Elbette eğitim seviyelerinin teknolojik gelişmelerden ötürü artması, bilginin gelişimi, erişebilme sürati ve tek tuşla dünyaya bağlanabilme lüksü küresel sistemin getirdiği kolaylıklar olarak görülebilir. Ancak az gelişmiş ve gelişmekte olan yetişmiş insan kaynağının kendi yetiştikleri vatani bırakarak, sınırsız imkanlar sunan egemen güçlerin ülkelerine hizmet etmeleri yani beyin göçü küreseleşmenin her alanda oluşu gibi eğitilmiş insan kaynağında sürece yön verenlerin lehine çalışmasını sağlamaktadır.

Küreselci bakış tarzına göre, küreselleşme sürecine siyasal, ekonomik ya da kültürel manada hangi boyutta ele alınırsa alınsın dünyanın yeni bir tarihsel dönem içerisine girdiği yadsınmaz gerçektir. Eskiden Fransız ihtilali, sanayi devrimi ve modern toplumların meydana çıkışı nasıl dünyanın gidişatını değiştirip yön verdiyse şimdide dümene küreselleşme adı verilen süreç geçmiş ve rotasını yeni dünya düzenine çevirmiştir. Önceleri sanayileşme, modernleşme, demokratikleşme, ulusal devletler ve milletler arası dayanışma-işbirliği-hukuk dünya'nın rutin teamülleri haline gelmiş olup nasıl tüm devletlere bunu benimsetmişse, günümüzde de küreselleşme her ülkeyi, her toplumu-topluluğu içine alacak şekilde kaçışı ve geridönüşü olmayan yeni dünya düzenine doğru sürüklemiş olup dünyanın yeni baskın paradigması olarak tarih sahnesindeki yerini almaktadır. Sonuç olarak

küreselleşmeciler, küreselleşme sürecini dünya üzerinde yapılan ticaret hacminin süratli bir şekilde ilerlemesi nedeniyle piyasalara ve pazarlara hakim olanların güçlenmeye başlaması sonucu ulus devletlerin eski güçlerini kaybettiği bir süreç olarak görmektedirler.

1.5.2. Küreselleşme Karşıtları

Sınır ve engel gözetmeyen finansal sermayenin süratli bir şekilde bir ülkeye aktarılması ve aniden geri çekilmesinin oluşturabileceği zarar o ülkeye savaşların dahi gerçekleştiremeyeceği derin yaralar açıp ülkenin zenginlikleri ile tüm kaynaklarını bitirip büyük tahribata yol açabilmektedir. Ülke kaynaklarının bu operasyon sonrasında yabancı şirketlerin eline geçmesi ülkenin başta sosyal politika ile sübvansiyonlar ve tarımı destekleme politikalarını ve vergiler olmak üzere tüm ekonomik-sosyal alanda hüküm verme özgürlüğünde kısıtlar duruma getirebilmektedir. Ülkelerden alınan bu yetki ve sorumlulukların devlet üstü kurumlar ile çok uluslu şirketlerin kontrolü altına girmesi, ülkelerin yarınlarının tek amacı daha çok kâr olan piyasacı güçlere emanet edilmesi anlamını taşımaktadır. İşte küreselleşme karşıtları bu sömürüye ve adaletsizliğe karşı çıkarak bu sistemin yeni koloncilik sistemi olduğunu ve dünyada eşitsizlikle şiddeti körüklediğini iddia etmektedirler.

Aşırı küreselleşmecilerin zıddını oluşturan bu kesim şüpheciler olarak da isimlendirilmektedir. Giddens'in tabiriyle küreselleşme kavramına tüm yönlerden şüphe ile bakmaktadır. Şüpheli bakış açısına göre üzerinde yaşadığımız dünyada yeni olan bir şey yoktur. Yalnızca bazı düşünürler küreselleşme düşüncesine olması gerekenden daha çok yer verdiğini, gerçekte bu mevzuyla alakalı fikirlerin yeni olarak görülemeyeceğini belirtmektedirler (Giddens, 2005: 57). Şüpheli bakış geçmiş ve günümüz küreselleşme süreçlerinin aynı paralelde-zihniyette olduğunu şu anki küreselleşmenin yeni bir durum olmadığını yalnızca teknolojik imkanların artmasına bağlı olarak sürecin hızlandığını belirterek bu sistemin tamamına kuşku ile bakmaktadır.

Nedjalkova ise küreselleşmeye muhalif olan sert tenkitleri genel olarak üç noktada gruplamaktadır. İlk tenkitler vatandaşların çok uluslu şirketlerin büyük

sermayeleri tarafından tahakküm altına alındığı gerekçesiyle sol ideolojiden yapılmaktadır. Onlara göre küreselleşme, yeni dünya gücünün doğmasıdır. Yeni dünya gücü egemenliğini Dünya Bankası ve IMF gibi uluslararası enstrümanlarla sağlamaktadır. İkinci gruptaki tenkitler küreselleşme karşıtı sağ ideolojiden gelmektedir. Ana esasları milli değerlerin muhafazası ve ulus devlet egemenliğinin korunmasıdır. ABD'nin dünya liderliği rolünü üstlenmesine ve kendini dünyanın jandarması ilan etmesine karşı çıkarlar. Amerika'nın demokratik teamülleri ve değerleri koruyarak sürdürdüğü savını tümüyle redederler. Üçüncü gruptakilerin tenkitleri ise fundamentalistlerin, milliyetçilerin, sendikaların ve muhafazakar grupların antiküreselizm hareketlerinden gelmektedir (2003: 37). Nedjalkova'nın kabaca yaptığı bu gruplama küreselleşmeye karşı tüm ideolojilerin ortak paydada bulunduğu göstergesi konumundadır. Normal şartlarda birbirleriyle pek uzlaşa sağlayamayan farklı görüşlerin, küreselleşme söz konusu olunca hep bir ağızdan karşı olmaları küreselleşmenin çok yönlü, çok aktörlü ve çok değişkenli yapısından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Küreselleşmeye karşı duran bir kesimde, sosyalist kuşağın çökmesi ve marksist ideolojinin popülerliğini kaybetmesinden dolayı sıkıntı duyan yapısalcı neomarksistler olmuştur. SSCB'nin parçalanmasıyla tüm dünyada sosyalist sistemden vazgeçilmesi ve serbest piyasa ekonomisiyle liberalizmin atağa geçmesinden huzursuluk duyan politikacı, aydın ve akademisyenler bilhassa gelir bölüşümündeki adaletsizlik ile emperyalizm söylemleriyle küreselleşmeye karşı çıkmakta, temel argüman olarak küreselleşmenin aynı zamanda kapitalist sömürü sisteminde küreselleşmesi manasına geldiğini iddia etmektedirler (Acar, 2002: 21). Neomarksist yaklaşım içinse küreselleşme kapitalizmi temel alan sömürgeciliğin köklenmesi ve yayılarak küresel ölçekte söz sahibi olmasından başka bir şey değildir. Bu ideolojinin taraftarlarına göre küreselleşme gerçekte gayeli bir plan ve ideolojik bir söylem olduğu için ona mutlak suretle karşı çıkılmalıdır.

Küreselleşmenin ortaya çıkardığı bir diğer olumsuzluk sermaye, tüketim, medya, kültür, hizmet ve ürün ile beraber teröründe küreselleşmesidir (Tuncer, 2006: 38). Büyük devletlerden bazıları terör örgütlerini maşa olarak da kullanabilmektedirler. Egemen güçlerin maşası olan terör örgütleri hedef ülkeleri dizayn etmede kullanılan etkili bir enstrüman görevi üstlenebilmektedirler. Ancak besleyip büyüttükleri terör örgütleri 11 Eylül örneğinde olduğu gibi zamanla kendilerinin kapılarını da çalabilmektedir.

Küreselleşme karşıtları red cephesi veya şüpheciler olarakta isimlendirilebilirler ve küreselcilerin neredeyse bütün tezlerine karşı çıkmaktadırlar. Red cephesine göre küreselleşme mevzusu hususunda öne sürülen fikirlerin neredeyse tamamına yakını boş söz olarak değer görmektedir. Günümüzde küreselleşme kavramının bu denli popüler olmasının sebebi, küreselleşmenin içinde bulunduğumuz devrin temel ideolojisi konumunda bulunmasından ötürüdür. Şüphecilere göre küreselleşme dönemler şeklinde yaşanmaktadır, başka bir söyleyişle tarihsel süreç içerisinde küreselleşme ilk defa günümüzde oluşmuş bir olgu değildir. Şu an gerçekleşen küreselleşme, üçüncü küreselleşme dönemi olup önceki iki dönemde olduğu gibi gelip geçicidir. Küreselleşme insanlığa bir takım tecrübeler ve yararlar sağlamış olabilir, bazı negatif sonuçlarda doğurmuş olabilir ancak her ne olursa olsun küreselleşme daha önceki dönemlerde mevcut bulunan ekonomilerden bir farkı bulunmamaktadır. Karşıtlar, bölgeselleşmeyi de küreselleşmeye karşı bir seçenek olarak görmektedirler (Aksoy, 2006: 10). Bölgeselleşmeyi küreselleşmeye alternatif olarak gören karşıtlara karşın, geniş çerçeveden bakılınca bölgeselleşmenin küreselleşme sürecine rakip değil onun şemsiyesi altında, onun ekmeğine yağ süren bir oluşum olduğu düşünülmektedir. AB, NAFTA, COTONOU, APEC gibi bütün bölgesel anlaşmaların içeriklerinin analizlerinde gelinen nokta, küreselleşmenin en etkin kurumu konumundaki DTÖ'nün gündemleriyle tıpatıp aynı olmasıdır. Netice olarak bölgesel birliktelikler sermaye sınıfının gözetilmesi, karların güvence altına alınarak yükseltilmesi ve kapitalist düzenin varlığını devam ettirebilmesi için oluşturulduğu kanısına ulaşılmaktadır.

Küreselleşme sürecinin ulus devletin egemenliğini törpülemesi ve dışarıdan gelecek müdahalelere karşı zayıflatması ulus-devlet yapısına inanan insanları huzursuz etmektedir. Bu görüştekiler küreselleşmenin gelişimini tamamlayamamış

Ülkelerin hakimiyetine son verip, tümünü emperyalist ülkelerin egemenliği altına soktuğunu, toplumları tahakküm altına aldığını, güçsüzleri ezerek zengin ile fakir arasındaki makası iyice açtığını ve dünyanın ekolojik dengesini bozduğunu dile getirmektedirler. Oysaki bu savlar yakın geçmişteki faşist ve sosyalist ülkelerdeki uygulanan politikalar için söylenirken ne ilginçtir ki şimdi küreselleşme için bu savları ortaya koyanlar daha çok milliyetçi ve sosyalist grşldrler (Toprak, 2001: 9). Ulus devlet egemenliğine yapılacak her türlü müdahale demokrasi ve insan haklarınada yapılmış olacağından az gelişmiş ülke vatandaşlarının bu durumu kabul etmesi söz konusu değildir. Geçmişte benzer eleştirilere uğrayan ideolojilerin şimdi küreselleşmeye yönelttikleri eleştiri oklarının aynı olması George Orwel’in Hayvan iftliği kitabında da vurgulandığı gibi haksızlığa karşı mücadele edenler güce ulaştıkları anda daha önce haksızlık yapanlardan daha acımasız hale gelebilmektedirler. “Bütün insanlar eşittir ama bazı insanlar öbürlerinden daha eşittir”.

Küreselleşmenin getirdiği muhim sorunların başında ABD haricindeki devletlerin Amerikan değerlerini ve düşünüş tarzını zoraki olarak kabullenme tehditi ile karşı karşıya olmaları gelmektedir. ABD’nin süper güç konumuna gelmekle dilediği devletin iç ve dış siyasetine müdahale etmesi, diğer devletleri kendi egemenliği altındaymış gibi görerek her şeyi kendi menfaatleri doğrultusunda planlama hakkı olduğuna inandırmıştır. Ancak, Çin ve Rusya başat olmak üzere bazı Avrasya lkeleri küreselleşmenin ortalayıp ABD’nin gol attığı tek başlı düzene dur deyip, çok başlı dünya düzeni oluşturabilmenin yollarını aramaktadırlar. Putin devlet başkanlığına geçtiği ilk andan itibaren bugüne kadar ABD’nin tek süper güç şeklindeki davranışlarına karşı stratejik arayışlar içerisinde olmuştur. Bu amaçla Çin ile ekonomik ve siyasi bağlar geliştirerek ABD politikalarına karşı denge siyaseti gözetmiştir. Küreselleşme nosyonuna yüklenen bir diğer negatif tenkit ise dünya üzerindeki varlıkların belirli güçler tarafından parsellenmesi neticesinde zenginin daha zengin yoksulun daha yoksul hale getirmesidir. Bu bağlamda iki grup arasındaki makasın giderek açılması uzun dönemde sosyal patlamalara neden olabilecektir (Ulagay, 2001: 40). Dünya yerüstü ve yeraltı zenginliklerinin Rio Tinto, Anglo American Corp ve İngiltere menşeyli Billiton/BHP şirketi tarafından paylaşılmaktadır. Dünya zerindeki maden piyasasının büyük çoğunluğunu ellerinde

tutan bu şirketlerin arkasındaki asıl güç Rothschild ailesi ya da diğer bir tabirle hanedanlığıdır. Avrupa Krallık Hanedanlarıyla akrabalık bağı kuran, Yahudi kökenli İngiliz ailenin; Afrika’da ve Amerika kıtasında elmas, altın ve diğer değerli madenlerin orada yaşayan yerli halkların katlederek yağmalanmasında önemli paya sahip oldukları hususunda kuvvetli iddialar mevcuttur. Avusturalya ziyareti sonrasında bir bakanımızın basın açıklamasında belirttiği gibi, Billiton/BHP şirketi yöneticileri Türkiye’deki bütün yeraltı kaynakları ile ilgilendiklerini, özellikle bor madeni zenginleştirme hususuna önem verdiklerini, tespitlerine göre Türkiye’nin bor madenini işlemeden satmasının ülke ekonomisine pek katkı sağlamadığını, kendilerinin bor’un işlenmesi ve diğer ürünlere dönüştürülmesi alanında sağlamış oldukları bilgi birikimini Türkiye’ye vermek istediklerini, bu hususta girişimde bulunarak özelleştirmeleri takip ettiklerini ve Eti Bor ile bu konuda çalışmalar yapmak isediklerini belirtmişlerdir. Süveyş kanalının İngilizlerin eline geçmesinden, Osmanlı Devletinin aldığı ilk borca ve İsrail Devletinin kurulmasına kadar daha birçok alanda aktif rol oynamış Rothschild’lerin Bor madeni başta olmak üzere ülkemizin tüm yeraltı zenginliklerine göz dikmesi hiçde şaşırtıcı sayılmamalıdır.

Başka bir açıdan incelendiğinde küreselleşmeyi, emperyalizmin büründüğü yeni bir yüz veya kapitalist sermaye birikiminin yeni bir dönemi şeklinde yorumlamak olasıdır. Bu şekil düşünüş tarzı küreselleşmeyi yeni bir olgu olarak görmekten ziyade, yeni bir nosyon şeklinde değerlendirmeye almaktadır. Boratav ‘da küreselleşme kavramını bu yüzyılın ilk çeyreğinde terminolojiye katılmış bulunan emperyalizmin ta kendisidir diyerek açıklamaktadır. Ona göre emperyalizmin küreselleşme ismi altında tekrardan kavramsallaştırılması, emperyalizme itibar sağlama ve bu olgu karşısında mutlak itaati sağlamak gayesindedir (Aydın, 2000: 23).

Küreselleşme olgusuna eleştirel bir tutum içinde olanlar, küreselleşme kavramı ile yeni emperyalizm, yeni kapitalist düzen, yeni sömürgecilik, yeni hegemonya gibi olumsuz anlam taşıyan kavramları özdeşleştirirler. Bu bakış açısıyla küreselleşme, dünyanın küresel olarak kapitalist sistemin mantığına ve gereksinimlerine göre şekil alma süreci olarak değerlendirilmektedir. Küreselleşme maskesi altında serbest piyasa odaklı ideolojik bir montaj yapıldığı savunulmaktadır. Küreselleşme karşıtlarının dile getirdiği savlardan biriside fakir devletlerin gittikçe fakirleştiği, varlıklı ülkelerin ise gittikçe zenginleştiği görüşüdür. Küreselleşmenin

zengin ve yoksul ülkeler arasındaki farkı artırdığı çok aşikardır. Küreselleşmenin zihniyetinde yatan bireycilik ve kâr mekanizması yani daha çok para kazanma hırsı güçsüzlere ve yoksullara bırakın yardımını onları dahada güçsüz bırakarak zenginleşme üzerine kurulu olduğundan yoksul ülkelerde kendi az miktardaki zenginlerini koruyarak halkın büyük çoğunluğunu açlığa ve sefaletle mahkum edebilmektedir. Afganistanda yaşadığım tecrübelerden de söyleyebilirimki sistem Müslüman ülkede olsa paylaşımı, birlikteliği ve kanaatkarlığı bozarak ekonomik-sosyal kutuplaşmayı derinleştirmektedir. Ancak bu durum dünyanın en güçlü ülkesi olan ABD içinde geçerlidir. Yaklaşık olarak 47 Milyona dayanan yoksul nüfusuyla ABD’de yoksulluk giderek tırmanışa geçmektedir.

Küreselleşmeye karşı olanlar arasında sendikalarda bulunmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde küreselleşme sonucu oluşan dış rekabet, bir takım endüstri kollarının daralmasını ve işletmelerin kapanarak işçi çıkarmalarının üst seviyeye gelmesini sağladığından istenmemektedir. Gelişmiş devletlerin sendikaları ise gelişmekte olan devletlerle girişilecek olan serbeset ticaret ve serbest işgücü dolaşımının kendi yaşadıkları ülkede işsizlik seviyesini yükselteceği sebebiyle karşı çıkmaktadırlar (Acar, 2002: 23). İngilterede yakın zamanda yapılan AB üyeliği hussundaki referandum propagandalarında bile Türkiye AB’ye üye olursa ne yaparız? Paranoyası ile yapılan algı operasyonlarıyla sanki Türkiye’den akın akın insanların oraya gideceği, oraları işgal edeceği, onları işinden, yerinden yurdundan edeceği gibi asılsız ırkçı söylemlerden de anlaşılacağı üzere gelişmiş batılı devletlerin tamamına yakınında yükselen aşırı milliyetçilik akımı beraberinde yabancı ve Müslüman karşıtlığının da getirmiş görünmektedir.

Küreselleşmeye karşı tavır alanlar az gelişmiş ülkelerin mutlak suretle kazanamayacakları bir yarışın içine sürüklendiklerini ve merkezin çevre üzerinde baskı oluşturduğunu söylemektedirler. Karşıtlar bazen aynı pencereden bakıp farklı şeyler gören insanlar gibi bölgeselleşme hususunda ayrılmaktadırlar. Kimi şüpheciler bölgeselleşmeyi küreselleşmeye rakip olacak bir alternatif olarak görürlerken, kimileri ise küreselleşmenin payandası şeklinde algılayarak küreselleşmenin sahaya inmiş hali olarak algırlar. Ayrıca ulusüstü kuruluş ve örgütlerin başta ABD olmak üzere merkez ülkelerin yönlendirmelerine maruz kalarak sadece gelişmiş ülkelerin menfaatleri yönünde kararlar alıp hayata geçirdiklerini iddia ederler. Bu şekliyle de

küreselleşmeyi Amerikan hegemonyası, batı kapitalizmi ve yeni emperyalist düzen şeklinde görürler. Küreselleşmenin ulus-devlet yapısına zarar vererek, özellikle çevre ülkeleri ekonomik ve siyasal boyunduruk altına alarak zayıflattığına altını çizerek, eşitsizlikleri derinleştirerek toplumsal dokuyu bozucu olumsuzluklara dikkatleri çekmektedir. Sonuç itibariyle başta ABD olmak üzere birkaç merkez ülkenin uyguladığı politikalar şu şekilde tasvir edilebilir; Serengeti düzlüklerinde pervasızca avlanan çitalar gibi çevre ülkelerin tamamı olan av sahalarında akıllarını, hızlarını ve birlikte hareket etme yeteneklerini kullanarak avlamaktır. Yeni Dünya Düzeniyle av sezonu kapanmayacak şekilde açılmış gibi görünmektedir.

1.5.3. Dönüşümcüler

Küreselleşme taraftarları ve karşıtlarının haricinde dönüşümcüler olarak adlandırılan bu grup küreselleşmeyi toplumlara ve dünya düzenine yön veren sosyal, politik ve ekonomik değişimlerin temelindeki ana gücün kaynağı olarak görmektedirler. Dönüşümcüler, telekomünikasyon, bilgi, teknoloji ve finans alanında yaşanan değişimlerin küresel pazarın idaresi- şekillendirilmesinde fazlaca etkili olduğunu düşünmektedirler. Küreselleşmenin geleceği ile alakalı herhangi bir yol haritası sunmamaktadırlar. Küreselleşmeyi kendi içerisinde çelişkileri olan ve konjonktürel dalgalanmalarla devamlı şekil alan uzun vadeli bir süreç olarak görmektedirler. Dünyayı küresel piyasa, küresel medeniyet veya küresel tek bir toplum olarak anlamlandırmazlar. Ülkelerin ve toplumların teknolojideki gelişmeler sayesinde daha çok birbirleriyle etkileşim içerisine girerek gittikçe birbirlerine benzemeye başladıklarını belirtirler. Sonuç itibariyle dönüşümcüler, ulus-devletin bitme noktasına geldiğini öne süren aşırı küreselleşmecilerin ve aslında değişen herhangi bir şey yok diyen küreselleşme karşıtlarının tezlerini kabul etmemektedirler. Yeni egemenlik düzeninin varlığından söz ederek bu egemenliğin daha az milli sınırlar içerisinde bulunan ve daha kompleks ulus üstü unsurlarla çevrelendiğini öne sürmektedirler.

Küreselleşme olgusunun çok faktörlü ve karmaşık bir dönüşüm aşaması olduğunu iddia eden dönüşümcü kesim, mutlak hüküm vermekten sakınmaktadır. Küreselleşmenin dinamik bir süreç olmasından dolayı neticelerini şu anda öngermeye

çalışmak olası değildir. Küreselleşme süreciyle beraber bir küresel kültür meydana gelmektedir fakat bu durum tek bir küresel toplum olarak adlandırılmamalıdır. Küreselleşme bazı ülkeleri sisteme dahil edebilirken bazılarında çember dışına atabilmektedir. Kurulan bu yeni dünya düzeninde devletlerin kendi iç işleri ile milletlerarası ilişkileri arasındaki ayırım ortadan kalkmakta, ulusal ölçekteki pazar ve ekonomiler küresel ekonomiye entegre olmakta ayrıca ulus üstü düzenleyici kurumlar, şirketler ve örgütler değer kazanmaktadır. Devlet dışı mekanizmaların değer kazanmasına karşın, ulus devletler değerlerini korumaktadırlar. Çünkü küresel sistemle bütünleşmeyi oluşturacak adımların atılmasını sağlayacak olan başıca unsur ulus-devlettir (Çetin, 2006: 9-10) Anlaşılacağı üzere dönüşümcü yaklaşım, herhangi bir kesin hükümde bulunmaktan ziyade, dünyanın sürekli bir değişim-dönüşüm süreci içerisinde bulunduğunu belirtmektedirler.

Dönüşümcü yaklaşım milli hükümetlerin egemenliklerini yeni baştan düzenlediklerini kabul ederler ancak aşırı küreselleşmecilerin “egemen ulus devletin sonunun geldiği” savlarını ve kuşkucuların “hiçbir şey değişmedi” tezlerini kabul etmezler. Dönüşümcüler küreselleşme hususunda kuşkuculardan daha ziyade hiper küreselleşmecilere yakın duruş sergilemektedirler. Dönüşümcüler küreselleşmeyi aydınlanma süreci ve hemen ardından gelen modernitenin devamı olarak nitelendirmekte, ulusal hükümetlerin yapıları ile güçlerinin yeni baştan şekillendiğini öne sürmektedirler (Bozkurt, 2014: 336). Aslında dönüşümcüler, gelinen noktada sadece devlet odaklı bir dünyada bulunmadığımızı, küreselleşmenin karmaşık yapısı altında devletlerinde bu dönüşüm süreciyle beraber değişime uyum sağlayarak ayakta kalabilmeleri için kendilerini zorlamaları gerektiğini dile getirmektedirler.

Giddens’in de aralarında bulunduğu dönüşümcüler olarak adlandırılan bu kesim, küreselleşmeyi toplumları ve dünyayı yeni baştan düzenleyecek ekonomik, politik ve sosyal dönüşümlerin merkezinde bulunan siyasal erk olarak algılamaktadırlar. Dönüşümcü bakış açısından ulus-devlete yapılan atıf neredeyse her alanda olduğu gibi ulus-devletinde yeni bir yapılanma sürecine girmiş bulunduğudır. Onlara göre ulus-devletler hala güçlüdürler ve politik önderlerin hala hamle yapma kabiliyetleri mevcuttur. Ancak ulusal ekonomik siyasetin artık önceki gibi etkin olması mümkün değildir. Coğrafi konumlarında geçmişteki rolleride zayıfladığından

dolayı, uluslar milli kimliklerini yeniden sorgulamak zorunluluğu hissetmektedirler (Esgin, 2001: 189-190). Dönüşümcüler ulus-devlet yapısının küreselleşmeyle oluşan evrilme eğilimlerine rağmen halen kuvvetli olduklarını ve güçlü siyasi önderler rehberliğinde hareket kabiliyetlerinin artacağını düşünmektedirler. Fakat ekonomik arenada söz sahibi olabilecekleri alan neredeyse hiç kalmamıştır.

Dönüşüm nosyonunun değişimden ayrı bir biçimde köklü değişiklikleri barındırdığı düşünülürse, küreselleşme kavramını tanımlamada niçin dönüşüm nosyonundan yararlanıldığıda anlaşılabilir. Küreselleşme, türetilen bir kuram olmanın ötesinde tüm devletlerin seçeneksiz kabullenmek zorunda kaldığı sistematik bir sürecin çıktısı olan dönüşümü tanımlamaktadır. Bu sebeple küreselleşme hakkında yapılan atışmalardan kesin bir kanıya varmak, dönüşümün tüm unsurlar üzerindeki etkilerinin tam olarak netleşmemesinden ötürü kısa vadede mümkün görünmemektedir (Dulupçu, 2001: 12). Dönüşüm kavramının içeriğinin çok daha derin manalar taşımasından mütevellit küreselleşme kavramıyla birlikte fazlaca anılmaktadır. Ancak küreselleşme sürecinin uzun soluklu, çok faktörlü ve sonuçlarının tam manasıyla uzun vadede değerlendirilmeye alınabilmesinden dolayı küreselleşmeyle gelen dönüşümler hakkında kati hükümler vermek doğru gözükmemektedir. Fakat bazı dönüşümler öyle hızlı gerçekleşmektedirki tüketim, kültür, ekolojik denge, gelir dengesizliği, yaşam alanları ve değer yargıları gibi alanlarda sonuçlar şimdiden kendini belli etmektedir.

Giddens'in de aralarında bulunduğu dönüşümcüler kesimi, hiper küreselleşmeciler ve küreselleşme karşıtları ile mukayese edildiklerinde dönüşümsel yaklaşım taraftarları geleceğe dair savlar ortaya atarak küreselleşmenin yol haritasını ortaya çıkarmaya çalışmazlar. Küreselleşmeye küresel medeniyet ya da küresel pazar mantığıyla değerlendirmeyizler. Ulus-devlet yapısının yolun sonuna geldiğini dile getiren hiper küreselleşmecilerle, herhangi bir değişiklik olmadığını savunan küreselleşme karşıtlarının görüşlerine karşın, dönüşümcü grup yeni bir egemenlik rejimi fikrini ortaya koyarak her iki grubun görüşlerini reddederler. Bu cihetle günümüzde egemenlik kavramı sınırlarının ötesine çıkmış ve karmaşık ulus üstü yapılarla şekillenmeye başlamıştır. Dönüşümsel grup, hiper küreselleşmecilerin aksine dünyayı tek bir toplum şeklinde nitelendirmezler. Onlar, bazı toplumların ve

ülkelerin giderek benzer hale geldiklerini dile getirirler. (Held ve McGrew, 2008: 8-11).

Dönüşümcüler küreselleşmeyle ilgili nötr bir yaklaşım içerisindedirler. Onlara göre dünya düzeninin bir dönüşüme girdiği gerçektir ve bu dönüşümünde itici kuvveti küreselleşmedir. Ancak, önceki durumdaki yerleşmiş bir takım faktörler şu an öne sürüldüğü derecede tamamen ortadan kalkmışta değildir. Ayrıca küreselleşme yalnızca ekonomik alanla sınırlı olarak değerlendirilemez, politik ve kültürel alanlarda da hızlı bir bütünleşme yaşanmaktadır. Teknolojik ilerlemeler, medya, basın, iletişim ve göç küreselleşmeye ivme kazandırmaktadır. Ulus-devletler ise gün geçtikçe karşılıklı bağımlı duruma gelmelerine karşın, mevcut güçlerini ve varlıklarını muhafaza etmektedirler. Radikaller ve şüphecilerin aksine kesin hükümler vermekten sakınan dönüşümcü yaklaşıma göre küreselleşme nasıl sonuçlanacağı belli olmayan geniş kapsamlı bir değişim ve dönüşüm sürecini ifade etmektedir.

1.6. Küreselleşme sürecini Yönlendiren Aktörler

Küreselleşme sürecine yön vererek şekillenmesini sağlayan önemli unsurların başında çok uluslu şirketler, uluslararası örgütler ve uluslararası sivil toplum örgütleri gelmektedir. Bilhassa II. Dünya Savaşından sonra dünyada hızla gelişen uluslararası ekonomik bütünleşme ve işbirliğinin gelişmesinde bu kuruluşlar aktif rol üstlenmişlerdir. Geçmişte ülkeler arası ekonomik ve politik ilişkiler dış ticaret-dış işler olarak görülürken, günümüzde ülkelerle beraber ulus üstü kuruluş ile örgütlerde bu sürece müdahil olarak söz sahibi olma hakkına kavuşmuşlardır.

1.6.1. Çokuluslu Şirketler

Küreselleşme olgusunun dünya üzerinde neredeyse tüm alanlarda hissedilen etkileriyle beraber gelişen dönüşüm evresinde bilhassa erozyona uğrayan ulus-devlet yapısı ertesinde meydana gelen sınırsızlaşma ve ekonomik bütünleşme sürecinin baş mimarlarından biriside Çok Uluslu Şirketlerdir. Serbest ticaretin önündeki engellerin ortadan kaldırılmasıyla beraber tüketime, fikirlerin, teknolojinin, zevk ve tercihlerin homojen olmasını sağlayarak ürettikleri mal ve hizmetleri uluslararası pazarlarda

satışa sunmaktadırlar. Sahip oldukları muazzam sermaye birikimiyle nereyse tüm dünyada yürütülen üretim, enerji, teknoloji, ticaret ve finans akışlarına yön verebilme yetenekleri onları küresel aktör konumuna getirmiştir. Üretim ve pazarlama maliyetlerini asgari seviyede tutarak kar artırımını hedefleyen ÇUS'ler gittikleri her yerde menfaatleri yönünde bir ekonomik sistemin varedilmesini arzulamaktadırlar. ÇUS'lerin bir ülkeye yatırım kararı almalarını sağlayan en kritik unsurlar o ülkedeki pazarlama, kaynak ve işçilik maliyetlerinin düşük seviyede bulunması, yatırım yapılacak alanda kendileriyle rebabete girecek güçlü işletmelerin olmaması ve yatırım yapılacak ülkede kendilerine verilecek ekonomik-politik alt yapı destekleridir. ÇUS'lerin dünyamızda yaşanan sosyal, ekonomik ve çevresel problemlerin asıl kaynağını oluşturduğu şeklinde algılanabileceği gibi, tam tersi olarak bu sorunların tamamının temel çözüm anahtarı olarakta görülebilmektedir. Bu iki tezat durum ÇUS'lerin getirdiği olumlu ve olumsuz etkiler ile bakış pencerelerine göre değişiklik gösterebilmektedir. Fakat yadsınamaz bir gerçeklik bulunmaktadır ki, ÇUS'ler küreselleşme sürecinde lokomotif bir rol üstlenmektedirler.

Çokuluslu şirketlerin tarihsel gelişimleri incelendiğinde, sanayi devrimi sonrasında milletlerarası arenada boy gösteren büyük sanayi işletmeleri yavaş yavaş kendini göstermeye başladığı, II. Dünya Savaşı sonrasında da bu durum büyük bir hız kazandığı gözlemlenmektedir. Sayıları gittikçe artan ve güçlenen çok uluslu şirketlerin dünya ekonomisine yön verebilme kabiliyetleri çoğaldıkça ulus-devletlerin egemenlik sahalarını da gözdağı vermekteler. Çok uluslu şirketleri tanımlarsak; Dünya genelinde üretim ve dağıtım yapan, ulusal sınır kavramını tanımayan ancak üst yönetim ile milliyet bağlamında bir ulus devlete tabi olan ortaklıklardır. Çok uluslu şirketler, yatırım yapacakları ülkede yabancı sermayeyi düzenleyen yasalar çerçevesinde doğrudan ya da dolaylı şekilde yatırım yapan, planlama, karar alma, örgütsel yapısı ve denetim mekanizmaları açısından yeksanak olan dünya genelinde tanınmış şirketlerdir (Yüksel, 1999: 213). Adına yenedünya düzeni denilen emperyalist sistemin temel taşıyıcı unsurlarından biriside çok uluslu şirketlerdir. Günümüzde ÇUS'ler o denli büyüyüp güçlenmişlerdir ki artık yalnızca küresel ekonomik alanı değil dünya siyasetinide şekillendirir olmuşlardır. Birçok çokuluslu şirketlerin cirolarının yine birçok ülkenin GSMH'dan daha fazla olduğu görülmektedir. ÇUŞ'lerin planlayıp uyguladıkları küresel stratejiler neticesinde

uluslararası ticaret, üretim, yatırım ve ekonomik faaliyetleri dizayn etmektedirler. Özellikle teknoloji ve sermaye ağırlıklı dallara yaptıkları yatırımlarla gelecek dönemde hangi bölge ve devletlerin refah seviyelerini artıracığının kararını vermektedirler (Aktan ve Vural, 2012). Bu şirketler genel olarak vergi vermemekle beraber mali açıdan da denetlenmelerine müsaade etmemektedirler. Denetlenmek bir tarafa izlenmelerinden bile rahatsızlık duyabilmektedirler. Oldukça farklı karmaşık yapıları, ulus-devletlerin koyduğu kanuni kısıtlamalardan kurtulabilme hatta ibreyi kendileri için uygun hale getirebilme kabiliyetleri ve yüksek ekonomik-politik kudretleriyle yüzyılın bu kalemlerini ünvanını hak etmektedirler.

Dünya genelinde yapılan ticaretinin 2/3'ü dünya gelirin 1/3'ü bu kuruluşlara akmaktadır. Çok uluslu girişimlerin %55'i ABD, %11'i Japonya, %9'u İngiltere, %4,5'i ise Almanya menşeylidir. Çok uluslu şirketler modern kapitalist sisteminde dinamiğini oluşturmaktadır (Kar ve Arıkan, 2004: 17). Hudutları bulunmayan bir küresel sistem, piyasa ve pazar idealleri olan küreselleşmenin en önemli aktörlerinden birisi ÇUŞ'dir. Finansal ve ekonomik bütünleşme, serbest pazar-piyasa uluslararası ticari arenada yaşanan liberalleşme hareketleri ve hızlı sermaye akışları ÇUŞ'lerin değerini gittikçe artırmaktadır. Onlar küreselleşme sürecini süratlendirirken küreselleşme sürecinde onların daha etkin hale gelmelerini sağlamaktadırlar. Aşırı büyüyen çok uluslu şirketler adeta bir dünya imparatorluğu şekline gelmişlerdir. Pek çok ülkenin milli gelirinden fazla ve dünyanın tamamına yayılmış işletmeleri-bankalarıyla adeta yeryüzünü kaplayan dev bir ahtapota benzemektedirler. Bu ahtapotun beyninide ÇUŞ'lerin %55'ine ev sahipliği yapan ABD oluşturmaktadır.

ÇUŞ 'lerin yatırım yapmayı arzuladıkları devletlerin ulusal güvenlik sistemleri içinde tehdit oluşturabilecekleri akıllardan çıkmamalıdır. Ülkemizde Türk Telekomun özelleştirilip yabancı sermayeye satışı sırasında haberleşme sektörünün yabancıların eline geçmesinin ulusal güvenliği zaafa uğratacağı çekinceleri ortaya konmuş ve tartışılmıştır. ABD ise bu duruma hiç düşmemek için Yabancı Yatırım Komitesi tarafından yabancı yatırımcıların ve şirketlerin üst seviye yöneticilerinin, büyük hisse sahiplerini ve yönetim kurulu üyelerini mercek altına alarak analizlerini yapmakta, gerçekleşmesi muhtemel bir birleşme ile satın alma durumlarını ulusal

güvenlik anlayışına zarar verebileceği düşüncesiyle iptal edilmesini sağlayabilmektedirler. Bu bağlamda görüş bildiren uzmanlar, ABD'de yapılan bu uygulamanın başka devletlerinde ABD'li girişimciler için yapılabilineceğinin altını çizmektedirler (Referans Gazetesi, 2008: 14). Küreselleşen dünyada çok uluslu şirketler heybelerinde sadece şeker ve leblebi değil politik riskleride taşımaktadırlar. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, çok uluslu şirketlerin kendileri için hem büyük bir fırsat hemde büyük bir tehlike teşkil edebileceğini bilerek davranmalı, bu doğrultuda stratejiler geliştirerek çok uluslu şirketlerle olan ilişkilerinde dikkatli adımlar atmalıdırlar.

Çok uluslu şirketlerin dünya üzerinde oluşturduğu etkilerin büyüklüğünü dile getirmek için bazı düşünürler, soğuk savaşın bittiği 21.yüzyılda dünya egemenliğinin bu şirketlerin kontrolüne gireceğini belirterek, üstün teknolojik donanım ile yenilenme yetisine haiz olan ÇUŞ'lerin dünya ticaretinin 2/3'ünü kontrolleri altına alarak yönettiklerini ifade etmişlerdir. En büyük 86 şirketin toplam cirosu, nerdeyse şu an mevcut bulunan tüm ulus-devletlerin ihracatından yüksektir. Yalnızca ABD, Japonya, Almanya, İngiltere, Fransa, Kanada, İtalya, Belçika ve Hollanda'nın sayılabileceği dokuz sanayileşmiş devletin ihracatları Toyota, Shell, Exxon, Ford, Hitachi, Mitsubishi ve CNN'den oluşan büyük çok uluslu şirketlerin toplam satışlarını geride bırakabilmekte ve dünya ticaretinin %70'lik kısmı bu sermayedarlar arasında cereyan etmektedir. Yaşadığımız dönemde artık ulusların ve toplumların geleceğini parlamentolar ile hükümetler değil, Chicago, New York, Londra, Hong-Kong, Singapur, Tokyo, Paris ve Frankfurt'ta bulunan uluslararası finans pazarlarında ve ÇUŞ'lerin idari yöneticilerinin vereceği hükümler çerçevesinde belirlenecektir. Uluslararası ticaret çok uluslu şirketlerin yatırım, anlaşma ve birlikteliklerinin gölgesinde kalmaktadır (de Rivero, 2003: 42). Günümüzde çok uluslu şirketler tohum üretimden ilaç sanayine ve medyaya, otomotivden bankacılığa, tarım, hayvancılık ve hazırıgdadan tekstil ve enerjiye, iletişimden ulaşım, silah ve uzay teknolojisine kadar pek çok farklı sektörlere yatırımda bulunmuşlardır. Onların sözlüklerinde yabancı kavramı bulunmamaktadır. Onlar ülkeleri pazar vatandaşlarıda müşteri olarak görmektedirler. Ulus-devlet ve seçimle göreve gelmiş hükümetlerin patronu gibi davranan ÇUS'ler ve Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü, IMF, OECD gibi ulus

üstü kuruluşlar aynı zamanda az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kaderlerini belirleme hakkınıda sahip olduklarını düşünmektedirler.

Çokuluslu şirketler, küreselleşme sürecinin süratlenmesiyle beraber ön saflara doğru ilerlemişler, sermaye birikimlerini ve faaliyet gösterdikleri alanları genişletmişlerdir. Küreselleşme sürecinin en çarpıcı karakteristik özelliklerinden biriside birçok alanda getirdiği esnek hareket edebilme kolaylığıdır. Yüklü miktardaki finansın ÇUŞ'ler vasıtasıyla dünyanın bir ucundan diğer ucuna hızlı aktarılabilmesi, şirketlerin vergilerin ve ücretlerin düşük olduğu ülkelere doğru çabuk yer değiştirebilmeleri, hızlı ulaşım-haberleşme olanaklarının çoğalması ve e- alışveriş gibi yeni olanakların ortaya çıkması küreselleşmenin doğurduğu esnekliklerdendir. Küreselleşmenin meydana getirdiği bu esnekliklerden bilhassa ileri teknolojiye sahip olan çok uluslu şirketler fazlasıyla istifade edip, süreç üzerinde de etkili bir aktör konumuna gelmişlerdir (Katırcıoğlu, 2008:100). Çok uluslu şirketlerin bürokratik hantal devlet kurumlarından çok daha hızlı hareket edebilme kabiliyetleri, küresel piyasalardaki yapısal ve teknolojik değişimlere süratli bir şekilde uyum sağlamaları onları avantajlı konuma getirmektedir. Ayrıca ÇUŞ'lerde bürokrasinin olmayışından ötürü çok daha esnek bir yapılanmaya sahip olmaları çabuk kararlar alarak fırsatları değerlendirebilmelerine olanak sağlamaktadır.

20.Yüzyıl'ın başlangıcından itibaren küresel ekonomik sistemin ana unsuru olma yolunda ilerleyen ÇUŞ'ler, yüzyılın sonlarına doğru ekonomik manada birçok ülkeyi arkada bırakacak büyük adımlar atmışlardır. Çok uluslu şirketlerin bu ölçüde büyük adımlar atarlarken ellerini tutan Dünya Bankası, IMF ve Dünya Ticaret Örgütü gibi finansal örgütlerin büyük katkıları olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bu doğrultuda izlenen politikalar neticesinde 80'lerde hissedilmeye başlayan neo-liberal politikalar 90'lı yıllarda tam anlamıyla ağırlığını ortaya koyarak ulus-devletlerin korumacı ekonomik siyasetten dönerek küresel sermayenin ve finansın önündeki engelleri ortadan kaldırmıştır. Bundan sonra çok uluslu şirketler birçok ülkeyi arkada bırakan müthiş bütçelere sahip olmuşlardır. 21. Yüzyılda'da çok uluslu şirketlerin ekonomik anlamda vites artırdıklarını görülmektedir. Bakılacak olursa dünyadaki yüz büyük ekonomiden elli birinin ülke olmadığı, şirket olduğu saptanmıştır (Özerkmen, 2004: 135-148).

Çok uluslu şirketleri “dünyanın yeni efendileri” şeklinde tarif eden Başkaya’ya göre; 1900’lü yılların başlangıcında buldukları ülkelerin rüzgarını yelkenlerine doldurarak dünya pastasından pay kapma çabasında olan şirketlerin yerini şimdilerde ülkeleri önünde diz çöktürecek seviyede muazzam güce ulaşmış çok uluslu devasal şirketler almış bulunmaktadır. En güçlü dört çok uluslu şirketin senelik net kârları Afrika Kıtası’nın Gayri Safi Milli Hasılası’ndan daha fazla olup Çin Halk Cumhuriyeti’nin GSMH’sına eşit bulunmaktadır (Baskaya, 2000: 22).

Günümüzde çok uluslu şirketler arkadan itici kuvvet olarak doğduğu ana ülkenin siyasi ve ekonomik menfaatlerini bir noktaya kadar ele alsada artık gelinen noktada kendi başına bağımsız hareket eden, milli hisleri zayıflamış, daha fazla kar artırma arayışları içerisinde olan ve yalnızca kendi bütünlüğü ile büyümesine odaklanmış görüntüsü vermektedirler. Dünya genelinde gelir getiren kaynakları bulup el atmak için yeni stratejiler geliştirmekte, aldıkları kararlar ile hayata geçirdikleri politikalarla birçok devletten daha büyük ekonomik büyüklüğe erişmiş bulunmaktadırlar. Ülkemizde de petrol arama için izin almış olan bir ABD şirketinin, Diyarbakır yakınlarında bulunan Kayayolu sahasında açmış olduğu kuyuyu petrol yok diyerek kapatıp aynı alanda yaklaşık on sonra Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı(TPAO)’nın yapmış olduğu çalışmada bölgenin en büyük petrol yatağını bulduğunu açıklaması düşündürücüdür. ABD hükümeti geleceğe yönelik siyasetini belirlerken kendi şirketlerindeki taşeronu olarak çaktırmadan kullanmaktan çekinmemektedir. Buda demek oluyor ki çok uluslu şirketler her ne kadar bağımsız hakeret ediyor görüntüsü verselerde içinden çıktıkları devletlerin ekonomik, politik ve askeri çıkarları için görev almaya hazır durumda beklemektedirler.

Çok uluslu şirketlerin ellerinde tuttıkları ileri teknoloji birikimleri, büyük sermaye güçleri ve geniş hareket sahaları neticesinde yatırım yaptıkları bilhassa gelişmekte olan ülkelerde, ekonomi alanında atılacak tüm adımları kendi çıkarları doğrultusunda yön verdirerek girdikleri pazarlarda monopolcü hakim güç konumuna ulaşabilmektedirler. Elleriindeki gelişmiş bilgi ve teknolojileri başka firmalarla paylaşımında bulunmayarak rekabete izin vermeyebilir, rakip gördükleri firmaları satın alarakta rakiplerini pazardan silebilmektedirler. Çok düşük maliyetlerle kârlarını hep zirvede tutabilen ve dünyanın her bölgesinde rahatlıkla üretim gerçekleştirebilen çok uluslu şirketler, dünya üzerindeki politik ve ekonomik sistemler üzerinde de etkin

aktör konumundadırlar. Yatırımda buldukları ülkelerin işletmelerine nazaran sermaye gücü, bilgi-tecrübe birikimi, teknoloji, şirket hafızası ve teknik kapasite üstünlüğüne birde bu ülkelerde kendilerine sağlanan korumacı ve imtiyazlı imkanlar neticesinde, yerel şirketlere göre çok üstün konuma gelen ÇUŞ'ler bu imtiyazlı durumdan fazlasıyla istifade etme yoluna girmişlerdir. Daha çok kâr elde etme üzerine kurulmuş olan bu sistem kimi zaman yatırımda buldukları devletlerin büyümesine destek sağlarken, çoğu zamanda büyük krizlere sebep olabilmektedir. Bu sebepten özellikle son dönemlerde gelişmekte olan ülkelerde zincirleme bir şekilde yaşanan ekonomik bunalımlar yabancı yatırımlar hususunda akıllarda soru işareti uyanmasına neden olmaktadır. Ayrıca bu şirketler, üretimlerinin emek yoğun bölümünü ucuz iş gücünden fazlasıyla istifade etmek için az gelişmiş-gelişmekte olan ülkelere kaydırarak hem o ülkelerdeki emek faktörünü sömürebilmekte, hem kaynaklarını acımasızca kullanmakta ve çevreye zarar vererek ülkeyi sürekli pazarları konumuna getirebilmekte, hemde onların henüz rekabet etme gücüne sahip olmayan bebek sanayilerini yok edebilmektedirler. Yeterince kontrol edilememelerinden ötürü gerçek kâr oranlarını saklayıp istedikleri doğrultuda işlemler yaparak, yatırımda buldukları ülkeden çok kendi menfaatleri yönünde hareket etmektedirler. Bu nedenlerden dolayı ÇUŞ'lerin yatırımlarını tamamiyle faydalı imkanlar getiren bir unsur olarak değerlendirilmemelidir.

Dünya Ticaret Örgütü başkanı Renato Ruggerio'nun "küreselleşmenin anayasası" olarak dile getirdiği MAI anlaşması, şu anki gelinen durumda çok uluslu şirketlerin hamiliğini yaparak onları ulus üstü bir seviyeye getirmiş bulunmaktadır (Kiraz, 2012: 99). Küresel sermayenin sürükleyicisi olan çok uluslu şirketler, etkinlik sahalarını büyütme ve ulusal devletlerle ortaya çıkabilecek anlaşmazlıklarını çözüme kavuşturmak amacıyla hukuksal bir dayanağa gereksinim duymuş, bu sebeplede OECD üyelerince Çok Taraflı Yatırım Anlaşması (MAI) hazırlanmıştır. Anlaşmanın en can alıcı şu maddeleri; devletlere yapılacak olan yabancı sermaye yatırımlarına hiçbir suretle milli sermayeden daha az avantajlı imkanların verilemeyeceğine dair hüküm, ulus devletlerin ekonomik kayba maruz kalan ulusötesi şirketlerce dava edilebileceğini, bu davalara uluslararası mahkemelerin bakacağını ve dava neticesinde ulusötesi şirketlerin devletlerden tazminat alabilme hakkına sahip

olabileceğine dair hüküm ve son olarak ulus devletlerin kendi bekasını ve düzenini muhafaza etme yolunda tedbirler alıp kanun çıkarması durumunda, bu vaziyet ulusötesi şirketlerin rekabetine olumsuz yönde etki edecek olursa mevzu uluslararası mahkemelere taşınabilecek, neticede ulusötesi şirketler devletlere geri adım attırabilecek ya da tazminat alabilme hakkına sahip olabileceklerine dair hükümler ulus-devletler açısından birçok sorunu beraberinde getirebilmektedir. Bu sayede tüm menfaatleri yasal olarak teminat altına alınan çok uluslu şirketler, MAI anlaşmasından almış oldukları güç sayesinde ulus-devletlerin tüm ekonomik ve siyasi manevralarını kontrol altına alarak ulus-devletlerin egemenliğini-meşruiyetini tehdit eder konuma ulaşabilmektedirler.

Çok uluslu şirketler ile ulus-devlet çatışmasının en güzel örneği 1974 yılında Kıbrıs Harekatı esnasında Türkiye yaşamıştır. Çok uluslu şirketin elindeki Ataş petrol rafinelisi Türkiye'yenin uçak yakıtı talebini biz bunu üretmiyoruz bahanesi ile geri çevirmiştir. Radikal Arap devletlerinden birisi yakıt vermeseydi, Türkiye uçaklarını hareket ettiremeyecekti. Kıbrıs hareketininin faturasını ABD'nin askeri ambargosu izlemiştir. 90'lı senelerde güneydoğuda Türkiye'nin terörle mücadele için kullanacağı askeri teçhizatın satışlarına Almanya ve ABD başta olmak üzere diğer devletlerin uyguladıkları ambargo bu devletler menşeyli şirketlerce Türkiye'ye satış yapmamaları şeklinde gerçekleşmiştir. Özetle çok uluslu şirketler merkez ülkelerin aldıkları kararları çevre ülkelere uygulatmakta çok faydalı bir maşa konumundadırlar (Kazgan 2002: 60). Yabancı sermaye ülkemize gelsin, yatırım yapsın, istihdam sağlasın, ülke kalkınsın beklentileri aslında genellikle boşa çıkmaktadır. Geçmişte olanlardan ders çıkarılmalı, kendi milli sanayimizi geliştirip rekabet edebilecek seviyeye ulaştırılmalıdır. Yalnızca teknolojiyi kullanan, tüketen toplum değil, teknoloji üreten, pazarlayan toplum olma yolunda adımlar atmalıyız. Ancak her nedense bu adımlar bir türlü atılamamaktadır. Çünkü küresel sitemin aktörleri buna müsaade etmemektedirler. Reel üretimden ziyade finansal sektöre yapılan yani para satarak paradan para kazanma yoluna giden yabancı sermaye, reel sektörde de tek el konumuna gelerek bulunduğu ülkenin henüz emekleyen sanayisini bitirerek, kendine bağlı konuma getirmekte, gücüne hem ekonomik hemde siyasi güç katmaktadır. Ülkelerin yetişmiş insan kaynaklarını da beyin göçü vasıtasıyla kendi

çıkarları için kullanan egemen ülkeler, çok uluslu şirketlerini paravan olarak kullanıp, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri bir parça peynir konularak tuzaklanan fare kapanları misali tuzağa çekmektedirler. Başında milli kelimesi bulunan tüm kurumların her yönden özellikle teknolojik bağlamda da milli olmaları, sağlık, gıda ve enerji alanlarında da milli endüstrileşme yolunda adımlar atılmasının zamanı çoktan gelmiş bulunmaktadır. Tabii tüm bunlar milli şuurla yetişmiş, inaçlı ve eğitilmiş insan kaynağı sayesinde gerçekleştirilebilir.

Çok uluslu şirketler, yatırımda buldukları devletlerde siyasi, ekonomik ve kültürel boyutlarda da gittikçe söz sahibi olmaktadır. Arıboğan'a göre, bu sayede devletlerin bu alanlardaki yapılarında dönüşümler meydana getirmektedir. Yatırımda buldukları devletlerin siyasi iktidarları karşısında güçlü bir pozisyonda bulduklarından arzu ettikleri ekonomik ve politik ayrıcalıkları rahatlıkla alabilmektedirler. Bu manada, kendilerine istedikleri ya da başka bir deyişle emrettikleri ekonomik-politik ayrıcalığı sağlamayan hükümetleri devirmek, seçim yoluyla iktidara gelen meşru siyasi otoriteye karşı toplumu kışkırtmak gibi karanlık planlar da başvurmaktadırlar. İlâveten, yazılı ve görsel medya araçlarını kullanarak toplumların milli değerlerini aşındırma ve kendi stratejik planlarına hizmet edecek tüketim alışkanlıkları ve kültürel değişimlerinde önünü açmaktadırlar (Arıboğan, 2001: 176-82). Türkiye'de de Arap Baharına benzer halk ayaklanması oluşturmak için tezgahlanan Gezi Parkı olayları, bu duruma somut örnek teşkil etmektedir. Küresel faiz lobilerine karşı dönemin başbakanı'nın takınmış olduğu sert tutum neticesinde gezi olayları bu faiz baronlarının güdümünde bulunan devletlerin hükümetlerince açık bir şekilde desteklenmiş, provake edilmiş ve finansmanı sağlanmak suretiyle Türkiye köşeye sıkıştırılmak istenmiştir. Mossad başkanı Tamir Pardo'nun olaylar devam ederken Türkiye'ye uzlaşma ziyaretinde bulunup yetkili makamlara dönemin başbakanı'nın ülkemiz içerisinde bulunan faiz lobilerine karşı sergilediği sivri dilli söylem ve tavırlardan vazgeçmesini bildirmesi çok manidar görünmektedir. Ülkemiz içerisinde sızmış bulunan faiz lobisi ile holdinglerinin bağlı bulunduğu en büyük Siyonist baron Rothschild hanedanlığının keskin kılıcı İsrail, ABD ve İngiltere istihbarat elemanları, sivil toplum kuruluşları, vakıfları ve şirketleri ile sinerji oluşturarak Türkiye'yi diz çöktürmeye zorlamışlar ancak Türk Milletinin

sağduyulu yaklaşımı ve omurgalı siyasi duruşu karşısında geri adım atmak zorunda kalmışlardır.

Küreselleşme karşıtlarında üzerinde en çok kafa yordukları etken çok uluslu şirketlerdir. ÇUŞ'lerin dünya genelinde kendi menfaatlerine uygun politikalar üreterek istihdam kaybına sebep olmaları, çevresel faktörleri hiçe saymaları ve siyasal-kültürel manada erozyona neden olmaları nedeniyle tenkit edilmektedirler. Bu doğrultuda bir bakıma küreselleşme karşıtlığı şirketleşme karşıtlığı olarakta değerlendirilebilir. Şunuda belirtmek gerekirken çok uluslu şirketler artık pazarlama stratejilerinde geliştirmiş bulunmaktadırlar. Bir zamanlar büyük bütçelerle Londra'da ve Atlanta'da çekilerek, tüm dünyaya dağıtılan o Michael Jackson'lı ve Madonna'lı kola reklam filmlerinin yerine Çekinmen, yin gari diyen bizim köylü Fatma Teyze geçmiş ve kola eğlence mekanlarından kalkarak iftar sofralarımızın baş köşesini süsler konuma geçmektedir. Bu yeni pazarlama oyununun ismi ise "küresel düşün yerel davran" olmuştur.

Tarihi kökleri 15. yüzyıla kadar uzanabilen çok uluslu şirketler; coğrafi keşifler, sanayi devrimi, ulaşım ve iletişim imkanlarında yaşanan teknolojik yenilikler, üretimin çeşitlenmesi ve artmasıyla iç pazarların firmalar için küçük kalması, II. Dünya Harbinden sonra etkili olan ekonomik bütünleşme politikaları, milletler arası ticaret üzerindeki sert gümrük siyasetinin yumuşaması, içe kapalı pazarların ululararası pazarlara açılması ve doğrudan yabancı yatırımlar üzerindeki engellerin ortadan kaldırılmasıyla küresel oyuncu konumuna gelmiş bulunmaktadırlar. Özellikle gelişmekte olan ülkeler, ekonomik büyüme ve kalkınma gayesiyle ihtiyaç duydukları sermayeyi çekebilmek için ulus ötesi şirketlere adeta mavi boncuk dağıtmaktadırlar. Ancak, yapılan küresel anlaşmalar ile dağıtılan mavi boncuklar sayesinde ulus-devletlere karşı çok güçlenen ÇUŞ'ler, bu ülkelerde siyasi istikrarsızlığı, yoksulluğu-eşitsizliği, çevresel yıkımları, yerli rakiplerini pazardan silmeyi ve emek sömürsünü körüklemektedirler. Sonuç olarak çok uluslu şirketlerin sonsuz kâr elde etme istekleri okaliptüs ağacı gibi bulunduğu bölgedeki tüm su rezervlerini kendi bünyelerine çekerek devasa boyuta ulaşmalarına, çevredeki her şeyinde kuruyup yok olmasına neden olabilmektedir.

1.6.2. Uluslararası Örgütler

Uluslararası örgütler, uluslararası arenada günümüzde devletlerden hemen sonra gelmektedirler. İcra ettikleri etkinlikler sebebiyle kendilerine has hukuksal alt yapıları da mevcuttur. Fakat uluslararası örgütlerin hepsinin uymak zorunda oldukları hukuk kaideleride vardır. Bunlar uluslararası örgütlerin kendi ilişkilerinde ve devletlerle olan münasebetlerini düzenleyen kaidelerdir. Ülkeler uluslararası bir kuruluşun resmi parçası olmakla ilgili örgütün kaidelerinde benimsemiş, böylece uluslararası hukukta eklenerek bir anlamda kendi dış egemenliklerinde sınırlandırmışlardır. Bu noktada asıl altı çizilmesi gereken husus ilgili örgütün ve uluslararası hukuki yaptırımların her devlet için eşit derecede uygulanmamasıdır. Misal verecek olursak İsrail Devletinin yapmış olduğu uygulamalara istinaden BM Güvenlik Konseyi'nin her nedense yaptırım kararı almaması, çok nadir olsada alınan bir yaptırım kararı üzerine de İsrail'in kararı tanımayarak inadına hareketlerde bulunması yapılan çifte standartı gözler önüne sermektedir.

Dünya Bankası ile IMF 70'li yılların sonlarına doğru eş güdümlü hareket ederek, neo-liberal iktisat politikalarını az gelişmiş devletler üzerinde tecrübe etmeye başlamışlardır. Hayata geçirilen bu politikaların (kamu iktisadi kuruluşlarının özelleştirilmesi, dış ticaretin, finans piyasalarının serbestleştirilip dışa açılması gibi) etkili olmasında Dünya Bankası ve IMF gibi uluslararası finans örgütlerinin rolü büyüktür. Hemen belirtmek gerekir ki bu örgütlerin en başta ABD olmak üzere hissedarlarıyla yakın dirsek teması içerisindeyler. Ayrıca Dünya Ticaret Örgütü, küresel liberal ekonomik politika sürecini yalnızca mal ticareti konumundan çıkararak dış ticaretle alakalı fikri mülkiyet hakları ve yatırım sahalarının çeşitlenmesi ile genişlemesine katkı sağlamıştır (Şenses, 2004: 4). Yeni dünya düzeni ya da başka bir ifade ile yeni kapitalist sistemin dünyaya dayatılmasının yakın korumalığını üstlenen siyah takım elbiseli uluslararası örgütler, gelişmekte olan devletlerin ekonomik sistemlerine yapısal uyum programları kılıfıyla müdahil olmakta bu sayede devletler açık küresel pazarlara ve ucuz işgücü ile doğal kaynak depolarına dönüşerek adeta oltadaki balık konumuna gelmektedirler.

Günümüzde ekonomik bütünleşme o kadar ileri seviyeye ulaşmıştır ki artık hiçbir devletin kendi yağında kavrulma lüksü kalmamıştır. Dünyanın küresel hale

gelmesi ve uluslararası diyalogun yayılmasıyla beraber uluslararası ve bölgesel seviyede faaliyet gösteren örgütlerin miktarlarıyla etkileride artış göstermektedir. Nitekim bu süreçte Birleşmiş Milletler gibi siyasal kurumların beraberinde IMF, DB ve DTÖ gibi ekonomik örgütlerinde etkinliğini artırdığı söylenebilir (Yılmaz, 2004: 73).

Dünya Ticaret Örgütüne eleştirel bakış açısıyla yaklaşanlar bilhassa yeni Anlaşmazlık Çözüm Kurulu'na (DSB) kuşkuyla bakmaktadırlar. DTÖ'nün bünyesinde bulunan bu kurul, bir üyenin başka bir üyeye anlaşmazlık durumunda katı ticari müeyyideler uygulamasının önünü açan yasal dayanaklar sunmaktadır. Menfaatleri örselenen herhangi bir çokuluslu şirket namına hareket eden bir üye devlet, Dünya Ticaret Örgütü'nün kaidelerine ters düştüğü gerekçesiyle diğer üye devletin yasalarını ve uygulamalarını kurulda dava edebilmektedir. Bütün üye devletlerin DSB'yi devreye sokarak kendi menfaatlerini koruma hakları olduğu halde, dünya ticaretini şekillendiren belirli egemen devletler yeni kuralları kullanarak zayıf ülkeler üzerinde hükümranlık sağlamaktadırlar (Ellwood, 2007: 34-35). Büyük balık küçük balığı yutar mantığıyla hareket eden büyük devletler küçük devletlerle aynı akvaryumda yüzdüklerinde onları istedikleri gibi sıkıştırabilecekler, bu durumdan kurtulmak için yasal düzenlemelere başvuran küçük devletler ise yine büyük devletlerin kendi çıkarlarını esas alarak koyduğu kurallara takılabileceklerdir. Bu durum çok uluslu şirketlerin devletler aracılığı ile etkinliklerini daha da artırması manasına geldiğinden küreselleşme karşıtları tarafında eleştiri konusu yapılabilmektedir.

Adaletten yoksun uygulamalar BM'ler sisteminde de kendisini göstermekte ve bu vaziyet uluslararası örgütlere ile hukuka duyulan güveni derinden sarsmaktadır. Öyleki II. Dünya Harbi'nin bitiminden sonra büyük devletlerin uluslararası örgütler üzerindeki baskısını iyice artırdığı görülmektedir. Savaş bitince yeni bir dünya düzeni kurmak arzusunda olan galip ülkeler Birleşmiş Milletler' in kurulması hususunda karar almışlardır. Savaştan galip ayrılan devletler yeni bir dünya düzeni oluşturmak, devletleri yeniden şekillendirip kontrol altında tutmak gayesiyle bu sistemi oluşturmuşlardır. BM'ler Güvenlik konseyi'nin karar alma mekanizması bu gayeleri hayata geçirmekte kullanılan bir aracı olarak planlanmıştır. BM Güvenlik Konseyi uluslararası sistemde devletlere karşı kuvvet kullanma yetkisi olan tek organ

durumundadır. Bu kurulun taşıdığı önem düşünülünce egemen ülkelerin bu örgütün kararları üzerinde mutlak bir egemenliğe sahip oldukları aşikardır. Bu açıdan bakıldığında neden BM'in kuvvet kullanma kararı verirken benzer suçu işleyen devletlere benzemeyen yaptırımlar uygulaması tamamiyle sistemin karar alma mekanizmalarının yapılanmasıyla ilişkilidir. Birleşmiş Milletler'in ABD başat olmak üzere güçlü devletlerin güç uygulamalarını uluslararası platformda meşru hale getirebilmek için kullandıkları maşa rolü, sözde kitle imha silahlarına sahip oldukları gerekçesiyle Irak Savaşı öncesinde de etkin olarak kullanılabilmiştir.

1970'li yılların sonundan itibaren gelişmekte olan ülkeler borçlarını ödeyemeyerek ekonomik durgunluk yaşayınca, IMF ve Dünya Bankası dikkatlerini bu ülkelere yoğunlaştırmıştır. Bu iki küresel kuruluş sayesinde merkez ülkeler verdikleri krediler ile kendi ekonomik ve siyasal politikalarını çevre ülkelere dayatma fırsatı yakalamışlardır. Bu küresel kuruluşlar borçların ödenmesini garanti altına almak için bazı düzenlemeler getirmektedir. Bu düzenlemeler ise, borçlu ülke hükümetlerinin iktisat politikası uygulama iradesini ortadan kaldırmaktadır (Eroğlu, 2002: 26–27). Modern tefeciler, borç batağına düşürdükleri ülkelerin kapılarını uluslararası sermayenin rahatça yağmalayabilmesi için sonuna kadar açık bırakarak, devletlerin temel ekonomik, politik, hukuki alanlarda yapacağı düzenlemelerin önünüde kapatabilmektedirler. Aslında tüm bunlar yeni dünya düzeninin tam manasıyla işler hale gelebilmesi için atılan adımların bir parçasını oluşturmaktadır. Serbest ticaretin ve piyasanın refahı artıracığını, özelleştirmenin çok iyi işeyen bir ekonomi olduğunu ve Amerikan değer yargıları ile yaşam biçiminin mükemmeliğini tüm dünyaya empoze etmeye çalışmaktadırlar. Ayrıca toplumsal birlikteliği, paylaşımı, bütüncül ve insani yaklaşımı, hak, adalet ve eşitlik benzeri değerleri ortadan kaldırarak, robotlaştırılmış bireyciliğe doğru geçiş sürecini başlatmaktadır. Maalesef ekonomik alanda kısıp alınmış devletler yapısal düzenlemelerle tüm toplumsal ve politik sahdada egemenliklerini yitirdiklerinden duruma seyirci kalmaktadırlar.

Dünya Bankası ve IMF, finansal piyasalarda para arzını daraltarak, üçüncü dünya ülkeleri'nin yapısal manada küresel politikalara uyumlu hale getirme politikalarını kabullenmeye mecbur bırakmışlardır. IMF'nin 1986 senesinde resmi olarak ilk yapısal uyum paketini hayata geçirmesiyle IMF gelişmekte olan ülkelere

keseinin ağzını açmış ve uyum kredileri dağıtmaya başlamıştır. 1989 senesinde de Dünya Bankası IMF'den kredi alan devletlere kredi vererek IMF'nin ekonomik liberalleşme reçetesini desteklemiştir. Borçlarını ödeyemeyen ülkelere bu sefer nihai acı reçeteyi sunarak; Kamu işletmelerinin özelleştirilmesi, devletin küçültülmesi, eğitim ve sağlık alanında giderlerin azaltılması, sübvansiyonların bitirilmesi ve kamuda toplu işten çıkarmaların yapılması talimatını vermişlerdir. Almış oldukları borçları üretime aktarmak yerine daha önceki borçların faiz ödemesi için kullanmak zorunda kalan gelişmekte olan devletlerde bu küresel ekonomik örgütlerin yardım amaçlı hareket ettiğini sananların gözünü açmıştır. (Ellwood, 2007: 45-46). Yapısal uyum programlarına takılan gelişmekte olan ülkelerin gelişim göstermesi pek mümkün görünmemektedir. Çünkü devletin elinin ekonomik alandan çekilerek küçültülmesi kamu harcamalarında ve istihdamında da mecburi daralmalara sebep olacağından, devlet sosyal politikalara, eğitim, sağlık, ulaşım, tarım ve teknoloji yatırımlarına kaynak ayıramamakta, yoksulluk, gelir eşitsizliği, rüşvet ve adaletsizlik toplumda baş göstermektedir. Böylece ulusal bütçelerinin neredeyse tamamını borçlarının faizine ayırmak mecburiyetinde kalan az gelişmiş ülkelerde meşruiyet krizleri ile toplumsal çalkantılar hiç bitmemektedir.

II. Dünya savaşıdan sonra ekonomik ve siyasal anlamda kurulan bu örgütlerin yanına birde askeri güç oluşturulması amacıyla düğmeye basılmıştır. Çünkü dünya iki kutupludur ve düşman bir sosyalist blok mevcuttur. Komünizme karşı savunma şemsiyesi altında askeri bir örgüt olan NATO kurulmuştur. 1989 senesinde Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla düşmansız ve işlevsiz kalan NATO'da küreselleşerek ABD'nin küresel güvenlik menfaatlerinin bekçiliğini yapmakta, nerede bir yangın görse orayı söndürmek için uğraşan tulumbacı pozisyonuna girmektedir. Hal böyle olunca Türkiye'de kendisini bizzat ilgilendirmeyen hassas alanlara müdahale etmeye mecbur bırakılabilmektedir. Komşularıyla ve küresel aktörlerle denge siyaseti izleyen Türkiye NATO'nun küresel sahada yayılcı pozisyonda yön çizen bir örgüt olmasını arzulamamaktadır. Türkiye NATO'nun yenedünya düzeninin temel vurucu gücü olmasına ve emperyalist saldırı için hazır tutulan savaş makinasına evrilmesine şiddetle karşı çıkan bir tutum sergilemektedir.

Küreselleşme sürecinde aktif rol alan uluslararası örgütler, küresel barışı, refahı ve istikrarı yükseltmekten ziyade küresel terörü, küresel yoksulluğu ve

istikrarsızlığı şaha kaldırmaktadırlar. IMF ve Dünya Bankası politikalarının perde arkasında ABD'nin bulunduğunu ve uygulanan politikaların ülkeleri korumasız bırakarak çökerttiğini söyleyen Stiglitz IMF'yi Frankeştayn olarak tanımlamaktadır. Nükleer, kimyasal ve biyolojik silahların sınırlandırılması, ekolojik dengenin korunması, çalışma şartlarının iyileştirilmesine ve terörle mücadele ilişkin olarak somut düzenlemeler-iş birliği adımlarında atılamamıştır. Özellikle son yıllarda çeşitli terör örgütlerinin hamiliğini üstlenen Avrupalı devletler artık örtülü değil açıktan terör yuvalarını beslemektedirler. Ne yazık ki müttefik görüp askeri üs verdiğimiz ABD'de terör örgütlerine aleni bir şekilde silah, eğitim ve lojistik destek sağlayabilmektedir. Bu durum aslında üyesi olduğumuz uluslararası örgütlerin ve müttefik olarak algıladığımız devletlerin gerçek yüzünü gözler önüne sermektedir. Sanayisi, enerjisi, elektronik cihaz, savunma sektörü, ulaşım, iletişim, tarım ve tıbbi cihaz ile ilaç sektörlerinde dışa bağımlı bir Türkiye küresel satranç tahtasında açmazda bırakılarak hamle yapamaz ya da başka bir deyişle yapılan hamlelere karşılık veremez pozisyona getirilmiştir. Bugün hayatı kolaylaştıran uzakları yakına çeken hızlı tren hizmeti yıllardır beklenilmekteydi ve sonunda gerçekleşmiştir. Ancak üstünde Siemens (Almanya menşeyli) yazmaktadır. Yine bugün ülkemizin neredeyse tüm hastanelerinde bol miktarda bulunan MR cihazları Philips (Hollanda), Siemens (Almanya), GE (ABD) menşeylidir. Milli savunmamızda kullandığımız tankların, uçakların, gemilerin ve helikopterlerin üretim yerlerinde dış kaynaklıdır. Cep telefonu, saat, elektrikli cihazlar, bilgisayar, elektronik aygıtlar, televizyon ve otomobillerle örnekler çoğaltılabilir. Küreselleşen dünyamızda her ülkenin her şeyi üretemeyeceği, daha ucuza üreten ülkeler varken onu üretmenin değer kaybına yol açacağı yıllardır dile getirilmektedir. Peki ne yapmak gerekmektedir, inşaat sektörüne bel bağlayıp turist gelsin diye dört gözle beklememiz mi gerekmektedir? Türkiye'de yeterli miktarda bulunmayan petrol, doğal gaz gibi enerji kaynakları ile madenler ve bazı tarım ürünleri gibi net ithalatçı konumunda olduğumuz ürünlerin dışında kalan kısım ileri teknoloji ürünlerinden oluşmaktadır. Teknoloji üreten bir toplum olunmaması Türkiye'nin ekonomik dengelerinde derinden sarsabilmektedir. Bu durum uluslararası arenada da elimizi zayıflatmaktadır. Her sene milyarlarca doları ithalata harcamak yerine Ar-Ge yatırımlarına gerekli önemi verip, beyin göçlerinin önüne geçilerek teknoloji üreten bir ülke olma yolunda adımlar atılmış olursa yarın

Türkiyenin’de yerli hızlı treninin, otomobilinin, uçağının, cep telefonunun ve MR cihazından daha üstün niteliklerde tıbbi cihazlarının olması içten bile değildir. Çok uluslu şirketlerin, uluslararası örgütlerin ve egemen güçlerin-devletlerin emrivakilerinden teknoloji üreten bir Türkiye ile çıkılabileceği gerçeği unutulmamalıdır.

1.6.3. Uluslararası Sivil Toplum Örgütleri

Küreselleşme çağını yaşadığımız günümüzde sivil toplum örgütleri toplumlara şekil veren ana unsurlardan birini oluşturmaktadırlar. Küreselleşme süreciyle beraber devletlerin yüzyüze kaldığı problemler çeşitlenerek artmış, medyanın iletişim gücü sayesinde yayılarak herkeste farkındalık oluşturmuştur. Yaşanan ortak problemlerin paylaşımı sonucu sivil toplum ya da hükümet dışı organizasyonlar ön plana çıkarak, tüm dünyada farklı ülkeler ile coğrafyalarda yaşayan, değişik inanç ve kültürlere mensup ve de farklı fikir yapılarına sahip olan fakat dünyamızda yaşanan ortak problemlerden hicap duyan, duyarlı, bilinçli ve bu sorunların ortadan kaldırılmasına katkıda bulunabileceğini düşünen insanların sayısında artmaktadır. Her şeyi devletten beklememek gerekir şiarıyla hareket eden sivil toplum örgütlerinin kar gyesi olmadan tamamiyle gönüllülük esasına dayalı birliktelikler oluşturarak BM gibi uluslar-üstü kurumlar ile etkin işbirliği içerisinde çalışmalarını sürdürmektedirler.

Devlet örgütü dışında, birtakım siyasal, kültürel, ekonomik ve sosyal faaliyetleri yürüten gönüllü kuruluşlara sivil toplum adı verilmektedir (Kalaycıoğlu 1998: 111-114). Günümüzde yaşanan küreselleşme sürecinin sivil toplum kuruluşlarının değerini gittikçe artırdığına şahit olmaktayız. Birçok problemin devletlerin kendi içinde çözüme kavuşturması olanaksız duruma geldiğinden ve Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası örgütler siyasal- finansal alandaki devasa aktörlerin menfaatleri doğrultusunda çalıştığı algısı bulunduğundan bu alanda oluşan adaletsizliğe son verebilmek için sivil toplum kuruluşları çevresel ve insani konular başta olmak üzere sürdürülebilir kalkınma ile barış mevzularında faaliyetlerde bulunmaktadır. Dünya Ekonomik Formuna karşıt olarak düzenlenen Dünya Sosyal Formunun her sene Ocak ayında yüzlerce STK temsilcilerinin iştirakleriyle toplanan

Dünya Ekonomik Formu sivil toplum örgütlerinin faaliyet sahalarını ulusal seviyeden uluslararası seviyeye taşıdıklarının göstergesidir (Kara, 2011: 55-56). Uluslararası sivil toplum kuruluşları (INGO)'lar kâr amacı taşımayan bilhassa insan hakları, sürdürülebilir kalkınma, adil gelir dağılımı ve çevrenin korunması hususlarında tüm dünyada çalışmalar yapan bağımsız kuruluşlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. INGO'ların etkinliklerinin artış göstermesinin arkasında ulaşım ve iletişim teknolojilerinin yaygın olarak kullanılmasıyla bilginin hızlı ve geniş ölçekte paylaşılabilmesi sonucu toplumsal insani duyarlılıkların ve dayanışmanın katlanarak çoğalması gösterilebilir. Uluslararası sivil toplum örgütleri dünyanın ekonomik boyutunu şekillendiren büyük kuruluşlar için geçerli insani standartları belirleyerek düzenlemelerin oluşturulmasına destek olmakta, sosyal medyanın gücü sayesinde de baskı oluşturabilmektedirler.

Sivil toplumun uyanışında Sovyetler Birliği ile Doğu Avrupa'da bulunan merkezi bürokratik devlet sistemlerinin başarılı olamaması ve çökmesinde küresel değişimler önemli etkiye sahiptirler. Devletçi yapıların başarısızlığı neticesinde ferdin ve sosyal etkinliklerin önemi çoğalmış, kâr amacı gütmeyen sosyal hareketler olarak sivil toplum kuruluşlarının meydana gelmesini sağlayarak, katılımcı ve faal bir sivil toplum anlayışı ortaya çıkarmıştır (Yılmaz, 2003: 320). Fakat uluslararası sivil toplum örgütü anlayışının herkesçe benimsenir olması gerçekte BM şartının 71.maddesi ile STÖ'lere barışın tesisi sürecinde "danışmanlık" rolü (consultative role) görevinin verilmesi neticesinde olmuştur. Bu sayede sivil toplum örgütleri uluslararası aktörler olarak görülmeye başlanmışlardır (Yılmaz, 2012: 158). Uluslararası Sivil Toplum Örgütlerini gönüllü üyelerden meydana gelen, insani ve barışçıl gayeli, resmi bir organizasyon yapısı bulunan ve ortak bir gaye temelinde çaba sarfeden kuruluşlar şeklinde tanımlanabilir. Bu örgütlerin finansal anlamda desteğini kişisel bağışlar, şirketlerin ve devletlerin yardımlarından sağladığı düşünülmektedir. Birleşmiş Milletlerde bu şekildeki örgütlerin etkinliklerini destekleyerek, çalışma sahalarını genişletmeleri hususunda cesaretlendirmektedir. INGO'lara örnek olarak ; Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası Standartlar Örgütü, Greenpeace, Kızılhaç ve Dünya Tıp Cemiyeti gibi örgütleri sayılabilir. Ayrıca, INGO'lar bilim insanlarının yapmış oldukları çalışmalarını, düşünce ve tekliflerini ulusal-uluslararası platformda dile getirebilme olanağında vermektedirler. INGO'lar

bilhassa insan haklarının ve çevrenin korunması adına faaliyetlerde bulunarak, bu hususlarda uluslararası kriterlerin oluşturulması için önemli adımlar atmaktadırlar.

Küreselleşme süreciyle birlikte, hemen her devlette canlanmaya başlayan ulus ötesi ilişkileri bulunan sivil oluşumlar bir yandan küresel problemler şeklinde nitelenebilecek; Çevre kirlenmesi, aşırı silahlanma, yoksulluk, insan hakları, gelir adaletsizliği, inorganik tarımın çoğalması ve küresel ısınma gibi problemler karşısında bilhassa gelişmiş devletlerin sanayi politikalarını tekrar değerlendirmeleri gerektiği yönünde söylemlerde bulunurken, bir yandanda gelişmekte olan devletlerde liberal değerlerin ve demokrasinin oturtulması hususunda söylem geliştirmektedir. Bu iki söylem temel olarak ekonomi ve siyasetle yakından ilişkilidir. Ekonomik söylem gelişmiş devletlerde başat olan kapitalist üretim tarzı düşüncenin, siyasal söylemde geri kalmış ülkelerdeki mevcut siyasal yapının dönüştürülmesini amaçlamaktadır. Bu sebeplerden ötürü INGO'lar çok uluslu şirketlerden sonra en küresel örgütler şeklinde değerlendirilmektedirler(Ateş ve Uysal, 2006: 65-66). Uluslararası sivil toplum örgütlerinin küresel aktör şeklinde algılanmalarını sağlayan en önemli nitelikleri uluslararası kamuoyu oluşturabilme becerileridir. Bu şekliyle uluslararası sivil toplum örgütleri, kararalma mekanizmalarını etkileme yönünde odaklandıklarında baskı grubu olma özelliğininide bürünebilmektedirler. Bu örgütlerden Greenpeace gibi bazılarında birçok ulus devletin bütçesini geçen müthiş ekonomik olanaklarının bulunması da, bu örgütlerin ekonomik güç bağlamında küresel karar alma mekanizmaları üzerinde etkili olacaklarını göstermektedir.

Sivil toplum, devlet ile toplum arasındaki ara basamağı oluşturmaktadır. Bu manada sivil toplum, devletin dışında kalan ve toplumsal gruplarca doldurulan alanı belirtmek için kullanılan bir nosyondur. Sivil toplum nosyonu gittikçe katılımcı ve demokratik bir toplumu ifade etmekte sıkça kullanılmaktadır. Bugün demokratik toplumla, sivil toplum neredeyse anlamdaş olarak kullanılan kavramlar şekline gelmişlerdir. Sivil toplumu sırtlayan siyasal ve sosyal gruplar sivil toplum örgütleridir. Bu tarzdaki gruplar uluslararası kaynaklarda Non Governmental Organizations (Hükümet Dışı Kuruluşlar) şeklinde de ifade edilmektedir. Türkiye’de bu tarz grupları ifade etmek üzere “Sivil Toplum Kuruluşları” (STK) veya “Sivil Toplum Örgütleri” (STÖ) kavramları kullanılmaktadır (Çaha, Çaylak ve Tutar, 2013: 13). Küreselleşme sürecinin 1980’li senelerden sonra tüm dünya politikalarında

oluşturduğu etkiler, sivil toplum kavranının gelişmesinde önünü açmış bulunmaktadır. Fakat sivil toplum örgütlerinin küreselleşmeye başlamasından önce çoktan küresel hale gelmiş yoksulluk, açlık, adaletsiz gelir dağılımı, çevre kirliliği ve cinsiyet ayrımcılığı gibi problemlerin ortadan kaldırılmasında tam bir çözüm yolu bulamada, INGO'lar çevrenin korunması, insan hakları, sürdürülebilir kalkınma ve barış konularında attıkları adımlarla bu konularda küresel bilincin armasına katkı sağlamaktadırlar.

Birleşmiş Milletler Örgütü'nde INGO'lar ile diyalogta bulunan aktörlerden en önemlilerinden birisidir. INGO'lar Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi (EKOSOK)'nin yanında alabildikleri danışma makamı neticesinde Birleşmiş Milletler toplantılarına girebilmekte, söz alabilmekte ve belli şartlar altında Birleşmiş Milletler toplantı gündemine madde ilave edilmesini bile teklif edebilmektedirler. Dünya Bankası'nda INGO'ların ekonomik kalkınma projelerine daha çok müdahil olmalarını sağlamak gayesiyle Banka içerisinde bir INGO ünitesi oluşturmuştur. Avrupa Birliği'nde (AB) , insan hakları, insani yardım, ekonomik kalkınma yardımı, demokrasinin geliştirilmesi projeleri ile eğitim, çevre ve sağlık projelerinin hayata geçirilebilmesi için INGO'lara ayırdığı senelik mali destek 1 milyon Euro'ya ulaşmış bulunmaktadır (Bilman, 2001). Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası ve Avrupa Birliği'de Uluslararası Sivil Toplum Örgütleri'nin etkinliklerini desteklemekle beraber birçok hususta onlardan bizzat yararlanabilmektedirler. Bilhassa dünya üzerindeki problemlerli bölgelerde bu tarz gönüllü örgütlerin faaliyetlerinin başarılı sonuçlar verdiği gözlemlenmiştir. Birleşmiş milletlerin temel olarak insan hakları, ilk yardım çalışmaları ve seçim gözlemciliği hususlarında INGO'larla işbirliğine girmektedirler.

Küreselleşme süreciyle artan karşılıklı bağımlılık olgusu neticesinde, sınırların ortadan kalkmasıyla beraber, önceleri ulusal ölçekte mana taşıyan vatandaşlık kavramı, dünya vatandaşlığına doğru adımlar atmaya başlamıştır. Bu durumun devamında da NGO(Hükümet Dışı Organizasyon)'ların etkinlikleri ulusal sınırların dışına taşarak, duyarlı bir dünya vatandaşlığı merkezine doğru kayma göstermiştir. Milletler arası iletişim ve etkileşimin hızla artması, dünya genelinde oluşan sosyo-politik, ekonomik, çevre, savaş ve yoksulluk gibi problemlerin ele alındığı düzlemlerin ölçeğinin dünya çapına terfi etmesine yol açmıştır. Böylece

küresel sivil toplum kavramı kaynaklarda sıklıkla kullanılır hale gelmiştir (Tosun, 2003: 60). Bilinçli dünya vatandaşlığı fikrinin hamiliğini üstlenen uluslararası hükümet dışı organizasyon kavramını kâr gayesi taşımayan, devletlerarası bir anlaşma ile oluşturulmayan, hükümetlerden bağımsız olarak hareket edebilen, en az iki devlette etkinlik gösteren ve temel bir misyona sahip kişi ya da gruplardan teşekkül eden örgütlerdir şeklinde tanımlanabilir. INGO'lar dünya üzerindeki ekonomik ve sosyal refahı artırabilmek, gelir paylaşımındaki adaletsizliği azaltabilmek ve hatta ülkeler arasında çıkabilecek savaşları engellemek için bir dizi çalışmalar icra ederler. INGO'lar temel aktivitelerini çoğunlukla gelişmekte olan ülkelerde gerçekleştirmektedirler. INGO'ların büyük çoğunluğu tüm milletler için barışı sağlamanın ana amaçları olduğunu açıklamışlardır.

Hükümet dışı örgütlerin politik ekonomi analizleri ve teori ile uygulama seviyesindeki paradoksları değerlendirildiğinde; Tüm uluslararası sivil toplum örgütleri'nin ismine bakılarak gerçekten sivil olamayacağı, çok uluslu şirket ve ulus devletlerinde bizzat kurduğu ya da kurulmasını sağladığı uluslararası sivil toplum örgütlerinin varolabileceği unutulmamalıdır (Arıboğan, 2001: 212-215). Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları'nın devletler tarafından finanse edilmeleri onların en temel özelliklerini kaybederek, otonomilerini yitirmelerine ve emir eri konumuna gelmelerine sebep olabilmektedir. Bu örgütlerin asıl niteliğini teşkil eden hükümet dışı olma özellikleri yüklü finansal devlet yardımlarıyla bağımsızlıklarına gölge düşürebilmektedir. Bu cihette finansal destek almak amacıyla hareket eden INGO'lar devletlerin taşeronu konumuna düşme tehlikesiyle karşıkarşıya kalmış bulunmaktadırlar.

Sonuç olarak bu noktaya kadar uluslararası sivil toplum örgütlerinin neredeyse tamamının gönüllülük esasına göre kurulduğunu, kâr amacı taşımadıklarını, demokrasi yoksulluk, yardım, çevre ve barış gibi daha çok insani meselelerle ilgilendiklerini Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası ve IMF gibi kuruluşlarla ortak iştişarelerde buldukları hususundaki görüşler belirtilmiştir. Ancak, bazı devletler bu tarzda yapılanan örgütler aracılığı ile dünya genelinde sağlam bir haber toplama ağı' da oluşturabilmektedirler. İstihbarat elemanlarının faaliyetlerini gerçekleştirmekte zorlandıkları alanlarda bu örgütler kamuflej görevi üstlenebilmektedirler. Ayrıca, devletler bu örgütler vasıtasıyla gerçekleştirdikleri yardımlar neticesinde kazandıkları

saygınlık ve güvenilirliği hem ticari avantaja çevirebilmekte, hemde verdikleri sübliminal mesajlar ile yürüttükleri psikolojik hareket sayesinde hedef ülke insanlarını kazanabilmektedirler. Böylece rahatlıkla siyasi etkinlik gösterebilmelerinin temellerinide atmış olarak profesyonelce ülkelerin iç işlerine müdahil olabilmektedirler. En ön safta George Soros'un Open Society Institute'u (Açık Toplum Enstitüsü) olmak üzere National Endowment for Democracy (NED) Demokrasi için ulusal bağış, U.S. Agency for International Development (USAID)) Birleşik Devletler Uluslararası Kalkınma Dairesi, National Democratic Institute Ulusal Demokrasi Enstitüsü ve International Republican Institute Uluslararası Cumhuriyet Enstitüsü gibi Batı menşeli uluslararası sivil toplum kuruluşları (NGO) tarafından desteklenen Otbor (direniş), Kmara (yeter), Pora (zamanı geldi) ve Birge(Birlikte) gibi gençlik örgütleri sırasıyla Yugoslavya, Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistanda hayata geçirilen toplumsal dönüşüm darbelerini organize ettikleri düşünülmektedir. Ülkemizde yakın dönemde gezi parkı olaylarının perde arkasında da bu sözde uluslararası sivil toplum örgütlerinin parmakları olduğu düşünülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR

2.1. Kültür Kavramı

Kültür, toplumların temel taşını oluşturan öğelerin merkezini oluşturmaktadır. Kültür olmadan bir insan topluluğundan da bahsedilmesi mümkün olamayacağından, en iptidai olanından en çağdaşına varana kadar tüm toplumların kendilerine has kültürleri mevcuttur. Kültürü, insanoğlunun varoluş tarihi boyunca geçirdiği toplumsal değişme ve gelişme süresince edindiği yaşamsal hafızanın nesilden nesile aktarıldığı her türlü maddi-manevi unsurların bütünüdür şeklinde tanımlayabiliriz. Kültür olgusu, sabit kalan, değişmeyen bir süreç değil, aksine zamana, şartlara ve siyasal-sosyal-ekonomik faktörlerdeki gelişmelere paralel olarak değişime uğrayan, diğer kültürlerle etkileşime girebilen dinamik bir süreçtir. Ancak bu etkileşim tek yönlü ve zorlayıcı değil ana unsurlar korunarak gelişerek değişme sağlanması esastır.

İnsanoğlunun kuşaktan kuşağa miras bıraktığı bilgi, inanç ve uygulamalar bütünü olan kültür etimolojik olarak Fransızca Cultura'dan gelmekte olup, Latince'de, "Colere", sürmek, ekip-biçmek manası taşımakta ve "cultura" aynı zamanda Türkçe'deki "ekin" manasında da kullanılmaktadır. İlk defa Voltaire'in "Culture" sözcüğünü, insan aklının gelişimi, geliştirilmesi ve yükseltilmesi manasında kullanmış olduğu sanılmaktadır. Sözcük buradan Almanca'ya aktarılmış ve 1973 tarihli bir Alman Dili Sözlüğünde Cultur olarak yerini almıştır (Güvenç, 1972: 96).

Kültürle alakalı ilk detaylı tanımlamayı yapanın İngiliz Antropolog Tylor'a ait olduğu söylenebilir. O, kültürü insanın içinde bulunduğu toplumun bir parçası olarak kazandığı inanç, adet, bilgi, sanat, norm, gelenek, alışkanlık ve becerilerin tamamı şeklinde tasvir etmiştir (William, 2008: 10).

İbn Haldun'a göre, sosyolojinin, tarihin ve antropolojinin ana süjesi ümrandır. İslam, kültür ve medeniyeti tek sözcük ile ifade etmiştir: "Ümran" (Meriç, 1986: 42). İslami düşünce yapısında kültür ile medeniyet kavramlarının birbirinden ayrımı

bulunmamaktadır. Evrensel bir din olan İslamiyet, kültür ile medeniyet kavramlarında evrensellik çerçevesinde ele alarak tek bir kavramda birleştirmiştir.

Ülkemizde kültürü sistemli olarak ilk kez tanımlayan Ziya Gökalp olmuştur. Gökalp kültürü şu şekilde tarif eder: “Cemiyetin bütün fertlerini birbirine bağlayan, yani aralarında bir dayanışma vücuda getiren dini, ahlaki, hukuki, bedii, içtimai, iktisadi ve fenni müesseselerin hey’eti mecmuasıdır” (Gökalp, 1976 : 25).

Mümtaz Turhan ise kültürü, “her yerde ve her cemiyette muayyen maddi ihtiyaçları tatmin maksadıyla vücuda getirilmiş kaba veya incelmış, işlenmiş bir tekniğin, bilginin yanında insan münasebetlerini tanzime yarayan nizamlar, kaideler, örf ve adetler, iman, kanaatler, fikirler ve telakkilerden mürekkep, bir bütün halinde işleyen bir cihaz” (Turhan, 1969: 45). şeklinde ifade etmektedir.

Cemil Meriç (1986: 9)’e göre kültür, kaygan bir kavramdır. Ögelerinin çok olmasından dolayı çözümleyemezsiniz, betimleyemezsiniz çünkü sabit bir yerde durmamaktadır. Anlamını sözcüklerle dile getirmeye çalıştığınızda elinizle havayı yakalamış gibi olursunuz ancak etrafınıza baktığınızda her yerde hava mevcuttur fakat avuçlarınız bomboştur. Kültür nosyonu’nun egzersizden tarıma, balıkçılıktan medeniyete kadar onlarca anlamı mevcuttur.

İçinde yaşadığı kültürel kodlar tarafından karakterleri şekillenmiş bulunan fertlerin, toplumsal hayatın her aşamasında müşterek olarak benimsedikleri davranış biçimleri bulunmaktadır. Doğum ve ölüm gibi kadersel durumlara karşı insanların nasıl bir yol izleyeceğini kültür göstermektedir. Ayrıca evlenme merasimleri, örf ve adetler ile iş yaşamının ana kalıpları dahi kültür unsurunca belirlenmektedir (Vergin 1980: 130). Kültürün en kritik niteliği, insanları ortak bir payda altında buluşturarak ve çimento işlevi görerek toplumları ortak amaçları olan geleceğe taşıyabilme kabiliyetidir.

Kültür, bir milletin ruhudur, hayatının yaşam pınarıdır; selamet ve yücelmesinin en önemli etkenidir. Ruh olmadan nasıl bir beden varolamazsa, kültür olmadan da bir millet yaşayamaz (Saffet, 1933: 351). Milletleri millet yapan, toplumlara kimlik veren en değerli unsur kültür’dür. Ancak kültür sayesinde milletler ayakta kalabilmekte ve geleceğe sağlam adımlarla ilerlemektedirler.

Kültür, insanın içinde bulunduğu ve oluşturduğu çevresini ifade eder. Maddi ve manevi olmak üzere iki yönü mevcuttur. Maddi kültür; Mimari, üretim teknikleri,

ulaştırma araçları, yollar, körümler, barajlar ve fabrikalar gibi görülebilen insan eseri olan maddi faktörlerden oluşan çevremizdir. Manevi kültür ise bir milleti millet yapan ve onu diğer milletlerden ayırma olanağı sağlayan örfler, adetler, sosyal normlar, ortak davranışlar-tutumlar ve değerler ile ahlaki anlayıştan oluşan kültür bütünüdür (Bilgiseven 1995: 15).

Maddi ve manevi kültür her ikisinde beraber kültürün evrilip gelişmesinde büyük bir anlam ve amaç taşımaktadır. Kültürel deneyim insanın doğumundan ölümüne kadar insanlarla ve doğayla olan ilişkilerine yön vererek düzenlemektedir. Kültürel rezervin toplumsal ilerleme sağlayabilmesi maddi-manevi kültür unsurları arasında eş güdümün olmasına, gelecek nesillere doğru şekilde aktarılmasına ve özünü koruyarak yenilenmesine bağlıdır.

Kültürün temelini fertlerin gereksinimlerini yerleştiren Malinowski ise kültürü insanların temel ihtiyaçlarını gidermek için oluşturduğu toplumun, bu gereksinimleri karşılama biçimi olarak algılamaktadır. Onun düşünce şekline göre insanlar, herhangi bir gayeye ulaşmak için teşkilatlanmak mecburiyetindedirler. Kişisel gereksinimlerin karşılanmasında teşkilatlanmanın kıymetini vurgulayan Malinowski, daimi teşkilatlanmanın kültürün temel taşı olduğunu dile getirmektedir (Malinowski, 1992: 67-70). Turhan kültürün daha geniş bir tarifini yapmaktadır: “Kültür, bir milletin sahip olduğu maddi ve manevi kıymetlerden teşekkül eden öyle bir bütündür ki toplum içinde mevcut her nevi bilgiyi, alakaları, itiyatları, kıymet ölçülerini, umûmi atitud, görüş ve zihniyetleriyle her nevi davranış şekilleridir. Bütün bunlar birlikte, o cemiyet mensuplarının ekserisinde müşterek olan ve onu diğer cemiyetlerden ayırt eden husûsi bir hayat tarzı temin eder” (Turhan, 1959: 40).

Güvenç (1972: 95-97), kültür sözcüğünün dört farklı manada kullanıldığını belirterek şu sınıflandırmaya dikkatleri toplamaktadır: 1- Bilim alanındaki kültür: Medeniyettir. 2- Beşeri alanındaki kültür: Eğitim sürecinin mahsulüdür 3- Duyusal alandaki kültür: Güzel sanatlardır. 4- Madde (teknolojik) ve biyolojik alanda kültür: Üretme, ekin, ziraat, çoğalma ve geliştirmedir.

Kültür, bir milletin nesiller boyu kazandığı toplumsal birikimlerin, yaşam şekillerinin şifrelerini dil vasıtasıyla kuşaktan kuşağa ileten belleğe sahiptir. Kültür bir toplumun yüzyıllardır kazandığı deneyimlerin süzölmüş bir tezahürüdür. Kültür, yaşamın her anında insanı çepeçevre saran sosyal norm, duygu ve fikirlerin hayata

geçmiş halidir. Toplumların yüzyıllar boyunca tecrübe ettiği maddi ve manevi değerlerin bileşkesinden kültür doğmaktadır.

Ziya Gökalp'ın "hars" olarak gördüğü kültür kavramı, ziraat alanında ekilmemiş bir tarlayı işleme manasında taşımaktadır. Bu noktadan bakıldığında kültürün, insanların zihinlerini işlemek, şuurlarını açmak gibi bir yönüde olduğu anlaşılabilir (Ülken, 2008: 10).

Kültür geniş kapsamlı bir kavramdır. Kültür, simgesel temsil uygulamaları sayesinde mana oluşturan bir yaşam sistemi şeklinde görülmektedir. Kültür nosyonu, tek olan ve bir milliyete mahsus her şeyi içine almaktadır (Tomlinson, 2001: 37).

Kültür, insan topluluğundaki beşeri ilişkilerin yapısı, anlayış ve değerlerden meydana gelir. Beraber yaşama sırasında gelişen normların, ritüellerin, geleneklerin ve düşüncelerin oluşturduğu düzen kültürdür. Kültür yaşamı anlamlandırma şeklidir (Özakpınar, 1999: 29). Hayata bakış açımızı belirleyen en temel öğelerin başında kültür gelmektedir. Kültür insana karakter kazandıran etkenlerin başında gelmektedir.

Kültür denilince akıllara ilk başta Adetler gelmektedir. Çünkü kültürün devamlılığını gelenekler ile görenekler temin eder (Güvenç, 1972: 104). Adetler dil unsuruyla birlikte kültür olgusunun temelini oluşturmakta olup, değişmesi-tirilmesi çok büyük hasarlar oluşturabilecek ana faktörlerin başında gelmektedirler. Kültür; bir toplumun örf-adet, töre, maharet ile alışkanlıklarının, duygu, fikir, tutum, davranış ve değer yargılarının zamanla eş güdümlü hale gelerek bütünleşme sağlayıp bir yaşam formuna dönüşmesi biçimidir. Başka bir ifadeyle toplumsal ve bireysel ilişkileri düzenlemede denenmiş çözüm yöntemlerinin yaşamsal ihtiyaçları gidererek, rehber konumunda olan işlevsel bir öge'dir.

Kültür belli bir hayat tarzını izah ettiğinde, bu yaşam formunun içinde olanlar, dışarıda olanlara karşı değişik davranışlar takınırlar. Bu davranış ya imrenme şeklinde ya da küçümseme biçiminde gerçekleşebilir. Kentlinin köylüyü hakir görmesi ve küçük bir evde yaşayanın yalı'da oturanlara özenmesi bu duruma misal teşkil edebilir (Erdoğan, 1999: 21).

Kültür, insanların tavırlarını şekillendirir, dengeli ve karardır ama dinamik bir yapısı olduğundan mütevellit her zaman bir değişim içerisindedir (Erdentuğ, 1986:

230). Kültürün ağın ihtiyaçlarına uyum sağlayan canlı bünyesi toplumlara rahat bir şekilde y n vermesini sağlamaktadır.

Gelişmiş devletlerin değer ve kültürleri üst kimlik olarak nitelendirilirken, gelişmekte olan veya gelişmemiş üçüncü dünya devletleri alt kimlik sınıfına sokulmaktadır. Üst kimlik, alt kimliği büyük ölçüde etkisi altına almaktadır. ‘‘Popüler kültür’’ nosyonu ise, üst kimlikle benzer özellikte olup; bu kültürün temelinde Batı, özellikle de Amerikan kültürü bulunmaktadır. Bu durumun neticesinde de, homojen bir toplum biçimi ortaya çıkmaktadır(Ayata, 2010: 65-66).

Kültür, insanı hayvandan ayıran, yalnızca insana özgü bir özelliktir. Kültür, insanlarca paylaşılan ve gelecek nesillere aktarılan simgeler dizgesidir (Erdentuğ, 1986: 35). İnsanoğlu tarih öncesi dönemlerde korunaklı olan ağaç kovukları ve mağaralarda barınırken günümüzde, güvenlikli, izole modern siteleri tercih etmekte, doğadan ve sosyo-ekonomik seviyesi düşük olan insanlardan ayrı yaşamakta, eskiden yalnızca kendine yetecek kadar avcılık-toplayıcılık yapan insan şimdi ihtiyacı olmayanı bile satın almakta deposunu doldurmaya çalışmaktadır. Önceden yalnızca vahşi hayvanlardan korunmak ve avlanmak amaçlı yapılan silahlar şimdi tüm insanlığı ve dünyayı yok edebilecek nükleer-biyolojik-kimyasal silahlara dönüşmüş, insan, insanlığı vareden değerlerden uzaklaşarak modern bencil insan kültürünü oluşturmuştur. Hayvanların ise kültürü bulunmamaktadır ancak, bir arı yüzyıllardır aynı şekilde bal-petek yapmakta, doğaya ve insanlığa katkı sağlamaktayken, dinamik bir toplum ile kültür yapısına sahip insanoğlunun günümüzde geldiği durum ortadadır.

Turan’ın ise, herhangi bir toplumda muteber olan anane şeklinde sürüp giden her çeşit duygu, fikir, dil, itikat, zanaat ve yaşayış unsurlarının tamamı şeklinde tarif ettiği kültür kavramının temel altı özelliğini şöyle sayar: Kültür tarihseldir – Kültür toplumsaldır –Kültür öğrenilip iletilmesi zorunlu bir mirastır–Kültür fonksiyoneldir – Kültür dinamiktir ve değişkendir – Kültür birlik içinde okluk, farklılık, zenginlik demektir (1994: 13-20). Kültür kavramının bu özelliklerini iyi bir tahlil sürecinden geçirip idrak etmek, özü koruyarak değişimin kültürün doğasında bulunduğunu, farklılıkların kültürün zenginliğinin göstergesi olduğunu ve küresel homojenleşme adımlarının kültürleri yok ederek, küresel bir k lt rs zlyđe yol açabileceğini anlamak açısından çok değerlidir.

Tabiat ile toplumsal yaşam içerisinde ortaya çıkartılan her çeşit yapıt kültürü oluşturmaktadır. Kültür dinamik yapısı sayesinde bir yandan yaşamsal şartları ifa ederken, bir yandan da içinde doğduğu uygarlığın adet, ahlak ve inançlarını da aksettirmektedir.

“Kültür, içgüdüsel ve biyolojik değil, her bireyin doğumdan sonraki yaşantısı içinde, kazandığı alışkanlıklar (davranış ve tepki eğilimleri) dır” (Güvenç, 1972: 103). Kültürel kodlar sonradan kazanılan edimlerdir. Çoğunlukla aile ve yakın çevreden başlayarak elde edilirler. Kısaca kültür öğrenilen bir kavram ve süreçtir.

Kültür, yalnızca doğanın insan faktörüyle şekillenmesi değil, insanın kendisinin sosyal, ahlaki, münevver, teknik yetenek ve bilgilerinin yükseltilmesi manası taşımaktadır (Abadan,1956: 174). Bu noktada altı çizilmek istenen husus insanın eğitiminin ne kadar önemli olduğunun vurgulanmasıdır. Eğer insan yalnızca bilimsel ve teknolojik yönden gelişir, maneviyatını unutursa yani matematik, geometri, kimya ve fizik bilgileri yönünden donanımlı ancak dürüstlük, doğruluk, yardımseverlik, adalet ile inanç ve ahlak yönünden geri kalırsa toplumlar milyarlarca dolar para kazanan zalim-sahtekar şirketlerin oyuncağı olmaya itilebilirler. Hal böyle olunca bir elin parmaklarını geçmeyecek sayıdaki hanedan aileler, şirketleri vasıtasıyla dünyanın ve tabiatın bir parçası değil, sahibi gibi davranarak küresel felaketi körüklemektedirler. İnsanoğlu fitratından gelen özelliklerini unutmadan ve geliştirerek sağlanacak ilmi-kültürel ilerlemeler can çekişen dünyamıza merhem olabilecektir. O halde kültür ile eğitim arasında da çok sıkı bir ilişki bulunduğu söylenebilir.

Kültür unsurları, topluluk şeklinde hayatlarını sürdüren insanların belirli kalıplardaki yaşam formunu beraber icra etmeleri esnasında ortaya çıkan ruhsal, fiziksel ve fikirselle ihtiyaçlarını gideren alet, vasıta, tutum, davranış ve değerler veya başarısı önceden test edilmiş çare yolları şeklinde tanımlanabilir (Turan, 1994: 22).

Bütün bu açıklamalardan sonra kültürü bir topluma ait olan, tarih boyunca biriktirdiği maddi ve manevi değerlerin bütünüdür şeklinde tanımlanabilir. Yani sosyolojik bağlamda kültür, ait olduğu toplumun dili, örf ve adetleri, edebiyatı, güzel sanatları, inançları, töreleri, tüm değer, tutum ve davranışları, simgeleri, ahlak-sosyal normları, ritüel-merasimleri, mimari anlayışı, resim, müzik ve oyun üslubudur şeklinde açıklanabilir. İnsanların gereksinimleri doğrultusunda ortaya çıkan kültür

olgusu, sosyal bir miras şeklinde nesilden nesile aktarılarak dinamizmini devam ettirmektedirler.

Özet olarak kültür olgusu, öğrenilebilen tavır, bilgi ve alışkanlıklar olup, yaşamsal ve toplumsal ihtiyaçları gideren fonksiyonel öge'dir. Maddi-manevi olarak ikiye ayrılabilir. Maddi kültür; bir toplumun kullandığı araç-gereç, köprüler, ibadethaneler, giyim-kuşamla alakalı unsurlar, barajlar, fabrikalar ve teknolojik ürünlerden teşekkül etmektedir. Bu, Ziya Gökalp' in medeniyet olarak adlandırdığı durumdur. Maddi unsurlardan bilhassa bilimsel ve teknolojik olanları yabancı kültürler vasıtasıyla alınmış olduğundan, o kültürün dili ile yerli dil çatışmaya girerek yerli dili olumsuz etkilemişlerdir. Manevi kültür ise, bir toplumun kullandığı dil, ahlak kuralları, inançları, örf-adetleri, sosyal normları, estetik anlayışları, edebiyatı, yaşayış tarzları, tarih bilinci ve toplumsal ritüelleri gibi her toplumun kendine ait olan öğelerden meydana gelmekte olup Ziya Gökalp tarafından hars olarak tanımlanmaktadır. Manevi kültürün en temel unsurları olan dil, inanç ve tarih bilinci bozulduğu takdirde, toplumlar öz benliklerini kaybetme tehlikesiyle karşıkarşıya kalabilirler. Günümüzde yaşanmakta olunan kültürel problemlerin kaynağı küreselleşmeyle beraber irfandan uzaklaşarak bencil bir toplum haline evrilmesindedir. Trafikte, sokakta, hastanede, bankada, evde, komşuluk ve akrabalık ilişkilerinde kısaca hayatın her aşamasında “ben odaklı” düşünülmesi, etrafımızda olup bitenler ile çevremizdeki insanların yok sayılması neticesinde irfan kaybedilebilir. Mevlana Celaleddin-i Rumi ve Yunus Emre irfan sahibi insanı kendisini değil içinde yaşadığı toplumunu düşünen, alan el değil veren el olmaya çalışan, maddi çıkarlarını değil vatanını düşünen ve kötülük yapana iyilikle muamele eden insan'dır şeklinde tasvir etmektedirler. Toplum içinde yaşayan insanların “yaratılanı sev yaratandan ötürü” şiarıyla birbirlerini severek toplumsal kenetlenmenin sağlanması, ancak maddi-manevi kültürel değerlerin korumak suretiyle küreselleşmenin açtığı toplumsal yaraların kapanmasının mümkün olacağı düşünülmektedir.

2.2. Milli Kültür

Küreselleşme süreciyle beraber ulus-devlet yapılarında meydana gelen erozyon ve bilgi, iletişim ve ulaşım alanında yaşanan hızlı teknolojik ilerlemelere istinaden çoğalan toplumlararası münasebetler neticesinde tek taraflı kültür akışına maruz kalan milli kültürler ile değerler yavaş yavaş kaybolmaya tehlikesi geçirerek, kültür emperyalizminin pençesinde can çekişmeye başlamışlardır. Hızlı küreselleşme süresinin gelecekte birçok kültürü ortadan kaldıracabileceği fikriyle Milli kültür kavramının aslında ne derece önemli olduğunun altı çizilerek, Türk Milli kültürünün bekasının yalnızca korunarak değil yayılarak sağlanabileceği düşünülmektedir.

Bir milleti ötekilerden ayıran davranış, düşünüş ve hayat stili, milli kültürüyle biçimlenir (Kafesoğlu, 1992: 16). Milli kültür kavramı, belirli bir milleti, diğerlerinden ayırt etmek amacıyla kullanılan bir kavramdır. (Kongar, 2008: 31). Milli kültür bir ülkenin yüzyıllardır biriktirerek kuşaktan kuşağa ilettiği maddi ve manevi değerlerin bütünüdür. Bu değerler o milletin başka milletlerden ayrılmasını sağlayan dili, dini, tarihi, bayramları, törenleri, giyimi, mimarisi, gelenek ve göreneklere gibi yapı taşlarından oluşmaktadır. Bu sebepten her milletin kendi ürettiği ve kendisine has olan bir kültürü mevcuttur. Milli kültür sayesinde bireyler toplum bilincine ulaşarak milli benlik ve beraberliklerini muhafaza edeceklerdir. Milli kültür olmazsa milli kimlikte olmayacağından toplumlar benliklerini kaybedip yok olmaya mahkum olurlar. Milli kültür, çok uzun seneler süresince bir toplumda belli tecrübe ve yaşanmışlıklar sonucu ortaya çıkmış değerlerin toplamından oluşmaktadır. Bir toplumun üyesi olan fert, dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren içinde bulunduğu toplum tarafınca kendisine aktarılan kültürel kodlarını benimsemektedir. Bir milletin milli kültürü bulunmadan yaşayabilmesi mümkün görünmemektedir. Çünkü bir toplumun milli kültüründe olan maddi ve manevi unsurlar ile değerler millet olma bilincini oluşturmaktadır. Bu milli bilince sahip olamayan toplumlar varlıklarını uzun süre devam ettirememektedirler. Toplumlar ancak Milli kültürün unsurlarıyla birbirlerine kenetlenerek, geleceğe daha emin adımlar atıp, küresel güç odaklarına karşı dik durabileceklerdir.

Milli kültür kavramı ile bir milletin karakteristik özelliklerini oluşturmak için harcanan efor ve faaliyetlerin bütünü anlaşılmaktadır (Ülken, 2008: 10). Her milletin kendisine has bir kültürü ile maddi ve manevi değerleri mevcuttur. Bunların tümüne birden milli kültür ismi verilmektedir. Toplumlar hayatlarını sürdürdükleri coğrafyalara görede farklı kültürlere sahip olabilmektedirler. Bir milletin başka milletlere göre gösterdiği yaşayış şekli, bilgi ve tecrübe birikimi, örf-adetleri, dili ve inanç değerleri farklılıkları aynı zamanda toplumlararası kültür farklılıklarını da oluşturmaktadır. Milli kültür bir milleti bir arada tutan en temel değerlerden oluşmaktadır.

Günümüzde küreselleşme süreciyle birlikte başta ülkemiz olmak üzere birçok ülkenin milli kültürlerinde, bilhassa Batı kültürü kaynaklı yeni adet, tutum, düşünüş, davranış ile alışkanlıkların hızla oluştuğu görülmektedir. Örf-adet, gelenek-görenek, tutum-davranış ve alışkanlıkların bir sonraki kuşaklara aktarılması küreselleşme sürecinin hızlandırıcı aktörleri olan tek yönlü yazılı, işitsel ve görsel iletişim araçları ile sekteye uğratılmış olup küresel kültür adı altında yeni bir kaynak daha meydana çıkmıştır. Maalesef bu sayede yeni kuşaklara önceki kuşakların deneyimlerini ve kültürel kodların aktarımını engelleyen küresel kültür olgusu, milli kültürleri yıpratarak melezleştirmekte, daha sonra da melez hale getirilmiş milli kültürlerin yerine geçmek için çaba sarfetmektedir.

Smith ise, ulusal kültürlere karşı küresel kültürü “anısızlık” olarak değerlendirmektedir. O’nun bakış açısına göre ananevi kültürler, tarihsel süreçlerin süzgecinden geçerek oluşan milli kimlikleri anlamaya yardımcı olmaktadır. Toplumun kimliği sözüyle amaçlanan nokta, dil-inanç, davranış ve alışkanlıklar gibi o topluma ait manevi değerlerdir. Bu değerler milletlerin ortak yaşama ve ortak kader iradesini ifade etmektedir. Bu sebeple müşterek kültürel kimliğe istinaden bir küresel kültür zihniyeti toplumsal anısızlık olarak değerlendirilmektedir (Smith, 2009: 300). Milli Kültürlerin ortaya çıkmasındaki en mühim etkenlerden birisininide tarih bilinci oluşturmaktadır. Milli Kültürlerin korunması, geliştirilmesi canlı kalması ve sonraki kuşaklara aktarılması için iyi bir eğitim programına gereksinim duyulmaktadır. Bu sebeple aileden başlayarak öğrenim hayatının her aşamasında Milli kültürel değerler hususuna hak ettiği kıymet gösterilmelidir. Fertlere milli birlik ile beraberliğin ne anlama geldiğini öğretmek ve milli bilinci aşlamak yalnızca iyi bir eğitimle mümkün

olabilmektedir. Fertlere vatanı ve milleti için çalışmanın önemi öğretilmediği sürece milli eğitim hedefine gitmemiş olmaktadır.

Milli kültürler; ananelerin oluşturduğu, şekillendirdiği ve etnik özlerin hayat bulduğu devlet oluşturma süreçlerinde tekrar ortaya çıkarlar (Featherstone, 2006: 41). Ulu önder Atatürk millet kavramını aynı kültüre mensup bireylerden teşekkül eden toplum'dur tarif etmektedir. O halde milli kültür, bir devleti yaşatan en önemli etkenlerin başında gelmektedir. Millet kavramı ancak Milli kültür varsa ortaya çıkmaktadır. Millet olgusu ise devleti oluşturmaktadır. Dünya tarihine bir göz atıldığında milli kültürlerine sıkı sıkıya bağlı olan milletlerin her türlü zorluğa göğüs gerdikleri görülecektir. İkinci Dünya Savaşından harap halde çıkarak kısa zamanda tekrar önemli bir güç konumuna ulaşan Almanya ile Japonya bu durumun en güzel örneğini oluşturmaktadırlar. Benzer şekilde İstiklal Savaşın'da Türkleri muzaffer kılan güç Atatürk'ün önderliğindeki Türk Milleti'nin köklü ve güçlü milli kültüre sahip olmasıdır.

Bir milletin yüzyıllardır tecrübe edip kazandığı maddi ve manevi değerlerin bütünü o milletin milli kültürünü meydana getirmektedir. Toplumların farklı kesim ve coğrafyalarında farklı örf-adetler bulunmaktadır. Türkiye baz alınır Batıda yaşayanlarla Doğuda yaşayan insanlar, Kuzeyde yaşayanlarla Güneyde yaşayanların değişik örf-adet, gelenek ve görenekleri bulunmaktadır. Toplumlarda sağlam milli kültürün varlığı için aynı vatan toprağında fakat değişik coğrafyalarda hayat süren ve değişik gelenek ve göreneklere sahip olan insanların karşılıklı hoşgörü ile birbirlerinin adetlerini benimseyerek sahip çıkmaları neticesinde milli kültür çatısı oluşabilmektedir. Hızla küreselleşen günümüz dünyasında ve Türkiye'sinde milli kültür nosyonu önemini giderek artırmış bulunmaktadır. Dünyamızın ufalarak küresel bir köy haline dönüştüğü ve internet bağlantılarının işyerlerini, evleri, eğitim kurumlarını çepeçevre kuşattığı günümüzde milli kültür, milli duygu, milli kimlik kavramları unutulmuş ya da unutturulmaya zorlanmıştır. Küreselleşme adı altında Türk evlatları sıradan küresel bir yığın konumuna getirilmek istenmektedir. Bu tuzaklar karşısında Türk gençliği ve Türk insanı mevcudiyetinde bulunan mili benlik, mili kültür değerleri ile milli şuuru sayesinde yolunu kaybetmeden geleceğe ilerleyebilecektir.

Türk Milletinin tüm bireyleri Türk kültürü ile ne kadar çok yoğrulursa, devlet'te o oranda güçlenecektir. Türk Milleti kadim bir geçmişe haiz olan ve yüzyıllarca mevcudiyetini sürdüren asil bir toplumdur. Türk gençliği öz kültürünü bilmeden yolunu aydınlatamaz. Güçlü devlet haline gelmenin temel faktörü milli kültürü yaşamak ve yaşatmaktır. Genç kuşaklar kültürünü ve atalarını öğrendikçe gelecekte çok büyük işler yapabilme kararlılığına kavuşacaklardır (Kuran, 1965: 62). Türk Mili kültürünün amacı Türk Milletini ve Türk devletini payidar yapmak, bilinçli kuşaklar yetiştirerek her bir Türk evladını vatanının bekası söz konusu olduğunda özverili davranmaya itmektir. Türk milli kültürü çağlar boyunca yoğrularak şekillenmiş ve Türklerin diğer milletleri yönetme erkini vermiştir. Türk kültürünün maddi unsurları olan demirin ustaca işlenmesi, tekerlekli at arabalarının kullanılması ile manevi unsurları olan adalet, yiğitlik, sevecenlik, ataya hürmet, fedakarlık, vatan sevgisi, hoşgörü, teşkilatçılık, yöneticilik ve egemenlik duygusu gibi sağlam manevi kültür öğeleri sayesinde Asya Hun Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar Türklerin dimdik ayakta durmasını sağlamıştır.

Halk kültürü bir toplumun yüzyıllardır sahip bulunduğu gelenek ve göreneklerden meydana gelmektedir. Milli kültürün tamamına yakını halk kültüründen teşekkül etmektedir. Toplumlar asırlar süresince tecrübelerini ve değerlerini nesilden nesile ileterek koruyup devam ettirmişlerdir. Yazılı ve sözlü şekilde aktarılan değerler bir toplumun kültürünün özünü yansıtmaktadır. Bölgelere göre çeşitlilik gösteren kültürlerin bir bölümü milli kültüre transfer edilir. Halk kültürünün yaygınlaşarak toplumca benimsenmesi milli kültür olgusuna doğrudan tesir yaparak doğmasını sağlamaktadır. Halk kültürü arasındaki iletişim ve etkileşimler onları zamanla bir millete has olan milli kültüre dönüştürmektedir.

Milli kültürden kopmanın en güzel dokümanlarından birisini de Göktürk Kitabeleri oluşturmaktadır. Türk Milletinin kendi öz hayat şekliyle uzaklaşarak Çinliler gibi giyinerek benliğinden ayrılması, Türk isimlerinin yerine Çince isimler kullanmalarının hazin neticeleri bu anıtlarda gelecek kuşaklara ders olması bağlamında uzunca anlatılmakta ve şu şekilde devam edilmektedir “Türk beyleri, Türk ismini terk etmişler. Çin beylerinin isimlerini almışlar. Çin hakanına boyun eğmişler, elli sene işlerini güçlerini ona vermişler. Bey olmaya layık oğlun kul, hatun olmaya layık kızın cariye oldu” (Ergin, 1970: 5). Uygur Türkleri'nin Çin'in

egemenliğine girmesinde "Kutlu Kaya" söylencesinde, Milli kültüre sırt dönmenin korkunç neticesi görülmektedir. Manevi değerleri hiçe saymanın millet ve devleti nasıl yıkıma uğrattığını tarihimizde ibret alınması gereken hazin bir deneyim olarak karşımıza çıkmaktadır. Göktürk Yazıtları'nın sonunda Bilge Kağan şöyle seslenmektedir: Türk-Oğuz beyleri, milletim, işitin! Üstte mavi gök çökmedikçe, alta yağız yer delinmedikçe, senin ilini ve töreni kim bozabilir... Ey Türk! Titre ve kendine dön!

Milli kültür, milli ve manevi değerlerin aktarıldığı eğitim organlarında sistemetik bir biçimde verilmeye başlanmaktadır. Aile, çevre ve eğitim organlarında bu değerleri alan genç kuşaklar milli ve manevi değerlerini korudukları sürece sağlam bir milli birlik-beraberlik sağlanmış olmaktadır. Toplumları oluşturan fertlerde mili birliği ve milli bilinci oluşturmak yalnızca eğitimle gerçekleştirilebilmektedir. Fertlere vatanı ve milleti için çalışmanın şuuru aşılmadığı sürece milli eğitim sistemi milli olmaktan çok uzaklaşmış olmaktadır. Böylece fertler eğitim yönünden donanımlı fakat milli bilinç yönünden zayıf konuma düşerek milleti için yararsız insan konumuna gelebilmektedir. Bu durum ise beyin göçüne sebep olabilmekte ve emperyalist devletlerin çıkarlarına hizmet etmektedir. Ulu önder Atatürk'ün de altını çizdiği gibi eğitimin içeriği ve sistemi ne olursa olsun, genç nesiller milli bilincin dinamosu olan milli kültürümüzü öğrenecek biçimde eğitime tabi tutulmalıdırlar. Bu sayede toplumu oluşturan tüm insanlar, ortak bir gaye etrafında birleşerek, milli kültür ile mili bilincin getirdiği meziyetler sayesinde vatanına, milletine bağlı, yüksek ahlaklı, devletine ve insanlığa faydalı bireyler haline geleceklerdir.

Milli kültür denilince bir topluma ait olan maddi ve manevi değerlerin bütünü anlaşılmaktadır. Milli kültürün oldukça uzun bir zaman dilimi içerisinde gelişerek ve kuşaktan kuşağa aktarılarak oluşmakta olup, toplum varolduğu sürece canlı kalmaktadır. Bir toplumun gelenek-görenekleri, bayramları, inanışları, dili, ortak tarihi, dini, kutlamaları ve örfleri Milli kültürü meydana getirmektedirler. Tüm fertler içinde bulunduğu toplumun kültürel özelliklerini dünyaya geldiği andan itibaren öğrenmekte, benimseyerek uygulamaya geçmekte ve böylece kültürün sürerliğini sağlamaktadır. Toplumların geleceği sahip oldukları milli kültürlerin korunması ve devam ettirilmesiyle doğrudan bağlantılıdır. Milli kültür yoksa bir milletin varolabilmesi de mümkün olmamaktadır. Milli kültür, her millete millet olma

bilincini yerleştirerek, insanlar arasında görünmez kuvvetli bir bağ'da oluşturmaktadır. Her toplumun kendine has bir kùltürü mevcuttur ve bu Milli kùltür içerisinde barındırdığı unsurlar neticesinde o toplumun yaşam şekli ve karakteri ortaya çıkmaktadır. Toplumların gelecekte varolabilmesi Milli kùltürlerini özü değişime uğramadan nesilden nesile aktarmalarına ve kùltürel değerlerine sahip çıkıp devamlılığını sağlamalarına bağlı görünmektedir. Milli kùltürü Cumhuriyeti ortaya çıkaran en mühim etken olarak değerlendiren Atatürk, bu kavramın değerini vurgulamak için Türk tarih ve dil çalışmalarına büyük titizlik göstererek onu millet olabilmenin bir mecburiyeti olarak görmüştür.

2.3. Kùltür Değişmeleri ve Değişimlerdeki Arka Perde

Bu araştırmanın temel konusunu oluşturan nosyonların başında küreselleşme sürecinde yaşanan kùltür değişimleri ile Türk toplumu'nun bu değişimlerden nasıl etkilendiği hususları gelmektedir. Araştırmanın zihinlerde daha net anlaşılması ve anketlerde ortaya çıkacak sonuçların sağlıklı değerlendirilebilmesi noktasında bu başlık fazlaca öneme haiz olmaktadır.

Kùltürün küreselleşmesi denildiğinde, ulusal kùltürlerin değişerek başka bir niteliğe sahip olması manası zihinlere gelmektedir. Değişim aslında bütün kùltürlerin orjinal hususiyetlerinden bir tanesini oluşturmaktadır. Kùltürler gerçekte sürekli olarak canlılık içerisinde değişim göstermektedir. Kùltür değişimleri geçmişin her evresinde tüm toplumlarda kendini göstermiş bir vakıa olarak değerlendirilebilir. Küreselleşme süreciyle beraber, hızlı bir şekilde ivme kazanan kùltürlerarası ilişkiler, batı lehine tek yönlü etkileşime yol aarak yeni, melez, karmaşık yapıda kùltür formları oluşturmaktadır. Kùltürel değişim ve melezleşme merceğ altına alındığında aslında hiç de sanıldığı şekilde masum olmadıkları, aksine içinde birçok tehlikeleri barındıran bir kavram oldukları sonucuna varılmaktadır. ABD'nin güdümündeki kùltür emperyalizmi neticesinde aşınan ulusal kùltürler ve kimlikler önce melezleşmekte daha sonra ise tamamiyle evrilerek özünü kaybedebilmektedirler.

Farklı şekil ve süratlerde de gerçekte de kùltür değişimleri, bir kùltürün bulunduğu konumdan ayrılarak, başka bir duruma adım atması durumunu anlatmaktadır. Toplumların kùltürleri bir mekan içerisinde yüzyıllar boyunca oluşmuş

sabit bir olgu değildir. Tam tersi geleneksel özelliklerine karşın yine de sürekli bir değişim sergilemektedir. Topluları oluşturan fertler, bir takım toplumsal sorunların giderilmesi adına çareler arayıp, bulmakta böylece bu çözüm metodları daha sonraki nesillere de o toplumun kültürü şeklinde aktarılmaktadır. Bu sebepten ötürü, kültür bir toplumun nesilden nesile teslim edilen muvaffakiyetleridir. Fakat kültürün sancaktarlığını yapan toplum bireyleri anenevi çözüm şekillerinden kuşku duymaya başlayıp yeni çözüm yolları buldukları takdirde, kültürlerde değişim ortaya çıkabilmektedir. İnsanoğlu kültürü sadece oluşturan değil, bununla beraber değiştiren ve yön verendir (Krech, 1983: 109-165). Bilindiği üzere A. Comte, değişimin dinamizmini zihniyetlerin değişmesi noktasıyla ilişkilendirmiştir. M.Weber ise, zihniyetlerin değişime uğramasını sosyo-ekonomik değişimle ilintilemiştir. Bu düşünce şekli sonraları T. Parsons ile R. K. Merton tarafından da destek görmüştür (Aslantürk ve Amman, 1999: 373).

Türk kültürü çağlar boyunca farklı kültürlerle etkileşimde bulunarak köklü, zengin ve güçlü bir yapıya sahip olmuştur. Yabancı kültürler ile olan temastan Türk kültürü'nün güçlenerek çıkması, kültür akışı üzerinde büyük tesiri olan fertlerin kendi öz kültürlerine olan tutumlarından da kaynaklanmaktadır. 18. yüzyıl'a kadar toplum nazarında saygın olarak algılanıp, kültür etkileşimlerinde rastgele öğeler almak yerine, zayıf yönlerini desteklemek suretiyle değişime uğrayan Türk kültürü Küreselleşmenin ve Batılılaşmanın etkileriyle bireylerin kendi kültürlerine olan bakış açılarını da değişime uğratmıştır. Bu durumun sonucunda insanlarımızın kültürümüze olan tavrını bozarak, kültürümüzün direnci kırılmıştır. Bu tavır değişikliği toplumun üst tabakasından başlayarak tüm halka bulaşabilmektedir.

Gösterdikleri gelişim aşamaları farklılık gösterse de, değişim kültür kavramının tamamını kapsamaktadır. Kültürde değişim kimi zaman çok hızlı ve basitçe, kimi zamanda daha zor ve uzun vade de vuku bulmaktadır. Tüm kültürlerin sert ve yumuşak yönleri mevcuttur. Kültürün sert noktasını, kültürün simgesi haline gelmiş, kısaca o toplumu başka toplumlardan farklı kılan öğelerden oluşmaktadır. Toplular kendilerine has olduklarına inandıkları kültürel değerlerin değişime uğramasına sıcak bakmamaktadırlar. Bu değerleri o topluma ait olması bağlamında "milli" olarak nitelemektedirler. Böylece, bunun dışında yer alan kültür öğelerinin değişim gösterebileceğine rıza göstermektedirler. Netice itibariyle bir öğe'nin

kültürün sert kısmında yer alabilmesi için, toplumu oluşturan bireylerin büyük çoğunluğu üzerinde ortak biliç ve amaç oluşturabilecek, toplumda ortak tutum ve görüş sağlayabilecek karaktere haiz olması gerekmektedir (Turhan, 1994:21-25). Dış mihrakların baskılarıyla toplumların sahip oldukları değerlerde sapmalar oluşabilmekte, bu sapmaların yaygın hale gelmesi değerlerde erozyona neden olmakta ve sonraki sapmalarıda tetiklemektedir. Toplumsal değerlerin zayıflatılması ve sapmalar toplumsal değişmeye yol açmaktadır (Tezcan, 1995: 186). Toplumsal değişim kültürün yumuşak noktalarında kolayca gerçekleşirken, sert kısımlarda ise değişime karşı direnç gösterebilmektedir. Günümüzde yaşanan küreselleşme; sahip olunan kültürün her tür direnişini kırabilecek, engel tanımaz bir karakterle ilerleyen, kendisini şekillendiren egemen odakların ipleri elinde tuttuğu, çok çabuk gelişen, alışılmışı, mevcut olanı, bilineni kısaca gelenekseli ters düz eden bir kültür değişimi sürecini başlatmaktadır. Bu şekildeki küreselleşme gittikçe artan bir oranda yerel kültür öğelerinin işlevliğini kaybederek, merkez olarak adlandırılan Batılı toplumlara benzeme rotasına girmiş bulunmaktadır. Merkez, bir takım kurumsal yapılar vasıtasıyla kendi kültürel değerlerini ve ideallerini çevreye aşılarken, çevre de bunları benimseyerek, yozlaşmaya yüz tutmaktadır.

Kendisini kültürel yönden yeterli seviyede ifade edemeyen toplumlarda zamanla kültürel yabancılaşma oluşmaktadır. Milli kültür değerleri ile yabancı kültür değerlerinin çarpışması, kültürel ve sosyal ikilemlere yol açabilmektedir. Bu anomik vaziyetten kurtulabilmek için her toplum kendisine ait kültürel kodları ve normları üretip, uygulamaya koymalıdır. Ancak bu şekilde toplumlar diğer kültürler ile dengeli bir yarış içerisine girerek, gereksinim duyduğu kültürel unsurları bir taraftan almakta bir taraftan da aktarmaktadır (Özkul, 2008: 14-15). Küreselleşme bir taraftan dünyayı küresel bir köye çevirerek hayatı sürdürmenin şuurunu oluştururken, başka bir taraftan da toplumları ulusal kültürlerinden soyutlamaktadır (Yılmaz, 2004: 182).

Yabancı kültürlerin negatif tesiri ve toplumun kendisine haiz olan değerlerini sahiplenmemesi neticesinde ortaya çıkan kültürel bozulma, kültürel yozlaşma şeklinde nitelenmektedir. Kültürel yozlaşmayla genç kuşaklar Batı kültürüne imrenmekte, yardımlaşma ve dayanışma kaybolarak yerini duyarsızlık ile menfaatçiliğe vermekte, milli ve dini bayramlar şiarını kaybederek tatile evrilmekte ve ana dil yabancı sözcüklerle dolup taşmaktadır. Küreselleşme süreciyle beraber

ulus-devlet yapılarında aşınmakta, toplumlar geleneklerinden ve köklerinden koparılıp, kültürleri parçalanmaktadır. Maddi ve manevi değerler kıymetini kaybettiğinden toplumu birarada tutan ortak noktalar da kaybolmaktadır. Bir toplumun kültürel değerlerini hiçe sayarak özünden uzaklaşması demek toplumun yok olma sürecinin fitilini ateşlemesini ifade etmektedir.

Kültür değişimleri oluşma şekilleri ve tatbikindeki usul şekilleri yönünden değişiklik göstermektedir. Birincisi serbest kültür değişimleri: Kültürün başka kültür formlarıyla iç veya dış herhangi bir zorlama olmadan karşılıklı ilişkiler kurması sonucu kendiliğinden oluşan değişikliklerdir. İkincisi zorunlu kültür değişimleri: Dışarıdan uygulanan bir baskı neticesinde ya da ülkedeki yönetimi elinde tutan siyasal iktidarın devlet erk'ini kullanarak belirli bir gaye doğrultusunda yaptıkları kültür değişiklikleridir (Turhan, 1969: 52). Serbest kültür değişmesi, değişik kültürlere haiz iki toplumun etkileşime geçmesi neticesinde toplumlardan bir tanesinin hiçbir zorlamaya maruz kalmadan diğer toplumun bazı kültürel unsurlarından alması sonucu kültürde oluşan değişme şeklinde tarif edilebilir. Mecburi/güdümlü kültür değişmesinden ise; etkileşime giren toplumlardan biri diğeri üzerinde kendi kültürünün bir takım öğelerini kabul ettirebilmek için zorlama yapıyor ya da toplumun yöneticileri kendi toplumuna yabancı kültürü empoze etmek bağlamında baskı oluşturuyorsa bunların neticesinde meydana gelen değişmelere mecburi/güdümlü kültür değişimleri denilmektedir (Turhan, 1994: 48). Kültür değişimlerinin serbest ya da güdümlü olarak değişmesi sonuç üzerinde de etkili olmaktadır. Serbest koşullar altında bir kültürün genellikle ihtiyaç duyulan, zayıf noktalarını değiştirdiği, bunun için de herhangi bir zorlama olmadan kültürel unsur veya unsurları seçerek aldığı görülmektedir. Kültürün seçiciliğinin aslında özgürlüğü anlamına da gelmektedir. Kültürün kendine haslığı özgürlüğüne, o da seçici olmasına bağlıdır. Seçici davranma özelliği güdümlü kültür değişmelerinde aksamaktadır. Netice itibariyle sonucun başarılı olması, değişimi gerektiren gereksinimin gerçekten var ve elzem olmasına ayrıca da bu gereksinimin giderilmesi için düşünülen unsurun doğru tayin edilerek serbestçe gerçekleşmesine bağlı olduğu gözükmektedir.

Çevre kültür, merkezden alınan kültürel unsurları kendi bünyesinde özümserken, farkında olmadan çevre ile merkez arasındaki benzerlikleri de artırmaktadır. Kültürel akış ve alış verişi yönünden çevrenin yalnızca alıcı konumda

olduğu, bu durumun da merkezin faydası yönünde orantısız olacağı aşikar görünmektedir (Ulf, 1998: 139). Tüketim ve popüler kültür benzeri unsurlar da toplumların birbirlerinin aynısı olma sürecini başlatmıştır. Dünyanın her köşesinde ABD bayraklı tişörtler giyilmesi, benzer tarzda müziklerin dinlenmesi, İngilizcenin küresel dil konumuna ilerlemesi gibi olgular, kültürel küreselleşmenin varlığına işaret etmektedir (Köse, 2003: 3-4). Küreselleşme süreciyle beraber hayat tarzı şeklinde parola haline dönüştürülen ve toplumun üst tabakalarından alt tabakalarına doğru sıçrayan popüler kültür sayesinde insanların konuşmaları, yiyecek-içecek, giyim-kuşam tercihleri, serbest zaman geçirme şekilleri, otomobil, ev, tatil, eş seçimleri, bireylerin vücutlarına yönelik tasarrufları, tüketici beğeni tarzlarının farklılığa uğraması ve komşuluk, akraba ile aile bağları gibi öğeler değişime uğramaktadır. Ayrıca insanlar, toplumsal statülerini, tüketilen objeler vasıtasıyla belirlemekte ve tüketim endüstrisi tarafından planlanan sosyo-kültürel yaşam biçimlerini moda, reklam benzeri popüler kültürün vasıtalarıyla toplumun her katmanında standart hale gelmiş davranış şekilleri konumuna getirmeye başlamaktadır (Şahin, 2008: 179). Gelişimini tamamlamış devletlerin değer ve kültürleri üst kimlik şeklinde tanımlanırken; gelişmemiş ya da gelişmekte olan üçüncü dünya devletleri alt kimlik sınıfında yer almaktadırlar. Üst kimlik, alt kimliği büyük ölçüde etki altına almaktadır. Popüler kültür nosyonu ise, üst kimlik ile aynı paralelde bulunmakta olup; bu kültürün perde arkasında Batı, özellikle de Amerikan kültürü bulunmaktadır. Bunun neticesinde, tek düze bir toplum şekli ortaya çıkmaktadır (Ayata, 2010: 65-66).

Genel olarak Batı ancak özelde Amerikanlaşma şeklinde değerlendirilen popüler kültür, kültürel küreselleşme bağlamında ele alınan bir nosyondur. Popüler kültür, kültürel emperyalizm şeklinde de adlandırılmaktadır. Birçok teorisyenlere göre ise kültürel emperyalizm, medya emperyalizmi manası taşımaktadır. Bulduğumuz çağda yazılı ve görsel medyanın gücü inkar edilememektedir. Kültürel değerleri ve toplumsal dokuyu değiştirebilme erkine haiz olan medya, toplumlarda Batılı değerlerin yaygın hale gelmesi için sürekli algı operasyonları yapabilmektedir. Toplumların sosyo-ekonomik seviyelerinin yüksek kısımlarından başlayarak genele yayılan popüler kültür, bu sayede hayat tarzlarımızı daha rahat şekillendirerek hegomanya altına almakta ve küresel homojen kültür oluşturmaya

çabalamaktadırlar. Bu kültür, insanlar arasında dil, din ve ırk farkı gözetmeksizin tüm dünyaya aynı marka pantolon ve ayakkabı giydirmeye, aynı serinletici içeceği ve sigarayı içirmeye, aynı şekilde eğlenip, tüketmeye ve aynı şekilde düşünmeye güdülenmektedir.

Millî kültür kavramına folklor ya da toplumların oluşturduğu sosyo-kültürel değerler bütünü dense de belirli bir kalıp, belirli bir tanım içerisinde değerlendirilememektedir. Bu durumun en önemli sebebi kültürlerin değişebilir yapıda olmasıdır. Kültürler elbette değişime uğrayacaktır ama bu bir mutabakat içerisinde gerçekleşmelidir. Bu mutabakat toplumun değişimi sindirmesinden ziyade kendi kültürel değişimini kendisinin serbestçe yapabilmesidir.

Değişimin dayatma ve zor kullanılarak toplumun kabulleneceği sınırların dışında fütursuzca yapılması halinde “küreselleşme” kavramı öne çıkmaktadır. Çünkü küreselleşme sonucu oluşan değişimin belirli bir kaidesi bulunmamakta olup hedefteki topluma göre de değişiklikler arz etmektedir. Gelenekleri, gürenekleri, örfü, adeti, yaşayış ve düşünüş tarzlarını kökten sarsarak, toplumları daha önce hiç bilmediği değerlerle yüzyüze getirmektedir (Öztürkmen, 1998: 15). Bir toplumun varlıklı tabakası, ilahi değerleri, insani faziletleri yok saymaya başladığında o toplum mahv olur. Çünkü toplumun büyük çoğunluğu, lider pozisyonundaki bu zengin, söz ve olanak sahibi kimselere tabi olurlar. Böylece zengin kısım toplumun çöküntüye düşmesinden mesul olur. İlk önce bu varlıklı tabaka toplum içerisinde fenalık ve fitnecilik çıkarmaya başlar; sonra toplumun diğer tabakalarında onlara riayet ederler (Altıntaş, 1995: 192). Kültür emperyalizmi, bir toplumun yabancı bir toplum tarafından medya, siyaset, ekonomi ve teknoloji vasıtasıyla boyunduruk altına alınarak toplumun manevi yönden sömürülmesini ifade etmektedir. Emperyalist bir ülke kendi kültürel değerlerini, sömürmek istediği topluma aşılıyarak o toplumu kendi öz kültüründen, inanç ve değerlerinden koparmaktadır. Bu değer erozyonu toplumların sosyo-ekonomik seviyesi yüksek semptlerinden başlayarak, toplum bütününe metastaz yapmaktadır. Kültürel emperyalizme yönelik olarak milli kültürlerin son dönemlerde buldukları formül Mevlana'nın “pergel metaforu” şeklinde tutum izlemektir. Pergel metaforu, iki ayaklı pergelin bir ayağının merkezde sabit kalmasını, diğer ayağının ise serbestçe hareket etmesini tasvir etmek maksadıyla kullanılan bir kavramdır. Yaşadığımız çağda izole bir hayat yaşamının mümkünatı

olmadığından milli kültürlerin bir yandan kendi öz benliklerini ve kültürel kodlarını korurlarken öte yandan da yabancı kültürlerle etkileşimde bulunarak kültürel DNA'larını güçlendirebileceği unutulmamalıdır.

İçinde bulunduğumuz dönemde insanlar neyi ürettikleri çerçevesinde değil, neleri tükettikleri bağlamında değerlendirilmektedirler. Bu durum ilginç bir şekilde öyle bir noktaya gelmiştir ki insanların neleri tüketip neleri tüketemeyecekleri veya ne miktarda tüketebilecekleri hususunda karar verici merci çoğu zaman üretkenler yani çok uluslu şirketler olmaktadır (Ritzer, 2000:84). Tüketimin popüler kültür unsurlarıyla kazançlı pozisyona oturtulması tüketicilerin aynı satın alma davranışı sergilemelerine neden olmakta bu ise insanların aynı tür tüketim araçlarına yönelmelerine yol açmaktadır. İnsanların yaşam şekilleri, tutum-davranışları, tercihleri ve alışkanlıkları gittikçe artan bir oranda küreselleşmenin altın tepsisi olarak sunulan popüler kültür unsurları ile tekrar dizayn edilmektedir. Bu gerçek çoğu zaman yaşanmakta olunan sosyo-kültürel çevrede de rahat bir şekilde gözlemlenebilmektedir. Büyük bir çoğunlukla diğer kültürler ile aynı tarzdaki yemekleri ve içecekleri tüketmekte, aynı şekilde giyinmekte kısaca aynı davranışlar sergilenmektedir. Böylece, yenilen yiyecekte izlenen filme, giyilen giyecekte kullanılan eşyalara, dinlenen müzikten sanata ve gündelik hayattaki tüm davranış biçimlerine kadar pek çok kalıpta küreselleşmenin, özelde popüler kültürün etkisini gözlemlemek olasıdır. Küresel sermaye sahipleri bilhassa yazılı ve görsel iletişim kanallarını etkin bir şekilde kullanarak, gelişmiş toplumların tüketim alışkanlıklarını başka toplumlara ya da özellikle hedef olan topluma, eş değer tüketim edimlerini kazanmaları noktasında teşvik edici yayınlar yapmaktadırlar. Bu doğrultuda, popüler kültür unsurlarının bireylerin tutumlarına yön veren bir güç olarak toplumlar ve kitlelerce benimsenir hale gelmesi, günlük hayatta gittikçe fazla hissedilir duruma gelmekte ve antropolojik manada da tüketim insanların yaşam şekli haline dönüşmektedir (Erkızan, 2002: 57-70).

Günümüz küresel anlayışı içerisinde tüketim, gerçek bir gereksinimin giderilmesinden ziyade, isteklerin doyumuna yönelik gerçekleşmektedir. Fakat bu doyum, tüketim kültürü kapsamında hiçbir suretle gerçekleşmemektedir. Kapitalist mantığın uygulayıcısı konumunda olan çok uluslu şirketler, şartlar nasıl olursa olsun daima tüketim yapılmasını ve bunun bir hayat tarzı şeklinde benimsenmesini sağlamaktadırlar. Öyle ki insanların artık yaşadıkları toplum içerisinde saygınlık ve

statüleri tükettikleri ürünlere göre karşılık bulmaktadır. Küreselleşme süreciyle beraber çoğalan ürün miktarı ile çeşitliliği, yazılı ve görsel medya kanallarıyla pompalanarak toplumlarda tüketim eğilimlerini yönlendirmekte, böylece dünya genelinde toplumların aynı tüketim tavırları göstermelerine sebep olmaktadır. Ayrıca kolay alış veriş yapma rahatlığı sağlayan kredi kartları, reklamlar, moda-marka tutkusu, yılbaşı ve sevgililer günü gibi özel günler toplumların tüketim davranışlarını suni gereksinimlerle yönlendirmektedir.

Kitle iletişimde kullanılan araçların ilerlemesi ve yaygın hale gelmesiyle kültür de üretimi yapılarak pazarlanan bir meta durumuna gelmiştir. Kitle iletişim araçlarını üreterek pazarlayan gelişmiş devletler, bu teknolojiyi üretemeyen yoksul ülkelere bu ürünlerin yanında kültür de ihraç etmektedirler. Kitle iletişim araçları vasıtalarıyla merkez ülkeler, kendi kültürlerini çevre ülkelere yayarak bu kültürlerle bütünleşme sağlamaktadırlar. Bu sayede kültürel homojenleşme durumu söz konusu olmaktadır. Egemen kültürlerin faydasına olan kültürel homojenlik, milli kültür ve milli kimlik noktasında açık bir tehdit faktörü durumundadır. Bahsedilen bu süreç, tek yönlü işlemekle beraber değişimlerin tamamına yakını üçüncü dünya devletlerinin yerel-milli kültürlerinde oluşmaktadır (Taylan ve Arklan, 2008: 90-94). İçinde bulunduğumuz dönemde Kültürel değişimin motorunu teknoloji oluşturmaktadır. Teknoloji dünyanın her yerine her toplumuna yayılmış bulunmaktadır. Kültürel iletişim ve etkileşim neticesinde meydana gelen değişimler bireyleri rahatça etkilemektedir. Bu değişimin yaygın hale gelmesi çağımızın ileri haberleşme ve iletişim teknolojileri sayesinde kolay ve süratli seyretmektedir. İnsanlar internet ağ'ları kanalıyla her çeşit bilgiye zahmetsizce erişebilmektedirler. Sonuç olarak bilişim teknolojileri insanların ve toplumların yaşamında çok mühim bir yer tutmaktadır.

Bugün Türkiye'de basın faaliyeti icra eden yazılı ve görsel medya araçları özellikle de gazete ile televizyonlar maalesef toplumumuzu bilgilendirip, eğlendirirken düşündürmeyen, kültürel unsurlarımızın taşıyıcılığını yapan bir öge olmaktan çok öte, kültürel yozlaşmayı körükleyen en önemli faktör konumuna gelmiş-getirilmiş bulunmaktadır. Televizyon programlarının ve reklamların büyük bir çoğunluğu müstehcenlik, şiddet, korku, kaygı, zengin yaşam tarzlarına özent, tüketimi artırmaya yönelik aldatıcı reklam ve milli kültürel değerleri hiçe sayan

yayınlar yapmaktadırlar. Kültürümüzde saygın bir pozisyonda bulunan ve ana, bacı ve yar olarak hürmet gösterilen kadın, ne yazık ki ticari malzeme gibi reklam aracı yapılarak cinsi bir meta haline dönüştürülmüştür. Ayrıca, geleceğimizin teminatı olan çocuklarımız ise günün 24 saati şiddet, yakma, yıkma ve sübliminal mesaj içerikli çizgi filmlerle etki altına alınarak kişisel ve kültürel kodları küçük yaştan başlayarak şekillendirilmektedir. Bunun en açık örneğini Noel Baba'dan hediye almak için yılbaşı çam'ı aldırıp, süsleyen evlatlarımızda gözlemlemekteyiz. Bu evlatlarımız geleceği anne-babaları konumuna geldiğinde çocukları da bu bize ait olmayan kültürü devam ettireceğinden kültürel erozyon tam anlamıyla gerçekleşmiş olacaktır. Bu kültürel alış-verişte irdelenmesi gereken asıl husus, dünyanın en kuvvetli kültürünü oluşturmuş olan Türk Milleti'nin nasıl olurda şimdi kültürel alış-verişte yalnızca alıcı konumunda olduğudur.

Küreselleşmenin son dönemlerdeki en belirgin özelliği, kültürel etkileşimi artırması ve süratlendirmesidir. Küresel kültür endüstrisinin tüm dünya pazarlarını işgal eden ürünleri karşısında, ulus-devletlerin milli kültürlerini muhafaza etmeleri gün geçtikçe zorlaşmaktadır. Düşünen, kitap okuyan ve sorgulayan insan sayısı ve sosyal ilişkiler giderek azalmaktadır. Yeni iletişim vasıtaları soyal ilişkileri bütüncül boyuttan bireysel boyuta indirgeyerek, bireyciliği ve kişisel çıkarı ön safa çıkarmaktadır. Bu süreçte hemen her eve giren televizyon, bilgisayar, akıllı cep telefonları ve internet gibi uluslararası kitle iletişim araçları genel itibariyle küresel pazarın hakimi olan Amerikan ürün ve değerleriyle kaplanmıştır. Bu durum ise Amerikan güdümlü Batı kültürünün özellikle az gelişmiş ülkeler üzerinde etkili duruma gelmesiyle ortaya bir kültür hegemonyası gerçeğini çıkarmaktadır. Aşırı baskı altına alınan milli kültürler ise öz değerlerinden koparak-kopartılarak, morfinlenmiş bir şekilde etkisiz, pasif konuma geçmektedirler.

Kültürel değerler arasında en önde olan ve tüm öğeleri içine alan dil, eğitim vasıtasıyla bütün dünyaya aktarılır. Bir millet, dil'i sayesinde mevcudiyetini devam ettirir. Dilini kültür ve bilim hayatından çıkaran milletler ise asimile olarak tarih sahnesinden silinirler. Son dönemlerde Türkiye'deki Üniversitelerde İngilizce tıp, iktisat, fizik benzeri bölümlerin açılması, eğitimde Türkçe'nin yerini İngilizce'nin alabileceği endişelerini doğurmaktadır. Ana dil dışında eğitim verilmesi hususu, emperyalist odakların planladıkları bir çeşit sosyal mühendislik projesidir. Milli dilde

eğitim, ulusal kültürün ve kimliğin muhafazası adına çok değerlidir (Arslanoğlu, 2005: 65-66).

Bilim ve teknoloji evrenseldir ancak kültür millidir. Kültürlerin milli bir karaktere sahip olmaları onların dış dünyaya kapanık, durağan, sabit ve diğer kültürlerden izole olduğu manası taşımamaktadır. Dünyada katışsız, saf hiçbir kültür unsuru bulunmamaktadır. Bir Fransız Filozofunun dediği gibi ‘‘Arslanın vücudu avladığı diğer hayvanların bedenlerinden oluşur, ancak Arslan her zaman kendisidir’’. Kültürlerde tıpkı Arslan’ın yaptığı gibi başka kültürlerden beslenmeli ama hiçbir zaman diğer kültürlerin kopyası haline dönüşmemelidir. Kültürel etkilenme, aynileşmeye dönüştüğünde kültürel yozlaşma ve yok olma kaçınılmaz olmaktadır. Günümüzde iletişim ve bilim alanında çok yaygın bir Şekilde kullanılan İngilizce asli karakterini muhafaza ederek, tüm dünya dillerinden kelime alan zengin bir dil konumuna ulaşması, kültürün çekirdek unsurlarına dokunulmadığı müddetçe yozlaşmanında olmayacağının göstergesidir.

Kültür, yaşam pınarımızı teşkil eden su, dil ise bu suyu evlere götüren ağ olmaktadır. Kültür ile dil arasındaki ilişkiyi annenin bebeğiyle olan ilişkisine benzetilebilir. Nasıl ki bir anne bebeğini besleyip bytmek için çabalarsa, kültür de dilin gelişip işlerlik kazanmasına temel oluşurmaktadır. Çocuğun büyüyüp yetişkin duruma geldiğinde annesinin hayatını iyi bir seviyede sürdürebilmesi maksadıyla onunla ilgilenip, destek olması gibi dil de kültürün srerliğini muhafaza ederek güçlü Şekilde sonraki kuşaklara iletilebilmesinde hassas bir görev üstlenmektedir. Dil olmadan kültür köksüz bir ağaca benzemektedir. Bir toplumu sömürgeleştirme çabalarının en önemlilerinin başında o ülkenin dilini zayıflatmak gelmektedir. Bu küresel tuzağa düşmemek için ülkeler, özellikle Türkiye Türk dilinin korunması ve geliştirilmesi için başta eğitim alanı olmak üzere her alanda gerekli itinayı gösterecek adımlar atarak, genç nesillere güçlü bir dil mirası bırakabilmelidir.

Ananevi kültür unsurlarının ve oturmuş kalıpların farklılaşarak yerlerini yenilerinin alması vaziyetine kültür değişmesi denilmektedir. Kültür değişmesi, herhangi bir topluma ait olan kültür Şeklinin başka bir Şekle dönüşme sürecidir (Tezcan, 1997: 205). Bir topluluktaki sosyal ve kültürel bağların bütünlüğü sarsacak tarzda incelenmesi, o toplumu bir arada tutan inanç ve değerlerin yozlaşmasına ve

maddi ve manevi kültür öğelerinin bütünlük sağlayamamalarına, böylece de toplumda sosyal-kültürel çözülmeye yol açmaktadır (Bilgiseven, 1995: 297). Mukaddes kitabımız Kur'an, insanlık tarihinin her devresinde, toplumdaki şımarık ve despot zümrelerin tutum, davranış ve düşünce şekillerinin birbirleriyle uyum içerisinde olduğuna dikkat çekmektedir. Bu vaziyetin, kültürü veya toplumu bozan, uçuruma sürükleyen ve parçalayıp çürüten bir mikrop olduğunu ikaz etmektedir. Ahlaki değerlerde oluşan gerileme ve bozulma, Kur'an'da da, toplumların düşüş nedenleri olarak belirtilmektedir. Ayetlerde haddinden fazla şatafat ile zevk, eğlence ve yasak şeylere düşkünlüğün batma-yok olma nedenleri şeklinde vurgulanmaktadır (Temel, 2007 : 232).

Modern hayatta maddi ve manevi kültürlerin hızla değişebildiği gözlemlenmektedir. Giyilen kıyafetlerden, yediklerimize, dinlediğimiz müzikten, tüketilen her ürüne, hayatı anlamlandırma ve yaşama şekillerimize, değer yargılarımıza kadar hayata dair ne varsa yüksek bir süratle değişerek Batı'ya benzemektedir. Batı değerlerinin medya ve popüler kültür vasıtasıyla kültürlerin en sert kısımlarını bile fazla zorlanmadan değiştirebilmesi küresel virüs'ün ne derece güçlü olduğunu göz önüne sermektedir. Modernlik adı altında toplumların gelir düzeyi yüksek kesimlerinde kendisine başköşe verilen virüs, buradan toplumun en ücra noktalarına kadar yayılarak, sinsice toplumsal genetiği bozmaktadır. Özellikle genç kuşaklar hedef seçilerek bu virüs'ün sahte tatlarıyla narkozlanmaktadır.

Kültürel değerler, sosyal değişmeyi sağlayan unsurların başında gelmektedir. Kültürel değerler, bireylerin tutum ve davranışlarını destekleyerek yön verdiği sürece, bireylerarası ilişkileri ve sosyal kurumları canlı tutarak fonksiyonelliğini artırır. Kültürel değerler kaybolduğunda, kültürel ve sosyal kurumlar görevlerini yapamazlar, mevcudiyetlerini devam ettiremezler (Ergil, 2012: 266). Hiçbir toplumun kültürü, tamamlanmış, sabit ve donmuş değildir. Kültürlerde tüm canlı organizmalar gibi zaman içerisinde değişim gösterirler. Yaşadığımız dönemdeki kadar olmasada bütün kültürler değişime uğramışlardır. Kültürler yeni gereksinimler doğdukça zaman içerisinde değişir, gelişir veya bir takım tesirlerle erozyona uğrarlar. Toplumların yapı taşlarında oluşan farklılaşmalar, kültürlerinde değişimine sebep olur (Haviland, 2002: 84). Kültür değişimleri büyük çoğunlukla bir yenilik gereksinimiyle başlamaktadır. Bu değişim için gerekli olan yenilik, kültürün kendi içerisinde

yapılabileceği gibi, yabancı kültürlerden de temin edilebilmektedir. Fakat bir kültürde oluşan köklü değişimlerin farklı kültürlerle olan teması sonucu ortaya çıktığı da unutulmamalıdır. Kültür değişimlerinde bireyin yeni unsurları kabullenmesinde yenilik isteği, itibar kazanma arzusu, merak ve fayda sağlama gibi ögeler başta gelmektedir. Toplumun çoğunlukla üst tabakalarından başlayan yenilik, domino etkisi yaparak toplumun tamamına nüfuz etmektedir. Yeni unsurlar, medyanında küreselleşmesi sonucunda fazla zorluk çekmeden mevcut kültürle bütünleşme sağlamakta hatta kısa zamanda tüm yerli ögeleri kapının önüne koyabilmektedir.

Kültür değişiminde, yeni öge kültürün yapısal bütünlüğüne zarar vermezse, değişme tikel olur. Bütün şeklindeki değişmelerde ise, kültür temelindeki ögeler temelden oynayarak birlikteliği parçalar. Bu gibi vaziyetlerde yabancı kültür, egemen kültür konumuna gelir. Yerli kültür onun güdümüne girer veya onun tarafından yutulur (Ülken, 1969: 74).

Tüm toplumların tipik özelliği olarak değişme, maddi kültür öğelerinde oluşmakla beraber, sosyal normlarda ve ilişkilerde, değer yargılarında, topluma işlerlik kazandıran kurumlarda ve toplumun çatışma-bütünleşme terazisinde de görülmektedir. Toplumu oluşturan fertler tarafından özümsemiş düşünce, inanç, tutum ve davranışlar sosyo-kültürel değerler üzerinde oluşmaktadır. Toplumsal değişme, maddi dönüşümlerle birlikte manevi kültür, inanç sistemleri ve toplumsal normlar gibi sosyal denetim mekanizmalarını da değişime uğratmaktadır (Muslihiddin, 1987: 50). Toplumsal değişme; insanların özümsemiş değerler, aile yapıları, komşuluk ve akrabalık ilişkileri, ekonomik sistem, yaşamı idame şekilleri, üretim münasebetleri, nüfus artış-azalış oranı, inançlar, tutum-davranışlar ve dini kurumlar, karakter yapıları, toplumsal görev-pozisyonlar, normlar, müzik-sanat anlayışları, dil, eğitim kurumları, iletişim sistem-araçları, siyasal sistem, alt ve üst yapı, teknolojik araç- sistemler ve gelenek-göreneklere kapsamaktadır. Tüm bunlar, toplumsal yaşamın farklı noktalarında değişime uğrayabilen başlıca öğelerdir (Tezcan, 1984: 3). Bir kültür unsurların rastgele bir araya gelmiş hali değildir. Kültür, yapı itibarıyla öğelerin işlevsel bütününden oluşmaktadır. Bir kültür içerisinde bulunan unsurun öteki unsurlarla olan işlevsel bağlantılarını bulup, ortaya çıkarmak neredeyse imkansız gibi görünmektedir. Dolayısıyla, küreselleşme süreciyle hayatlarımıza empoze edilen kültürel emperyalist virüs, imkansız çok zorlanmadan

başararak kültürel unsurlar arasındaki işlevsel bağlantı nöronlarını tahrip ederek, kültürel çözülmeyi kolaylaştırabilmektedir.

Allah Teala bir ayeti kerimede, toplumun manevi dokusunda ve ahlak anlayışında oluşan bozulmalara dikkat çekerek, toplumsal çözümlenin işareti olan şerhlerin, sorunların nasıl çoğaldığını anlatmıştır. Manevi değerleri boş vererek önemsemeyen, yalnızca maddi doyumu baz alan toplumun, üst tabakadan başlayarak aşağıya doğru bozulmanın sirayet edeceğini bildirmiştir: “Biz bir memleketi helak etmek istediğimizde(yaptıkları yüzünden), onun refah içinde yaşayan şımarık elebaşlarına (itaati) emrederiz de onlar orada kötülük işlerler. Böylece o memleket hakkındaki cezalandırma hükmümüz gerçekleşir. Biz de orayı yerle bir ederiz” İsra, 17/16.

Bu ayet, toplumun varlıklı tabakasının değerlerini kaybederek, alt tabakadakileri de etkilemesiyle toplumun çözülmesini ilişkilendirir. Toplumsal dokuda oluşan ekonomik ve siyasal eşitsizlik, sosyal dağılmanın da temelini teşkil eden ahlaki yozlaşmaya neden olur. Mülkiyetin toplumda belli başlı kesimlerin tekelinde olması, sosyal eşitlik ve istikrarın bozulmasına yol açar. Tüm bunlar, toplum genelinde bozulma ve kaos ortamı doğurur (Sadr, 1996 : 105).

Ulaşım, İletişim ve uydu teknolojilerinin ilerlediği, uzaklıkların gittikçe yakınlaştığı bu küresel çağda kültürlerarası etkileşiminin de hızlanması artık olağan bir vaziyettir. Kültürlerarası alış-verişin serbestçe ve karşılıklı olarak yapılması halinde kültürel doku zarar görmemekte olup aksine olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Fakat kültürlerarası etkileşimin tek taraflı yani bir kültürün öteki kültürler üzerinde tek taraflı dayatmalar yapması halinde, zamanında tedbirler alınmazsa milli kültürel değerlerin aşınarak, kültürel kopukluk, kültürel yabancılaşma, kültürel yozlaşma ve kimlik bunalımı yaşanması kaçınılmaz olabilmektedir. Aslında bu dayatmalar ya da diğer şekliyle kültürel emperyalizm, o denli sevimli ve sinsice yaklaşımda bulunmaktadır ki toplumlar farkına bile varmadan akıntıya sürüklenmektedirler. Kitle iletişim araçları aracılığıyla başta çocuklar ve gençler olmak üzere tüm toplumların zihinlerini zehirlemekte, kültürel kodları bozmakta, bireyleri aşırı bencilleştirerek toplumdan soyutlamakta, maddesel hazlara yönlendirerek maneviyatı unutturmakta ve kültürel aktarım kanallarını kapatabilmektedir. Kültürel küreselleşme, kapitalist düzen veya neo-liberal politikalar

adı her ne olursa olsun dünyamızı tek bir kültür çizgisine getirerek yaşam şekillerini, tüketim davranışlarını, mili kültür ve kimlikleri toplumların varlıklı kesimlerinden başlayıp, genele doğru değişime uğratarak tekdüze duruma getirebilmektedir. Bu noktada toplumlar emperyalist güçlerin artık tankla, topla, tüfekle ve hatta nükleer silahlarla veremeyecekleri zararları kültür emperyalizmi şeklinde çok daha kolay ve kârlı gerçekleştirdiklerinin farkına vararak önlemlerini almak zorundadırlar.

Mukaddes kitabımız Kur'an'da sosyal değişmeyi konu alan ayetler incelediğinde, sosyal değişmenin birçok yönü görülebilmektedir. Sosyal değişmeyi etkileyen unsurlardan, kültürel değerler, bilgi, zihniyet gibi faktörler pek çok ayette dikkatleri çekmektedir. Kur'an'a göre toplumsal değişimin, olumlu-olumsuz, yararlı-zararlı, doğruya veya yanlış, iyiye ya da kötüye doğru yönelmiş olması çok büyük önem taşımaktadır. Kur'an ilahi ölçülere göre değişmenin nasıl olması gerektiğini tarihten kesitlerle açıklayarak, insanoğluna da ikazlarda bulunarak yol göstermektedir. Manevi kültürdeki dönüşümlerle beraber maddi dönüşümlere yönelik açıklamalarda bulunmaktadır. Ancak, Kur'an'da hem ehemmiyet hem de daha çok değinilmesi açısından ön safa gelen konu, manevi kültürdeki değişimlerdir. Kur'an, kültürel değişimin ilahi değerler istikametinde veya bu değerlere karşıt şekilde yönelmesiyle ilgilenmektedir. Bir değerler kitabı olan Kur'an'da sosyal değişme hususundaki izahlar, insanlar için yalnızca bir bilgi kaynağı değil, sosyal değişimler karşısında nasıl yol izleyecekleri noktasında da rehber konumundadır. Toplumlar her devrin karakterine göre şekil alan sosyal-kültürel değişmeler karşısında, Kur'an'da gösterilen prensipler doğrultusunda çare yolları aramalıdırlar.

2.4.1. Kültürel Yayılmacılık

İnsanoğlu yüzyıllar boyunca yeryüzünde farklı coğrafyalarda, farklı topluluklar şeklinde ve konar-göçer tarzda hayatlarını idame ettirmeye çalıştığından dolayı, bu topluluklar yaşadıkları bölgelerin fiziki, iklimsel, coğrafi ve ekonomik koşullarına göre yaşamlarını sürdürerek, maddi ve manevi kültürel değer birikimlerine sahip olmuşlardır. Her toplumun yaşayarak birikimlerini aktardığı tek bir payda da ortak bir aidiyet konumuna getirdiği deneyimlerin tamamı o topluma ait mili kültürel değerlerdir. Zaman içerisinde toplumlar ticaret, savaş, yolculuk gibi

farklı sebeplerle temaslarda bulunarak karşılıklı kültürel etkileşimlere, alış-verişe vesile olarak, ortak kültürel değerlerin meydana çıkmasını sağlamışlardır. Günümüzün küreselleşen dünyasında, sürekli gelişen teknolojik imkanlar ve bu teknolojilere hükmedenlerin yayılmacı politikaları, milletlerin kendilerine özel olan kültürel değerlerini derinden sarsmaktadır. İnsanlık tarihi süresince toplumları ve milletleri bir arada tutan birleştirici öge olan kültür, şimdilerde kültürel emperyalistlerce büyük bir saldırıya maruz bırakılabilmektedir. Modernleşme teorileriyle zirveye taşınan Batı ve Özellikle Amerikan kültür ve değer yargıları medya ile tüketim ürünleri sayesinde ideolojik olarak tüm dünya'ya yayılmaktadır. Dolayısıyla, uluslararası iletişim ve ticaret gerçekte Batı ile ABD'nin ekonomik, askeri, politik ve kültürel üstünlüğü için hizmet eden araçları konumuna gelmiş bulunmaktadır.

2.4.2. Kültürel Değerlerin Tektiplendirilmesi

Emperyalizm ile kapitalizmin egemen konumda bulunduğu dünyamızda maalesef toplumların kendilerine özgü değerlerini yaşatıp, gelecek nesillere aktarmaları neredeyse olanaksız bir duruma gelmektedir. Küresel devletler ve şirketler kendi emelleri doğrultusunda dünyaya şekil verdiklerinden, toplumların değerlerini de hiç önemsememektedirler. Emperyalistler, toplumlarda maddi sömürüyü rahat gerçekleştirebilmek için en başta manevi sömürü yapmaktadırlar. Maneviyatını yani insanı insan yapan değerlerini kaybeden toplumlar, tekdüzeleşerek kendilerine aşılana kültürel kolayca kabullenmekte, o kültüre ait olan meta ve ticari vasıtaları da benimseyerek, sömürüye boyun eğmektedirler. Hatta belli bir noktadan sonra bu durumu kendileri ister konuma gelmektedirler. Küreselleşme sürecininin mahsüllerinden biri olan popüler kültür öğelerinin ananevi kültürlerce meta konumuna getirilerek, yerel kültür ve kimlikleri parçalamasında kitle iletişim ve ulaşım araçlarının bilhassa da internetin, kültürel farklılıkları törpüleyerek homojenleşmiş bir kültür meydana gelmesinde önemli katkıları olmaktadır. Batı eksenli olan popüler kültür, kültürel küreselleşme noktasında ele alınan bir kavram olup; genellikle "kültürel emperyalizm" şeklinde de ifade edilmektedir.

Kültürel emperyalizm savı, aslında modernleşme ve modernizm tenkitlerini de içinde barındırmaktadır. Yeryüzünü tektipleştiren, farklı kültür ve coğrafyaları birbirlerinin aynısı olmasını sağlayan şeyler aynı binalar, aynı alış-veriş merkezleri, aynı otoyollar ve aynı tüketim-düşünüş tarzları kısaca modernleşmedir. Modernleşme ile birlikte küresel kapitalizm, aynı tüketim şekillerini toplumlara takdim ederek tekdüzeliğe sebep vermektedir. Frankfurt Okulu, televizyon, radyo, gazeteler-moda-magazin dergileri, sinema ve popüler müzikten meydana gelen eğlence endüstrisini, “kültür endüstrisi” şeklinde ifade etmektedir. Frankfurt Okulu düşünürleri kültür endüstrisinin kolaycı ve bi-örnekleştirilmiş ürünleriyle beraber yaygın hale gelmesinin, insanlarda özgür ve eleştirel düşünebilme melekelerini de zaafa uğrattığını dile getirmektedirler (Giddens, 2000: 402).

Küreselleşme dünya üzerinde tek tip bir tüketim kültürü varlığı için uğraş vermektedir. Coğrafya, dil, din, ırk farkı gözetmeksizin tüm dünyada tek model tüketim kültürü oluşturabilmek için toplumları aynı marka spor ayakkabıları, tişörtleri, pantolonları giymeye, aynı şekilde beslenip aynı asitli içeceği içmeye, aynı marka cep telefonları, televizyon, bilgisayar kullanmaya ve hep aynı markaların ürünlerini satın almaya şartlandırmaktadır. Bu durumu ise uluslararası sermayenin keskin kılıcı olan çok uluslu şirketler ve kitle iletişim araçları vasıtasıyla hayata geçirmektedirler.

Kitle iletişim araçları sayesinde merkezdeki devletler, kendi kültürlerini yaygın hale getirerek, çevre devletleri de kendi kültürleriyle bütünleştirmektedir. Bu bütünleştirme süreci tek yönlü olmakta ve değişimler büyük çoğunlukla üçüncü dünya devletlerinin ulusal kültürlerinde cereyan etmektedir. Bu sayede dünya üzerinde kültürel homojenleşme oluşmaya başlamaktadır. Egemen kültürlerin faydasına olan kültürel homojenlik, ulusal kültürlere ve ulusal kimliklere ciddi olarak gözdağı vermektedir (Taylan ve Arklan, 2008: 94).

Küreselleşme sürecinin başat konumundaki ileri iletişim vasıtaları, haberleşme, bilgi ve görüntü akışları bir yandan değişik kültürlerin birbirleriyle etkileşimde bulunmalarına olanak sağlarken, bir yandan da hakim Batı kültürünün homojenleştirici etkisini peçinlemesine katkıda bulunmaktadır. Bu etki kendisini en çok tüketim alanında göstererek, tek tip tüketim kültürü oluşturmaya çalışmaktadır (Featherstone, 2005: 36-37). Tüketimin ivme kazanmasıyla birlikte, birçok ürünün

gereksinim grubuna geçirilmesini ve bu ürünlerin satış vitrini olan mekanların artmasını sağlamaktadır. Bu noktada tüketim adeta toplumsal değer unsuru olarak gündelik yaşantımızı dizayn ederek gezme, eğlenme, satın alma, kişisel ihtiyaçlar, beğeniler ve zevkler gibi kimliklerimizi ifade eder konuma gelerek geleneksel değerlerimizi-kimliklerimizi süpürebilmektedir.

Teknolojik ilerlemeler, sermayenin küresel hale gelmesi, internet ve medya vasıtasıyla iletişimin, etkileşim ile görseelliğin artması ve küreselleşmenin Batı orjinli dili, homojenleşmeyi ortaya çıkartan öğeler olarak sivrilmektedir. Ayrıca homojenleşmeyi yaygınlaştıran ve bariz duruma getirenin popüler tüketim kültürü olduğuda açıkça görülmektedir. Bu kültür Disney, MTV, Hollywood, Apple, Microsoft, Nike, Coca Cola, Marlboro ve Adidas gibi birçok küresel şirketce tüm dünyaya empoze edilebilmektedir. Kapitalizmin yaygınlaşmasıyla zaman içerisinde toplumsal statü göstergesi şekline gelen ve artık gereksinimi tatmin eden sıradan bir ekonomik faaliyetten öte, kültürel bir değer unsuru şekline ulaşmaktadır.

Kültürel değerlerin tektipleştirilmesinde dil’inde büyük bir payı mevcuttur. Dil bir ağaca benzetilirse kültür de o ağacın köküne benzetilebilir. Kökü olmayan ağaç nasıl ki kuruyup, yok olmaktan kurtulamaz ise dil olmadan da kültür varlığını devam ettirememektedir. Son dönemlerde İngilizce’nin adeta evrensel dil şekline bürünerek, ana dili İngilizce olan ülkelerin dışında da insanların günlük konuşma dillerine kadar girmesi, ticari işletmelere İngilizce ad’ların verilmesi küreselleşmenin dil üzerindeki bariz homojenleştirici etkilerinden bazılarıdır. Türkiyede de etkilerini şiddetli bir şekilde hissettiren yarı Türkçe yarı İngilizce tabelalar ve hatta hepsi yabancı kelimelerden oluşmuş otel, lokanta, kiraathane, kırtasiye, turizm ve alış-veriş merkezleri sıradan hale gelmiş bulunmaktadır. Küreselleşme sürecinde, dilimizdeki kirlenmenin bir diğer yönünü ise, fertlerin küresel kültürün insanı gibi onunla aynı paralelde, homojenleşmiş bir şekilde aynı dil mantığı çerçevesinde düşünerek konuşması oluşturmaktadır.

Kültürün bizzati kendisinin bir endüstri, kültür ürünlerinin ise metalar şekline geldiğini savunan düşünürlerden Adorno ile Horkheimer, “Kültür Endüstrisi” kavramının altını çizmişlerdir. Adorno’ya göre, bireylerin serbest zamanlarının ne şekilde kontrol edilerek denetlendiği ve yönlendirildiğini çözümlenmek tam bu sırada büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü insanlar, üretim ve tüketim açısından mercek

altına alınarak incelenmekte ve yönlendirilmektedirler. Kültür endüstrisi, bilinçli bir şekilde kitleleri kendisine uymaya güdülemektedir. Bu sayede milyonlarca insanın bilinçaltını kontrol ederek kitleleri birincil değil ikincil role getirmekte yani tüketiciler özne değil, nesne konumuna düşmektedirler. Özgürlüğünü, özgünlüğünü ve yeganeliğini yitiren fertlerden teşekkül eden bu mekanik yapıda her birey diğerinin benzeri şekline, her mekan, her kent tekdüze bir hal almaktadır. Benzer şeyleri tüketen, aynı gıdalarla beslenip, benzer müzikleri dinleyen, aynı içecekleri içen ve benzer şeyleri seyreden toplumlar belli bir noktadan sonra aynı şekilde düşünmeye, aynı şekilde tüketmeye, giyinmeye, eğlenmeye, yemek yemeye, tepki-beğeni göstermeye, aynı şeyleri hissetmeye hatta aynı şekilde suç işlemeye kısaca aynı şekilde yaşamaya başlamaktadırlar. Her insan, her toplum, her millet ve herkes aynı olmaktadır. Nesne öznenin yerini almakta, her şey metalaşarak özneyi tüketmektedir.

Kentlerde yaşayan gençlere, nezih bir mekanda semaverde demlenmiş çaylarını yudumlamak yerine, hip-hop müziği eşliğinde rahat koltuklarda kahve içmelerini güdüleyen Starbucks, Japonya’da ev ahalisinin sıklıkla kullandığı bir isim şekline gelmiştir. Hatta bazı Japonlar, Amerikan tarzı evlerin küçük kopyalarından satın alabilmek için kendi para birimleriyle yarım milyon civarlarında ödeme yapmakta, Chevrolet gibi oldukça fiyatlı ithal araçlara binebilmek adına Toyota’larını satmaktadırlar. Çin’deki yeni konut siteleri ise, Orange County ve Manhattan Gardens gibi isimler almakta, piyasanın en pahalısı olan Buick marka otomobiller ise büyük rağbet görmektedir (Solomon, 2004: 36).

Küreselleşmenin kültürel kapsamında fertlerin kendine ve çevresine yabancı hale gelmesi, ne yazık ki içinde yaşadığımız çağın bir gerçeğidir. Kültürlerin hareket sahasını açarak müşterek yönlerin kuvvetlenmesini sağlayan küreselleşme, dünyanın büyük bir bölümünde kültürleri kaynaştırmaktadır. Kültürel homojeniteyi temin edebilmek için stratejik kültür planlaması hazırlayarak değişimi bir “doğru” şekline dönüştürme arzusunda olanlar, homojen bir kültür meydana çıkarma ihtiyacı hissetmektedirler. Küreselleşme rüzgarının getirdiği bu yeniliklerle beraber tüm toplumlara beslenmeden giyim şekline, bilgisayar oyun ve programlarından televizyon dizilerine, sinemaya, eşcinsel ve kadın haklarına kadar küresel çapta tek tip bir kültür müşterek değer şeklinde pompalanmaktadır. Marlboro, Nike, Levi’s, Adidas ve Coca-Cola, gibi batı değerleri taşıyan onlarca marka küresel bir hal alırken,

artık yaşadığımız dönemde tüketim sosyo-kültürel bir davranış şekline dönüşmüştür. Kültürel kimliklerin tüketim tarzlarına göre oluştuğu bu küresel tüketim devrinde kimlikler, batı merkezli serbest piyasa sisteminin ve demokrasinin yön verdiği kültürün bütün dünyada geçerli olmasıyla kabuk değiştirmiştir. Ayrıca, küresel kültürün standart hale getirilmesi sayesinde gittikçe homojenleşen ulusal kimlikler ticari bir meta konumuna dönüşmektedirler (Anthony 1994: 176-177).

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla beraber küresel sermayenin ve ortaya saçtığı kültürel ürünlerin dünyada yayılmasına dur diyebilecek güç kalmamıştır. Serbest Pazar ekonomisi tüm toplumlara sahte bir “tüketerek mutlu olma” fikrini aşılamaktadır. Bu sayede küresel kültürel ürünler, dünyanın her köşesinde tutulur hale gelmekte ve küresel bir popülerlik kazanmaktadır. Bu popülerliğin süratli bir şekilde yayılması küresel şirketler vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Küreselleşmenin kılıcını ellerinde tutan çok uluslu şirketler; nosyon, marka, imaj satmakta, kozmopolitanlığı körüklemekte ve ulusal kültürlerin sert noktalarını yumuşatmaktadır. Böylece ulusal değerler, idealler, milli sinir uçları ve refleksler gevşeyerek işlevsiz kalarak zaafa uğramaktadırlar. İçinde bulunduğumuz dönemde bilgi, teknoloji ve ürünler hakim kültürün idaresinde küreselleştirilmektedir. Dünya sisteminin en önemli ögesi olan devletlerin yerini şimdi küresel ekonomik sistemin neredeyse tamamını elinde tutan büyük şirketler almış bulunmaktadır. Böylece insanlık tarihinde iz bırakmanın yeni yolunu devletler değil büyük şirketler belirlemektedir. Bu ise “İdeolojilerin Sonu” hatta “Tarihin Sonu”na gelindiğini savunan kapitalist sürecin artık tam manasıyla küreselleştiğini göstermektedir (Yeniçeri, 2005: 30-31).

Küreselleşmenin temel amaçlarından birisi de tek tip dünya kültürü meydana getirmektir. Küreselleşmenin dizginlerini ellerinde bulduran güçler medya ve internet gibi kitle iletişim araçlarının propagandaları neticesinde farklı kültürlerle mensup milletlerle aynı yemekleri yemekten, aynı şekilde giyinmekten ve aynı filmleri izlemekten haz duymaya başlamışlardır. Ulusal kültürler sadece tüketim odaklı bu tek tip kültür ithalatından negatif şekilde etkilenmektedirler. Küresel güçlerce dünya üzerinde tek kültürlülük hedeflenirken, milli kültürlerin içerisindeki etnik kimlikleri körüklenerek ulusal kültürlerde savunmasız bırakılabilmektedir. Bu sayede kolay parçalanabilen milli kültürler küresel kültür potasında çabucak eriyebileceklerdir. ABD ile AB tarafından sürekli nakarat haline getirilen insan

hakları, özgürlük ve demokrasi söylemlerinin perde arkasında üst kimlikleri meydana getiren alt kimlikler sınırsızca alevlendirilmektedir. Ülkemizde de bazı yerli ve yabancı odaklarca Kürt kimliğinin sürekli körüklenmesi millî kimlik, millî devlet ve millî kültür kavramlarının aşınmasına sebep teşkil etmektedir (Durgut ve Aça, 2004: 92-114). Ülkelerin milli kültürlerinin farklı etnik kültürlerden oluşması aslında kültürel mozaik zenginliğini ve ulusal kültürlerinin gücünü yansıtmaktadır. Milli kültürü bir nehre benzetirsek nehri besleyen dereler yani alt kimlikler ne kadar çok olursa nehirde o oranda büyük ve güçlü akmaktadır. Türkiye’de de birçok coğrafi yörenin kendine has folklorü olmakla beraber tümü milli kültürün bir parçası, rengi ve değeridir. Bu tek yumruk şekline gelmiş milli kültürü ve birlikteliği zayıflatmak isteyen küresel akıl ulusal kültür çatısı altındaki etnik kimlikleri stratejik bir şekilde alevlendirerek yalnızca ulusal kültürleri değil, ulusal beka’yı da tehdit edebilmektedir.

Tüketim kültürünün toplumsal münasebetlere ve toplum geneline egemen olmasıyla beraber, sinema, müzik, tiyatro, konseller, resim gibi sanatsal faaliyetlerden, bilimsel etkinliklere, spora, ekonomiye, insan ilişkilerine, giyim şekillerinden eğlenceye, kültürel ve toplumsal çalışmalardan yeme içmeye özetle tüm günlük yaşamın aynışmasına tanık olmaktadır. İstanbul’dan Tahran’a, New York’tan Paris’e, Londra’dan Singapur’a kadar Nike, Adidas, Levi’s giyinen, pop veya rock tarzında müzik dinleyen, Pepsi-Coca Cola içen, ana dilinde karşılığı olmasına rağmen dükkan yerine “shop”, sergi salonu yerine “show room”, ve mekez yerine “center” sözcüklerini telaffuz eden bireylerin miktarı gün geçtikçe çoğalmaktadır. Kentler ise yalnızca üretim ve yaşam alanları değil, tüketim ve imaj alanları haline dönmüştür. Modernleşme ile adeta hayat tarzları ve konuşulan diller homojenleştirilerek dondurulmuştur. Bu noktada dünya artık tekdüze hale gelmiştir. Ohmae’nin deyişiyle “aynı reklamlar” , “aynı kültürel ikonlar”, ve “aynı hazlar”, dünya adeta “Kaliforniyalaşmıştır” (Sözen, 2007: 109).

Hayatı yaşamanın süratinin vites artırmasıyla birlikte ulaşımdan iletişime kadar bilhassa şehirlerde büyük bir koşuşturma ortaya çıkmakta, zamanla yarışmak bir yaşam şekli biçimine gelmektedir. Böylece sürekli bir yerlere yetişme telaşı içerisinde hızlı hareket eden ve acele tüketen, çabuk, kısa, itinasız konuşan-yazışan, yalnızca maddeye değer veren, ağır hareket ettikleri için yaşlılarına kıymet vermeyen,

sabırsız, tatminsiz, çabucak sıkılan, zamanın ve yaşamın özünü kavrayamamış, yaşadığı toplum ile kendisine yabancılaşmış bir insan prototipi ortaya çıkmaktadır. Aile, evlilikler, arkadaşlıklar, komşuluklar, akrabalıklar, gelenekler, görenekler, yiyecekler, içecekler, otomobiller, konutlar, köyler, kasabalar ve şehirler her şey öğütülerek hızla tüketilmekte, daha çok tüketebilmek için ise daha çok çalışılmakta bu ise ferdiyetçiliğe ve yarışmacılığa sebebiyet vermektedir. Hayatlarının rotası tüketerek mutlu olma şeklinde çizilmiş dünya toplumları akıl tutulması yaşamaktadırlar. Gerçekten de dünyanın farklı coğrafyalarında yaşayan insanların gezip görebileceği, rahatlayıp huzur bulabileceği yüzlerce mekan bulunurken, onların alışveriş merkezleri ile süpermarketlerden çıkmamaları trajedi komiktir. Bu yanlış neticesinde insanlar, sosyal yaşamlarını ve başka insanlarla oluşabilecek münasebetlerini de askıya almaktadırlar. Maalesef insanların tüm yaşamları ev, iş, süpermarket ve alışveriş merkezleri çerçevesinde kısılıp kalmış bulunmaktadır.

Günümüzde kentler sadece üretim ve tüketim ilişkilerinin şekillendiği yerler olmasının dışında mekanın bizzat kendisi meta konumuna gelmiş bulunmaktadır. Mekanların, üretimin, bilginin, teknolojinin, iletişimin ve kentlerin küreselleşmesi kültürel ve sosyal değerleride dünya çapında aynılaştırmaktadır (Akman, 1999: 20).

Küreselleşmenin getirdiği yeni değerler ölçüsünde kentlerin fiziksel yapıları önemli bir yer tutmaktadır. Toplumları dönüştürmenin formülünün mekanları değiştirmekten geçtiğini çok iyi bilen küresel güçler, kentleri salt bir meta olarak görüp onları tek bir tipe sokmuş ve küresel pazarla eklemlendirmiştir. Her biri çekim merkezi olma yarışına girdirilmiş kentlerin, yerel tarihi dokuları acımasızca katledilerek mantar gibi yükselen gökdelenler ve beton yığınları arasında rant ile paranın gücünü simgeler pozisyona gelmektedirler. Kentlerin fiziksel görünüşünde oluşan bu değişimler kültürel alana da yansımabilmektedir. Bu manada kentler aynılaşan kimliklerin mekanları şeklini alarak, gün geçtikçe tek düze kalıplara bürünmekte ve birbirlerine benzeyebilmektedir. Kentler artık devasa binalar ve gökdelenleriyle küresel kültürel yozlaşmanın katedrallerinin yeni silüetini oluşturmaktadırlar.

Giddens'a göre ise küreselleşme olgusu tarafsız olmamakla beraber, neticeleri yönünden de müspet olmayacaktır. Küreselleşme belirgin olarak Batı mührü taşımaktadır. Kültürel bağlamında empoze edilen değerlerin neredeyse tamamının

Batı kökenli olması kültür emperyalizminin manasını daha da net ortaya koymaktadır. Batı kaynaklı çok uluslu şirketler aracılığıyla tüm dünyaya sıçrayan ve tüketim tutumlarının dönüşmesine sebep olan bu küresel kültür aracılığıyla bireyler dünyanın her köşesinde aynı hayat tarzlarına mahkum edilmişlerdir. Modernliğin tek merkezden yayılarak çevre ülkeleri etkisi altına alması, bu ülkeleri modernleşme değil çevreselleşme süresine sürüklemiştir (Giddens, 2000 : 115).

Sonuç itibariyle, küreselleşme süreci; popüler kültür, modernleşme, tüketim kültürü, küresel kentler, küresel şirketler ve küresel medya organları vasıtasıyla tüm yerel, ulusal kültürlerin üzerinden silindirle geçmekte ve dünya genelinde kriterlerini kendisinin belirlediği tek tip bir kültür oluşturma çabası sarfetmektedir. Kitle iletişim araçları ve hızlı ulaşım olanakları sayesinde nerede yaşıyorsak yaşayalım dünyanın en ücra köşelerinden bile anında bilgi ve haber aldığımız günümüzde, gerçekte bir kültürel birleşimi de oluşturmaktayız. Egemen kültür çeşitli enstürümanlar ile dünyadaki tüm kültürlerle ilişki kurarak hepsini kendisine benzetmeye başlatmaktadır. Tek tip haline dönüşmeye başlayan hayat tarzlarımız ve tüketim alışkanlıklarımız farklılıklarımızı azaltarak tek düzeliği artırmaktadır. Bu sayede ön plana çıkan kültürel homojenlik fikri hakikatte insanların farklı kültür ve renkleri tanınmasına değil, küresel marka haline gelmiş gıda, giyim ve teknolojik şirketlerinin emperyalist emellerine hizmet edebilmektedir. Bu noktada fertler, kendi kimliklerinin temelini oluşturan kültürlerini yani köklerini kaybederek boşluğa düşebilmekte ve yeni bir kimlik-kültür arayışı içerisine girip küresel kültürün ağına kolayca yakalanabilmektedirler.

2.4.3. Küreselleşme, Amerikanlaşma, McDonalddlaşma

İçinde bulunduğumuz küresel çağa ABD damgasını öyle bir vurmuştur ki küreselleşmeyi ABD ile onun hayat şeklinin küresel zaferi şeklinde yorumlanabilmektedir. Küreselleşme gerçekte ABD'nin dünya üzerindeki egemen rolüne verilen başka bir adlandırmadır. Amerikalılaştırma, küreselleşmenin tam orta noktasında yer alarak önemini ve kapsamını gün geçtikçe artırmaktadır. McDonalddlaştırma ise, hızlı yiyecek restoranları kurallarının ABD'de olduğu kadar tüm dünyada da geçerli olma yani küresel güç olma sürecini tanımlamaktadır.

McDonalddlaşma süreci verimlilik, hesaplanabilirlik, öngörülebilirlik, insanların yerine teknolojinin konulmasıyla elde edilen kontrol ve son olarak rasyonalitenin irrasyonelliği şeklindeki beş temel kuraldan yola çıkarak küresel güç haline dönüşmüş bulunmaktadır. Amerikanlaşma ve McDonalddlaşma ile gittikçe homojen bir dünyada yaşamaya mahkum edilmiş bulunmaktayız. Bu kültürel emperyalizm ile birlikte Amerikan kültürü serbest piyasa mekanizmalarıyla birlikte tüm dünya ya ihraç edilmektedir. Popüler kültür ve modernleşme söylemleriyle yükseltilecek medya endüstrisinin payandalamasıyla şaha kalkan, Amerikan şirketlerinin dünyayı homomjen hale getirmek için üretmiş oldukları ürünler ve İngilizce'nin gittikçe yaygın hale gelmesi aslında küreselleşmenin değil Amerikanlaş(tır)manın gerçek ismidir şeklinde yorumlanabilir.

İkinci Dünya Harbinden sonra Amerikan popüler kültürünün ihracının artması, ABD'nin ekonomik ve siyasi yayılma siyasetinin mutlak bir unsurunu oluşturmaktadır. Bu dönemde ABD, pazar stratejilerine destek sağlamak düşüncesiyle dünyanın birçok yerinde kendi popüler kültürünün dominant olmasını sağlayarak, tüketim toplumu kavramını yaygın duruma getirmiştir. Esslin'de yaşadığımız çağda Amerikan popüler kültürünün dünya üzerinde geçerli tek popüler kültür'dür demektedir. Bu noktada Amerikan popüler kültürüne yerel bir olgu olmaktan ziyade bütün dünyayı etkileyen bir unsurdur denilebilir (Esslin, 2001 :8).

Kültürel emperyalizm savı, gelişmiş kapitalist milletlerde üretilen ve yaygınlaşan kültürel öğelerle, medya aracılığıyla ideolojik kültürel bir bağ kurulduğunu ve kitle kültürü ürünleri vasıtasıyla dünya geneline yayıldığını ileri sürmektedir. Bu savın arkasında duranlar, milletlerarası iletişimi gelişmiş devletlerin menfaatlerine bilhassa da Amerika Birleşik Devletleri'nin çıkarları için çalışan bir mekanizma olarak görmektedirler (Sungur, 2008: 96-97).

Ritzer "McDonalddlaşma" ifadesini, fast food restoranlarındaki işleyiş şeklinin toplum düzleminde yeryüzünün büyük kısmında da hakim olmasını sağlayan değişik sosyo-kültürel süreçleri açıklamada da kullanmıştır. Buradaki temel fikir fast-food restoranlarının özümsemiği kuralların yayılarak farklı toplum kısımlarını ve nihayetinde tüm dünyayı etkisi altına almasıdır. Bu ilkeler; "etkinlik", "hesaplanabilirlik", "tahmin edilebilirlik" ve "denetim" şeklinde gruplanabilir. Ritzer, bir takım yararları görülmesine karşın bu vaziyetin meydana getirdiği birçok

sakıncalara da parmak basmaktadır. McDonaldlaşmanın oluşturduğu olumsuzlukların başında toplumsal amaçlarla alakalı kısır bir araç-amaç rasyonalitesi içermesi gelmekte olup; işin ve diğer etkinliklerin sıradan görevler içerisinde niteliksizleşmesi, paketlenmiş sunum, standart hale getirilmiş seçenekler, merhametsiz piyasa kuralları ve toplumsal hayatta saf geleneksel değerlerin yozlaşmaya maruz kalması durumu gelmektedir. Ritzer'e göre, dünyamız daha az McDonaldlaşmış olsaydı, insanlar kendi insani potansiyelleriyle daha iyi yaşam sürebilirlerdi (Smith, 2008: 310).

Birçok kültür tarihçisi, Amerikan popüler kültürü ile tüketim toplumunun gelişimi ve küresel boyutu hususunda kafa yormaktadır. Bütün bu çalışmaların temelinde, “küreselleşme” ve “Amerikanlaşma” şeklinde adlandırılan bu olgular arasındaki ilişkinin esası ile bu olguların ekonomik-kültürel açıdan ve güç politikaları yönünden benzer anlamlar içerip içermediklerinin yanıtı aranmaktadır. Dünyanın Amerikanlaşması ideolojisini 1898 senesinde dillendiren ABD Başkanı Theodore Roosevelt, dünyanın “Amerikanlaşmasının bir yazgı olduğunu” belirtmiştir (Mattelart, 2005: 242). “Amerikanlaşma” tabiri genel itibarıyla Amerika’da geçerli olan kültüre, giysilere, geleneklere, yeme-içme-eğlenme ve tüketme alışkanlıklarına kısaca Amerikan yaşam tarzına ilgi duymak, alışmak, benimsemek manası taşımaktadır. Ana dillerin tahtına oturan İngilizce sayesinde toplumların dikkatleri ve temayülleri Amerikan değerleriyle şekillendirilerek, Amerikan ülkü-gayeleriyle eş güdümlü olmaları sağlanabilmektedir. Tüm bunlardan sonra Amerikalılarla bütünleşerek teşriki mesai sağlayan toplumlar artık Amerikan milli bilincine de sahip olabilmektedirler.

Genel manada Batı, özelde ise Amerikanlaşma şeklinde değerlendirilen popüler kültür, kültürel küreselleşme noktasında ele alınan bir nosyon olup çoğunlukla “kültürel emperyalizm” tabiriyle adlandırılmaktadır. Kültürel emperyalizm, Amerikan kültürünün başka kültürler üzerindeki hakimiyeti manasına gelmektedir. Geçmişte kolonyal emperyalist düşünce nasıl kendi siyasal, ekonomik ve kültürel kodlarını diğer milletlere aşlamışsa, şimdi de ABD kapitalizmi kültürel değerlerini, yaşam ve düşünüş şekillerini tüm dünyaya yaymaktadır (Atasoy, 2005: 175). Bazı düşünürler kültürel emperyalizmi medya emperyalizmi şeklinde de değerlendirmektedirler. Yaşadığımız küresel bilgi ve iletişim çağında yazılı ve görsel medya çok etkin bir vazife almaktadır. Kültürel değerleri ve ulusal DNA’yı

değiştirebilme gücüne haiz olan medya, Batı ile Amerikan değerlerinin dünyaya empoze edilmesinde kullanılan bir araç şekline gelebilmektedir.

Küreselleşmeyle beraber tüketim davranışları sadece ekonomik bir faaliyet olmaktan öteye, sosyo-kültürel bir davranış ve bakış açısını belirtmektedir. Bireylerin kimlikleri tüketim edimlerine göre yorumlanıp değerlendirilmektedir. Bu noktada tüketimin kültürel ve toplumsal saiklere sahip olduğu da söylenebilir. İnsanlar ne ürettiklerine göre değil ne ve ne kadar tükettiklerine göre yorumlanmaktadır. McDonalds ve benzeri "fast food" hizmeti veren restoranlardan yola çıkarsak insanları yönlendirilebilir sayısal bir veri mantığıyla ele alıp "aç robotlar" olarak gören; standart menü, tek tip ekmek, ketçap, rahatsız sandalyeler ve hızlı pişmiş yiyecek sunan, sohbeta, masa başı paylaşımına, şükretmeye zaman tanımayan, çabucak tüket git felsefesine odaklı bir sistem mevcuttur. Mc kültürü denilen bu düzen toplumlara bir taraftan hızlı tüketme edimi kazandırırken, öte yandan da insanların insani melekelerininde köreltmektedir. Mc kültürü akımına kapılan insanlar süratli bir şekilde midelerini tıka basa doyururlarken yokluk, açlık, sefalet içerisinde hayata tutunmaya çalışan pek çok insan akıllarına bile gelmeyecek veya açlık, susuzluk ve yoksulluktan kıvranan insanlardan uzakta oldukları için Allah'a şükür edeceklerdir. İçinde bulunduğumuz küresel çağda artık insanlar ve toplumlar için tüketim-yaşam konforları ilk sırada yer almaktadır. İnsanların sahip oldukları dini ve ahlaki değerlerin ise, fiiliyata aktarılamayan yalnızca iyi dileklerde bulunan sözcüklerden ibaret olma yolunda olduğu gözlemlenmektedir.

Amazon ormanlarındaki yerlilerinin Nike marka spor ayakkabı kullanmaları, Filistinli gençlerin Ramallah'ın ortasında Chicago Bulls tişörtleri giymeleri ve Güney Sahra Bölgesinde yaşayan insanların Texaco beyzbol şapkaları takmaları kültürel küreselleşmenin küçük bir kesiti şeklinde yorumlanabilir. Anglo-Amerikan değerlerinin, tüketim ürünlerinin ve yaşam tarzlarının yayılması durumunu "Dünyanın Amerikanlaşması" olarak gören kültürel homojenlik savı savunucuları, Batı kültürüne ait toplumsal değer ve tutumların korunmasız kültürleri boyunduruk altına aldığını dile getirmektedirler. Amerikan popüler kültürünün dünya genelinde giderek yaygınlaşması önününe geçilemez bir süreç olarak karşımızda durmaktadır (Steger, 2006: 100-101). Dikkatlice bakıldığında tüm dünya aynı filmleri izleyen,

aynı marka telefon, ayakkabı ve pantolon kullanan, benzer kentlerde benzer tarzda yaşayan, aynı kredi kartlarını kullanan, ananevi yemekleri yerine fast food'ları tercih eden, üretime değil tüketime odaklanmış ve kitle iletişim araçları vasıtasıyla Amerikan ürünleri ile değerlerinin dünya geneline yayıldığı bir sistemin varlığı apaçık ortadadır. Ancak bu sisteme “dur” diyebilmek sanıldığı gibi kolay değildir. Medya, filmler, reklamlar ve tüketim ürünleri o denli insanları yaşamını çepeçevre sarmıştır ki bu zincirleri kırmak epeyce güç görünmektedir. Markalaştırılıp, metalaştırılan yaşamlarımız tüketime, konfora ve hazza aşırı şekilde odaklandırıldığından bakar kör, canlı robot ve düşünmeyen akıllı varlıklar konumuna getirilmiş bulunmaktayız. Sanki beyinlerimiz bir üst beyin tarafından kontrol edilerek muhakeme ve rasyonel karar verme yetilerimiz elimizden uçup gitmiş görünmektedir.

1950-1960'lı senelerde, ülkemizde özel girişim ve sermayeye odaklı liberal iktisat politikaları hız kazanmıştır. Türkiye'nin küçük Amerika'ya çevrilmesi düşüncesi hükümet politikası haline dönüşmüştür. Truman Doktrini ile ABD'den gelen hibelerle bu süper güce olan sempati daha da artmış ve 1946'da yaşanan devalüasyonun çıkardığı yeni zengin tabaka, Amerikan popüler kültürünün benimsemesini oldukça kolaylaştırmıştır. Demokrat Parti hükümetince oluşturulan yeni ekonomik politikalar ülke genelinde serbest piyasa ekonomisinin ve kapitalizmin olgunlaşmasına zemin hazırlamıştır. Genel bir tabir ile Amerikan Pazarı şeklinde adlandırılan mağazalarda satışa sunulan ürünler Amerikan ürünleriyle beraber Amerikan hayat şeklinide taklit ederek benimsemeye çalışan yeni varlıklı tabakanın gereksinimlerini karşılamıştır. Ayrıca Amerikan dergileri ilham alınarak çıkarılan Türkçe mecmua'lar Amerikan hayat şeklinin süratle yaygınlaşmasında başat olmuşlardır. Bu dönem, tüketim ideolojisinin ve Amerikanvari hayat tarzının hızla tırmanışa geçtiği, yalnızca varlıklı tabakanın değil toplumun genelinin tüketme histerisine kapıldığı bir süreçtir (Karpat, 1997: 152). Kapitalist düzen günümüzde yalnızca marka haline dönüştürülmüş ürünler değil, görüntü, ses, hayal, imaj ve bağlantı da satmaktadır. Özellikle reklamcılık hünerleriyle insanların bilinçaltına gönderilen mesajlar farklılıkları en aza indirgeyerek yaşam şekillerini homojenleştirmekte ve tüketim, davranış ve düşünceleri tektip kalıba sokmaktadır. Kaybolan ulusal kimlikler ve kültürel değerlerin yerini evrensel değerler olarak atfedilen ancak gerçekte küresel hegomaniklerin modernik ötesi, tarihin sonu,

milletler üstü ve yeni medeniyet tasarısı gibi süslü sözlerle toplumlara kendi değerlerini empoze etmektedirler. İnsanların bilinçaltına ve özlerine dokunarak sanal-sahte bir insanlık oluşturulmak istenmektedir. Bunun içinse Amerikan şirketleri paravan olarak kullanılarak ürün, sermaye ve hizmetten ziyade Amerikan hayat tarzlarını tüm dünyaya yaymaktadırlar. Gezegendeki herkes süratli bir şekilde tüketim, eğlence, giyinme, konuşma, yeme-içme, düşünme, davranma, ticaret ve hatta suç işleme yönünden bile Amerikan yaşam şekline göre yönlendirilmektedir. Bu perspektiften bakıldığında küreselleşmenin bir nevi Amerikanlaşma manasına da geldiği söylenebilir.

Kitle iletişim vasıtalarıyla yıldızı parlayan Amerikan popüler kültürü, ne yazık ki artık Türk hayat stilinin tümünü kontrolü altına almıştır. Örnek verecek olursak Amerikan popüler kültürü insanlarımızın alış veriş edimlerini kökten değiştirmiş, gereksinimleri olmasada satın almaya yöneltmiş, geleneksel yemek alışkanlıklarını da dönüşüme uğratarak “fast food” lara kanalize etmiş ve serbest vakit geçirme şekillerini de dönüştürüp kitaplardan, ailelerinden, içinde bulunduğu toplumdan soyutlayarak telekolik yapmıştır (Büken, 2001: 46-47).

Tüm dünyada gerçekleştiği gibi ülkemizde de Amerikan popüler kültürü kendiliğinden ortaya çıkmamış, ekonomiye yön tayin eden nüfuzlu ve varlıklı kesim tarafından kitle iletişim araçları kullanılarak, toplumun tüketimine sunulmuştur. Ülkemiz genelinde Amerikan popüler kültürünün varlığı artık pek dikkatleri çekmeyip normal bir akışla sürekli tüketilip, yaşanmaktadır. Bayram şekeri gibi herkese dağıtılan kredi kartları, taksitli satış seçenekleri, tüketim ürünlerinin çeşitliliği ve kitle iletişim araçları bilhassa televizyon ile reklam sektörü Amerikan popüler kültürünün insanlar tarafından daha kolay tüketilmesine olanak sağlamaktadır. Bir hediye paketi havasında toplumumuza sunulan Amerikan popüler kültürü'nün benimsetilmesinin de acı bir faturası olarak; toplumsal değerler ile ahlaki kurallar da yozlaşma başlamakta, bencillik hat safhaya çıkarak birliktelik fikri yıkılmakta, kültürel kimlikler ve geleneksel hayat şekillerimiz erozyona uğramakta ve Amerikanvari bir kültürel tektipleşme sürecine girilebilmektedir.

İnsanlar arasında gerçekleşen aktif iletişim sahaları ve imkanları, Amerikanlaşma, McDonalddlaşma gibi nosyonları da peşinden sürüklemiştir. Dünya'nın hakimiyetini elinde bulduran ABD, küreselleşmenin de başat aktörü

olarak Amerikanlaşma rüzgarını dünya geneline yaymıştır. Ritzer de, McDonalddlaşma kavramını ileri sürerek, kültürel küreselleşmeyi yemek yeme alışkanlıklarından misal vererek açıklamaya çalışmıştır. Ritzer, McDonalddlaşmayı yalnızca yemek sektöründe değil, tüketimden politikaya, sağlıktan eğitime, yaşam tarzlarından aile yapılarına kadar çok geniş bir çerçevede değerlendirmektedir (Ritzer, 2009: 371).

Günümüzde Türk toplumunda artık McDonald's, Pizza Hut, Burger King, Disneyland gibi isimler oldukça tanındıktır. Büyük kentlerin çeperinde veya Anadolu'nun kırsal bölgelerinde yaşamını idame ettirmeye çalışan dar gelirli insanlar için bu isimler, yazılı ve görsel medyanın takdim ettiği, erişmelerinin mümkün olmadığı sanal bir hayat şeklini simgelemektedir. Orta ve üst sınıf içinse bu isimler Batılı, medeni bir hayat şeklinin nimetleri şeklinde algılanmaktadır. İsmine ister McDonalddlaşma, ister Amerikanlaşma, ister Coca-kolonileşme densin, hepsi Amerikan popüler kültürünün özümsemesini kolaylaştıran unsurlardan bazılarıdır (Erdoğan ve Alemdar, 2005: 9).

Dünyanın her köşesine metastaz yapmış olan Amerikanlaşma yönündeki meyillerin etkilerinin Türkiye'de de görülmesi kaçınılmaz olmaktadır. Popüler Amerikan kültürü'nün ışıltısına kendisini kaptıran diğer toplumlar gibi Türk toplumunun elit varlıklı kesimleri de gerçekleştirecek tüm kültürel yozlaşma ve sosyal problemleri görmezden gelerek Amerikan vari yaşam şeklini, tüketim tarzını ve kültürel değerlerini "modernleşme" adı altında benimseyerek toplumun tamamına nüfuz etmesinde öncü olmuşlardır. Bu vaziyet kadim Türk kültürüne, tüm ahlaki, dini, sosyolojik değer ve tutumlarına taban tabana zıt olan Amerikan yaşam-düşünüş tarzlarının toplum tarafından bilinçsizce taklit edilmesi sonucunu doğurarak genç kuşakların geleneksel Türk değerlerinden yoksun olarak yetişmelerini kısaca Türk kültürel değerlerinin aktarımını güçleştirerek, kültürel kökleri zayıflatabilmektedir. Kültür işgaline uğrayan ve değerlerini, kimliğini, tarihini, kültürünü ve köklerini tanımayan bu günün genç nesillerinin yarının anne-babaları olacağı düşünüldüğünde toplumumuzun ne gibi bir felaket ile karşı karşıya olduğu daha net görülebilecektir.

Kültürel tektipleşmeyi Amerikanlaşma şeklinde algılayan Ritzer, küresel hegomanya sürecinin iki şekilde hareket ettiğini ilkinde, teker teker tüm kültürleri kendi değirmeninde öğütüp seküler tek bir küresel kültür düşüncesi oluşturmak, ikinci

olarak ulusal kültürleri zorlayıcı bir güç olmaksızın iletişim ve tüketim imkanlarının bolluğuyla sıkıştırıp, küresel kültürle tanıştırmakla birlikte yaşamalarını sağlamaktır. Ritzer, Mc Donalds işletme stilini ekonomik küreselleşmeye misal olarak göstermektedir. Ritzer Mc Donaldslaşma'yı tüm dünyada hazır yiyecek sektöründeki standart hale getirilerek yaygınlaşan değerler olmasının ötesinde bireysel-toplumsal yaşama, insan ilişkilerine ve gündelik hayatın tümüne temas eden küresel kültürleşme örneği olarak görmektedir (Aslanoğlu, 1998:133).

Popüler kültür, kitle iletişim araçları, marka ve tüketim hastalığı neticesinde hayat tarzları yönünden, tüm toplumlarda birbirine benzeme diğer bir deyişle "Amerikanlaşma" şeklinde bir dönüşüm ortaya çıkarmaktadır. Dünya, medya, politika, ticaret, sanayi ve kültür yönünden tamamıyla ABD etkisi altına girmektedir. Gezegimizin her köşesinde genç kuşaklar, Levis jeans'ler giyip Amerikan müzikleri dinlemekte, üzerlerinde US ARMY yazan tişörtlerle ve ellerindeki son model iphone'larla sürekli mesajlaşıp Amerikan pembe dizileri izlemektedirler. Bu genç nesiller, annelerinin yaptığı geleneksel ev yemeklerine burun kıvrarak, daha çok Amerikan fast food tarzında beslenmektedirler. Ayrıca, insani ve toplumsal ilişkilerde, düşünce tarzlarında, yemek, giyim ve eğlence şekillerinde, hayatı anlamlandırma açılarından bile dünyanın hemen her yerindeki genç kuşaklar arasında bir aynileşme söz konusu olabilmektedir. Ailelerin evlatları için bütçelerini zorlayarak aldıkları oyuncaklardan, bebek bezlerine-mamalarına, ayakkabılardan çikolatalara, cipslere, kahvaltılık gevreklerle, şampuanlara ve biberonlara kadar baskın karakterli bir Amerikan kültürü yaşamın her alanında kendisini hissettirmektedir. Bu hakimiyet o denli güçlüdür ki, en baskın otoriter rejimlerde bile tüm engellemelere karşı İran örneğinde olduğu gibi dipçiklenme pahasına da olsa etkilenmektedir. Anlaşılacağı üzere Amerikan kültürel hegemonyası çeşitli argümanlarla kanser hücreleri gibi sinsi toplumlara bulaştırılmakta ve özellikle çocuklar ile genç nesilleri hedef alarak toplumları Mc Donald'laştırmaktadır. Küresel aşılama kampanyasından Türkiye'de nasibini almakta, yılbaşı kutlamalarından cadılar bayramına, ramazan sofralarının ortasına konulan Coca Cola'ya, hemen her tüm tüketim ürünlerinden medya'ya, aile, komşuluk, akrabalık ilişkilerimizden trafik ve stadlardaki davranışlarımıza, suç işleme yöntemlerine varıncaya kadar yaşamımızın her alanında Amerikanlaşmanın izleri görülebilmektedir.

2.5. Türk Kültürü ve Milli Devlet

Türk Milletinin tarih sahnesine çıktığı andan Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuna kadar geçen zaman içerisinde kurulan her Türk Devleti bir sonrakine zengin bir teşkilat, düşünce ve kültürü de miras bırakmıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini kültür oluşturur ve kültür, okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinden mana çıkarabilmek, feyz almak, düşünce üretebilmek ve aklı eğiterek geliştirmektir. Bu temel'den kasıt hegamonik veya herhangi bir kültür değil Türk Kültürüdür. Atatürk, cumhuriyetin kuruluşunun onuncu senesinde, kısa zamanda yürürlüğe giren icraatlardan en mühiminin Türkiye Cumhuriyeti olduğunu, onun temelini de yüksek Türk Kültürü ve Türk kahramanlığına dayandığını belirtmiştir (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 1981: 275).

2.5.1. Tektipleşme ve Milli Kimlik

Dünya üzerinde büyük değişim ve dönüşümlerin gerçekleştiği, hudutların anlamını yitirdiği, milli kültürlerin yerine yerel ve küresel kültürlerin geçtiği yeni bir dünya düzeni meydana gelmektedir. Küresel kültür bir taraftan tüketim ve kitle kültürünü yaygın hale getirerek dünyayı tek tipleştirmeye çalışırken, öte yandan da yerelliğe eğilerek yeni kimliklerin küllenmesine sebep olmaktadır. Küreselleşme kısaca dünya genelinde sınırların ve ulusal kimliklerin çözüldüğü, ekonomik-sosyal yaşamın neredeyse tamamının küresel neticelere göre şekillendiği, toplumların gittikçe birbirinin aynısı olduğu, dünyanın mekansal olarak küçülerek küçük bir köy şekline geldiği süreci belirtmektedir. Küreselleşme sürecinin kültürel manada doğurduğu problemlerin başında milli kimlik sorunu, tüketime odaklanmış kitleler, küreselleşmiş medya ile kültürel emperyalizm neticesinde içinde yaşadığı topluma ve kendine yabancılaştırılarak bencilleştirilen fertler gelmektedir. Bu süreçte bilhassa Batı ile Amerikan kültürel değerlerinin ve yaşam şekillerinin rol model olarak diğer toplumlara kitle iletişim araçları ile medyanın da etkisiyle empoze edildiği gözlemlenmektedir. Kültürel küreselleşme tüm toplumları aynı markayı

kullanan, aynı yiyecekleri tüketen, ulusal egemenlikleri ve milli kültürleri zayıflatılan, ortak bir tüketim kültürü kışkacına almaktadır.

Kültürel veya felsefi kaynaklı olsun insanoğlunun kendisini bilmesi ve tanımlaması onun en başta gelen problemlerinden birisini oluşturmuştur. Varlığını özünü bulmak için sürekli sorduğu ben neyim? ve kimim? soruları kimlik arayışında temelini teşkil edebilmektedir. Kişilik ve benlik bireyin içinde bulunduğu toplumdan ayrı olarak tek başına biçim alamamakta olup, evrensel değerlerden de bütünüyle soyutlanmışta sayılamamaktadır. Bilhassa demokrasiyi sindirmiş milletlerde evrensellik büyük bir mana taşımaktadır. Kimlik aynası her biri ayrı değerler taşıyan; gelenek, toplum, tarih, aile, okul, iş, zaman, normlar, çevre ve ortak mekan parçalarından meydana gelmektedir. Kimliği oluşturan en mühim faktörler arasında aile, ekonomik-sınıfsal farklılıklar, dini ve etnik ayrımlar, cinsiyet ile dil en önde gelmektedir.

“Ben” ve “ötekinin” farklılığının farkına varılması kimliğin bir “aidiyet” problemi olduğuna işaret etmektedir (Taşkın, 2003: 7). Bu ise tüm kimliklerin içinde bulunduğu toplumla ilişkisel bağlarla örüntülü olduğunu göstermektedir. Bireyin tek başına kimliğini oluşturması imkansız görünmektedir. Düşüncelerin, isteklerin, zevklerin, inanç dünyasının, tüm değer, tutum, davranış ve bakış açılarının kendi kendine oluşturulabilmesi mümkün görünmemektedir. Tüm bunlar belirli bir kültürel ortamda yoğrularak insanla bütünleşik bir hale gelmektedir. Çünkü insan sosyal bir varlıktır ve kültürel kimliğin olmadığı yerde insanın varlığından da söz edilememektedir.

Kimlik olgusu insana aidiyet ve nitelik kazandıran, ferde kim ve ne olduğunun cevabını vererek nitelik kazandıran özel bir karakter yapısıdır. Kimlik nosyonunun sosyal yelpazedeki yeri bireyin içinde bulunduğu ortamla yakından ilintilidir. Birey yaşına, cinsiyetine, mesleğine, mensubu olduğu sendika, parti, takım, dernek, vakıfa ve gelir seviyesine göre bir kimlik sahibi olabilmektedir. Bir bölümü doğuştan bir bölümü de yaşamdaki seçimler sonucu elde edilebilen kimlikler çeşitlenip, çoğaltılabilir. Fakat bütün bu aidiyetler aslında bireyin kimliğinin bir parçasını oluştursa da tam manasıyla bütüncül şekilde içine alamamaktadır. Bireylerin bir payda da kendilerini ifade edip diğerlerinden sıyrılmaları içinde yaşadıkları en büyük

sosyal grup topluma olan aidiyet duyguları ve milli kimlik bilinci büyük önem taşımaktadır. Milli kimliği meydana getiren unsurlar ise; Vatan birliği, tarih, kültür, din, dil, örf-adet ve ahlak anlayışında birlik, değer-tutumlarda, eğitim, semboller-törenler ve estetik sanatlarda birlik şeklinde sayılabilir. Kısaca milli kimlik, tarih boyutundan süzülerek vatan haline getirilmiş bir coğrafyada müşterek dil, din, tarih bilinci ve bağlılık duygusuyla oluşmaktadır.

Küreselleşmenin kültürel kapsamı incelendiğinde milli kimlik problemi ön sırada yer almaktadır. Günümüzde artık gezegenimizin en ücra yerlerinde yaşayan insanlar dahi dini, etnik ve ulusal kimliklerinin farkındalığına gittikçe artan oranda varmış, kimliklerine daha fazla asılarak kültürel kimliklerinin korunması adına taleplerde bulunur duruma gelmişlerdir. Öyle ki bu talepler ana dillerinde eğitim hakkından, kültür ve dillerinin muhafazasına, kendilerine özgü özel simge ile günlerin tanınmasına ve hatta siyasal anlamda özerklik taleplerine kadar uzanmaktadır. Bu istekler uzun seneler siyasal hayata rota çizmiş olan ilkelerin ve aklın irdelenmesine sebep olmaktadır (Tok, 2003:22-23). Bu durum ise, küreselleşmenin kültürel paradokslarından biri olan çok kültürlü bir dünya anlayışını ortaya çıkarmaktadır. Küreselleşme sürecinin, uluslar üstü veya uluslar altı kimlik algısı oluşturarak, milli kimliklere gözdağı verdiği aşıkardır. Fakat ortaya çıkarılmak istenen evrensel ve etnik kimliklerin modern dünyanın peşinden sürüklediği muğlaklıklar içerisinde takip edilecek güvenli bir rota olduğunu söylemek çok güç görünmektedir.

Çok süratli toplumsal dönüşümlerin olduğu çağımızda, bilginin, ürünlerin, modanın, düşüncelerin, ideolojilerin, normların, değerlerin ve kalıplaşmış ilkelerin çabuk çözümlüğünde yükseliş görülmektedir. “Katı olan her şey buharlaşır” tarzındaki bir felsefe daha önce hiçbir zaman böyle mana kazanmamıştır. Milli kimlikler de buharlaşma aşamasında ulusal hudutların ötesine çıkan bir akışkanlıkla evrim geçirmektedirler. Toplumlar tüketim toplumuna dönüştürülerek insani münasebetler metalaştırılmakta ve “kullan at” mantığı ikili-toplumsal ilişkilerin yapısını bozmaktadır. “Kullan at” tabiriyle yalnızca maddesel ürünler değil, bununla beraber yaşam şekillerinin, değerlerin, tutumların, fikirlerin, ilişkilerin, sevginin, saygının ve bağlılığın da atılabilmesi manası kastedilmektedir (Harvey, 1997: 319).

Kültürel açıdan tek tipleşmeyi tesis etmek için kültür emperyalizmi yaparak evrilmeyi bir düzlem şeklinde yapmak arzusunda olanlar hegemonyalarının kabullenilip, işlerlik kazanabilmesi için dünya üzerinde homojen bir kültür oluşturma çabası içerisindeyler. Bu noktadan değerlendirildiğinde küreselleşme, beslenme tarzlarımızdan giyim kuşama, bilgisayar programlarından pembe dizilere, hayvan haklarından eşcinsel özgürlüklere ve çevre örgütlerinden feminist hareketlere kadar dünya çapında tek tip bir kültürü dayatmaya çalışabilmektedir. Böylece küreselleşme olgusu içerisinde sıkışıp kalan ulusal kimlikler bocalayarak iki tür baskı yaşamaktadırlar. İlki, evrensellik meşalesini elinde tutan kültürel türdeşlik veya kitle kültürü, popüler kültür baskısı diğeri ise kültürel ve etnik farklılıkları muhafaza ederek ön plana çıkarmaya çalışan çokkültürlülüktür. Birbirleriyle çelişir gibi görünen bu iki sorun aslında toplumları yeni bir kimlik arayışı içerisinde de itebilmektedir. Küresel kimlik, batı eksenli serbest piyasa sisteminin, demokrasinin ve siyasetinin yön verdiği bir kültürün dünya üzerine yansıyan şekli tarzında ifade edilebilir. Küreselleşme neticesinde ortaya konulan tasarılar insanları kendi mekanlarından, değerlerinden kopararak, bencil ve mutsuz bireyler haline getirebilmektedir. Amaçlanan evrensel uyum sağlanamamış görünmektedir. Küreselleşen kültürel kimlikler, yerel-etnik desenlerle ve akılcı-bilimsel öğelerle süslenerek metalaştırılmaktadır. Bu vaziyet ise tüm dünyada tek tip bir küresel kültür oluşturarak, ulusallığı ve milli kimlikleri parçalayarak “seri” şekline getirilmiş insanlar topluluğuna doğru dönüşüme uğratılmaktadır.

Günümüzde kimlik nosyonunun temeli ve kimliklerin oluşma süreçleri en başta kültür odaklıdır. Küreselleşme ile ilgili münazaralarda, bilhassa kimlik ile kültür mevzularında, küresel-tikel münasebeti bir hayli irdelenmektedir. Hall (1998: 88) ise küreselliği, standart, stratejik, sistematik ve karşı konulamaz bir süreç olmaktan ziyade; tikellik odaklı işleyen yani etniklik, yer ve kimlik konularındaki kısmilikleri öne çıkaran bir süreç olarak görmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde küresel ile tikel olan arasında omurgasız bir münasebetin olduğu söylenebilir. Bu noktada tıpkı küreselleşmenin karakterinde olduğu gibi kültürel boyutta gelişen küreselleşmede de bir paradoks önümüze gelmektedir. Bir taraftan, küreselleşme süreciyle bütün dünyaya belirli bir dominant(Amerikan) kültürü yayılarak, diğer kültürleri potasında eritmek istenebilmekte diğer taraftan da ironik bir biçimde farklı

etnik kültürlerin ve kimliklerin seslerini daha gür duyurabilmelerinin önü açılabilmektedir. Sonuç itibariyle küreselleşme, küresellik ve yerellik gibi iki farklı uç noktaları bile bünyesinde rahatlıkla barındırabilmektedir.

Küreselleşme olgusunun ulus devletlerin kültürel ve toplumsal birlikteliğini güçsüzleştirilmesi, ulus üstü bir kimliğin oluşma zeminini hazırlarken aynı zamanda paradoksal olarak da yerel-etnik kimliklerinde hareketlenmelerini sağlamaktadır(Özyurt, 2005: 25). Ulus-üstü kimlik oluşturma gayretleri ulusal kimlikleri bir hayli zorlayıp, yıpratması tehditine karşı, yerel-etnik kimliklerinde körüklenerek canlandırılması ulusal kimlikler üzerindeki baskıyı daha da derinleştirmektedir. Ulus-devletler küresel homojenleştirmenin yanı sıra artık ulus içerisindeki etnik kökenli ayrımcılıklarla(özerklik, kimlik ve hatta bağımsızlık istekleri bulunan) mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Ulusal kimlikler üzerindeki küreselleşmenin desteklediği yerel-etnik baskı gün geçtikçe artmaktadır. Bir paradoks algısı veren bu durum dikkatlice incelendiğinde acaba küreselleşmenin kirli tuzaklarından birisini mi oluşturmaktadır? Yerel-etnik kültür ve kimlikler bilinçli olarak kaçınıp içinde buldukları, barış-huzur içinde yaşadıkları topluma karşı kasıtlı olarak kışkırtılarak, ulusal kimlikler ve kültürler kılcal damarlardan, homojenleştirmeye de ana arterlerden tıkanıklığa uğratarak ulus-devletlere diz çöktürülme sürecinimi hızlandırmaktadır. Bu sayede küreselleşme değirmeninde kültürel öğütüm çok daha rahat ve hızlı gerçekleşebilecektir.

Kitle iletişim araçlarının kültürel etkileşimdeki büyük rolü sayesinde, toplumsal değerler kabuk değiştirerek dönüşüme uğramakta, böylece de kitle kültürü kavramı ortaya çıkmaktadır. Bu kültür her şeyi mikserden geçirerek homojen bir kültür meydana getirmektedir. Bunun neticesinde de kimlik olgusunu oluşturan dinamiklerin içinin boşaltılması toplumların ve insanların kim oldukları hususunda bocalamalarına sebebiyet vermektedir. Tüketim ve yaşam şekillerindeki hızlı değişimler ve kültürel değerlerin meta'laştırılması milli değerlerinde muhafazasını zorlaştırmaktadır. Tek tip'leşen dünyada egemen konumdaki kültür, milli kültürleri geliştirmekten ziyade, onları çağdaş teknolojik değerlerinin esiri yapabilmektedir. Küresel standartlaşma, çoğunlukla olumsuz yönde işlerlik kazanarak milli değerleri zayıflatırken, internet, reklamlar, çizgi-dizi filmler, cinsel ve şiddet muhteviyatlı filmlerle insanların maneviyatını da kısırlaştırabilmektedir.

Günümüzdeki genel kanı, küreselleşmenin ulusal ve kolektif kimliklerin dışına çıkararak yeni bir aidiyet unsuru olarak ulus-üstü kimlikler oluşturma gayreti içerisinde olabileceğidir. Bu sayede kolektif ve ulusal kimlikler zayıflatılarak, yerlerine alt kimlik, üst kimlik veya çok kültürlülük şeklinde değişik nosyonlar konulmak istenebilmektedir. Küreselleşmeyle birlikte ulus-devlet yapılarının erozyona uğratılmasıyla beraber, modernleşme dalgasının getirdiği tekil kültürel değerler tüm insanlığın yaşamına girerek, köklü kültürel kodların da yozlaşma sürecine doğru sürüklenebilmektedir. Böylece insanların kimlik algıları yeni baştan şekillendirilmektedir. Küreselleşme süreci neticesinde meydana gelen kültürel tek tipleşme ve karmaşa, etnik ideolojiler ile fundamentalizmin uyanışı, dünya üzerinde dini-ırksal milliyetçiliğin hızla artması kimlik ihtiyacının farklı arayışlarının bir sonucu olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Kültürel kimlikler, küreselleşen kültürün homojenleştirici etkisi sonucunda bireyselleşerek, rasyonelleşerek, evrenselleşerek ve tüketici bir topluma dönüşerek eriyip gidebilmektedirler. Böylece insanlar, kendi toplumsal, siyasi ve kültürel değerlerine karşı yabancılaşma eğilimine girmektedirler. İnsanlara empoze edilmeye çalışılan küresel kimlik olgusu ise, kimlik oluşumu için elzem olan ortak geçmiş ve diğerlerinden farklılık gibi iki temel kritere sahip bulunmamaktadır. Ancak yine de toplumlar belirli güç odaklarınca planlanan stratejilerle farkına bile varmadan tüketime, konfora, eğlenceye ve hazza güdülenmektedirler. Kitap okuma kültürünün yerini internet, moda, akıllı telefonlar, markalar, diziler, televizyon ve eğlence almaktadır. Neticede kitleleşen bireyler karışık gibi görünen homojen kültür pazarında yerlerini almaktadırlar.

Kitle iletişimindeki ilerlemelerin neticesinde kültürlerarası etkileşimin artması bir takım dini, etnik ve kültürel açılardan ayrılıkçı fikirlerinde doğmasına da yol açabilmektedir. Gelişmekte olan toplumlarda, küresel piyasa ve pazar münasebetleri ile beraber kitle iletişim vasıtalarıyla yaygın hale gelen tüketim kültürü, ulusal kimliklerin kültürel tek tipliğini yok edebilmektedir. Küreselleşme neticesinde sil baştan dizayn edilmeye çalışılan ulusal kimlikler, ne geleneksel, ne modern, ne yerel ne de küresel'dir. Bunların hepsinin üzerinde oluşan karışık yeni bir sentezdir. Melez kimlikler şeklinde oluşturulan bu kimlikler, ana sistemin çarkının işlerliğine fayda sağlayacak mekanizmanın birer parçaları konumundadırlar (Önür, 2001:19-36).

Küreselleşme tüm insanlığı içine alacak evrensel değer ve söylemleri içinde barındırsada, dünya üzerindeki finansın ve sermayenin merkezileşerek Amerika ile Batı toplumlarının elinde toplanması küreselleşme olarak değil, Amerikanlaşma şeklinde ifade edilmelidir. Bu noktadan hareketle küreselleşmenin gerçekte Amerikanlaşma veya Amerikanlaştırma olduğunu bilirse bunun kültürel kimlikler üzerinde meydana getirebileceği olumsuzlukları da daha net okunabilir. İnsanlığın gelecekte barış içerisinde mutlu ve huzur dolu bir dünyada hayatlarını idame ettirmeleri arzu ediliyorsa, ortak insani değerler ile akılları, vicdanları, sağduyuyu yerinde ve zamanında kullanarak, ahlaki-adil düşünme, davranma sorumluluğunu her daim bilerek küreselleşme olgusunun küresel yıkıma dönüşmemesi için uğraş verilmelidir. Bu yalnızca Batılı veya Doğulu kimlikler için değil tüm insanlık için gerekli bir erdem'dir.

Küreselleşme kavramının kültürel boyutunda sivriyen sorunlardan birini de, kimlik problemi oluşturmaktadır. Bu süreçte çokkültürlülük şeklinde isimlendirilen bu problem, ulus-devlet çatısı altındaki etnik kimliklerin ve azınlık haklarının canlandırılıp, tanınmasıyla yakından ilgilidir. Acaba küresel aktörler hakikaten açıkyüreklilikle ulus devletler içerisindeki etnik kimliklerin ve azınlıkların haklarına bu denli önem vermektedirler. Ya da küresel baronlar neden dünya üzerindeki aç insanların, fakirlerin ve savaş mağduru kimsesiz çocukların haklarını-kimliklerini yeterince önemsemiyorlar. Bu sorulara verilecek yanıt zor gibi görünsede aslında çok kolaydır. Bunu kültürümüze ait bir deyimle açıklarsak, küresel aktörler küreselleşme süreçlerini “ hem nalına hem mihına vurarak” çok rahat, istenir, şekil verilebilir ve kurnazca gerçekleştirebilmektedirler. Bir taraftan insan hakları, demokrasi gibi söylemlerle etnik kimlikleri ulus devletlere karşı kışkırtıp, milli kültür ve kimlikleri parçalara ayırıp potasında eritebilmekte, diğer yandan da küresel finans ile silah baronları aracılığıyla gezegeni sömürerek yaşanmaz hale getirebilmekte; açlık, savaşlar, susuzluk, hastalıklar artmakta, ekolojik denge can çekişmektedir.

Küreselleşme olgusunun birçok unsurlar ve kriterler ile milli kimliğe, milliyetçiliğe, milli kültüre ve ulus-devlete olan etkileri küreselleşme savunucularının iddia ettikleri dünya yurttaşı oluşturma hayallerini oluşturabilecek üst çatıyı sağlayamamıştır. Homojen bir kimlik oluşturarak siyasi açıdan da tek bir merkeze bağlanması beklenen küreselleşme, milli kimliklerin tarihlerinden aldıkları güç

karşısında istenilen başarıyı şimdilik yakalayamamıştır. Milli kimliklerin, içinden doğup, beslendikleri milli kültür kaynağı kirletilip, kurutulmadıkça bu sürecin fay hattını oluşturmaktadır. Homojen bir dünya kültürü amacını taşıyan küreselleşme, gün geçtikçe toplumları McDonaldlaştırırsa da milli kimliğin temel öğeleri henüz tam anlamıyla teslim olmamıştır. Küreselleşme süreciyle toplumları tek bir kültür ve kimlik altında toplamaya çalışmak, insanların kendisine, ailesine ve içinde yaşadığı topluma yabancılaştırarak kimlik bunalımına girmesine yol açabilmektedir. Türkiye’de de medya aracılığıyla kültürel değerlere taban tabana zıt olan dizi, reklam, eğlence ve yarışma programları insanları özellikle de genç nesilleri derinden etkileyerek kimlik krizine girmelerine neden olabilmektedir. Sürekli işlenen konularda; hiç çalışmadan lüks içerisinde yaşayan insanlar, ahlak dışı ilişkiler, sınırsız tüketim, marka tutkusu ve bencillik empoze edilmekte, binlerce yılın birikiminden oluşmuş milli kimlikler parçalanarak, tek tip bir kimliğin doğmasına sebep olabilmektedir.

2.5.2. Tektipleşme ve Milli Kültür

Kültürü, toplumların yüzyıllar boyunca süregelen ortak yaşayışları sonucu meydana gelen maddi-manevi değer ve davranış şekillerinin bütünü şeklinde değerlendirilirse, her bir kültür içinde bulunduğu topluma has olan ortak yaşam tarzı ile tutum ve davranışlardan doğmakta, gelişmekte, değişmektedir. Herhangi bir toplumun belirli bir zaman diliminde sahibi bulunduğu milli ve manevi değerlerin bütününe milli kültür denmektedir. Toplumun çoğunluğunun rızası ile bütüncül konuma gelemeyen değerler milli kültür olarak değerlendirilememektedir.

Milletlerin aynı insanlar gibi canları, amaçları, görevleri, istekleri ve dâhileri mevcuttur. Kültürlerinde doğum yerleri yani ana vatanları bulunmaktadır. Canlılarda görüldüğü üzere kültürlerinde kimlikleri ve vatanları olup, doğarlar, büyüyüp gelişirler, ihtiyarlar ve ebediyete intikal ederler. Tıpkı vefat etmiş insanların geride bıraktıkları ayak izleri gibi ölü kültürlerinde zihinlerde kalmış manevi, müzelerde kalmış maddi kalıntıları bulunmaktadır (Türkkan, 1995: 68). Kültürler daima devrin değişen ihtiyaçlarına bîanen sürekli değişim ve gelişim içerisindedirler. Hiçbir insanın hep aynı şekilde kalmadığı gibi kültürde hiçbir zaman statik bir şekilde

kalamamaktadır. Nasıl ki değişme yaşamın kanunu ise kültürde de değişme dinamik bir değişim ve gelişim içerisindedir.

Günümüzde egemen devletler özellikle ABD ile Batı kendi kültürlerini tüm dünyada geçerli kılabilmek adına homojen bir kültür oluşturma gayreti içerisinde olup, bunun içinde televizyonlarda yayınlanan reklamlardan ve dizilerden tutunda beslenme ile giyim- kuşam şekillerine, eş cinsel ve kadın haklarına varıncaya kadar yaşamın her alanında tektipleştirmenin yollarını inşa edebilmektedirler. Ancak, küreselleşmeye beraber ulusal sınırların, kimliklerin ve devletlerin değerini yitireceği, bunların yerini dünya devleti ile dünya yurttaşlığı gibi nosyonların alacağı zikredilirken, öte yandan da yerel-etnik kimlikler, kültürler küreselleşmeyle beraber daha güçlü desteklenir olmuştur. Küreselleşmenin bir taraftan tüm dünyayı kapsayıcı evrensel bir bilinç, kültür ve değerler yargısı oluşturmaya çabalarken öte yandan da yerel-etnik değerleri güçlendirmeye çalışmasının tek bir mantıksal açıklaması olabilir; küreselleşme politikalarının önünde durup ciddi bir tehdit olabilecek ulus devletleri ve milli kültürleri parçalayıp lokmalara ayırarak iktisadi-kültürel emperyalizmlerinin önünü açabilmektedir. Milli kültürleri kabileci ve etnik bir mantaliteyle zayıf, güçsüz, dayanıksız duruma getirerek anlamından, değerinden, köklerinden kopararak kendi emellerini gerçekleştirebilmeleri çok daha kolay olabilmektedir. İlk başlarda demokratik yaklaşım, yerelliğe önem verme ya da çoğulculuk gibi masumane değerlendirilen durum zamanla etnik çatışma ve ayrılıkçı hareketlere zemin hazırlayarak ulus-devletlerin ve kültürlerin altını oyabilmektedir. Milli kültürlerin bu etnikçilik tuzağına karşı dikkatli olarak buna göre adımlar atılması gerekmektedir.

Türk kültür yapısının çok zengin bir dokusu mevcuttur. Bu zengin doku özünü geçmişten alarak beslemiştir. Türkler, Balkanlardan Sibiryaya, Yemenden Çin'e kadar çok farklı ve büyük bir coğrafyada hüküm sürmüş, devlet kurmuş, pek çok medeniyette iz bırakmış ve değişik medeniyetlerden almış olduğumuz kültürel unsurları da Türk kültürüyle mayalayarak yoğurmuşuzdur. Bu dinamizim Türk kültürünü sürekli yenileyerek canlı tutmuştur. İki binli senelere ulaşıldığında ise dünyada farklı dinamikler hareketlenmiş ve kültürleri etkisi altına almıştır (Fırlıklı, 1996: 3). Türk milli kültürü, kadim tarihinden süzülerek aktarılıp günümüze kadar ulaşan topluma kimlik veren, can veren atardamardır. Örf-adetler, inançlar, dil, tarih,

benlikler, bilinçler ve hatta kederler, sevinçler bile bu şiar üzerinden yaşatılmaktadır. Bu DNA bizleri bu topraklarda kıyamete kadar daim kılacak anahtarı barındırmaktadır. Nesilden nesile aktararak omuriliğe geçen bu kodlarla beraber varlığın sürdürülebilmesi için çok çalışarak üretmek, özden ödün vermemek, maneviyat ile birlikteliği koruyarak insana-canlılara-doğaya saygılı teknolojilerle gelişme sağlamak ve milli vicdanı-kültürü daima muhafaza ederek geliştirmek zarurieti taşınmalıdır.

Türk kültürünün jeopolitik konumu, tarihsel kökleri ve sağlam yapısıyla kendine has özel bir yönü mevcuttur. Tarih boyunca değişik medeniyetlere, savaşlara, göçlere, kültürlere, ticaret güzergahlarına ve devletlere ev sahipliği yapan Anadolu birçok kültürel unsuruda içerisinde barındırmıştır. Anadolu coğrafyasındaki bu kültürel doku zenginliği Türk kültürü zemininde birleşerek milli kültürümüze katkıda bulunarak devamlı dinamik kalmasını sağlamıştır. Tarihte eşine zor rastlanabilecek olan bu kültür zenginliği Türk kültürü ışığında harmanlanarak yeni bir Anadolu kültürü meydana getirmiştir. Derin bir kültür mirasına sahip olan Türk milli kültürü zamanın aynası gibi bir yüzü ile geçmişin tecrübelerini ve tanıklığını yansıtmakta, diğer yüzü ise geleceğin şekillenmesinde topluma yol göstermektedir.

Genç kuşaklar, süratine yetişilmesi mümkün olmayan bu bilgi ve iletişim devrinde kendilerini çepeçevre saran kültürel şoklarla karşı karşıya kalmışlardır. Geleceğimiz olan gençlerimizi kültürel işgal yağmurundan korumak ancak milli kültürümüzü aşlamakla mümkün olacaktır. Onları kültürel değerlerimizle ters düştükleri için ayıplayıp, suçlamak yanlışın üzerini yanlışla örtmek, birazda kolaycılığa kaçarak kendi hatalarımızı görmezden gelmek manası taşımaktadır (Artun, 2000: 163).

Milli kültür unsurları küreselleşmeyle beraber çok hızlı bir şekilde değişmeye, dönüşmeye ve giderek yok olmaya yüz tutmaktadır. Çarpık kentleşme, sanayileşme ve iletişim vasıtalarının toplum genelinde yaygınlaşması ile ağır ağır kültürel değerlerinden koparılan toplumumuz, her evin başköşesine oturtulan televizyon sayesinde yayınlanan yabancı dizi-filmlerle büyük bir etki altına alınmaktadır. Giderek geleneksel kodları çözülen toplumumuz, televizyonun esiri olmuş ve sürekli yabancı yayınlardan beslenerek kendi öz değerlerine de yabancılaştırılmıştır. Çocukların oynadıkları oyunlardan bayramlara, düğünlerden, doğum adetlerine,

yemek alışkanlıklarımızdan cenaze merasimlerine kadar hayatımıza dair her şey süratle dönüşerek kitle iletişim vasıtalarının bizlere telkin ettiği yönde değişime uğramaktadır. Ayrıca eşsiz kültürümüze dair yazılı-basılı eserlerin, çalışmaların yetersizliği, çekirdek aileye dönüşümle beraber sözlü kültür aktarımının sekteye uğraması, televizyon, internetin hayatımızın merkezinde yer edinmeleri ve milli kültür unsurlarımızın dinamizmini koruyarak gelecek nesillere hakkıyla aktarılamaması çocuklarımızı ve gençlerimizi çok farklı bir kültürün insanları olma tuzağıyla yüzyüze bırakmaktadır.

Üzerinde yaşadığımız bu Anadolu topraklarının tarihi, insanoğlunun medeniyet tarihi ile eş zamanlıdır. Türkler gittikleri her coğrafyanın kültürel değerlerinden kültürüne katarak köklü bir kültür çınarı meydana getirmişlerdir. Ancak bu ulu çınar şimdilerde riyakar Batı ve ABD'nin tezgahları-çabalarıyla kökünden kurutulmak istenmektedir. Bunun içinse Türk toplumunun ve Milli kültürünün en değerli varlığı olan aile kurumunun yapısı, çatısı büyük bir dönüşüme uğratılmaktadır. Geniş aileler yani dede, babaanne, amca, yenge, anne, baba birlikteliği 1980'lerden itibaren hızla kabuk değiştirmeye başlamıştır. Özellikle büyük şehirlerde geleneksel Türk aile yapısı büyük bir değişim göstererek küçülmüş, anne babalar evlatlarının yanına sığamaz olmuş, geçim, tüketim ve popüler yaşam kısıkağı altında ezilmeye başlanılmıştır. Büyüklere hürmet, şefkat, saygı-sevgi azalmış, Türk milletine has şükür yerini daha fazla konfor için daha çok çalışmaya ve daha çok tüketmeye bırakmıştır. Maddeye, mala, giyeceğe ve yiyeceğe duyulan arzu öyle artmaktadır ki maneviyat unutulmaya başlanmıştır. Manevi değerlerden uzaklaştıkça örf-adet, gelenek-göreneklerimizde çatlama meydana gelmekte, kapitalist ekonominin acımasız yasaları insanlarımızı pençesine almaktadır. Aile içi bağlar, sevgi, muhabbet azalmakta, dürüstlük tahtını yalana, menfaatçiliğe, ahlaksızlığa, köşeyi dönmek için her yol mübahtır anlayışına, kul hakkını yemeyi mafiret saymaya ve insana-yaşadığı topluma saygı duymamaya, umursamamaya doğru yuvarlanılmaktadır. Yüzyıllar öncesine dayanan kadim kültürel değerler bir kenara bırakılmakta ve yalnızca kişisel menfaatini düşünen atasını, akrabasını, fakir fukarayı, komşusunu, milletini yok sayan duyarsız bir toplum olma yolunda ilerlenilmektedir. Aile kurumumuzda olan negatif değişim domino etkisi göstererek tüm toplum yapısında olumsuz yönde etkilemektedir. Kanaatkar, mutlu,

yardımsever, misafirperver, huzurlu toplumumuz, güçlü bir toplumun direğini oluşturan sağlam aile yapımız, köklü maddi-manevi değerlerimiz, büyüğüne hürmet eden “yaradılanı sev yaradandan ötürü” yaklaşımımız, okuyan-araştıran-sorgulayan milli eğitimimizle mili bilince-ruha sahip olmuş yeni nesillerimiz ve bize has hasletlerimiz tektipleştirerek yok etme kalıbında can çekişmektedirler.

Milletlerin yıkılmadan sağlam bir şekilde dimdik ayakta durabilmesi, milli bir ruh ile birlik ve beraberlik içerisinde yaşamlarını sürdürebilmeleri için ailenin taşıdığı önem çok fazladır. Toplumun çekirdeğini, özünü oluşturan ailenin yapısı ne kadar sağlam temellere dayanırsa toplumlarda o denli güçlü-sağlam olmaktadırlar. Küresel çaptaki tektipleştirmeyle evrilmeye çalışılan toplumların düşünsel, ahlaki ve kültürel yönden çöküşe uğratılmalarının yolu aile yapılarını dönüşüme uğratmakta yani toplumların genetiğini bozarak sosyal-dini ve kültürel açılardan GDT(Genetiği Değiştirilmiş Toplum) haline çevirmekten geçtiğini bilen küresel odaklar hamlelerini de buna göre yapmaktadırlar. Büyük Türk Milleti olarak geçmişimizden gelen manevi iklim ve sosyal değerler dokumuzla aileye fazlasıyla değer veren bir toplum olmuşuzdur. Şimdilerde küreselleşme oyunuyla ortaya çıkarılan küresel kültür, küresel tüketim, popüler yaşam, modernleşme-çağdaşlaşma-moda-medya gibi oyuncaklar Türk aile ve toplum yapısını tehdit etmektedirler. Aile dokumuz küreselleşmenin sunduğu popüler yaşam tarzı ve küreselleşen medyamız neticesinde büyük bir kuşatma altına alınmış durumdadır. Çocuklarımızın yaşama dair ilk adımlarını attıkları sevgi-saygı dolu ebeveynlerden oluşan samimi yuvalar ve sıcak aile ortamında kazanılan kültürel değerlerle haşrolunan evlatlar bu şiar ile yetişmesi gerekirken, aile içi şiddet, sevgiden-ilgiden yoksun çocuklar, cinnet geçiren büyükler, boşanmalar artmış, bu durumlardan olumsuz yönde etkilenen yeni nesillerimizin ahlaki ve kültürel eğitim yetersizliğine girerek, maddi-manevi değerlerimizden gittikçe bihaber yetişmekte bu ise zincirleme etki göstererek bir sonraki kuşaklarında tamamen kaybedilmelerine yol açabilecek sonuçlar doğurabilmektedir.

Küresel tektipleştirmenin yıkıcı tesirlerine maruz kalan insanlarımız, toplumdan, eşten, dosttan, çevresinden, mahallesinden, hatta kendisinden ve yaradanından bile koparak kabuğuna çekilmektedir. Giderek yalnızlaşan ve yabancılaşan toplumumuzda evler genişlemeye başladıkça gönüller daralmaya, hiç bitmesini istemediğimiz sohbetler yok olmaya, herkes kendi odasına çekilmeye,

dedeler-nineler kendi evlerine veya huzurevlerine terk edilmektedirler. Eş, dost ve akraba ile çevrilen hayatımızı şimdilerde güvenli sitelerin etrafından yükselen duvarlarla çevrenmektedir.

Milli kültürümüz ile sosyal değerlerimize karşı giderek yabancılaşarak, köklerimizden, tarihimizden ve manevi değerlerimizden uzaklaş(tırıl)maktayız. Yazılı ve görsel medyanın büyük gayretleri ile tam manasıyla bilmeden-tanımadan Batı kültürüne ve yaşam tarzına duyulan hayranlık körüklenmekte ve fütursuzca yapılan taklitler insanlarımızı kim olduğunu unutturarak değerler kaybına sürüklemektedir. Gençlerimizin ve çocuklarımızın izlediği yabancı filmlerdeki kahramanlar odalarını, kitaplarını ve çantalarını çıkartma olarak süslemekte, bir sanatçının değerlerimizle bağdaşmayan giyim-konuşma şekli milyonlarca insanımızı etkilemekte, her gün ekranlardan düşmeyen magazin programları gençler arasında “flört etme”, “aşk yaşama” gibi örfümüze zıt olan alışkanlıklar türetmekte, namus kavramı basit, bayağı bir durummuş gibi izlenim oluşturulmaktadır. Toplumumuzda içki tüketmek meziyet, sigara kullanmak saygınlık, uyuşturucuyla kafa bulmak ise zenginlik alameti sayılır hale gelmektedir. Eşler arasındaki sadakatsizlik artmakta, disko-barlar dolup taşmakta, büyüklere saygı, küçüklere sevgi, merhamet rafa kaldırılmakta, ayakkabı ile evlere girilmesi çağdaşlık sayılmakta, giyim tarzlarımız, yeme alışkanlıklarımız moda ve markaya yönelerek özgür iradelerimiz fark ettirilmeden köleleştirilmektedir. Reklamlar dahil olmak üzere neredeyse televizyonda izlenen her dizi, film ve programlarda kadın vücudu ön plana çıkartılarak toplumumuzun genel ahlak dokusu sarsılmakta, çıplaklık çağdaşlık, geleneksel ve dini vecibelere göre giyinmek ise yadırganması gereken bir durum algısı oluşturulmaktadır. Yabancı dizi ve filmlerdeki sahnelerle gençliğimiz-insanlarımız zehirlenerek bu tarz yaşantılara özenmeleri sağlanmaktadır. Gazete ve dergilerimizi okumak için elimize aldığımızda karşılaştığımız tam sayfa müstehcen poz vermiş kadın fotoğraflarını bile normal karşılar duruma gelmiş bulunmaktayız. Kendi öz Türkçemizi ve müziğimizi aşağı görüp bir kenara atmakta her geçen gün dilimizi yabancı kelimelerle doldurmakta, kulağımızdan ise yabancı müzik hiç eksik olmamaktadır. Çalışılarak elde edilecek helal kazancı yerini kolay yoldan para kazanma, köşeyi dönme gibi kavramlar almaya çalışmaktadır. “Devir değişti” gibi sözcüklerle ile sosyo-kültürel değerlerin bozulmasına kılıf sağlanmaktadır. Türk toplumu olarak gaflet uykusundan bir an önce

uyanılmalı, öze dönülmeli ve bizi biz yapan değerlere sımsıkı sarılarak biz hep biz olarak kalmalıyız. Ata'nın da dediği gibi “ Milli benliğini bulamayan milletler başka milletlere yem olurlar.”

2.6. Küresel Dünya ve Türk Kültürü

Kadim bir geçmişi bulunan, derin köklere sahip, adaletiyle, yiğitliğiyle, mertliğiyle üstün feraseti ve değerleriyle tarihe damgasını vumuş yüce Türk milleti asırlar boyunca kuşaktan kuşağa nakledilen öz kültürünü koruyup, yaşatarak varlığını daima sürdürmüştür. Tarih milletlerin bitmek, tükenmek bilmeyen çetin mücadeleleriyle doludur. Yüzyıllardır devletlerin birbirlerine karşı askeri ve politik üstünlük sağlamak için verdikleri savaşlar günümüzde ekonomik ve kültürel açılardan istila şeklinde evrim geçirerek devam ettirmektedir. Yakın geçmişimizde Çanakkale’de, Kurtuluş Savaşı’nı da büyük Türk Milletine boyun eğdiremeyen dış mihraklar amaçlarını gerçekleştirebilmek için Türk aile yapısını, milli ve manevi değerlerini, dilini, düşünce-yaşayış şekillerini ve örf adet, gelenek göreneklerini hedef alarak, Türk gençliğini bu değerlerden uzaklaştırmak, topla, tankla ve tüfekle gerçekleştiremediklerini kültürel işgalle başarmaya çalışmaktadırlar. Ulu Türk Milletini millet yapan kültürel değerlerini yaşamak, yaşatmak ve korumak için büyük Türk Milleti özellikle Türk gençliği daima tetikte olmak, perde arkasında sahnelenen oyunu görmek mecburiyetinde ve bilincinde olmalıdırlar.

2.6.1. Kültürel Korumacılık Fikrinin Yaygınlaşması

Son dönemlerde kültürel değerlerin farkına varılması yönünde atılan adımlar, yeşeren umutlar ile sağlanmaya çalışılan toplumsal bilinç küreselleşmenin kültürler üzerindeki gerçekleştirdiği tahribatı ve milli kültürlerin bu sessiz işgalden nasıl kurtulup, korunacağı hususundaki soruların mütaala edilmeye başlamasını sağlamıştır. Küreselleşme virüsü yayılcı ve ele geçirmeci etkisiyle hemen hemen her kültürden pek çok köklü değerleri değiştirerek bambaşka bir kalıba sokmaktadır. Fakat bu dönüşüm küresel denkleme yön veren güçlü devletlerden daha çok denkleme piyon olan gelişme çabası içerisinde olan ülkelerde ağırlıklı olarak

görülmektedir. Çok hızlı gerçekleşen küreselleşme olgusunun ileriki dönemlerde milli devletleri ve milli kültürleri yozlaştırıp yok edebileceği tehlikesinin düşüncesi karşısında milli kültürlerin sürekliliğinin korunarak-yayılarak-güçlendirilerek devam ettirilebileceği fikirleri ortaya çıkmıştır.

Kültürel koruma düşüncesi her toplumun kendi kültürel değerlerine sahip çıkma hakkına ve özgürlüğüne sahip bulunduğunu, bu hakkın ise çoğunlukla popüler kültür, küresel medya ve endüstrileşmiş küresel tüketim kültürü eliyle zafiyete uğratıldığı gerçeğinden yola çıkarak millete ait olan halk kültürünün, maddi-manevi değerlerin, örf-adet, gelenek ve göreneklerin korunarak aktarılması ile ilgilenmektedir. Dünyada Somut Olmayan Kültürel Mirasın korunması düşüncesi, folklor nosyonu ile doğmuş ve gelişim göstermiştir. Bu hususta UNESCO'da çeşitli çalışmalardan sonra 2003 yılında Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesini imzalamıştır. Bu sözleşme 19.01. 2006 tarihli TBMM oturumunda da oy birliği ile kabul edilmiş ve Türkiye'de taraf ülkeler arasında yerini almıştır. Bundan üç yıl sonra UNESCO'nun 33. Genel Konferansı'nda Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin (KİFAÇ) Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi kabul edilerek, kültürel ifadelerin çeşitliliğinin kültürel endüstri sahasında muhafazasını yani televizyon, sinema, kitap, müzik ve tüm elektronik alanlarda yaşanan tektipleşmeye karşı uluslararası camianın varlığını göstererek, ulusal kültürlerin de bu alanlarda sesini duyurması yani kültürel ifade çeşitliliğini oluşturmaya yönelik amaçlarına destek vermesi umulmaktadır.

Tek bir odaktan yayılan ve tüm insanlığın hazinesi olan geleneksel ve yerel kültürlerin yaşamını tehlikeye atan kitle yani popüler kültür unsurları iletişim vasıtalarının gücünü de arkasına alarak, insanoğlunun binlerce senelik birikiminin mahsulü olan kültürel değerleri ve kültürel çeşitliliği yok ederek tektipleştirmekte olduğu açıkça okunmaktadır (Oğuz vd. 2005: 163). Küreselleşme sürecinde her bir ülke kendi içerisinde değişik yol haritaları çizerek yoluna devam etmektedir. Kimi kültürler üzerlerine gelen bu devasa fırtınaya karşı milli değerlerine sahip çıkma yönünde hareket ederken, kimileride tedbir almadan bekle-gör mantığıyla davranmayı ve sürecin gidişatına istinaden karar almayı yeğlemektedirler. Bununla beraber küreselleşmenin bütün kültürlerde pozitif veya negatif şekilde etkiler bıraktığı aşikar olup, küresel kültürün büyük oranlarda seyreden olumsuz tesirlerine karşı devletler

kendi öz kültürel değerlerini muhafaza edip, yaşatma adına somut adımlarda atabilmektedirler.

İtalya'nın Verona kentinde belediyenin geleneksel İtalyan yemek kültürünü yıprattığı gerekçesiyle kebab restoranlarına kısıtlamalarda bulunması ve bu uygulamanın tüm İtalya'ya sıçraması, Fransada'da işyeri adlarının İngilizce olmasından rahatsız olan büyük bir kitlenin bu duruma tepki göstererek dillerini dolayısıyla kültürlerini koruma adına devletten adım atmalarını talep etmeleri kültürel korumacılık adına gösterilebilecek birkaç somut örnektir. Türkiye'de de yer yer bu tarzda fikirler ortaya atılıp, tartışılarak milli kültürümüzün yabancı kültürlerle karşı erozyona uğramaması için devlet eliyle bir takım ayarlama ve düzenlemelerle muhafaza edilmesini ifade eden "kültürel korumacılık fikri" doğmasına vesile olmuştur.

Kültürel unsurların oluşumunda ve yayılmasında meydana gelen küresel adaletsizlik beraberinde bu manadaki dengesizliği ortadan kaldırmak için ortaya çıkan direçleride sürükleyerek getirmiştir. Bu kültürel işgale karşı gelişen hareketlerin bir bölümü toplumda kendiliğinden oluşurken, bir bölümü de devletin kendi organları eliyle desteklenmektedir. İnsanlar başka kültürlerle ait kültürel unsurları tüketmemeye, devletler de milli değerlerle hemdem olmuş ürünlerin önünü açmaktadırlar. Öyle ki kendi yemek kültürlerini, kendi sinema, müzik ve dillerini sağlamlaştırıp, gelecek nesillere aşılama gayesiyle çeşitli adımlar atmaktadırlar.

Batı ve Amerika merkezli formatlarla popülerleşen kültürel öğeler belirli bir coğrafi bölge sınırlaması yapmaksızın küresel çapta hızla yayılarak, ilgi ve itibar görür konuma gelmiş bulunmaktadır. Milli kültürler her geçen saniye İngilizce, internet, sinema, televizyon, yemek-giyim-tüketim alışkanlıkları, reklamlar ve müzik gibi küresel sembollerle işgal altına alınmaktadır. Ancak, Batı ve Amerikan menşeyli bu kültüre birçok ülkelerde insanlar biraz temkinli, biraz da endişe verici gözlerle bakmaktadırlar. Bu vaziyet ise küresel ürünlerin, düşüncelerin, davranış tarzlarının, sembollerin ve adetlerin farklı kültürlerle etkileşime girip bütünleşmeye çalışması sırasında oluşan reaksiyon, mukavemet ve doku uyumsuzluğu tetiklemektedir. Bu küresel tehdit ve rekabet karşısında ise dünya genelinde milli kültürlerle sahip çıkılıp, kültürel değerleri korumaya yönelik fikir ve etkinlikler de artmaktadır. Özellikle son zamanlarda Almanya, Kanada ve Fransa gibi sanayileşmiş devletlerin kültür

bakanları dahi sık sık milli kültürlerinin Amerikanlaşma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu ileri sürerek bu yönde korumacı politikalar üretmek zorunda olduklarını dile getirmektedirler.

Küreselleşme sonucu oluşan kültürel işgaller karşısında milli devlet ve kültürlerin kendilerini koruma hakları bulunmaktadır. Bu noktada asıl mevzu, bu hakkın bilincinde olup onu yerinde ve zamanında kullanabilmektir. Türkiye maalesef çeşitli sebeplerle köklü kültürel mirasını medyaya, kent hayatına ve milli eğitim alanına aktaramamıştır. Böylece birçok kültürel kalıt hafızalardan silinmekte, yerlerine de popüler kültürün ürettiği unsurlar almaktadır. Nardaniye Hanım yerini Pamuk Prenses'e, Kerem ile Aslı yerini Romeo ve Juliet'e, Köroğlu yerini Robin Hood'a ve Boz Atlı Hızır'ın yerini de Noel Baba'ya terk etmiştir. Binlerce yıllık yaşanmışlığın birikimi olan Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin, Arzu ile Kamber, Dede Korkut ve Emrah ile Selvi Han, Keloğlan, Karagöz, Nasrettin Hoca gibi hikayeler unutulmaya yüz tutmaktadır. Korunup aktarılmadığı takdirde kaybolacak değerlerimizden birisi de geleneksel çocuk oyunlarıdır. Bu örnekler de göstermektedir ki, kültürel değerlerin korunması düşüncesi bir pul koleksiyonu, bir kavanozdaki turşu, bir kitabın arasında kurutulmuş çiçek veya formaldehit solüsyonunda saklanan kadavra gibi değil, yaşayarak, geliştirerek, güçlendirerek ve doğru şekilde aktarılması suretiyle yaşatılmasının sağlanmasıyla gerçekleşebilmektedir.

Salgın bir virüs şeklinde tüm dünyayı etkisi altına alan popüler kültür saldırıları bir nevi kültürler arası soğuk savaş başlatmış görünmektedir. Bu işgal girişiminde en tehlikeli durum, bu tarz bir abluka ve ele geçirilme vaziyetini günlük yaşantımızın olağan bir hali şeklinde algılayarak baştan kabullenmek düşüncesine sivruluyor olmamızdır. Bu yüzden dünyamızda ve Türkiye'de pek çok kültürel değerler ile zenginlikler bir köşeye itilerek, rafa kaldırılma tehditi altına girmiş bulunmaktadır. Egemen popüler kültürün sınırsız iletişim olanaklarının oluşturduğu sahte ve sihirli dünya ile sarhoş olan toplumlar, yeni yaşam ve tüketim edimleri kazanıp kendileriyle birlikte yaşadıkları topluma karşı yabancılaşmaya itilerek aynı zamanda milli-manevi değerlerinden de feragat etmeye hazır konuma getirilebilmektedirler. Küresel ekonomik, ticari ve bilimsel rekabette milletler arasında olan derin uçurumlar, kültürel değişim ve ilişkilerde de büyük bir

adaletsizlik zemini oluşturmaktadır. Bu fırsat eşitsizliği ise kültürel sömürüye maruz kalan milletlerin bilinçli kesimlerince fark edilerek milli şuur ve özgüven'in yeniden canlandırılması için gayret sarfedilmektedir. Böylece, milli kültür ürünlerinin korunup, geliştirilip, rekabet edebilme yönlerinin desteklenmesi ayrıca da milli tarih ve aidiyet şuurunun yeniden uyandırılması gibi milli müdafaa ruhunun canlandırılması fikirleri dünya durdukça her zaman zihinlerde ve icraatta kendini gösterebilecektir.

2.6.2. Kültürel Kurumların Yaygınlaşması

Toplumların ve fertlerin özgün olma, kendilerine has olma ve kültürel kodlarını muhafaza etme arzuları, sadece bu düşünceyle hissiyatı taşıyan ulus devletlerin ilgi alanı olarak sınırlı kalmamış aynı zamanda bazı küresel kuruluşların da vazifesi konumuna gelmiştir. Toplumlara has olan bu özgünlükler milletlerarası kuruluşlarca da sözde takviye edilerek küresel çapta kültürel zenginliğe katkı sağlanmaktadır. Birleşmiş Milletlerin himayesinde kurulan UNESCO yani Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü bu küresel kurumların önde gidenlerindedir. UNESCO ile benzer kuruluşlar uluslar üstü statüleriyle toplumların kültürel özgünlüklerini muhafaza etmelerini desteklemeye yönelik faaliyetlere liderlik eder(miş) kisvesiyle sürdürmektedir. Ulus-devletler artık bu tarz küresel kuruluşlarla eşgüdümlü çalışmak durumuyla yüz yüze kalmışlardır.

Küreselleşmenin olumsuz etkileri hususunda gelişen refleksler küreselleşmeye karşı yerel kuruluşların da kurulmasına önyak olmuştur. Bu hususta birçok ülkede değişik gayelerle yerel kurumlar oluşturulmuştur. Türkiye'de de kültürel mirasın korunması adına koruma bilincini oluşturmak, bu gaye ile ilgili projeler hazırlamak ve korumaya dair çalışmalarda bulunmak için sivil toplum kuruluşlarının kurulduğu görülmektedir. Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL), Kültürel Mirasın Dostları Derneği (KÜMİD), Türk Tarih Vakfı, Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı ve çoğunlukla maddi kültürel değerleri muhafaza etmeyi amaçlayan Tarihi Kentler Birliği, Tarihi Evleri Koruma Derneği, Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) Türkiye Milli Komitesi, Uluslararası Müzecilik Konseyi (ICOM) Türkiye Milli Komitesi, Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Birliği (TMMOB) gibi

sivil kuruluşlar mevcut olup aynı düzlemde etkinliklerini sürdürmektedirler. Bu çalışmalar neticesinde ise Türkiye’de gün geçtikçe kültürel değerlerin muhafazası hususunda kamuoyunun bilinç seviyesi ve duyarlılığı artmaktadır. Bu kuruluşların bir bölümü küresel olanlarla da beraber faaliyet göstermektedir. Küreselleşme sadece kentlerde hüküm sürmemekte taşrada da etkisini hissettirmektedir. Bugün artık birçok köy’de yardımlaşma ve kalkınma dernekleri kurulmuş olup, internetin sunduğu imkanlardan yararlanarak yerel değerlerini küresel arenaya taşıyarak bilinirliklerini artırmaktadırlar.

Kültürel mirasların muhafazası amacıyla, milletlerarası platformda Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (International Council of Monuments and Sites), Uluslararası Arşiv Komisyonu (International Council of Archives), Uluslararası Müzeler Konseyi (International Council of Museums), Silahlı Çatışmalarda Taşınabilir ve Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunması için Dünya Birliği (World Association For The Protection of Tangible And Intangible Cultural Heritage During Times of Armed Conflict) ve Avrupa Bütünündeki Miras Birliği (the pan-European Federation for Cultural Heritage) gibi Sivil Toplum Kuruluşları etkinlik göstermektedirler. Bu kuruluşlar, korumanın bilimsel problemleri hakkında bilgi-belge bulma, bu hususta yapılan çalışmalarını destekleme, teknik aksaklıklarda danışmanlık hizmeti verme, teknik personel yetiştirme ile restorasyon çalışmalarının seviyesini yükseltme şeklindeki mühim vazifeleri üstlenmişlerdir. Ayrıca, dünya kültürel miras dökümantasyonunu yaparak, devletler nezdinde yaptırım uygulanmasını sağlamaktadırlar (Ahunbay, 1996: 134).

Kültürel temsil bağlamında ağır sorumluluk üstlenen Türk Kültür Merkezleri’nin kuruluşu Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla beraber start almıştır. SSCB’den koparak bağımsızlığını açıklayan Azerbaycan, Tacikistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Türkmenistan devletlerinin aynı dile, tarihe, hafızaya ve kültüre sahip olmaları Türk Kültür Merkezleri oluşumuna ilham vermiştir. Osmanlı Devletinden kalan köklü kültürel mirası ve potansiyeli taşıyan Türkiye’nin, yanı başında kurulan devletlerdeki soydaşları için ekonomik ve sosyo-kültürel çizgide gerçekleştirdiği faaliyetlerin daha verimli olabilmesi kurumsal bir çatı gereksinimini doğurmuş, bu ihtiyacın giderilmesi maksadıyla da 1992 senesinde Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) kurularak çalışmalarına başlamıştır. TİKA’nın kültürel

yönden ziyade teknik ve ekonomik destek çalışmalarına yoğunlaşması başta Türki cumhuriyetler olmak üzere farklı coğrafyalarda da Türk kültürünü tanıtmaya-yayma amacı doğrultusunda kültür merkezlerinin açılması bir zaruriyet haline dönüşmüştür. Bu ihtiyaca binaen 2007 senesinde Yunus Emre Vakfı adıyla bir kamu vakfı kurulmuştur. Gayesini “Türkiye’yi, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak” şeklinde deklare eden vakıf bu düzlemde tanıtım-egitim ve sosyo-kültürel çalışmalarını sürdürmektedir.

Günümüz itibariyle üniversitelerimizde de Halk Bilimi hususunda araştırma ve incelemeler yapılarak bu alana değerli katkılar sağlamışlardır. Ortadoğu Teknik Üniversitesi ve Boğaziçi Üniversitesinin destekleriyle kurulan dernekler süreli yayınlarıyla beraber sergileriyle de Folklor alanına zenginlik katmaktadırlar. Yine Hacettepe Üniversitesinin Genel Türk Edebiyatı ve Sosyal Antropoloji bölümündeki bir kısım araştırmalar ve Atatürk Üniversitesinin Halk Edebiyatı üzerine yapmış oldukları çalışmalar ile Türk Halk bilimine zenginlik katmışlardır. Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesinde de bir Folklor kürsüsü kurulmuş olup, 1993 senesinde Halk Bilimi Bölümü bağımsız bir bölüm olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

2.7. Kültürel Değerler ve Normlar

İnsanların, toplumların yaşamlarının varlığı ile sürekliliğini sağlayarak canlı tutan çok çeşitli değerler-normlar mevcuttur. Bir toplumun kültürünü incelemek, o toplumun değerlerini de incelemek manasına gelmektedir. İnsanların değer ve tutumlarını öğrendiğimiz de aslında onlar hakkında pek çok bilgiye de ulaşmış olmaktadır. Değerler, bireysel anlamda insanın doğruyu-yanlışı, güzeli-çirkini, iyiyi ve kötüyü tarif etmek amacıyla getirmiş oldukları ölçütlerdir. Toplumsal manada ise herhangi bir toplumsal tutumun doğru, yerinde, güzel, istendik veya yadırganır olduğunu belirten kıstas ve düşüncelerdir. Toplumların değerleri normların oluşumuna zemin hazırlamaları açısından da çok kıymetlidirler. Değer ile norm olguları arasındaki en bariz farklılık ise değerlerin inanç, ideal ve standartlardan oluşan genel-soyut kavramlardan, normların ise yordamlar, örfler, kanunlar gibi belirgin ve yaptırımı olan kaideler sisteminden meydana gelmesidir.

İnsanlar arasındaki teamüllerden doğan normlar, temelde değerlere dayanmaktadır. Değerler ve normlar toplumsal bütünlüğü sağlayarak bireyleri çoğulcul davranmaya itmektedir. Bireylerin ortaklaşa kabullendikleri değerler kültüre büyük mana kazandırmaktadır. Toplumların değerleri ile normları arasında her zaman müsbet bir bağlantı mevcut bulunmaktadır (İşçi, 2000: 26).

Değerlerin ve normların özü milli kültürdür. Milli kültür, toplumları birbirinden ayıran özgünlükler bütünüdür. Kuşaktan kuşağa devredilen inanç, gelenek, değerler bütünü ve yaşam şekilleri işlevsel bir tavır içerisindedir. Bu sebepten ötürü Milli kültür dinamik, canlı ve devamlılık arz eden değerler sisteminden oluşmaktadır. Bireyler onları dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren hazır bir vaziyette bulmakta ve yaşamlarının her döneminde bu norm-değerlere bağlı kalarak şahsiyet kazanıp, toplum içerisindeki konumlarını belirlemektedirler. Aslında sosyalleşme olgusu, kişiliğimizi meydana getiren kültürel değerler ile normların öğrenme, özümseme ve milli kültüre iştirak etme prosesidir. Toplumsal kimliği oluşturan milli kültür, bünyesindeki her bireye kendine özgü değerlerini-normlarını işleyerek insanı sosyalleştirir ve topluma olan aidiyet hissiyatını güçlendirir. Böylece sosyal değerler ile normlar toplumsal nizamın sürmesini, milli dayanışma ve bütünlüğün muhafazasını temin ederek insanların umutlu, mutlu, güvenli ve huzurlu hayat yaşamalarını sağlamaktadır (Türkdoğan, 1988: 180).

Dünya üzerindeki tüm kültürlerin merkezinde olan düşünce neyin doğru, kıymetli ve arzulanır olduğunu tarifleyen fikirlere dayanır. Bu kültürel değerler, insanların birbirleriyle ve toplumla olan ilişkilerinde mihmandarlık görevi üstlenmektedirler. Değer ve normlar, o kültüre mensub olanların davranışlarını şekillendirmede etkin rol oynamaktadır. Ayrıca, kültürden kültüre farklılık gösteren değer ve normlar olabileceği gibi aynı kültür dairesi içerisinde birbirlerinden ayrı değerler de bulunabilmektedir. Bir toplum, bölge veya kent içerisinde dahi, farklı değerler birbirleriyle ters düşebilmektedir. Bazı kesimler dini inaçlarına ve geleneklerine daha çok önem verirken, bazıları da modernleşme, sekülerlik ve batılılaşmayı tercih etmektedirler. İnsanların kültürel işgal ile karşışarşıya olduğu sürekli hızlı değişim ve dönüşümlerin yaşandığı bu çağda kültürel değerlerin çatışma halinde olması kaçınılmaz görünmektedir.

2.7.1. Kültürel Değerler

İnsanoğlu dünyadaki sosyal gelişimini sağlarken çevresine de farklı anlamlar yüklemiştir. Bu anlamlandırma gayretleri neticesinde canlı ve cansız varlıklara da manalar vermiştir. İnsanların anlamlandırma çabaları değerlerin doğmasına giden kapıyı aralamıştır. Bireyler arası iletişim, etkileşim ve beraber yaşama arzularıyla birlikte insanların çevrelerini anlamlandırma arzuları değer yargılarının meydana çıkmasına sebep olmuştur. Fakat ortaya çıkan bu değer yargıları içinden çıktığı toplumun geneli tarafından kabullenilerek o kültürün parçası konumuna gelmelidir (Tezcan, 1984: 92). Böylece toplum tarafından sosyal ve kültürel kabullenme gerçekleşmeden oluşan bir değerinde genel itibariyle benimsenmesi mümkün olmamaktadır.

Değeri, bireysel ve toplumsal yaşamın tamamını saran, insanın amaç, arzu, tercih ve ihtiyaçlarının olgunlaşmasında etkili olan, tercihler yapılırken klavuzluk yapan prensipler veya inançlar bütünü şeklinde tanımlayabiliriz. Değer nosyonu ise ilk kez Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kazandırılmıştır (Aydın, 2010:15).

Değerler insana kalıtımsal olarak iletilemezler ancak sosyalleşme sayesinde öğrenilerek gelecek nesillere taşınırlar. Öğrendiğimiz değerler bizlere hangi ortamda nasıl davranmamız gerektiği hususunda yol göstermektedirler. Değerler paylaşılarak, üzerinde mutabakata varılarak ve toplumu oluşturan insanların genelince benimsenerek gelenek, görenek, örf ve adet konumuna geçebilirler. Değerlerin arkasındaki toplumsal payandalar yıkıldığı takdirde kıymetsiz ve tesirsiz pozisyona sürüklenebilirler.

Değerlerin de inanç ve tutumlar gibi üç boyutu bulunmaktadır. Bunlar bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor boyut olarak karşımıza çıkmaktadır. Değerlerin bilişsel yanı, değerlerin farkında olmayı ve özümseyerek nerede ne zaman kullanılacağını bilmeyi göstermektedir. Duyuşsal yönü ise, olumlu olumsuz, iyi kötü gibi hükümler ile duygusal reaksiyonlar bulunmaktadır. Son olarak değerlerin Psikomotor boyutunda da bilişsel ve duyuşsal yönlerden elde edilen öğrenmelerin davranışlara şekil vermeleri söz konusudur (Akbaş, 2004: 45).

Değer nosyonu günümüzde iktisatta, sosyolojide, ilahiyatta, felsefede, psikolojide ve birçok bilim dalında fazlasıyla yer verilen mühim bir kavramdır.

Değerler, insanların tutum ve davranışlarında birer kriter kıstası oluşturarak sosyal hayatın vazgeçilmez mutlak unsuru olmaktadır. Yalan söylemenin, dolandırıcılık yapmanın, emanete hıyanet etmenin ve boş oturmanın yanlış; dürüst olmanın, doğruluğun ve çalışkanlığın iyi olduğuna bizleri ikna eden etken daha küçük yaşlarda elde ettiğimiz değerlerdir. Toplumsal hayatta idame ettirilen her şey, değerler baz alınarak algılanıp bu bilinçle sosyalleşme sağlanmaktadır. İnsanlar, var oldukları toplumların değerleriyle demlenerek davranış, tutum ve düşünce dünyalarını şekillendirmektedirler.

Değerler, bir toplumun kültürünü başka toplumların kültürlerinden ayrılmasını sağlayan ve milli hudutlar dahilinde toplumsal kenetlenmeyi artırarak dinamik tutan etmenlerdir. Ayrıca değerler, sosyal ve beşeri münasebetlerin çoğalmasını sağlayarak toplumda oluşabilecek ayrışmaların da önüne geçmektedir. Toplumunu oluşturan bireyleri birbirleriyle kaynaştırarak düşünceler arasında uzlaşma sağlamaktadır. (İşçi, 2000: 26).

Kültür ve değerler arasında yoğun bir temas bulunmaktadır. Tüm değer yargılarının doğup geliştiği yer toplumun kendisidir. Müşterek kültür ile değerler toplumsal birlikteliğin temel direğini temsil etmektedirler. İnsanlar dünyaya geldikleri andan itibaren önce aileleri olmak üzere yakın çevre, akraba ve okul gibi sosyal kurumlar aracılığıyla sosyo-kültürel değer yağmuruna tutulmaktadır. Bu sağnaktan sınırlı olan fertler bunu sonraki kuşaklara da yaşatarak kültürel değerlerin sürekliliğini sağlamış olmaktadır. Toplum tarafından desteklendiği ve kabul gördüğü müddetçe değerler yaşamakta, yaşatılmaktadırlar. Değerlerin kaynağı olan toplum aynı zamanda onun yaşamasının veya yok olmasının da müsebbibidir. Birey, içinde yaşadığı toplumun genel değerlerine ayak uydurduğu sürece toplumun değerli bir parçası haline gelmektedir.

Değerler sosyal yaşamımızı çekip çeviren, yön veren ve belirleyen ana öğelerin üst kısmını oluşturmaktadırlar. Toplum içerisinde olan düşünceler, duygular, gayeler, şahıslar, zümreler, tutum ve davranışlar tamamen değerlere istinaden kıyaslanarak daha güzel, daha doğru, daha düzgün, daha yanlış, daha iyi, daha kötü, daha hakkaniyetli gibi birçok şekillerde yorumlanabilmektedirler. Yani değerler istenileni yahut istenilmeyeni veya doğru olanı yahut olmayanı tayin eden asıl ölçüt şeklinde ifade edilebilirler (Erjem ve Kızılçelik, 1994: 99). İnsanlar dünyaya

geldikleri andan itibaren olağan bir şekilde kendilerini çepeçevre saran kalıplaşmış değerler sistemi içerisinde bulmakta ve yaşamlarını da bu doğrultuda devam ettirmektedirler. Dünya üzerinde yaşayan her insan doğduğu toplumdaki kültürel kodlardan nasibini almakta ve az ya da çok, bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde yaşamını kuşatan değerler çerçevesinde hareket etmektedirler. İnsanların günlük hayatlarında değerlerin büyük tesiri mevcuttur. Aile içi sevgi saygıdan, komşuluk ve akrabalık ilişkilerine, alışverişten ibadete, trafikteki tutumlardan iş yaşamındaki davranışlara kadar bireyler öğrendiği değerler çerçevesinde hareket etmektedirler. Toplumca rağbet görmüş değerler istikametinde yol alan bireyler takdirle karşılanırken, tasvip edilmeyen davranışlarda bulunanlar ise kınanmaktadır.

Toplumlar da tıpkı insanlar gibi gelişmekte ve değişmektedirler. Bu değişim ve gelişim sürecinde toplumun değerler algısı da yeni şekil-kalıplara girmektedir. Yüzyıllardır Türklerce oluşturulan maddi-manevi tüm kültürel değerlerde, bugün itibariyle esas olan, onların dış silüetleri değil, üzerinde taşıdığı anlam ve ruhtur. Bu ruh akıp giden zamana karşı nasıl uyum sağlamış ise bugünde de gelecekte de özünü koruyarak şekil almalıdır (Kaplan, 1987: 57). Tüm toplumların kendilerine ait değerleri bulunmaktadır. Değerler her ne kadar değişime karşı direnç gösterebilir de yenilenme ve gelişme adına dinamik yapılarını sürekli korumaktadırlar. Değerler zamanla değişime uğrayabilir, miadı geçmiş değerler rafa kaldırılabilir veya yerine yenileri üretilebilir. Ancak değerlerin değişimi hususunda en önemli nokta, her toplumun bu değişim sürecini kendisine has örneklerle ve kendi içerisinde dayatma-taklit-yönlendirme olmadan gerçekleştirebilmesidir.

Değerler insanlara kültür vasıtasıyla aktarıldığından onları tespit etmek normlar gibi kolay olmamaktadır. Değer kavramı bir toplumu oluşturan bireylerin uymak yükümlülüğünde oldukları ya da, göz önünde bulundurmaları beklenen genelleştirilmiş ahlaki inançlar şeklinde tanımlarsa günlük hayatta da büyük tesiri olduğunu anlaşılabilir. Normları belirleyen de o yine o toplumun önem verdiği değerlerdir. Toplum genel itibariyle hangi değerlere ihtimam gösteriyorsa normlar da ona göre şekil almaktadır. Eğer toplum dürüstlüğe ve çalışkanlığa değer veriyorsa yalancılık ile tembelliği önleyici yaptırımlar, hakkaniyete önem veriyorsa adaletsizlikle ilgili normlar koymaktadır. Bu günün gelişmiş toplumlarında genel kabul görmüş iki popüler değer başarıya odaklanmak ve maddeci olmaktır. Batı

toplumunun insanları da bu değerler çerçevesinde yaşamlarını sürdürmekte ve meta'ya aşırı önem vermektedirler. Böylece kendi toplumları içerisindeki ve dünya üzerindeki güçsüz kimseleri önemsememekte, çoğunlukla onlara karşı duyarsız kalmakta, dünya üzerinde yaşanan savaşları, adaletsizlikleri, sömürüyü ve vahşeti pek umursamamaktadırlar.

İnsanların içinde bulunduğu toplumu tanımının en kestirme yolu değerlerini bilmekten geçmektedir. Değerler bireyin nasıl bir toplumda yaşadığını kolayca belirtir. Yaşlılarına hürmet duyduğunu sembolik olarak da göstermek isteyen bireyler toplu taşıma araçlarında yer verirler, ellerindeki yükleri taşımak isterler, ellerini öpmeye çalışırlar. Yerde gördüğü bir ekmek parçasını alıp yüksek bir noktaya koymaya uğraşan bir insan ise yine toplumdaki değerler sisteminin nimete yüklediği mana ile hareket etmektedir. İnsanların bu davranış şekillerinden onun ve içinde bulunduğu toplumun değer sisteminin bilgisini öğrenebiliriz. Açıkça değerler ile değerler sistemi insanları belirli bir kalıba sokmuş ve toplumu diğer kültürlerden bariz niteliklerle farklılaştırmıştır (Güngör, 2008: 74).

Dünya üzerindeki her kültür kendisine has olan ve bu özellikleri nedeniyle başka kültürlerden ayrılan özel değerlere haiz bulunmaktadır. Kültürel maya kendi öz değerlerini üretip koruyamadığında diğer kültürlerden ayrışacak bir niteliği de olmayacaktır. Böylece kültürün kendine özgülüğü söz konusu olmayacak ve kültür kökünden sökülerek diğer kültürler gibi hareket edecektir. Aslında değerler kültürlerin yapı taşlarını oluşturmaktadırlar ve her milletin milli değerleri neticesinde ortaya çıkmış kendisine mahsus kültürü de bulunmaktadır. Toplum içerisinde devamlı aktarıma uğrayarak canlılığını sürdüren değerler okul gibi resmi, mahalle gibi gayriresmi ortamlarda da kazanılabilmektedir.

Fertlerin değerler eğitiminin ilk halkasını aile kurumu oluşturmaktadır. Bireyin sosyalleşmesinde en etkili ortam ailedir. Kişinin dünyaya gözlerini açtığı, hayata dair değerlerin ilk kez eğitiminin verildiği yer yine ailedir. Böylece insan ailesinden görerek öğrendiği değerleri özümsemektedir. Anne-baba-kardeş sevgisi, aileye saygı duyma, kıymet verme, aile fertlerini benimseme ve bir aileye mensup olma bireylerin yaşayarak öğrenebileceği değerlerdir (Güngör, 2008: 75). Toplumsal birlikteliğin ve huzurun sağlanmasında ailenin değer aşılama misyonu etkin rol üstlenmektedir. Aile değerlerinin muhafazası toplumsal değerlerin muhafazası

manasına geldiğinden aile değerlerinin korunması oldukça kritik bir öneme haiz bulunmaktadır.

Değerler, bir kültürü başka kültürlerden farklı kılan ve belirli normlar çerçevesinde hayatını idame ettiren insanların birlikteliğini sağlayan katalizör ögeledir. Kültürel manada değer toplumun nasıl düşünmesi ve davranması gerektiğinin temel belirleyici unsurudur. Bu pencereden bakıldığında değer olgusu bir toplumu diğerlerinden ayırarak kimlik veren gelenekler, örf ve adetler şeklinde de tasvir edilebilir (Avcı, 2007: 21). Değerler insanlara yükledikleri anlamlandırma, davranışa geçme ve oto kontrol mekanizmalarıyla bireysel tutum, davranış ve düşünceleri doğrudan tesiri altına alırken, toplumsal kültürel kalıpların da yaşanıp, yaşatılmasına öncülük etmektedirler. Bu sayede toplumlar bir gül bahçesinde farklı renkte ve kokuda açan güller misali dünyamızın zenginliğini yansıtmaktadırlar.

Eğitim vasıtasıyla toplumdan ferde, fertten yeni kuşaklara aktarılan değerler canlılığını sürekli koruyarak gelişmektedir. Eğitim yoluyla sağlanan bu sürerliğin toplumsal hayatın devamlılığında ve huzurunda önemli desteği bulunmaktadır. Bazı noktalarda birey ile toplum arasında bir anlaşmazlık ya da bireyin çıkarları ile toplumsal değerler arasında bir ihtilaf çıkabilmektedir. Ahlaki değerler ile dünyevi ihtiraslar arasında sürtüşme insanlık tarihi boyunca hep var olmuştur. Bu sebeple kültürün ve eğitimin asıl gayesi yaşanabilecek değer sürtüşmeleriyle mücadele etmeyi sağlayabilecek yeterliliği insana verebilmektir (Bono, 2007: 12).

Yaşadığımız zamanda her şeyde olduğu gibi değerler de süratli ve sürekli bir değişim-dönüşüm döngüsü içerisine girmiş, bu vaziyetten de Türk toplumu nasibini almıştır. Bu durum bilhassa çocuklarımızı ve gençlerimizi etkisi altına almış, böylece yeni nesilleri yetiştirmede aile kurumuna düşen sorumluluk giderek ağırlaşmıştır. Toplumda gittikçe artan saygısızlık, hırsızlık, arsızlık, sorumsuzluk, rüşvet, cinayet, uyuşturucu madde, sigara ve alkol tüketimi, kural tanımamazlık, bencillik, holiganlık, yabancı kelimelerin yaygın kullanımı, marka sevdası, konfor düşkünlüğü, kısa yoldan para kazanma ve sınıf atlama hırsı ile bozulan ailevi bağlara mani olmak için; genç kuşaklara aileden başlayarak okul hayatında da sürdülecek sağlam bir değerler eğitimiyle saygı, sevgi, bireysel-toplumsal-evrensel sorumluluk-duyarlılık, dürüstlük ve çalışkanlık gibi değerlerin küçük yaşlarda kazandırılarak oluşturulacak karakter, yurttaşlık ve ahlak eğitimleri stratejik öneme sahip bulunmaktadır.

Milli değerlerin küreselleşmeyle birlikte rafa kaldırılması, toplumları kültürel yozlaşma ile karşı karşıya bırakacaktır. Değerler neticesinde birlikte uyum içerisinde yaşayan ve millet olma bilincine vararak ülkelerinin geleceği için çalışan insanlar, değer kaybına uğra(tıl)dıklarında her türlü tehlikelere de savunmasız bir hale gelebileceklerdir. Bu sebepten güçlü toplumların güçlü değerler ile varlıklarını sürdüreceği her zaman hatırlanmalıdır. Türk kültürü binlerce yıllık birikimden süzülerek gelmiş, öz benliğimizden ortaya çıkan ve sağlam bir karaktere yapısına sahip olan değerle doludur. Bu yüksek değerler Türk Milletini, milli kültürünü ve kimliğini şekillendirerek büyük gayelere ulaşmasını sağlamaktadır. Hoşgörü ve adaletle dünyaya hükmeden atalarımız ırk, dil ve din ayırımı gözetmeksizin herkese eşit muamelede bulunarak tarihe adlarını büyük harflerle kazımışlardır. Kadim bir mazisi bulunan milli değerlerimizin ve kültürümüzün toplum içerisinde yaşatılarak, gelecek kuşaklara intikal etmesi amacıyla ilköğretim ders müfredatında Türk milletinin karakterini, kimliğini ve benliğini anlatan kapsamlı bir değerler eğitimi verilerek, yeni nesillerimizin milli-manevi değerlerimizle şekillendirilmelidir. Değerler toplumu toplum yapan unsurlardır. Başka toplumların değerleriyle yaşanılırsa elbette onlar gibi olunur. Kişiliğimiz ve kimliğimizde o toplumun fertlerine benzer. Gelecekte var olmak ancak bizi biz yapan değerlerimizi muhafaza ettiğimiz sürece devam edebilecektir.

2.7.2. Kültürel Normlar

Norm kavramı sözlüklerde; “kural olarak kabul edilmiş, benimsenmiş prensip veya yasalara uygun durum” (Türkçe Sözlük, 2005:1480). şeklinde tarif edilirken, “kural, ölçü, kaide; bir hususta geliştirilen standartlar, kurallar” (Şafak, 2002: 415). olarak da tanımlanabilmektedir. Ancak, sosyal bilimler literatüründe kullanılan norm kavramı ile istatistikte içtimai bilgileri tasvir etmek için kullanılan norm nosyonunu birbirine karıştırmamak gereklidir.

Norm kavramı, bir sosyal grubun kendisi için prensip edindiği ve grup temsilcilerinin davranışlarına yön veren davranış kaidelerinin toplamı, ahlak düzleminde doğru olanı belirleyen kural, mütenasip davranışlar için standart ve değeri

yargılamak veya değer biçmek amacıyla kullanılan ölçüt olarak ifade edilebilir (Cevizci, 2000: 668).

Fertlerin birlikte yaşama arzusunun sonucu olarak, sosyal ilişkilerini standart bir nizam içerisinde gerçekleştirmeleri ve bu sistemin aksamadan işleyebilmesi bazı toplumsal normları zorunlu kılmıştır. Toplumsal nizamın düzenli bir şekilde işlemesi, kaideleri önceden belirlenerek kırmızı çizgileri çizilmiş otoriter bir mantaliteye ve ortak mutabakata dayanmaktadır. İhtimai kontrolün en etkin yöntemlerinin başında, hudutları kanunlarca çizilmiş olan hukuk kuralları bulunmaktadır. Ayrıca, yasaların haricinde toplumların kendi değer yargılarının ürünü olan gayriresmi normlarına da gereksinim duyulmaktadır. Bunlar ise: adet, örf, gelenek-görenek ve inaçlardan oluşmaktadır (Nar, 2013: 273-274). Normlar, bütün kültürlerde mevcut olan insanlararası düzeni muhafaza eden, yanlışlığı doğruyu belirten, toplumun kültürel ölçütlerini ortaya koyan ve fertlerin birbirlerine karşı tutumlarının standardını belirleyen kurallar bütünüdür.

Sosyalleşmede norm nosyonu, toplumda mevcut bulunan tüm değer yargıları ile maddi ve manevi olguları düzenleyen kurallar şeklinde ifade edilmektedir (Aziz, 1982: 21). İhtimai işleyişi tertipleyen ana normlar ve olgular bireyin toplumsallaşma sürecinde öğrenip, edim haline getirdiği alışkanlıklardır. İnsanlar genellikle bir norma riayet ettiklerini idrak etmeden doğruca özümsemektedirler. Toplumu oluşturan fertler, yaşadıkları toplumun normlarına istinaden olması gerekeni öğrenerek uymakta, uyulmasını da sağlamaktadırlar. Bu sayede normlar aracılığıyla toplumun düzenine de bir nebze katkıda bulunmuş olmaktadır.

Normlar herhangi bir toplumda yaşayan fertleri neyi, ne zaman ve nasıl yapmaları konusunda aydınlatan kurallar bütünüdür. Tüm kültürler kendi toplumlarını huzur, birlik ve beraberlik içerisinde sıkıca tutmak için birey tutum ve davranışlarını tanzim etmek mecburiyetindedirler. Bu sayede normlar davranışların kılavuzu olmaktadır (Güngör, 2011: 88).

İçli'nin görüşüne göre normlar; resmi ve gayriresmi olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Resmi normlar; anayasa, kanun, tüzük, yönetmelik, genelge, yönerge, kurul kararı gibi resmi ve yazılı kurallardır. Bu normlara ait cezalar ve mükafatlar önceden belirlenmiştir. Resmi olmayan normlar ise; yazılı olmayan normlardır. Mükafat ve cezalar bu tür normlar için açıkça gösterilmemiştir. Resmi olmayan

normların çiğnenmesi halinde fertler dışlanma, dalga geçilme, ayıplanma ve hakarete uğrama gibi müeyyidelere maruz kalabilmektedirler (İçli, 2002: 105-106).

İnsan davranışlarını toplum içerisinde düzenleyen içtimai normlar; gelenek-görenek, teamül, adet, moda, töre ve örf olarak sayılabilir. Folklor biliminin temeli olan bu nosyonları kati tariflerle ve çizgilerle birbirinden koparmak hem yanlış hemde çok zordur. Normlar, müeyyidesi olan kaideler sistemidir. Tüm toplumlarda fertlerin tutum ve davranışlarına yön veren çeşitli normlar bulunmaktadır. Norma uygun bir davranış mükafatlandırılırken, aksi olanlar cezalandırılmaktadır. Mükafat ve cezalar tıpkı normlar gibi resmi- gayriresmi bir şekilde olabilmektedirler. Dolandırıcılık yapan bir insanın ceza hukukuna istinaden cezaya çarptırılması resmi cezalandırılmayken, aynı insanın toplumca horlanarak iş verilmemesi ise gayriresmi bir cezalandırmadır.

Sosyo-kültürel değerlere nazaran normlar, müeyyide erkine sahip olmaları münasebetiyle içtimai hayatta önemli bir konuma sahip bulunmaktadır. Toplumların sağlıklı bir şekilde varlıklarını idame ettirebilmeleri insanlararası ilişkileri düzenleyip, muhafaza edebilecek normlar oluşturabilmesine bağlıdır. Toplumsal normları tam manasıyla öğrenilmeden bir toplumu analiz etmek mümkün görünmemektedir. Fertler, bilerek veya bilmeyerek uydukları bu normlar neticesinde, diğer insanlarında herhangi bir durumda nasıl bir tepki verip, tavır sergileyeceklerini de önceden kestirebilmektedirler. Fakat normların tam olarak değer taşımaları, toplumda gördükleri genel kabul ve itibara göre de değişmektedir. Ayrıca, toplumsal yaşamdaki tüm normlara tam uyum durumunun hiçbir toplum için söz konusu olmadığı gibi topluma göre de normlar değişebilmektedir. Bir toplumda kınanan bir davranış başka bir toplumda hoş karşılanabilmektedir.

Bireyler toplu şekilde hayatlarını idame ettirme kararlılığı gösterdikleri çağlardan bu yana kendilerinin oluşturdukları bazı normlarla toplumsal yaşama düzen vermeye çalışmışlardır. Normlar, genel olarak yazılı kanunlar, örf-adet, gelenek-görenek, töre, teamül, ahlak ve din kurallarından oluşmaktadır. Normlar, insanı yaşadığı toplumda sosyal münasebetlerini düzenleyici, istikrar verici, denetleyici ve ahenk içerisinde yürütmesine yardımcı olabilecek nitelikler taşımaktadır. Toplum genelinde çok eski zamanlardan bu yana kabul görerek davranış şekline ulaşmaları, toplumsal ilişkileri tertiplenmeleri ve kontrol fonksiyonlarını oluşturmalarının yanında

müeyyide erklerinin olmaları normları ön plana çıkarmaktadır. Ancak, sosyo-kültürel normların müeyyide erklerinde zaman zaman farklılıklar görülebilmektedir. Toplumdan topluma değişiklik gösteren normlar olduğu gibi, aynı toplum içerisinde de bazen farklılık arz eden normlar bulunabilmektedir. Bir takım normlar bir toplumun sürekliliği için elzem olurken, bazıları bu şekilde kritik öneme haiz olmayabilmektedir. Normları muteber kılan ise ödül ve cezalandırma mekanizmalarıdır. Ödül aracılığıyla istenilen tutum ve davranışlar takdir edilerek pekiştirilirken, ceza yoluyla da istenilmeyen davranışlar kınanarak ortadan kaldırılabilmektedir.

2.7.3. Anomi ve Sapma

Genel olarak, toplumsal kaidelerin geçerliliğinin-tesirinin zayıflaması neticesinde, fertlerin tutum ve davranışlarıyla toplumdaki değerler sistemi arasındaki ahengin sekteye uğraması ile toplumsal birlikteliğin kan kaybetmesine anomi(kuralsızlık) denilmektedir. Anomi, aslında sosyal bağların gevşemesini ifade etmektedir. Kuralsızlığın artış gösterdiği bir toplumda sosyal-toplumsal münasebetler şekil değiştirir, sorumluluk hissiyatı zafiyete uğrar ve yönetime duyulan güven azalarak kültürel değerlere olan sadakat azalabilir. Anomi, kişisel ve toplumsal çözülmeye yol açabilmektedir. Toplumsal çözülme ise, toplumsal normlara olan umursamazlığın yaygın hale gelmesi anlamı taşımaktadır.

Geleneklerle oluşturulmuş kaide, norm ve sosyo-kültürel değerlerdeki parçalanma, küreselleşmenin tesiriyle birçok toplumda net olarak görülmektedir. Bir taraftan, insanın yakın çevresiyle olan ilişkileri askıya alınırken, diğer taraftan da yaşadığı toplumun kurallarına ve müeyyidelerine olan bağlılığı azaltılmaktadır. Kısaca bireyin bu tarzda yozlaştırılmasına anomi denmektedir(Türkdoğan, 2004 :130).

Normların müeyyide gücünü kaybetmesi değer ve normlar skalası'nın bozularak, değerler karmaşasının topluma hakim olması halinde normsuzluk yani anomi meydana gelmektedir. Bu durumda fertlerin toplumsal çoğunlukla olan sıkı bağları gevşemeye başlayarak, toplum nazarında güzel noktalara ulaşmak için

gösterilecek çaba ve inanç kaybolmaya başlayacaktır. Eğitimin önemi azalınca aileler çocuklarını “popçu” ve “topçu” yapabilmek için kıyasıya yarışa girebileceklerdir. Ayrıca, anomi durumlarında fertlerin liderlere olan itimatı da kaybolmaktadır.

Durkheim’a göre anomi olgusu toplumda oluşan görece kuralsızlığı, fertlerin hangi norma uyacaklarını idrak edemedikleri sosyal sistemsizlik durumunu, toplumsal birlik, beraberlik hissiyatının fazlaca yara aldığı bir bilinçsizlik durumudur (Dönmezer, 1990: 257). Anomi nosyonu gerçek bir sosyal intizamsızlık durumunu işaret etmektedir. Sosyal normların zayıfladığı, yani bireysel tutum ve davranışlar üzerinde tesirli olabilme gücünü yitirdiği vakit anomi ortaya çıkmaktadır (Bilgiseven, 1995: 306).

Sosyal normlara karşıt davranmak, zıt olan hareketlerde bulunmak şeklinde tanımlanabilen sapma olgusu, normların sınırlarını tam manasıyla ölçememekten kaynaklı zorluklar nedeniyle, ampirik olarak analiz edilmesi güç bir nosyondur. Çünkü normlar, insan davranışlarını en ince detaylarına kadar düzenleyen müeyyideler değildir. Fertlerin günlük hayatlarında ortalama olarak uymaları beklenen mücerret davranış ölçütleridir. Normlar tutum ve davranışlar merdiveninde orta basamağı temsil etmektedir. Bir insanın veya grubun norma uymadığı(saptığı) dile getirildiğinde anlatılmaya çalışılan, bireyin veya grubun normlar skalasının uygun davranış olarak belirlediği alanın dışına çıkmış olması kastedilmektedir. Normların, toplum tarafından belirlenmiş çizgilerini aşan her hareket bir suç unsurudur (Ergil, 1984: 216).

Normların varlığı gerçeği ile normlara noksansız olarak uyulmasının farklılık gösterdiği alanlar bulunabilir. Toplumca genel itibariyle benimsenip, kabul görselerde bunlara tam olarak riayet edenler toplum genelinde az bir bölümü oluşturmaktadırlar. Bireylerin bazı normlara toplumdaki hoşgörü oranında uymadığı durumlar sapma olarak adlandırılmaktadır (Tolan, 1978: 245). Sapma kısaca toplumsal normlar doğrusunda makul sayılabilecek sınırları aşan her çeşit davranışlar olarak tanımlanabilir. Toplumsal anlamda sapmanın çeşitli sebepleri olsa da genel olarak; norm çatışması yaşayan insanın birini tercih ettiğinde diğerini çiğnemek durumunda kalması, çeşitli nedenlerle grup dışına atılması, istediği gruba katılımı gerçekleşmediği ve yaşadığı toplumun temel değerleri ile sahip oldukları arasında

olan doku uyumsuzluğu yaşamasından kaynaklı nedenlerle sapma gerçekleşebilmektedir.

Toplumsal normların olması bu normlara toplumu oluşturan tüm bireylerin harfiyen uyacakları manası taşımamaktadır. Aslında kuralsızlığı yaşanmadığı bir toplum düşlemekte gerçeklikle bağdaşmamaktadır. Tüm toplumlarda fertler, toplumda genel kabul görmüş normları arasına delebilmektedirler(sapma). Yine her toplumsal düzen normlara uymama da belirli bir esneklik ve tolerans tanımaktadır. Ancak, bu hoşgörü hangi normu, ne kadar ve kimin uymadığına görede değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin bir din adamının çiğnediği bir normda karşılaşılabileceği yaptırım ile normal bir insanın aynı normu delmesiyle göreceği muamele farklılık gösterebilmektedir.

Sanayileşme ve küreselleşmenin etkileriyle süratli bir değişim-dönüşüm dönemine giren insanlar, din, dayanışma ve tarım kültürünün değerler döngüsünden koparak, endüstriyel, kapitalist, tüketim ve bencil serbest piyasa sisteminin değerleri ile donatılmışlardır. Toplumsal-inançsal normların, değerlerin ve birlikteliğin parçalanmasıyla sevgi, saygı, hoşgörü, insan hakları ile demokrasinin yerini kaba kuvvet, şiddet, para ve güç olarak toplum genlinde anomi hakim olmaktadır. Her gün gazete ve televizyonlarda karşımıza çıkan sudan bahaneler ile işlenen cinayet haberleri bu durumu açıkca gözler önüne sermektedir. Ayrıca, Türkiye’de özellikle büyük şehirlerde trafikte, stadlarda, hastanelerde, alışveriş merkezleri otoparklarında, apartmanlarda ve hatta kaldırımında yürürken bile karşılaşılabileceğimiz kavgalar anomik durumları göstermektedir. Anominin önemli belirtilerinden birisi de, hukuki kanalların tıkanıklığa uğraması ve yasa dışı yolların toplumda hakim konuma gelmesidir. Hızla çoğalan yolsuzluk, rüşvet, kayırma, hayali ihracat, adaletsizlik ve mafya gibi sosyal illetler toplumda güvensizlikle beraber anomiye yol açabilmektedir. Anominin Türkiye’deki etkileri ise dini ve ahlaki değerlerden kopma, kimlik bunalımı, kültürel çatışma, iyi ve kötünün, doğru ile yanlışın tefrik edilemediği çatışmacı bir kültür olarak karşımıza çıkabilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME MEDYA-KÜLTÜR İLİŞKİSİ

3.1. Küreselleşmede Medyanın Oynadığı Rol

Küreselleşme olgusu, ekonomik ve politik sahanın yanı sıra medya tertibi hususunda da mühim bir görev üstlenmiştir. Bu misyonla dünya üzerindeki enformasyon ve görüntü akışları tekrar yapılandırılarak, yeni dünya düzeninin yeni rotasını çizmektedir. Bilimsel ilerlemeler yeni medya endüstrisini ortaya çıkararak, devleştirmiş ve yazılı-görsel-işitsel çıktı dar bir alana sıkışmaktan kurtularak yersiz, yurtsuz konuma gelmektedir. İçinde bulunduğumuz bu dönemde kültürel akıntılar da iletilmek istenen mesajlar küresel medya imparatorluklarınca hazırlanmakta ve yönlendirilerek toplumlara empoze edilmeye çalışılmaktadır. Son senelerde dünya çapında internetin de yaygın kullanımıyla “küresel köyümüz” iletişimde altın çağına girmiş bulunmaktadır.

2. Dünya Harbinde sinema ile radyo psikolojik savaş unsurları olarak büyük halk kitlelerini yönlendirmede kullanılmıştır. Savaş sonrasında ise ABD ve SSCB’den oluşan iki kutuplu soğuk savaş dönemlerinde uluslararası iletişim kanalları propaganda çalışmalarını hız kesmeden sürdürerek ideolojik faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. 21. yüzyılda ise propagandanın tahtına algı, ikna, subliminal mesaj, marka ve imaj gibi nosyonlar oturmuştur. Artık hedef ülkelerde operasyonlar tankla, tüfikle değil medya aracılığıyla yapılan algı operasyonlarıyla gerçekleştirilmek istenmektedir. İçinde bulunduğumuz zaman diliminde küresel ölçekte haber yapan ajanslar belli sayıda olup, CNN, Reuter, BBC gibi ajanslar dünya üzerindeki haber portalının çok büyük bir çoğunluğunu ellerinde bulundurmaktadırlar. Afganistan ve özellikle Irak savaşında tüm dünya futbol maçı ya da havai fişek gösterisi seyreder gibi Irak’a atılan bombaları canlı yayınlarla seyretmişlerdir. Her düşen bombanın masum yüzlerce- binlerce insanın canını yaktığı hiç gösterilmemiş, televizyonlarda sürekli üzerleri petrolle kaplanmış deniz kuşu görüntüleri kasıtlı olarak yayınlanılarak, sözde Saddam Hüseyin tarafından körfeze bırakılan tonlarca petrol deniz canlılarının ve kuşların yaşamını katlediyor algısıyla Irak’a atılan bombalar için

haklı gerekçe (bir de hiç bulunamayan kitle imha silahlarını unutmamak lazım) oluşturulmuştur. Böylece o kuş görüntüleriyle katledilen binlerce-milyonlarca masum Iraklı'nın feryatları perdelenmiştir. Daha sonraları da bu petrole bulanmış kuş görüntüleri dünyanın başka bir bölgesinde batan bir petrol tankerinden kıyılarına vuran petrol görüntüleri olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca, haber ajanslarıyla birlikte Hollywood'un da dünya toplumlarına şekil verme ve aldatmada büyük katkıları bulunmaktadır. Dünyaya algı empoze etme yarışında Hollywood sancaktarlığı eline alarak hakim Amerikan kültürünün ürünü olan popüler kültürü dünya üzerinde tek başına söz sahibi olmasını sağlamak için uğraş vermektedir. Anlaşılacağı üzere medya, tam manasıyla yaşamımızın önemli bir unsuru noktasına gelmiş, küreselleşme süreciyle de politik, ekonomik ve kültürel etkileri iyice artarak, toplumları yönlendiren bir öge durumuna gelmiş bulunmaktadır.

Çağımızdaki küresel medya yelpazesi artık tüm dünyayı kapsamakta olup, tüm kültürlerde hedef kitle kapsamında değerlendirilmektedir. Küresel medya sisteminin yegane endişesi daha fazla kar elde etmek olduğundan insanlar yalnızca tüketim unsuru şeklinde algılanmaktadırlar. Kevin Robins ve David Morley "Kimlik Mekanları" adlı kitaplarında bu durumu şu şekilde yorumlamaktadırlar: "Yarış ve kâr amacıyla hareket eden medya şirketlerinin en mühim hedefleri ise olabildiğince kısa sürede olabildiğince fazla tüketici kitlelerine ulaşmaktır. Ulusal bariyerler ve sınırlar yıkılmak mecburiyetindedirler. İthal olan her çeşit programlar, filmler, sinema, dizi ve reklamların serbest dolaşımı yeni medya düzeninin en büyük hayalidir. Şimdiden bu hayali gerçek kılmaya uğraşan küresel şirketlerin varlığı her geçen gün daha da kuvvetli hissedilmektedir. Yeni medya nizamı, artık küresel bir düzen durumuna doğru hızla ve tehlikeli bir şekilde ilerlemektedir" (1997: 32).

İnsanlar kişisel düşüncelerini oluştururlarken en fazla medyanın kendilerine sunduğu haber ve bilgilerden faydalanmaktadırlar. Medya ise günümüzde yapmış olduğu yayınlar aracılığıyla toplumları yönlendirmekte ve istediği şekilde kamuoyu oluşturabilmektedir. Toplum içerisinde ise medyanın oluşturduğu kamuoyuna muhalif fikirler taşıyan fertler dışlanma endişesiyle düşüncelerini açıklamama yönünde tavır sergilemektedirler. Toplumlar genel olarak medyanın kendilerine empoze ederek genel kabul oluşturduğu düşüncelerin dışındaki fikirlere saygı ve değer göstermemektedirler. Küreselleşen medya toplumlara kendi ürünü olan sanal

bir dünya vermekte, sanal gündemler oluşturarak insanları oyalamaktadır. Sahte-sanal gündemler ile yönlendirmeyi, dezenformasyonu ve ticari-kültürel sömürüyü görenler ise bu büyük güç karşısında sessiz kalmayı yeğlemektedirler. Medyanın dünya üzerinde kitleleri yönlendirme gücü tartışılmaz bir gerçektir. Ancak, bu güç küresel çıkar odaklarının tekeline girip, tehlikeli bir şekilde toplumları kendi menfaatleri doğrultusunda dizayn etmek için kullanılmaya başlandığında çok tehlikeli bir araca dönüşmüş olmaktadır.

Küresel medyanın en belirgin tarafı ticari olmasıdır (Büyükbaykal, 2008: 42). Günümüzde oturduğumuz yerden bankacılık işlemleri ve alışveriş yapabilmek olanaklarına sahip olmamız, medyanın sahip olduğu ekonomik etkinliği daha da artırmasına yol açmaktadır. Artık kamu yararı ilkesi bir kenara atılarak kâr odaklı bir anlayış hakim kılınmıştır. Dünya üzerinde bundan böyle küresel medya şirketlerinin hakimiyeti söz konusu olmaktadır. Küresel medya şirketlerinin ortak paydaları ise dünya genelinde Batı kültürünün yayılmasını sağlamaya yönelik çaba içerisinde olmalarıdır. Yeryüzünde seyredilen sinemalardan, dizilere, internet sitelerine, gazetelere ve milletlerarası haber kuşaklarına varıncaya kadar tümü Amerikan kültürünün unsurlarını temsil etmekte olup, dünyanın hızla Amerikanlaşmasını sağlayabilmektedirler.

Tsunami misali süratli bir şekilde ilerleyen küreselleşmenin orta noktasında medya yer almaktadır. Medya, küreselleşme sürecinin adeta can damarını temsil etmektedir. Ancak, karşılıklı diyaloga pek imkan vermeyen uluslararası medya sektörü, orantısız ve tek taraflı olarak uluslararası kültürel alışverişe yön verebilmektedir. Bilhassa direnç gösteren ulusal kültürlerin evrilerek uyum sağlayacak şekilde tekrar üretilmesi noktasında medya büyük bir görev üstlenmiş bulunmaktadır. Bu durum öyle bir noktaya ulaşmış görünmektedir ki dünya genelindeki televizyon programları bile birbirlerinin benzeri olmaya başlamıştır.

Yaşadığımız dönemde medya sektörünün hızlı bir şekilde ilerleme kaydettiğini ve insanların-toplumların yaşamında da çok önemli izler bıraktığını söylemek mümkündür. Bu nedenle bulunduğumuz döneme iletişim çağı denmesi gayet normal karşılanmaktadır. Bilhassa Sovyetler Birliğinin parçalanıp, dünyanın tek kutuplu olması sürecinde ABD stratejileri doğrultusunda hareket eden küresel medya araçları çok önemli işler başarmışlardır. Çok küçük bir grubun tekelinde bulunan

küresel medya sistemi, subliminal mesajlar, yönlendirmeler ve bilgi çarpıtma teknikleri ile kitlelerin düşünüp, sorgulamalarına fırsat tanımamakta, sürekli gerçekleri saklayarak insanları kendi istedikleri tektipleşmeye sürüklemektedirler. Netice itibariyle, iletişim devrinin bilgi toplumlarını hedef olarak gören başta ABD olmak üzere emperyalist emelleri olan ülkeler ve çok uluslu şirketler medya sektörünü kendi çıkarları yönünde şekillendirerek demokrasi-insan hakları-özgürlük-eşitlik maskeleri altında ulusal kültürleri yok etmekte, medyayı ekonomik-siyasi-kültürel menfaatlerine hizmet eden verimli bir araca dönüştürmekte ve İslam dünyasını itibarsızlaşma gayreti içerisinde faaliyet göstermektedirler.

3.2. Küreselleşme ve Kitle İletişim Araçları

Çağımızda fiber optik kabloların getirdiği imkanlar, elektrik, elektronik ve nano teknolojinin hızlı gelişimi, bilgisayarların ve akıllı cep telefonlarının yaygın bir şekilde kullanımı sayesinde dünya genelinde iletişim de sürat ve genişlik kazanmıştır. Bu geniş yaygınlık yelpazesi insanlığı kitle iletişim araçlarının neredeyse müptelası konumuna getirmiştir. Kitle iletişim vasıtaları, görsel ve işitsel bütün gündelik pratikleri sanattan spora, siyasetten eğlenceye, haberlere varıncaya kadar fertlerin yaşamını yönlendirmekte, toplumsal olguları okumasında tanımlamasında yol göstermektedir (Oktay, 1995: 169). İçinde yaşadığımız çağda kitle iletişim araçları her geçen saniye etkinliğini ve yelpazesini artırmaktadırlar. Toplumsal hayat neredeyse televizyon, internet, gazete, bilgisayarlar ve sinema sektörleri tarafından yönlendirilmektedir. Kitle iletişim araçları sadece spor, eğlence, boş zaman geçirme ve haber açısından insanları-toplumları beslememekte aynı zamanda bireylerin-toplumların yaşam şekillerini de değiştirmektedir.

Kitle iletişim araçlarının bolluğunun ve çeşitliliğinin çoğalması neticesinde bilgiye birçok kaynaktan ulaşabilme imkanına kavuşulmuştur. Kitle iletişim araçlarının çeşitliliği seçme rahatlığını da beraberinde getirmiştir. Ayrıca, kitle iletişim vasıtalarının devlet hizmetlerinde de aktif olarak kullanılması, pek çok hizmetin zahmetsizce elektronik ortamdan gerçekleştirilebilmesine olanak sağlamaktadır. Fakat, küreselleşme sürecinin patronlarının kitle iletişim araçlarını kendi çıkarları yönünde olumsuz bir şekilde yönlendirebildikleride unutulmamalıdır.

Şöyle ki, küreselleşme sürecinin hakim güçleri bilimsel ve teknolojik alanda da tek söz sahibi olduklarından, kitle iletişim araçlarını da denetimleri altında tutmaları gayet beklenir bir tutum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada onların medya kartelleri oluşturarak, dünya genelinde tekelleşmeleri çok ütöpik olarak değerlendirilmemelidir. Böylece, insanlar ve toplumlar yönlendirilmiş bilgilerle aldatılabilmektedirler

Yaşadığımız devirde küreselleşmenin, kitle iletişim vasıtaları sayesinde ulaşamadığı, etkilemediği ve dönüşüme uğratamadığı bir saha neredeyse hiç kalmamıştır. Politikadan kültüre, ekonomiden dini hayata, tüketimden ahlaka, alışkanlıklara, tutum ve düşünüş-davranış şekillerimize varıncaya kadar yaşamımızın her noktasında tesirini fazlasıyla göstermektedir. İnsanların kısa sürede vazgeçilmezleri olan kitle iletişim araçları, internet ve sosyal medyanın dünya genelinde yaygın kullanımı neticesinde yeryüzü sınırların olmadığı ufak, tektip mekan şekline dönüşmektedir. İnsanlar, toplumlar ve kültürler arasındaki farklılıklar azalarak benzer şekilde beslenen, düşünen, davranan, benzer şekilde giyinen, tüketen, benzer şeyleri seyreden ve benzer şekilde yaşayan yeni bir küresel kuşak oluşmaktadır.

Kitle iletişim araçlarının küresel hale gelmesi fertler üzerinde küresel bağlar meydana getirmektedir. Bu vaziyet etkisini ilk olarak kitlelere hitap eden gazetelerin yayınlanmasıyla ortaya çıkmıştır (Giddens, 1997: 77). İletişim vasıtalarını kullananlar, kendi yaşadıkları resiften uzaklaşarak okyanusa açılmaktadırlar. Bu sayede tüm dünyada olup bitenlerden haberdar olmakta ve uzak yerlerdeki insanlarla etkileşime girerek düşünsel-duygusal bağlar kurabilmektedirler.

Küreselleşme sürecinin en hızlı aktörü kitle iletişim araçları olmuştur. Toplumsal yaşam başta olmak üzere, siyasal, dini ve ekonomik alanlarda hayata damgasını vurmuştur. Toplumları birbirlerine yakınlaştırmış, bilginin birçok kaynaktan öğrenilebilmesine olanak sağlamış, internet vasıtasıyla da yüksek öğrenim yapabilme kolaylığı bile mümkün hale gelmiştir. Hatta işe gitmeden evden çalışabilmek, alış-veriş yapabilmek ve devlet hizmetlerinden yararlanabilmek gibi kolaylıklarında beraberinde getirmiştir. Fakat küreselleşme sürecinin belirleyici aktörlerinin teknolojik ilerlemeleri ve kitle iletişim vasıtalarını avuçlarında tutmaları sebebiyle, kendi menfaatleri doğrultusunda toplumsal mühendislik-yönlendirme

faaliyetlerini küresel çapta rahatlıkla gerçekleştirebilmektedirler. Böylece oluşturdukları küresel medya kartelleri ve tekelleri özgür fikirlerin ve bağımsız medya düşüncesinin belini kırarak, demokrasiye de zarar vermektedir. Küresel medya patronları medya sektöründe özellikle özel yayıncılığı-girişimciliği destekleyerek kamu yayıncılığını bitirmekte, kar odaklı çalışmakta, sosyo-kültürel değerleri dönüştürmekte ve bilinçli dezenformasyonlarla insanlarda istedikleri kanaatlerin oluşmasını sağlamaktadırlar.

Elektronik, fiber optik ve uydu sistemleri aracılığıyla gerçekleştirilen iletişim artık, kültürel sınırların bölgesel niteliğini kaybetmesine yol açmıştır (Abu-Lughot, 1998: 172). İmge akışları büyük oranda merkezden çevreye şeklinde gerçekleştiğinden uluslararası dolaşımdaki kültürel öğelerin büyük çoğunluğu Amerikan menşeylidir. Bu sebeple de kültür emperyalizmi denilince hegamonik Amerikan kültürünün yayılması akla gelmelidir (Touraine, 2000: 14).

Kitle iletişim araçlarının ortak paydası, insanların, toplumların düşünce, tutum ve davranışlarını etkisi altına alarak benzer davranış şekilleri oluşturmaktır. Kitle iletişim vasıtaları, toplumların istenilen sosyo-kültürel değerleri benimsemesinde, yeni değerleri sorgulamadan ve direnç gösterilmeden kabullenilmesinde kullanılan mesajların verilmesinde çok önemli bir rol üstlenmişlerdir. Kitle iletişimin ortaya çıkıp gelişmesi, dünya üzerindeki egemen odakların hayata geçirdikleri veya geçirmeyi planladıkları projeleri meşrulaştırmak için gösterdikleri çabalar ile eş zamanlılık arz etmektedir. Dünya genelinde kamuoyu oluşturmadan, toplumsal manipülasyonlara ve toplum mühendisliğine kadar geniş bir içtimai sahada etkin olarak kullanılabilen kitle iletişim araçları küreselleşmenin hakim güçleri tarafından acımasızca kullanıldığı için çağımızın en güçlü siyahına dönüşmüş bulunmaktadır.

Küreselleşme hususunda kitle iletişim araçları yegane güç olmasalar da bu sürecin doğup, büyümesinde önemli görevler üstlenmişlerdir. İleri teknolojik özellikleri sayesinde coğrafi sınırları yok etmişler, milletlerin birbirlerini daha fazla tanımalarına yol açmışlardır. Yalnızca teknolojik olarak değil, ekonomik, ideolojik ve sosyo-kültürel alanlarda da kitle iletişim araçları vasıtasıyla toplumları çepeçevre sarmışlardır. Yerel yayınlar yapan medya sektörlerinin küresel ağlara bağlanması sonucu küresel mesajlar yerel olanlar ile harmanlanarak küresel akışların muhtevisyatını zenginleştirmektedirler (Önür, 2002: 186-187). Fakat, küresel medya

canavarı yereli de içerisine katarak gücüne daha fazla güç katmakta, yerel kültürleri ve yerel nitelikleri kendi menfaatleri yönünde kullanarak yeni “küresel” bir yapı oluşturarak küreselleşmeye sinsice katkıda bulunmaya devam etmektedir.

Kitle iletişim araçları, kültürel metastazında en mühim vasıtalarındandır. Günümüzde dünya genelinde ya da bir bölgede siyasi, askeri, ekonomik ve sosyal alanlarda egemenlik oluşturmanın ve idamesinin anahtarı kültürel dokunun değiştirilip dönüştürülmesinde gizlidir. Artık konvansiyonel güç unsurlarına kitle iletişim araçları da katılmıştır. Medya aracılığıyla milli olan ne varsa parçalanmakta, kültürel değerler ve kimlikler değişim-dönüşüm sürecine sokulmaktadır. Bu süreç yavaş ve sinsice uzun seneler boyunca karalı bir şekilde ilerlemekte, toplumlara subliminal mesajlar ağır ağır verilerek oluşabilecek dirençler-yadırgamalar engellenmektedir. Bu sayede doku uyumsuzluğu sorunları ile de karşılaşılmamaktadır. Kitle iletişim mahsülleri olan sinemalar, reklamlar, diziler, programlar, internet siteleri ve yabancı müzik kanalları egemen güçlerin bayraktarlığını yaptığı sürece kültürel emperyalizme çanak tutmaktan öteye geçememektedirler. Kültürel asimilasyon için ustaca ve stratejik şekilde kullanılan kitle iletişim vasıtaları dünya üzerinde ulusal değerlerin yok olduğu, maneviyatın unutulduğu, materyalizmin ön safa çıktığı, istenilen kalıplara sokulmuş istenilen şekilde düşünen-davranan insanlardan meydana gelen toplumlar oluşturmaya gayret etmektedir. Netice itibariyle yaşamımızın her noktasını saran iletişim olgusu artık bilginin öğrenilmesi ve yayılmasında çok etkin bir unsur haline gelerek, dünyamızın şekillenmesinde büyük pay sahibi olmaktadır. Küreselleşme sürecinin aktörlerinin kitle iletişim araçları vasıtasıyla tüm gezegene yaymakta olduğu değerler ve mesajlar önüne çıkan her şeyi metalaştırarak maneviyatı arka plana itmektedir. Bu sayede insanlar ve toplumlar kapitalist değerlere sarıldıkça bencilleşmekte, sadece meta konuşmakta-düşünmekte ve tüketimin esiri olmaktadır. Buna bağlı olarak da, küresel odaklar yeryüzünde ulaşılmadık alan bırakmayarak, tüm insanları tektipleştirmekte ve modern hizmetkarları konumuna getirmektedirler.

3.3. Küreselleşmenin Televizyon Yayıncılığı ve İnternet Üzerindeki Etkileri

Televizyon, insanları simgesel ve kurmaca bir dünya kapısından içine çekerek fertler-toplumlar üzerinde oldukça etkili olmaktadır. Endüstrileşme ortamında doğup, ulus-devlet sisteminde kamu hizmeti gören televizyon, günümüzde bu çizgisinden koparak küreselleşmiş: aynı haberler, aynı programlar, aynı dizi, reklam ve filmler farklı devletlerde ekranlara taşınmıştır. Kablolu yayıncılık ve uydular da devletlerin televizyon yayıncılığını tam manasıyla denetim altına almasını zorlaştırmıştır. İnternetin ise yüksek teknolojik nitelikleri ve hızlı bilgi akışı sağlaması onu ister istemez küreselleştirici bir unsur haline büründürmüştür. Küreselleşmenin süratlenmesi ve kapitalist sistemin yeniden revize edilmesinde bilgi, iletişim ve bilgisayar teknolojilerinin sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel alanları düzenlemede büyük katkıları olmaktadır. Bilhassa internetin özgür, hiyerarşinin bulunmadığı, esnek, sınırların olmadığı, yenilikçi ve kolay ekonomik bir pazar olma şeklindeki yapısal özellikleri insanlar özellikle de gençler arasında hızla kullanılmasının önünü açmaktadır. Genç nesiller internet sayesinde toplumsal normlarda rahatlıkla kurtularak, internetin önlerine getirdiği özgürleştirme denizine düşünmeden atlamakta fakat ilerilere doğru yüzdükçe kendilerini bekleyen aç köpek balıklarını görmekte ve aslında özgürleşmediklerini aksine gittikçe homojen bir küresel kültürün keskin dişlerine yem olduklarının farkına geçte olsa varabilmektedirler.

Tarihi yaklaşık yüzyıl evveline tekamül eden televizyon hem görsel, hem de işitsel özellikleri sebebiyle büyük kitlelere hitap edebilmektedir. Bu sayede okuma yazma bilmeyen insanlara bile rahatlıkla erişebilmektedir. Küreselleşme süreciyle beraber televizyon yayıncılığı da ilk dönemlerinden çok daha farklı bir yayın stratejisi geliştirmiştir. Önceleri kamu hizmeti şeklinde görülen televizyon yayıncılığı sonradan ticari, siyasi ve kültürel boyutlarını ön plana çıkararak toplumsal manipülasyon-kâr elde etme çizgisine geçmiştir. Yayın kuruluşları daha çok reklam alabilmek için reyting kaygısıyla yayınlar yapabilmekte, ulusal kimlikleri, kültürleri ve değerleri hiçe sayarak toplumları küresel tüketim sisteminin bir parçası konumuna dönüştürebilmektedirler.

Geleneksel televizyon yayıncılığı şeklinde isimlendirilen ve 80'li senelere kadar devam eden yayıncılık sistemi iki biçimde çizgi sergilemiştir. İlk ortaya çıkanı, kamu hizmeti yayıncılığı, ikincisi ise ABD'de ortaya çıkan ticari yayıncılık şeklidir (Mutlu, 1999: 55).

Televizyon yalnızca teknolojik bir aygıt olmayıp, toplumları değiştirmedönüştürme süreçlerinde etkin olarak kullanılan değerli bir silahtır. Televizyon sosyokültürel değerlerin ve kimliklerin oluşumunda aktif görevler üstlenmektedir. Günümüzde televizyonlar vasıtasıyla tüm dünyaya metastaz yapan popüler kültür öğeleri, bir taraftan ulusal kültürleri hafızalardan silebilmekte, diğer taraftan da batı ve özellikle ABD menşeyli kültürel imgeler evrensellik-modernlik adı altında yavaşça toplumların hayat şekilleri durumuna getirebilmektedir.

Türk toplumu büyük bir kültürel değişim ve dönüşüm süresine girmiş bulunmaktadır. Yeni ileri teknolojilere ve tüketim kültürüne uyum sağlamak ve devrin getirdiklerine dolayısıyla küreselleşmeye adapte olabilmek adına çok çaba sarfetmektedir. Bu noktada ise, egemen ABD ve batı kültürünün unsurlarıyla fazlasıyla karşıkaraşıya kalabilmektedir. Bu etkileşim bir alış-verişten çok yalnızca tek taraflı etkilenme yönünde gerçekleştiğinden, sosyo-kültürel yapıyı güçlendirmek bir yana zayıflatıcı tesirler oluşturmaktadır. Böylece toplumda birlik-beraberlik duygusu azalmakta, sevgi-saygı-hoşgörü unutulmakta, huzursuzluk-ahlaki bunalım artmakta, insanlar, eşler, akrabalar, komşular arasındaki münasebetler bozulmakta, meta-menfaat her daim başat olmakta ve toplumumuzun kendine özgü değer yargıları ayaklar altına alınabilmektedir. Bu kültürel yozlaşmaya ve toplumsal bencilleşmeye yol açan vasıtalarından en önemlilerinin başında televizyon ile internet gelmektedir. Televizyon ve internet emperyalist güçlerin güdümünde onların amaçları yönünde şekillendiği sürece yeryüzünde milli-manevi değerleri yok eden çok tesirli bir yozlaştırma vasıtası olabilmektedirler.

Televizyonlar başta olmak kaydıyla nerdeyse tüm medya kuruluşlarının Türk toplumunun milli-manevi değerleriyle bağdaşmayan yayınlar yapmaları toplumsal yapıyı bozmakta ve ahlaki-manevi bunalımı tetiklemektedir. Türk kültürüne ve aile yapısına bağdaşmayan programlar ekranlarımızı sarmış bulunmaktadır. Cinsellik, saldırganlık, kan ve vahşet kareleri hiç eksik olmamaktadır. Haberler artık haber olmaktan çıkıp yönlendirme ve magazin programına dönüşmekte, belgesel ile eğitici-

öğretici programlar kimsenin izleyemeyeceği zaman dilimine konulmakta, toplumumuzun yapısını hedef alan diziler-yarışma-eğlence programları en güzel zaman dilimlerine oturtularak toplum morfinlenmekte ve değerlerimiz çığnenebilmektedir. Reklamlar aracılığıyla da sürekli tüketim alışkanlığı pompalanmakta ve seviyeden yoksun sunucu şovlarıyla da Türkçemiz yozlaştırılmaktadır. Netice itibariyle, kendi öz değerlerini ve benliğini muhafaza eden, sağlamaştıran, geliştiren, dinamik bir toplum olunabilmesi için televizyon yayınlarında milli bir strateji geliştirerek, küresel medya odaklarına karşı tetikte olunulması gerekmektedir.

3.3.1. Diziler

Toplumumuzda televizyonda en fazla seyredilen program türü televizyon dizileridir (Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması, 2012: 24-25). Televizyon dizileri birçok farklı özellikleri ile başka programlardan ayrılmaktadır. İnsanların gündelik hayat akışının benzer kopyaları dizi senaryosu tarzında ekranlara yansıtılmaktadır (Diken, 2010: 21). Bu niteliklere televizyonun kitleler üzerinde bırakmış olduğu etkiler de eklenince, dizi filmlerin izlenme seviyesini artırmakta ve toplum genelinde güçlü tesirler bırakarak, rahatça kabullenilmesine yol açmaktadır (Akdeniz, 1992: 44-145). Toplum ile dizi filmler arasında sürekli bir veri aktarımı mevcuttur. Bu veri aktarımı bazen öyle bir noktaya ulaşır ki kitleler müptela noktasına ulaşabilirler. Bu sayede de herhangi bir toplumda istenilen şekilde değişim-dönüşüm çarkı zorlanmadan işlemeye başlamaktadır.

Toplumun genelini olumsuz manada etkileyen ilk televizyon dizilerinden olan “Dallas” dizisi çalışmadan çok kazanmayı ve zengin hayat tarzının altını çizerek, toplumumuzdaki mevcut değer yargıları ile gündelik alışkanlıkları bu doğrultuda dönüşüme uğratmıştır. Dizi, paranın getirdiği güç ile her çeşit münasebeti meşru kılan yeni ahlak anlayışını toplumumuza empoze etmiştir (Doğan, 2009: 185-186). Aile bağlarımızı, akrabalık, komşuluk ilişkilerimize, mahalle kültürümüze, tüketim şekillerimize ve içtimai hayatımıza dair ne varsa bu yeni ahlak algısının tesirine girmiş bulunmaktadır. 1970 yıllarda ilk olarak Dallas’la karşılaşan Türk izleyicisinin şaşkınlıkla karşıladığı ilişkiler, bugün insanları şaşırtmamaktadır.

Televizyon dizileri, insanlara pahalı nesnelere sahip olunarak nasıl yaşantı sürülebileceğini göstermekte, şahane evler, arabalar, pahalı kıyafetler, takılar, birbirinden güzel bayanlar, değerli hediyeler ve lüks yatlar paraya sahip olanın yapabileceklerini her gün ekranlara taşımaktadırlar. Çoğunlukla zengin bir eş bulmak sınıf atlamanın kestirme yolu şeklinde işlenmekte, zenginlerin hayatı belgesel gibi her dizide ayrıntılı anlatılmaktadır. Böylece, diziler vasıtasıyla seyiciler yediden yetmişe varlıklı yaşama dair ne varsa özenebilmekte ve bu yaşamın hayalini kurabilmektedirler.

Televizyonlarda gösterime giren ilk Türk yapımı dizilerde geleneksel değerlerimiz ön planda yer almış, taşra hayatının sıcaklığını, acılarını, sevgilerini konu almış, ilerleyen zamanda ise dünyaya açılarak evrensel bir bakış açısıyla kentlerde yaşayan, lüks alışkanlıkları benimseyen örnekleri senaryolaştırmaya başlamıştır (Oktay, 2011: 55). Gelenekçi yapıda görülen geniş ailelerin yerini çekirdek ailelere, aile büyüklerinin kız istemesi yoluyla takılan yüzükler erkeğin diz çökerek kıza evlenme teklif edip tek taş yüzük vermesine dönüşmekte, fabrikada çalışan işçi tiplerinin yerini de şirketlerde-bürolarda çalışan insan şekline evrilmiştir. Alışverişin mahalle bakkalları yerine büyük marketlerden yapılması, bayanların iş hayatında gittikçe artan rolleri, teknolojik cihazların ve bilgisayarların hayatımızın ayrılmaz parçaları konumuna gelmeleri, iletişim-ulaşım imkanlarının artması, büyük alışveriş merkezlerinin çoğalmasıyla tüketimin çığ gibi katlanması, kredi kartı kullanımının yaygınlaşması ve değişen konut tiplerine paralel olarak farklılaşan yaşam biçimleri televizyon dizilerine de fazlasıyla yansımış bulunmaktadır.

Her ülkede yaşanabilecek olan aile içi problemler, kadınların yaşadığı sorunlar, yeni nesillerin rol model arama arzuları neticesinde aykırı örneklerle meyletmeleri, daha fazla para kazanma tutkusu, ekonomik seviyesi daha üste olan bir zümrede yaşama hayali ve daha güzel sosyal statüye kavuşma isteği dizilerin ana konusunu oluşturmaktadır (Çam, 2009: 129).

Türk toplumu olarak kültürel değerlerin muhafaza edilebilmesi için çok titiz davranılması gerekmektedir. Televizyon ekranlarında her gün yayınlanan birçok dizide işlenen tema kadim toplumun değerlerini ayaklar altına almaktadır. Dizilerin senaryolarının ortak paydasını; çarpık ilişkiler, gayrimeşru yaşam şekilleri, aldatma,

zina, şiddet, lüks hayat ve çalışmadan yüksek gelir elde etme gibi toplumun değerleriyle tam olarak zıt konulardan meydana gelmektedir. Diziler yoluyla toplumumuzun sosyo-kültürel dinamiklerine bomba konulmakta, dengesi bozulmakta, genç kuşaklar hatalı yönlendirilmekte, dini-ahlaki değerler hiçe sayılmakta, zihinler bulandırılmakta ve tüketim körüklenmektedir. Reyting ve para kazanma odaklı yapılan diziler topluma atom bombasından daha fazla tahribat verebilmektedir.

Diziler aracılığı ile her çeşit yasak ilişki gayet normalmiş gibi toplumumuza aktarılırken milli ve manevi değerlerimiz sürekli çiğnenmektedir. Eşlerin birbirlerini aldatmaları, erotizm, alkollü içecekler, genç kızların geceyi dışarıda geçirmeleri ve sinkaflı kelimeler olağanmış şeklinde algılanırken, dizilerde islamı anımsatabilecek öğelerin hiç bulunmaması şaşırtıcıdır. Dizilerde cami, ibadet ve başörtüsü gibi çağrışımlar hemen hemen hiç yer almamaktadır. Dünyevi zevkleri, tensel hazları, aşırı tüketimi ve günah işlemeyi mübah saymak sübliminal mesajlar yoluyla toplumumuza yavaş yavaş enjekte edilmektedir. Dizilerde kadınların cinsel bir obje şeklinde lanse edilmeleri gerçekte en fazla Türk kadınlarını rahatsız etmektedir. Dizilerde kadın kimliği üzerinden toplumumuza verilen mesajlar aslında üzerimizde oynanan küresel oyunun bir parçası olup hedef sağlam Türk aile yapısını bozarak toplumsal dinamikleri altüst etmektedir.

3.3.2. Eğlence Programları

Her geçen gün iyiden iyiye tüketim toplumuna dönüşülmesiyle beraber, serbest vakit geçirmenin en popüler yolu haline gelen eğlence artık büyük bir endüstri konumuna gelmiş bulunmaktadır. Günümüzde eğlence endüstrisi aracılığı ile toplumlar tüketime kanalize edilmekte, bu sayede hem ekonomik hem de kültürel küreselleşmeye katkı sağlamaktadırlar. Spor, müzik ve yarışma programları eğlence endüstrisinin önemli alt dallarını oluşturmaktadırlar. Eğlence endüstrisinin başat aktörünü ise kadın oluşturmaktadır. Eğlence programlarında kadın sürekli cinsel bir obje şekline sokularak, bu sektörün olmazsa olmazı konumuna getirilmektedirler.

Eğlence, türü ne olursa olsun bir ihtiyaçtır. Günümüzde ilerlemiş teknolojik imkanlar sayesinde her yerde her zaman eğlence araçları insanlara hizmet

sunmaktadırlar. Evde, iş yerinde, seyahat ederken, spor yaparken, durakta beklerken, yemek yaparken ve hatta kuaförde bile müzik dinleme, televizyon seyretme faaliyetleriyle hayatımıza her daim eğlence katmaktayız. Modern yaşamın insanlara getirdiği monotonluk sebebiyle bireyler değişik aktivitelerin izini sürmektedirler. Bu sayede eğlence bugüne kadar hiç olmadığı şekilde elzem bir gereksinim formuna dönüşmektedir (Argan, 2007: 75).

Popüler eğlence sözcüğü, çeşitli endüstriyel dinamiklerden meydana gelen bir çatı terimidir. Bu çatının altında; yarışma programları, spor programları ve talkshowlar üst sıralarda yer almaktadırlar. Tecimsel kaygıların öne çıktığı, sosyo-ekonomik ve politik değişimlerin hat safhada olduğu 70'li ve 80'li senelerde eğlence programlarının tarzında da dönüşümler gerçekleşmiştir. Eğlence, televizyon programlarının vazgeçilmez unsurlarından biri konumuna gelerek tüketimi de şekillendirebilmektedir.

Kitle iletişim vasıtaları, yaşam biçimleri sunarak kültürleri etkileyip, yönlendirmektedirler. Kitle iletişim araçlarındaki eğlence içeriklerinin çoğalması, toplumların sosyo-kültürel değerlerinede tesir etmektedir. Televizyon aracılığı ile eğlence içerikli programlar tarafından toplumlara iletilen kültürel mesajları şiddet-saldırganlık, kalıplaşmış yargılar, cinsel tutum ve davranışlar ile magazin-tüketim kültürü şeklinde tasnif etmek mümkündür (Varol, 2012: 151-153)

Kültür endüstrisi olgusu, bir manada kültürün metalaştırılarak ve tek tipleştirilerek yönetilmesiyle meydana çıkmaktadır. Bu zorlu süreçte kültür endüstrisinin hayat pınarını eğlence programları ile reklamlar oluşturmaktadır. Reklam ve eğlence programları ile toplumlar kitlesel tüketim unsurlarına dönüşerek, satın alma dürtüleri sürekli körüklenmektedir (Özdemir, 2009: 74). 1990'lı senelerde filizlenen ve sayıları iyice artan özel televizyonlar, rayting elde etmek uğruna eğlence programlarına farklı bir çizgi getirerek eğlence kavramını ve beğenileri değiştirmektedir. Bugün, özel televizyonların finansal yapılarını eğlendirme maksatlı format programlar şekillendirebilmektedir. Çok fazla seyredilen ve sevilen eğlence programlarının nitelikleri ve toplumsal değerlere uygunluğu akıllara dahi gelmemektedir.

3.3.3. Reklamlar

Reklam, basitçe herhangi bir hizmet ya da ürünü pazarlamak amacıyla tasarlanan iletilerdir şeklinde ifade edilebileceği gibi mal ve hizmetlerin nitelik-temin edilebilirliğine yönelik bilgilerin çeşitli kitle iletişim araçlarıyla (televizyon, gazete, internet, film vb.) geniş bir alana ulaştırılması süreci olarak da tanımlanabilmektedir (Mutlu, 2008: 243). Tanımından da anlaşılacağı üzere reklamlar satın alma dürtüsü oluşturan ikna edici iletiler toplamı olup, bilgi vererek mal ve hizmetlerin satışını artırmak gayesi taşımaktadırlar. Ancak, reklamlar yolu ile verilen mesajlardaki kültürel ajanlardaki gizli kodlarla, Türkler gibi geniş bir kahvaltılık kültürüne sahip milletlere dahi kahvaltılık gevrek alışkanlığı yerleştirilebileceği hatırlardan çıkarılmamalıdır.

Günümüzde küresel markaların farklı ülkelerde pazara girmesiyle beraber reklamlar da küresel bir araç olmuş ve küresel reklamcılık dış pazarlara açılan her işletmenin kullanması zaruri vasıtalarından biri konumuna gelmiştir (Tıgılı, 2000: 360). Küresel reklamcılıkta bir hizmet ya da mal küresel şekilde pazarlanmak gayesiyle özel stratejiler geliştirilerek hazırlanmaktadır. Mal ve hizmetlerin nitelikleri dil, din, ülke, ırk ve kültür ayrımı yapılmadan tüm ülkelere aynı ortak iletilerle sunulmaktadır. Bu sayede ürün ve hizmetlerin küresel çapta tanınırlığı ile satın alınabilirliği sağlanabilmektedir.

Reklamlar yoluyla toplumlarda talepler alevlendirilmekte ve insanlar harekete geçirilmektedirler. Pazarlama ve satış tekniği olmasının yanında reklamlar mühim bir toplumsal manipülasyon aracı konumundadırlar. Günümüzün çağdaş insanların temel norm, tutum ve davranışlarını piyasa eksenli olarak şekillendirdiği düşünülürse, reklamlar toplumlara farklı değer ile tutumların empoze edilmesinde kritik sorumluluk üstlenmiş olmaktadır.

Reklamlar belirli iletileri, tutum-davranış kalıplarını ve değerleri hedef kitlelere ulaştırırken, kültürel kodları, toplumsal normları, yaşam şekillerini ve aile içerisindeki rolleri bile dönüştürmekte, bilhassa çocukları-gençleri marka bağımlısı yaparak, tüketim alışkanlıklarını büyük oranda belirlemektedir (Elden ve Ulukök, 2006 : 5). Reklamlara kapitalizmin oyuncağı gözüyle bakılırsa tüketimi körükleyen,

genç kuşakları ve düşük gelirli olumsuz yönde etkileyen yönleri hemen dikkatleri çekmektedir.

Sosyal ve ekonomik kısıtlamaların önündeki engellerin yıkılarak dünyanın tek pazar konumuna dönüşmesi, küresel markaların rollerinde önemli değişiklikler oluşturmaktadır. Küreselleşme süreciyle faaliyet alanını iyice genişleten küresel markalar teknolojik ve ekonomik bütünleşmenin yanında sosyo-kültürel bütünleşmeyi de gerçekleştirmek mecburiyetindedirler (Ataman, 2001: 42). Toplumlarda hızla gelişen küresel ekonomik ve kültürel bütünleşme neticesinde geleneksel hayat şekilleri, aile yapıları ve tutum-tüketim alışkanlıkları büyük oranda eriyip gitmekle beraber kültürel bir bunalımı da doğurabilmektedir. Böylece küreselleşmeye karşı direnç ve milli kültür ile dilin muhafazasına yönelik farkındalık ortaya çıkmaktadır. Bu durumda da küresel şirketler ürünlerinin reklamlarında yerel motifleri kullanmak suretiyle mevcut kültürel değerlere-tutulmlara sinsice sızmaya çalışmaktadırlar.

Günümüzde artık küresel kültür öğeleri iletilerini büyük iletişim endüstrisine hükmeden küresel medya patronlarınca biçimlendirilebilmektedir. Küresel kültür ideolojilerini gerçekleştirebilmek adına benzer reklam ve televizyon programları formatlayıp, toplumların kimlikleri ile kültürel beğenilerini aynı ortak payda da birleştirmek istemektedirler. Genç nesiller özellikle hedef seçilerek marka bağımlılıkları oluşturulmakta ve aşırı tüketime teşvik edilmektedir. Tüketiyorum öyleyse varım sloganlarıyla tükettiğin ölçüde mutlu olursun iletileri gençleri sürekli zehirlemektedir. Kendi öz değerlerinden koparılmış, yoksun bırakılmış gençlik yolunu bulmakta zorlanmakta ve popüler kültür unsurlarına sarılarak daha çok tüketime yöneltilenmektedir.

Küreselleşme sürecine yön veren güçler hedef kitlelerde tüketim alışkanlığını hat safhaya çıkararak tüketim toplumları oluşturmak ve kurdukları sömürü sisteminin devamlılığını idame ettirebilmek için reklamları yoğun olarak kullanabilmektedirler. Sistemin kitlelerde gelinmesini arzu ettiği nokta elindeki ile yetinmeyen, daima fazlasını isteyen, düşünmeyen-sorgulamayan, robotlaşmış ve refleks vermeyen kitleler oluşturmaktır. Bugün küresel reklam stratejilerinin planlanmasında her ne kadar kültürel farklılıklar göz önüne alınmaya başlamsada aslında bu hamle ile bile

(coca-cola reklamlarında olduğu gibi ramazan sofralarının vazgeçilmez milli içeceği algısı oluşturulmakta) küresel odakların çıkarları gözetilmektedir.

3.3.4. İnternet

Bugün iletişim ve bilişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler öyle başdöndürücü bir hızda gerçekleşmektedir ki insanlığın bu duruma ayak uydurmasını gittikçe zorlaştırmaktadır. Artık iletişimin sağladığı imkanları en güzel şekilde kullanıp kendi kültürel kodlarını aktarabilen toplumlar kültürel anlamda da küresel egemenliklerini sağlamaktadırlar. Bu noktadan bakıldığında internet teknolojisinin ABD’de doğup tüm dünyada yaygınlaşarak iletişimde devrim oluşturması bir rastlantı olmayıp, gerçekte ABD’nin küreselleşme sürecinde kültürel hakimiyet oluşturma çabalarının ürünüdür. İnternet kullanımının süratle dünya genelinde yaygınlık kazanması aile kurumundan başlayarak tüm toplumların dönüşüm sürecine girmelerine neden olabilmektedir.

Engelleri yıkma hususunda çok yetenekli olan internet, kültürel alanda da başdöndürücü bir hızla etkisini göstermiştir. İnternetin kültürel sahadaki bu etkinliği, yeni toplumsal formların, yeni kimliklerin ve yeni kültürel akımların gelişmesine imkan vererek küresel ölçekte tektip bir küresel kültürün altyapısını oluşturmaktadır. Büyük bir devrim şeklinde nitelenen internet, bilgisayar sistemlerinin birbirlerine bağlı olduğu, dünya geneline yayılmış ve sürekli büyüyen bir iletişim ağı olmasının yanında büyük çapta yeni bir siyasi, ekonomik ve kültürel alan şeklinde değerlendirilmelidir (Polat, 2002: 114).

Toplumlar üzerinde, bir takım faydaları olmasına karşın çoğunlukla negatif etkileriyle iz bırakan internet, insanların sosyo-kültürel yaşamlarında da büyük dönüşümler gerçekleştirmektedir. Gezegenimiz, internet havuzundaki bilgi ve iletişim sistemleri içerisinde kulaç atarak yoluna devam etmektedir. Ancak, tüketim, şiddet ve kültürel işgal amacıyla egemen güçler tarafından İnternet’e bilinçli bir şekilde sunulan dezenformasyonun, insanları egemen yaşam kültürüne doğru yönelttiği gözlemlenmektedir.

Küreselleşme sürecinde kendisine has tanımlayıcı teknolojileri mevcuttur: Bilgisayarlaşma, dijitalleşme, minyatürleşme, uydu iletişimi, fiberoptik teknolojisi ve internet (Friedman, 2003: 58).

Bilgi ve iletişim çağı şeklinde ifade edilen bu dönemde ileri seviyedeki iletişim teknolojileri bilginin ulaşma akışını hızlandırarak siyasal, ekonomik ve sosyo-kültürel alanların tekrar yenilenmesine vesile olmaktadır. Yaşamakta olduğumuz devir bilginin ve bilgi sağlayan kaynaklara erişimin çok kıymetli olduğu bir zamandır. Günümüzde de şu an için bilgiye ulaşımın gerçekleştiği en değerli rezerv internettir. Kültürel alan başta olmak üzere birçok alanda da küreselleşme sürecinin itici güçlerinden bir tanesi olan internet, sosyal hareketlerinde mimarı olması münasebetiyle dikkatleri üzerine çekebilmektedir.

Kimlik kavramını zamanla değişen ve tekrar şekillenen bir olgu şeklinde değerlendirdiğimizde, iletişim vasıtalarının bilhassa da internetin kimlik inşa döneminde etkin olduğu aşıkardır. Bu vasıtalar evvelinde yüzyüze ilişkiler, sohbetler ve masallar değer aktarımında ve kimlik oluşumunda oldukça önemli bir konum taşımışlardır. Bilgiler yerel olup, yaşadıkları alan ile sınırlıydı. Aktarım ise sözlü iletişime dayanmakta olup, kanaat önderleri ve otoriter şahıslar kimliğin biçimlenmesinde etkili rol modellerdi. Fakat içinde bulunduğumuz dönemde intrnet ve kitle iletişim araçlarının gelişip yaygınlaşmasıyla bu koşullar büyük bir dönüşüme uğramıştır. Kimlik inşa süreci hızla kitle iletişim mesajlarına bağımlı konuma gelmiştir (Timisi, 2003: 170). Küreseleşme sürecinin vites artırmasında bilgisayarların özellikle internetin büyük payı mevcut olup, internet adeta küresel sistemin kültürel sahası durumuna gelmiş bulunmaktadır. Kapitalist sistemin sihirli deyneği internet, dünya üzerinde çalmadık kapı bırakmayarak çokuluslu şirketlerin daha fazla kâr edebilmelerini sağlamak maksadıyla milli kültürleri, kimlikleri ve değerleride yok edebilmektedir.

Bilişim kültürü neticesinde tüm evreni etkisi altına alan dijital teknolojiler bireylere eşi benzeri görülmemiş iletişim olanakları sağlamıştır. Bu olanakları en başarılı şekilde kullanan kapitalist sistemin mimarları bu yolla dünya üzerindeki hegemonyalarını perçinlemeye çalışmaktadırlar. Kitle iletişim araçlarının, internetin, bilimin, teknolojinin ve sermayenin gücünü yelkenlerine dolduran küreselleşme, milli kültürleri yok etme arzusunda olduğunu, insanlığın bu tarz bir dönüşüme,

homojenleştirmeye ve aynılaşmaya ihtiyacı olduğunu ilan etmektedir (Keyman, 1998: 67).

Dünya üzerinde bilgi yayılımının istikameti gelişmiş devletlerden gelişmekte olan devletlere şeklinde rota çizmektedir. Bu vaziyet toplumlara yön tayin etmede stratejik bir hamle olup, önemli sonuçlar elde edilmesini sağlayabilmektedir. İstenen bu çıktıların meydana gelmesinde küresel medya organları ve internet büyük pay sahibidirler. Yeni haberleşme sahası parolasıyla ortaya çıkan internetle beraber ulusal ve küresel medya kuruluşları büyük imkanlara sahip olmuşlardır. Fakat internet ağlarının sağladığı bu imkanları küresel medya kuruluşları yerel olanlara nispetle daha etkili ve verimli kullanabilmektedir. İçinde bulunduğumuz zaman diliminin en geniş kitle iletişim aracı olan internetin toplumsal dönüşüm-dönüştürüm projelerinin baş aktörlerinden olduğu ve rolünü de gelecekte de sürdüreceği şüphesiz görünmektedir.

Küreselleşme sürecinin ivmelenmesinde bilgisayar ve iletişim teknolojileri başat rol oynayarak siyasal, ekonomik ve sosyo-kültürel alanlarda da büyük dönüşümler gerçekleştirmişlerdir. Özellikle internetin yeni bir sosyal, kültürel, özgürlük, ekonomik ve iletişim mecrası olarak ortaya çıkması, ulusal olan ne varsa zorlama-dayatma olmaksızın sinsice küresel değerleri, kültürel normları, tüketim alışkanlıklarını, düşünüş ve yaşam tarzlarını dünya üzerine ekerek kısa sürede hasat yapılabildiğini sağlamaktadır. Bilhassa genç kuşaklar atılan oltaya hiç düşünmeden atlamakta, daha özgür olacaklarını sanmaktadırlar. Ancak, internetin sunmuş olduğu kültürel mesajlar ve küresel yaşam formları özgürleştirmekten ziyade, giderek artan oranda tektipleştirip köleleştiren egemen yaşam kültürünün esiri olan nesiller oluşturabilmektedir.

3.4. Küresel Kültür ve Medya İlişkisinin İrdelenmesi

Kitap okumayan, düşünmeyen, sorgulamayan ve bilgiyi zahmetsizce hazır şekilde isteyen toplumlarda en fazla rağbet gören değer belirleyicisi medya olmaktadır. Küresel medya organlarının çığırtaşığını yaptığı popüler kültür unsurları toplumlara çözülmeye iterek, kendi öz ananevi değerlerine bile yabancılaştırabilmektedir. Medyanın güdümünde bulunan popüler kültür, kültürün

bizzat kaynağı ve kollayıcısı olan toplumu bu rolünden soyutlamakta ve yalnızca tecimsel odaklı olarak kültür endüstrisine hazırlanan suni ve homojen bir kültür üretmeye şartlanmaktadır.

Küreselleşme şeklinde de ifade edilen, ulusal ekonomilerin giderek zayıfladığı, endüstriyel ve finansal sektörlerin ise çok uluslu şirketlerce yönlendirildiği bu süreçte, çoğu firma hem medya hemde kültürel alanda faaliyet göstermeye başlamış bulunmaktadır (Lorraine, 1995: 46).

Küreselleşme sürecinin patronları bilimsel ve teknolojik ilerlemeleri de denetimleri altına almış bulduklarından her daim hegamonik bir güç haline dönüşebilmektedirler. Bu süreçte medya rahatlıkla tekelleşip, kartelleşmekte ve kitleler istenilen şekilde yönlendirilebilme tehlikesiyle karşı karşıya kalabilmektedirler. Dünya geneline ve Türkiye özeline göz atıldığında da anlaşılabilir gibi medyada kartelleşme olgusunun bulunduğu analiz edilmektedir. Gazete ve televizyon kanallarının çok az sayıdaki bir grubun tekelinde bulunması, medya patronlarının diğer alanlarda da yatırım yapabilmeleri, kamunun açmış olduğu ihalelere katılabilmeleri, ellerinde bulunan medya erkinin şahsi menfaatler bağlamında kullanılabileceğini akıllara getirmektedir.

Küreselleşme hususunda en fazla konuşulup, tartışılan mevzuların başında kültür emperyalizmi problemi gelmektedir. Daha fazla kâr elde etme arzusuyla planlar yapan küresel medya şirketlerinin asıl amaçları mallarını tüm dünya genelinde pazarlayarak, satabilmektir. Bunun içinde küresel medya şirketleri aracılığıyla küresel kültürel değerlerini olabildiğince çeşitli iletişim vasıtalarıyla yayarak ve reklamlardan istifade ederek toplumlarda tüketim kültürünün oluşmasını sağlayabilmektedirler. Ayrıca, enformasyon kanallarını da hükmetmeleri dünya kamuoyuna hangi konularda ne kadar bilgi sağlanılacağına varıncaya kadar etkin kullanabilmelerine olanak sağlayabilmektedir. Maalesef bilgi akışı sürekli gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere doğru gerçekleşmektedir.

Küresel kültürün büyük bir vizyonu konumuna ulaşan Türk medyası dördüncü kuvvet olma durumundan çıkarak birinci kuvvet olmayı hedeflemiş ve yer yer de bu hedefinde muvaffak olmuştur. Esasen medya, demokratik yönetimlerde yasama, yürütme ve yargı erkinden sonra kitleleri etkileme-yönlendirebilme gücüne sahip bulunduğu dördüncü kuvvet olarak da düşünülebilir. Ancak, kitle iletişiminde

yaşanan inanılmaz ilerlemeler medyayı daha büyük bir güç konumuna getirmektedir. Bilhassa, uydu yayıncılığı ülkeler arasındaki siyasi hudutları ortadan kaldırarak her eve televizyonlar aracılığıyla girmekte ve medyanın demokrasilerdeki sıralamasını öne doğru çekmektedir (Martin, 1991: 108). Küresel sermaye baronlarıyla sıkı ilişkiler kuran basın kuruluşları ABD ve Batı eksenli üretilen popüler kültürü topluma güzelce aşılayabilmektedirler. Basın yayın organlarının küresel şirketlerin yan kuruluşu durumuna dönüşmesiyle Türk basınının geleneksel yapısı bozularak, kamuoyunu bilgilendirme ekseninden ayrılmakta, belirli odakların ekonomik-siyasal menfaatlerini korumaya yönelik yayınlar hazırlayabilmektedir. Günümüzde medya haber vermekten ziyade insanları şekillendirmeye yönelik yayınlar yapabilmektedir.

Neo-liberal politikaların medyada da kendini göstermesi, bilginin ve haberlerin de meta şekline dönüşmesini sağlamış bulunmaktadır. Medya sektörünün küresel şirket patronlarının elinde olması medyayı ticarethane mantığıyla işletmelerine neden olabilmektedir. İzlenme oranlarını artırarak, daha fazla reklam geliri elde etmek adına sosyal sorumluluk ve kalite seviyeleri en alt seviyeye indirilebilmektedir. Küresel kültür endüstrisinin ve bilhassa da ABD menşeyli ürünler Türk medyasında sürekli gösterilerek değerlerimizin altının oyulmasına, ahlaki-kültürel yozlaşmaya, bencil-hedonist davranışların oluşmasına, yabancılaşmaya ve toplumsal bağların-dokunun sarsılmasına sebep olabilmektedir. Ticari-ideolojik çıkar odaklı yayınlar yapan küresel medya organları bir taraftan kâr peşinden koşarken diğer yandan da toplumları yönetimlere karşı provake edebilmektedir. Netice itibarıyla, günümüz medyasının küresel güçlerin denetimi altında olması, yapılan yayınların genelinde kültürel değerleri ve milli kimlikleri olumsuz şekilde etkileyerek toplumları ahlaki, milli, manevi ve kültürel açılarından yozlaştırmakta ve toplumsal birliğin çatlamasına yol açabilmektedir.

3.5. Araştırmanın Konusu, Problemi ve Hipotezi

Araştırmanın ana konusunu “Küreselleşme, Milli kültür ve Kültürel Değişim” kavramları oluşturmaktadır. Küreselleşme, kültür, değişim kavramlarının içerdiği etkileşim, değişim, akışkanlık, unsurlarının iletişim teknolojilerindeki gelişime paralel olarak bilginin, sermayenin ve insanların ulaşım hızlarının artışıyla kültür

kavramının belli bir yere- topluma ait olma özelliğinin de altını boşaltmıştır. Bu vaziyet dünya üzerinde neo-liberal politikaların hayata geçmesi neticesinde ortaya çıkan kapitalizmin dünyanın en ücra köşelerine kadar yayılmış olmasının kaçınılmaz bir sonucudur. Küresel kapitalizmin acımasız dünyası insanları, toplumları, devletleri zorlayıcı bir karakterle tekdüzeliğe itmekte, milli olan her şeyi yok etmekte, hayat tarzlarını, duygu-düşünce- inanç ve değer yargılarını hedef almakta, sürekli tüketime sevk etmekte ve en önemlisi milli kimliği oluşturan kültürel değerlere karşı cephe almaktadır.

Ancak şu da unutulmamalıdır ki küreselleşmiş bir dünya denilirken sadece zoraki homojenleştirilmiş bir dünya akla gelmemelidir. Küreselleşme olgusunun etnik farklılıkları öne çıkaran, farklı olma arayışlarını ve kimliklerin ön plana çıkma isteklerini de destekleyen bir yönü vardır. Tam burada şu soru sorulabilir. Neden bir taraftan dünyayı stratejik, bilinçli ve zorlayıcı bir tavırla homojen hale getirmeye hatta milli kimlik- milli devlet kavramları yok edilmeye çalışılırken diğer taraftan da etnik kimlikler ve yerel farklılıklar-topluluklar desteklenmektedir? Aslında küreselleşmenin paradoksu gibi görünen durum biraz dikkatli bakılırsa rengini belli etmektedir. Çünkü bu paradoks değil, bilinçli stratejik planlı oynanan bir oyunun parçası gibi görünmektedir. Biraz daha detaylandırmak gerekirse dünya üzerinde oynanan oyun kabaca şöyle işlemektedir: Amerikan film endüstrisi Hollywood etkin bir kültürel emperyalizm silahı olarak kullanılmakta Amerika'nın dünyayı kurtaran, mazlum halkların yanında olan, adaletli, çok güçlü, yardımsever bir ülke olduğu hususunda tüm dünyaya bilinçaltı mesajlar vererek sempatiyi, saygınlığı ve güvenilirliği sağlamaktadır (bu arada kültürel kodlarını da aşılır). Sonra dünya üzerindeki ekonomik sömürü sistemi harekete geçirilir. Kendi otomobilini, uçağını, tankını yapamayan ülkelere borç para vererek ve bankalarını satın alınarak işe başlanılır. Toplumdaki herkese kredi kartı dağıtılır, tüketim kültürü reklamlarında büyük etkisiyle topluma pompalanır. Yani küresel güçlerin ağına toplumlar teker teker düşürülür. Dünya Bankası ve IMF (Uluslararası Para Fonu) tarafından borçlandırılan ülkelerin kasasına aslında hiç para girmemektedir. Para o ülkede yatırım yapan çokuluslu şirketlerin kasasına girmekte, şirketler kazanmaktadırlar. Devletler büyük bir borcun altına girmekte ve borcun faizi bile ödenemez hale gelmektedir. Sonunda borçlu ülkelerin kapısı çalınmakta, istekler sıralanmaktadır:

petrolünüzü ve doğal kaynaklarınızı çok uluslu şirketlere satın, askeri üstlerimize yer gösterin, elektrik, su, telekomünasyon, ulaşım sistemlerinizi özelleştirin, onları Amerikan şirketlerine ya da çok uluslu şirketlere satın emirleriyle ülkeler boyunduruk altına alınabilir. Ülkeler bu durumdan kurtulmak için eğitim ve sağlık hizmetlerinden feragat etmek zorunda bırakılabilirler. Borç para almayan ve küresel hegemonyaya direnen ülkelerde ise etnik kimlikler ya da mezhep farklılıkları küresel homojenleştirme tezinin tam tersi yapıda çalışarak kasten kurcalanabilir. Kaos ortamı oluşturularak ülkede Amerika bize özgürlük-demokrasi getirsin söylemleri çıkarılabilir. Böylece bu ülkelerde diğer ülkeler gibi küresel sömürü sistemin bir parçası haline getirilebilir.

Ülkemizde 1980’li yıllardan sonra hızla artan küreselleşme söylemlerinin arkasında o dönemde dünya politikalarını şekillendiren İngiltere eski başbakanı Margaret Thatcher ile eski ABD başkanı Ronald Reagan’ın ekonomik krizlerden kurtulmak ve modern bir toplum olmak için tek seçeneğin neo-liberalizm diğer bir deyişle kapitalist sistem olduğunun altını çizmeleri vardır. Berlin duvarının yıkılması ve Sosyalist Blok’ un parçalanmasıyla Reagan ve Thatcher’ın yeni dünya için çizmiş oldukları sözde yol haritası daha da anlamlı bir hal almıştır.

Araştırmanın hipotezi: günümüzdeki küreselleşme sürecinin ülkemizde sosyo-kültürel manada birçok yıkıcı etkiler oluşturmakta olduğu, ekonomik gelir seviyesinin artmasının demografik özellik ayırt etmeksizin kültürel değerlerimizden kopmayı hızlandırdığı ve yaş seviyesi yükseldikçe değer sapsmalarına olan dirençte artış olduğu şeklindedir.

Bu tezde özellikle 1980’li yıllardan sonra küreselleşmenin hızlanmasıyla ülkemizde değişen ve değişime direnç gösteren bir takım kültürel değerlerimiz Ankara ilinin Sincan-Çankaya ilçeleri ölçeğinde karşılaştırmalı olarak değerlendirilerek kültürel küreselleşmenin fertlerde, aile yapısında, duygu-düşünce-tutum-değer dünyasında oluşturduğu değişiklikleri ortaya çıkarmak istenmiştir. Konunun ve milli kültürel değerlerimizin çok geniş olmasından dolayı belli başlı değer-tutumlar mercek altına alınmıştır.

3.6. Araştırmanın Yöntemi, Evren ve Örneklem

“Küreselleşme ve Kültürel Değerlerimizde Değişim” konu başlıklı yüksek lisans çalışması, teorik ve uygulamalı olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmada küreselleşmeye (kültürel homojenleştirmeye) karşı eleştirel bir yaklaşım benimsenmiştir. Araştırmanın birinci aşamasında teorik çerçeveye katkı sağlayacak biçimde geniş bir literatür taraması yapılmış, tarama sonucu yerli ve yabancı kaynaklardan alınan veriler, araştırmanın teorik aşamasının oluşmasında katkı sağlamıştır. Araştırma konusunun teorik çerçevesinin çok geniş kapsamlı olmasından dolayı, sorun oluşturabilecek kavram kargaşalarını en aza indirebilmek için oluşturulan kavramsal çerçeve de; küreselleşme ve küreselleşme ile ilgili kavramların açıklanması, kültür, kültürle ilgili kavramlar, değerlere değinilmiştir. Araştırmanın konusu olan küreselleşme kavramı sosyo-kültürel boyutuyla ele alınarak, bu süreçte küreselleşmenin etkin aktörleri olan çok uluslu şirketler, uluslararası örgütler ve medya incelenmiştir.

Çalışmanın uygulamalı bölümünde ise anket tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda hazırlanan anket sorularının anlaşılır olup olmadığının tespiti ile araştırma sahalarının özelliklerini yerinde görmek maksadıyla Mart-Nisan 2017 tarihlerinde sahalarda pilot çalışma gerçekleştirilerek, bu saha taraması sonucunda çıkan sorunlar tekrar gözden geçirilerek Mayıs-Haziran-Temmuz 2017 tarihlerinde sahalardan veri toplanması işlemi gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması ve saha çalışmaları sonucunda ortaya çıkan bilgiler toplanarak araştırma tamamlanmıştır. Araştırmada tabakalı örneklem tekniği kullanılarak Çankaya ve Sincan ilçeleri seçmen sayılarına göre sınıflandırılmış ve mahalleler tabakalandırılmıştır. Bu sayede heterojenlik oluşturularak tüm kesimlerin görüşlerinden faydalanılmak istenmiştir.

Araştırmada sosyo-kültürel değerler ve bu değerlerdeki değişimleri ifade eden cümleler, bireyle kurumlar, bireyler arası ve bireyle grup içeriğine göre sınıflandırılmış ve 1:Kesinlikle Katılmıyorum’ dan, 5:Tamamen Katılıyorum’ a doğru sıralanan 5’li Likert Tipi ölçeğin kullanıldığı toplam 70 ifade ile katılımcıların sosyo-kültürel değer algılarındaki çözümler incelenmiştir.

Ölçekte yer alan, 70 ifadeden 27'si bireyle kurumlar arası çözülmeyi, 33'ü bireyler arası çözülmeyi ve 10'u ise bireyle grup arasındaki çözülmeye yönelik ifadelerdir. Demografik, sosyo-ekonomik, ideolojik görüş ve dindarlık algısına göre karşılaştırmalar yapılması gayesiyle 13 adet açık uçlu soru "Kişisel Bilgiler" başlığı altında ankete eklenmiştir.

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 21 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öncelikle örneklemin demografik yapısı, sosyo-ekonomik özellikleri, dindarlık algılar ve siyasi yelpazelerini gösteren tablolar oluşturulmuştur. Araştırmanın betimleyici niteliğine uygun bir şekilde SPSS paket programında yer alan faktör analizi uygulanarak yapılan grupta, sosyal çözüme ve sosyal değerlerdeki değişmeye ilişkin veriler elde edilmiştir. Sincan ve Çankaya ilçeleri arasında yaş grupları, cinsiyet ve gelir seviyeleri kıyaslanarak anlamlı bir ilişkinin olup olmadığına yönelik varsayımlar, SPSS paket programında yer alan Pearson korelasyon testi, Mann Whitney U testi, Student t testleri ile sınanmıştır.

Araştırmanın evreni, Ankara ilinde bulunan Çankaya ve Sincan ilçeleridir. Araştırma evreni olarak bu iki ilçenin seçilme nedeni, demografik yapı, eğitim, yaşam tarzı, kılık-kıyafet, sosyo-ekonomik durum, değer yargıları ve mekansal özellikleri açısından birbirinden farklı çizgi çizmeleridir. Böylece küreselleşmenin toplumun yalnız bir bölümünün değil, bütüncül olarak her kimsenin üzerinde oluşturduğu sosyo-kültürel değişimleri daha net görüp, doğru analiz yapmamıza katkı sağlayacağına olan inancımızdır.

Araştırma örneklemini araştırmanın uygulamalı bölümünün gerçekleştirildiği Ankara ilinde bulunan Sincan ilçesinden 226, Çankaya ilçesinden 251 olmak üzere toplam 477 oy kullanma yeterliliğine sahip bireyler oluşturmaktadır.

Çalışmada örneklem seçimi için Rastgele (Random) örneklem tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın örneklem büyüklüğünü hesaplamak için Miot'un aşağıdaki örneklem büyüklüğü formülü kullanılmıştır (Miot, 2011).

Örneklem Büyüklüğü Hesaplama Formülü :

$$n = \frac{N \cdot p \cdot q \cdot (Z_{\alpha/2})^2}{(N-1) \cdot (E)^2 + p \cdot q \cdot (Z_{\alpha/2})^2}$$

N= Evren Büyüklüğü

n = Örneklem büyüklüğü

E = Standart hata (.05)

$Z_{\alpha/2}$ = Güven düzeyinin tablo değeri (t:1.96)

p = Değişkenin olumlu sonuç oranı (.50)

q = Değişkenin olumsuz sonuç oranı (.50)

Bu formül kullanılarak %95 güven aralığında, (E= 0.05, Z= 1,96 esas alınarak) örneklem sayısı Çankaya ilçesi için 251, Sincan İlçesi için 134 olup örneklem toplamı 385 olarak hesaplanmıştır.

Araştırmada sosyo-kültürel çözümler, birden fazla başlık altında incelenmektedir. Bunlar bireyle kurumlar, bireyler arası ve bireyle grup arasındaki çözümlerdir.

Bireyle kurumlar arası çözümler denilince, toplumun bütününe ilgilendiren temel ilişki ve etkinlikler ile sosyal gereksinimlerin giderildiği bütün kültürel öğelerin toplamı değerlendirilmektedir. Kurum, toplumun oturmuş düzenini ifade eden kadim gelenek olup, aile, din, hukuk, davranış ve gelenek-görenek ritüellerinden meydana gelmektedir. Birey ile kurum arasındaki sosyo-kültürel çözümler denilince bu alanlarda oluşan kültürel yozlaşma kastedilmektedir. Örnek verecek olursak bugün toplumumuzun tamamında tek eşli evliliğin olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir. Kimi zaman çok eşli evlilikler, kimi zaman evlenmeden birlikte yaşamalar, hatta eş cinsel evliliklerden, sperm bankasından hamile kalanlardan ve hiç evlenmeden hayatını yaşamak isteyenlerin azımsanmayacak kadar fazla olduğunu belirtmek gerekir. Bu vaziyette aile, hukuk ve manevi kültür unsurlarının geleneksel temelleri ile kişilerin tutum ve yönelimleri arasında sapmalar oluşabilmekte, bu ise kurumların icra etikleri misyonla bireylerin rolleri arasında kırılmalara ve çözümlere sebep olabilmektedir. Çözölmeye başlayan fertlerin kurumların amaçlarına ve normlarına bağlılığı da söz konusu olamayacağından kurumsal

hedeflerin yakalanması da olası değildir. Kurumların hedefleri yalnızca birey ve kurumlar arası ahenk sağlandığı sürece gerçekleşebilmektedir.

Bireyler arasındaki çözülme ise küreselleşmeyle birlikte fertler arası iletişim ve etkileşimde baş gösteren çatlama, uyumsuzluklar ve yozlaşma şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Birey toplumdaki eski konumundan hızla uzaklaştırılmakta ve bütünün bir parçası olmaktan çıkarılmaktadır. Böylece bireyin toplum içerisindeki konumu yeniden şekillenmektedir. Bu suretle toplum olgusunun altı boşaltılarak fertler kendi başlarına buyruk hareket eder konuma getirilerek toplum olma bilincinden ve mensubiyetinden uzaklaştırılıp güvensizliğe-kendine dönüklüğe-çikarcılığa sevk edilmektedirler. Böylece bireylerden beklenen roller ile gösterdikleri sosyo-kültürel davranış şekilleri arasındaki ahenksizlik fertleri toplumdan ayırarak güvensizliğe, egoistliğe, akrabalık-komşuluk ilişkilerini hiçe saymaya ve empati yapmaktan uzağa sürüklenmektedir.

Bireyle grup arasındaki çözülmenin derecesi grup mensuplarınca benimsenen ortak aidiyet, kimlik, tutum, davranış ve gelecek algılarının kuvvetine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bu noktada bireylerin özgürce hareket etmekten kaçınarak grup kimliği ve söylemleri doğrultusunda bütüncül şekilde tavır almaları beklenmektedir. Büyük şehirlerde sıkça gördüğümüz insanların göç ettikleri köy, kasaba, şehir adlarıyla ön plana çıkan çeşitli yardımlaşma veya yaşatma dernekleri kültürel değerlerini devam ettirme arzularının sonucudur. Gruplar, mensuplarına toplum içerisinde eksikliğini çektikleri içten münasebetleri sağlayarak manevi doyuma ulaşmalarında destek çıkabilmektedirler. Ancak, bireyler üyesi oldukları gruplara farklı şekillerde katkı sağlayıp çatı kültürel değerlere değer katarken, bazende ortak kültürel değerlerin zayıf yönlerine atıfta bulunarak tenkit edebilmektedirler. Bu vaziyet çoğunluk tarafından kabul görmediğinde ise bireyle grup arasında çatışma ve çözülme başlamaktadır.

Bireyle kurumlar arası sosyo-kültürel çözülme algısının analizi için beş bağımlı değişken: İlk faktör Aile ve Evlilik 27-28-36-37-67-68-69-70. maddelerde, ikinci faktör Medya ve İletişim 7-8. maddelerde, üçüncüsü Manevi Kültür kontrol faktörü 55-56-57-58-59-60-65-68. maddelerde, dördüncü faktör Fırsatçılık ve Yolsuzluk 17-25-33-34-35. maddelerde ve son olarak Dürüstlük ve Çalışkanlık kontrol faktörü 38-39-53-54. maddelerde sınanarak test edilmiştir.

1. Faktör Aile ve Evlilik

Ailenin bağlı olduğu inanç ve değerler kişinin gelişimini etkilemez
Evlilik artık güven veren bir kurum değildir
Evlenmeden çocuk sahibi olmak normal karşılanmalıdır
Evlilik istenildiği gibi gitmezse boşanma iyi bir çözümdür
Aileye bağlılık benim için önemlidir
Çocukların mutlu bir şekilde büyümeleri için anne ve babanın her ikisine de ihtiyaç vardır
Aile içi sorunlar yine aile içinde çözümlenmelidir
Ailenin adı ve onuru her zaman korunmalıdır

2. Faktör Medya ve İletişim

İnternet sosyal ilişkileri olumsuz yönde etkilemektedir
Televizyon sosyal ilişkileri olumsuz yönde etkilemektedir

3. Faktör Manevi Kültür

Örf ve adetlerimize önem veririz
Ülkemin tarihi ile gurur duyarım
Gelenek ve göreneklere aykırı herhangi bir şey yapmak beni rahatsız eder
Gerekirse ülkem için hayatımı tehlikeye atarım
Din ve inanç olgun bir hayat görüşü için önemlidir
Bayramlar bana heyecan verir
Din toplum için birleştirici bir rol oynar
Bayramlarda yakınlarım ve akrabalarım ile mutlaka görüşürüm

4. Faktör Fırsatçılık ve Yolsuzluk

İnsanlar kendi yapacaklarından çok başkalarının vasıtası ile daha çabuk başarılı olabilir
Türkiye'de gelir adaletsizliği vardır
Bazı insanlar hakları olmadan devlet imkanlarından yararlanmaktadır
Rüşvetin yaygın olduğunu düşünüyorum
Medyaya güvenmiyorum

5. Faktör Dürüstlük ve Çalışkanlık

Borçlarımın sorumluluğunu her zaman yerine getiririm
Yeterli derecede azim ve irade sahibi olduğunda hiçbir güçlük insanı yolundan alıkoyamaz
Bir birey olarak başkalarının hakkına her zaman saygı gösteririm
Çalışmak toplumumuza karşı bir görevdir

Bireyler arası sosyo-kültürel çözülme algısı ise sekiz bağımlı değişken vasıtasıyla ölçüme tabi tutulmuştur. Birincisi Güvensizlik faktörü olup 6-9. maddelerde, ikincisi Ayrımcılık-Hoşnutsuzluk faktörü 19-21-22-23-24. maddelerde, üçüncüsü Yakınlar/Yakın ilişkiler kontrol faktörü 14-15-16-40-41-42-43-44-45-46. maddelerde, dördüncüsü Mesafe/Özgürlük faktörü 10-11-12. maddelerde, beşincisi Paylaşım/Empati kontrol faktörü 49-50-51-52. maddelerde, altıncı faktör Çıkarıcılık/Kendine dönüklük 2-3-4-5. maddelerde, yedinci faktör Komşularla İlişki 47-48. maddelerde ve sekizinci faktör Savaş/Şiddet 20-31-32. maddelerde sınanmıştır.

1. Faktör Güvensizlik

Tanımadığım bir insanla ilişki kurmak beni kaygılandırır
İnsanların gittikçe yozlaştığını düşünüyorum

2. Faktör Ayrımcılık ve Hoşnutsuzluk

Seçimlerde herkesin oyu eşit olmamalıdır
Kadınlar ve erkekler eşit değildir
Kötü alışkanlıkları olan bir kimsenin toplumda yeri yoktur
İnsanları kesin olarak ikiye ayırabiliriz; güçlüler ve zayıflar
Zayıf karakterli insanlardan kurtulabilseydik toplumsal sorunların pek çoğu çözümlenmiş olurdu

3. Faktör Yakınlar ve Yakın İlişkiler

Genelde yakın ilişkilerim duygularıyla bağlantılı değildir
Yakınlarımın hakkımda ne düşündüğü benim için önemli değildir
Kendimi tanımlarken yakın ilişkilerimin payı önemsizdir
Kendimi çok yakın hissettiğim insanların desteğine ihtiyaç duyarım
Kendime birini çok yakın hissettiğimde o kişiyi hayatımın bir parçası olarak görürüm
Yakın olduğum biri bir başarı elde ettiğinde gurur duyarım
Kendimi düşündüğüm kadar ailemi ve yakın arkadaşlarımı da düşünürüm
Eğer biri bana yakın olan birini incitirse, kendim de incinirim
Yakın olduğum insanlar sık sık aklıma gelir
İnsanlar yakın ve akrabaları ile olan ilişkilerine özen göstermelidir

4. Faktör Mesafe ve Özgürlük Faktörü

Hoşuma gitmeyen insanları önemsemem
İnsanlarla olan ilişkilerimde mesafeli olmak gerektiğine inanırım
Kendimle ilgili durumları kendime saklarım

5. Faktör Paylaşım ve Empati

Kötü bir olayda insanların bana yardımcı olacağını düşünüyorum
Tanımadığım bir insana gerektiğinde yardımcı olurum
Kendimi diğer insanlara karşı sorumlu hissediyorum
Kendimden aşağı gelir düzeyindeki insanları önemsiyorum

6. Faktör Çıkarıcılık ve Kendine Dönüklük

Amaca giden her yol mübahtır
Ekonomik özgürlük herşeyden önemlidir
Kendi mutluluğum daha önemlidir
Sorunların üzerine düşünmemek ve daha eğlenceli şeylerle meşgul olmak insan için daha iyidir

7. Faktör Komşularla İlişki

Oturduğum konutta komşularımı tanırım
Sıkıntılı anlarımda komşularımdan yardım isteyebilirim

8.Faktör Savaş/Şiddet

İnsanların doğası gereği savaş ve çatışmalar her zaman olacaktır
Yakın gelecekte bir dünya savaşının daha olacağını düşünüyorum
Dünya, üzerinde yaşayan insanların esas itibari ile kötü ve tehlikeli olduğu, güçlüklerle dolu bir yerdir

Bireyle grup arası sosyo-kültürel çözülme algısının tespiti içinde üç bağımlı değişken kullanılmış olup ilki Aidiyet/Milli Kimlik kontrol faktörü 1-13-29-30-63-64. maddelerde, İkinci faktör Gelecek algısı 18-26. maddelerde ve son olarak Siyasi Duruş kontrol faktörü 61-62 maddelerde test edilmiştir.

1. Faktör Aidiyet/Milli Kimlik

Kendimi toplumda yalnız hissediyorum
Bir gruba yakın olmak özgür olmayı engeller
Kendimi Türk milletine bağlı olarak görmüyorum
Gelişen ve değişen dünyamızda milli bağların giderek zayıfladığını düşünüyorum
Toplumumuzda birlik ve bütünlük hali vardır
Türkiye'de herkesçe paylaşılan ortak bir kültürün varlığına inanıyorum

2. Faktör Gelecek Algısı

Türkiye'nin geleceği ile ilgili olarak politikacılara güvenmiyorum
Türkiye'nin geleceği konusunda umutsuzum

3. Faktör Siyasi Duruş

Gerekli görürsem politik bir eyleme (imza, boykot, yasal gösteri, yürüyüş) katılabilirim
Arkadaş grubumuzda sıkça siyasetten de konuşuruz

3.7. Araştırmanın amacı ve önemi

Küreselleşme kavramının gerçekte neler ihtiva ettiğini, küreselleşmenin ardında gizlenen güçleri ve bu güçlerin ülkeleri özellikle de Türk toplumunu dönüştürmeye yönelik araçlarının neler olduğunu, ayrıca daha çok hangi değerlerimizin saldırı altında olduğu, varsa direnç gösteren değerlerimizin mevcudiyetini saptayabilmektir.

Bu saptamalar tamamlandıktan sonra küreselleşmenin ülkemizdeki etkileri sosyo- kültürel bağlamda incelenerek küresel kültürel emperyalizme karşı kültürel değerlerimizi koruyabilmek ve bu mücadelede diğer toplumlara da önder olabilmek için neler yapılması gerektiğini tespit etmek, küreselleşmenin Türk kültürüne olan olumsuz etkilerinin nasıl bertaraf edileceğine dair çözüm yolları sunmaktır.

Ayrıca 1980'lerden itibaren ülkemizde iyice hissedilmeye başlayan küreselleşme dalgasının Türkiye'de dönüştürmeye çalıştığı milli kültürel değerlerimiz-milli kimliklerimizin önemini anlamak ve üzerimizde oynanan küresel oyunlar hakkında insanlarımızda bilhassa genç kuşakta eleştirel bir bakış açısının gelişmesini sağlamaktır.

Bu araştırmada ülkemizi 1980 sonrası ve özellikle 1990'lı yıllarda hızla içine çeken küreselleşme sürecinin kültürel boyutu esas alınarak, küresel kültür kavramıyla ortaya çıkan olgular incelenmiştir. Küresel kültür beraberinde zorunlu bir değişimi de kaçınılmaz kıldığından bu değişimden en fazla çocukların, gençlerin ve aile kurumunun etkilenmesi olası bir durumdur. O halde küreselleşme ve kültür nasıl bir ilişki içerisindedir? Çocuklar ve gençler küresel medyadan nasıl etkilenmektedirler? Ailevi değerler ve bağlar nasıl bir tehditle karşı karşıya kaldılar? Kitle iletişim araçları televizyon (Reklamlar, diziler ve yarışma-eğlence programları) ve internet toplumumuzu nasıl etkiledi? Bu sorulardan hareketle başkent Ankara'nın demografik ve sosyo-ekonomik düzeyi farklı iki ilçesinde karşılaştırmalı bir analiz yapılacaktır. İnsanların yaşam tarzlarındaki farklılıklara göre mekansal alanlarında ayrıştırma olgusu küreselleşmenin bir sonucudur. Bir tarafta çoğunlukla İç Anadolu'nun kırsal kesiminden göç etmiş, göçün getirdiği travmatik etkilerden kurtulmaya çalışan, eğitim ve sosyo-ekonomik seviyeleri düşük, diğer tarafta ise eğitim ve sosyo-

ekonomik seviyeleri yüksek, kentli insanların yaşadığı alandan veriler toplanarak analiz yapılacaktır.

Bu araştırma toplumsal değişim-dönüşüm sürecimizi kültürel değişim bağlamında ele alarak, eleştirel bir perspektifle yazılacağından ve küresel kültür tartışmalarına alan araştırmalarıyla somut karşılaştırmalı verilerle katkı sağlayacağından dolayı değerlidir.

Ayrıca, bu araştırma küresel kültür kavramının ülkemiz üzerinde kültürel boyutta vermiş olduğu zararları göz önüne sermek, milli kültür dolayısıyla milli kimliğin tehdit edildiğinin toplum tarafından daha net anlaşılmasını sağlaması açısından önem taşımaktadır.

Küreselleşmenin yalnızca ekonomik ve siyasal boyutu incelenip, sosyolojik ve kültürel boyutlarına daha az önem verildiği takdirde ülke olarak milli kimlik kaybedilme tehlikesi yaşar, milli benlik yitirilme noktasına gidebilir. İşte tam da bu noktada yapılan bu araştırma Türkiye'nin geleceği çocuklar ve gençler için bir referans, çıkış noktası olması açısından katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Unutulmamalıdır ki, geçmişini bilmeyen, atalarını tanımayan, inançsal ve kültürel değerleri erozyona uğratılmış, değer-tutum-davranışları değiştirilmiş, “ben” merkezli düşünen, yaşlılarına ve güçsüzlere bakılmayan, yalnızca tüketen, batı kültürüne ait maddi-manevi her unsuru modernlik olarak görüp, sorgulamadan kabul eden, kitap okumayan ama kültürel değerlerini hiç sayarak bilinçaltı mesajlar veren dizi-eğlence-yarışma programlarını hiç kaçırmayan, iletişim teknolojileri sayesinde herşeyden haberdar ancak olup bitenlerden bihaber, sorgulamayan, rahata-zevke düşkün, vatan-millet-bayrak sevgisinden yoksun, kentsel dönüşüm adı altında kapana kısılmış; doğayla, insanlarla, komşularıyla, akrabalarıyla bağını koparmış, yalnızca kendisini seven, marka giyinmeyi ve kullanmayı meziyet sayan, ailevi bağları zayıflamış, milli değer-milli kültür-milli kimlik-milli bilinç kavramları boşaltılmış toplumlar yok olma tehlikesi altındadırlar. Araştırma bu sebeplerden önem taşımaktadır. Araştırmada yapılan anketlerden elde edilen veriler yıllar sonra bu konuda yapılabilecek araştırmalara da yol gösterebileceğinden öneme haizdir.

3.8. Araştırmanın Bulguları

3.8.1. Örneklemin Demografik Yapısı ve Sosyo-Ekonomik Özellikleri

3.8.1.1. Örneklemin Demografik Yapısı

3.8.1.1.1. Sosyo – Demografik Bulgular

Katılımcıların Sincan grubunda %50,4'ü kadın, Çankaya grubunda da %50,2'si erkektir. Sincan grubunun %23'ü, Çankaya grubunun %23,5'i 25-34 yaş grubunda yer almaktadır. Sincan grubunun %57,5'i, Çankaya grubunun %47,8'i evlidir. Katılımcıların Sincan grubunda %41,2'si şehirde doğduğunu, Çankaya grubunda ise %73,3'ü büyükşehirde doğduğunu belirtmiştir. Sincan grubunun %53,5'i, Çankaya grubunun %97,2'si 16 ve üzeri yılını şehirde geçirmiştir.

Sincan ve Çankaya grupları karşılaştırıldığında erkek ve bayan katılımcı dağılım yüzdeleri birbirine yakın seyretmektedir. Aynı şekilde yaş ile medeni durum dağılım oranları da oldukça benzerlik arz etmektedir. Ancak, doğum yeri ve şehirde geçirilen zaman noktasında Çankaya grubu Sincan grubuna kıyasla daha fazla büyükşehirde doğmuş ve yaşamıştır. Buradan hareketle Çankaya grubunun kentli, Sincan grubunun ise sonradan kentli olduğu kanısına varılmıştır.

Çizelge 3.1. Sosyo- demografik bulgular 1

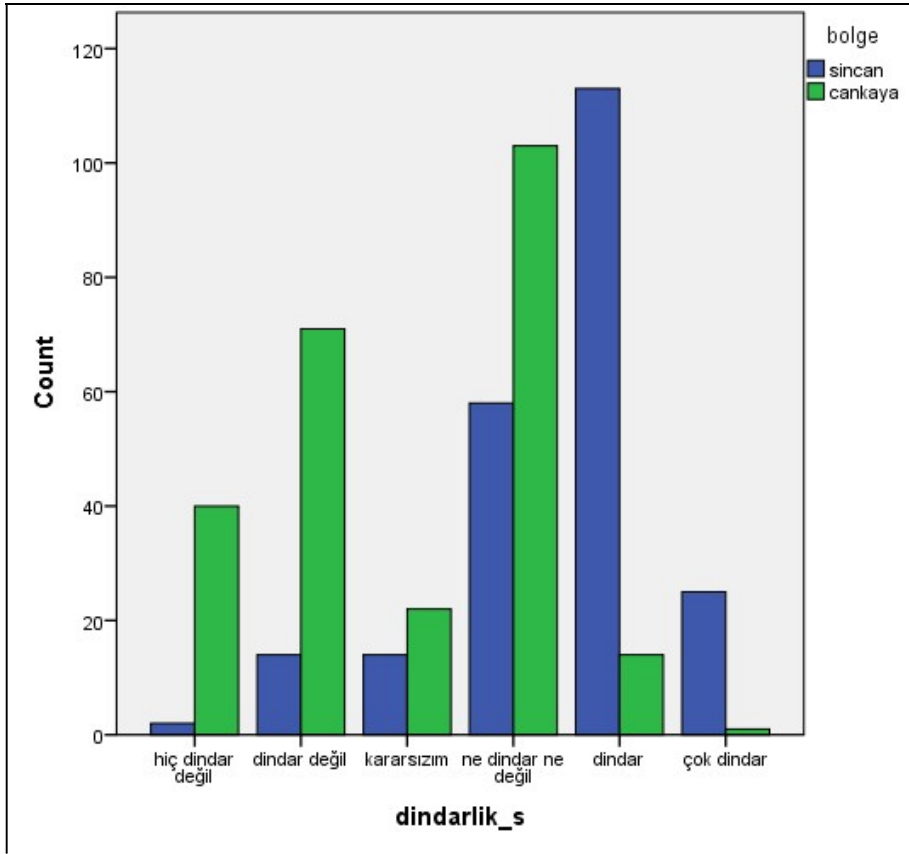
		Sincan		Çankaya	
		n	%	n	%
Cinsiyet	Bayan	114	50,4	125	49,8
	Erkek	112	49,6	126	50,2
	Toplam	226	100	251	100
Yaş	18-24	44	19,5	52	20,7
	25-34	52	23,0	59	23,5
	35-44	46	20,4	51	20,3
	45-54	40	17,7	54	21,5
	55 ve üstü	44	19,5	35	13,9
	Toplam	226	100	251	100
Medeni durum	Bekar	52	23,0	76	30,3
	Evli	130	57,5	120	47,8
	Eşinden ayrı	44	19,5	55	21,9
	Toplam	226	100	251	100
Doğum yeri	Köy	30	13,3	2	0,8
	Kasaba	76	33,6	0	0,0
	Şehir	93	41,2	65	25,9
	Büyükşehir	27	11,9	184	73,3
	Toplam	226	100	251	100
Şehirde geçirilen yıl	1-5	5	2,2	0	0,0
	6-10	28	12,4	0	0,0
	11-15	72	31,9	7	2,8
	16 ve üzeri	121	53,5	244	97,2
	Toplam	226	100	251	100
Ev sahipliği durumu	Ev sahibiyim	79	35,0	113	45,0
	Kiracıyım	72	31,9	70	27,9
	Yakınımın evi	73	32,3	57	22,7
	Lojman	2	0,9	11	4,4
	Toplam	226	100	251	100

Katılımcıların Sincan grubunda %36,3'ü liseden, Çankaya grubunda ise %71,7'si üniversite ve üzerindeki bir eğitim düzeyinden mezun olduğunu belirtmiştir. Katılımcılar anne babalarının eğitim düzeylerini Sincan grubunda %50 olarak ilkökul, Çankaya grubunda ise %35,9 olarak lise ve %34,7 olarak da üniversite ve üzeri olarak belirtmiştir. Katılımcıların Sincan grubunda %53,1'i, Çankaya grubunda da %49,4'ü özel sektör çalışanı olduğunu belirtmiştir. Kişisel gelir düzeyi olarak katılımcıların Sincan grubunda %69,5'i 0-2000 TL, Çankaya grubunda ise %40,6'sı 4001-6000 TL olduğunu belirtmişlerdir. Toplam gelir düzeyi olarak ise katılımcıların Sincan grubunda %53,1'i 0-2000 TL, Çankaya grubunda ise %62,2'si 6001 TL ve üzeri olduğunu belirtmişlerdir.

Çankaya grubunun kişisel eğitim düzeyleri ve anne-baba eğitim seviyeleri Sincan grubuna kıyasla yüksektir. Aylık gelir ile ortalama gelir bakımından da Çankaya grubu Sincan'a göre daha fazla gelir elde etmektedir.

Çizelge 3.2. Sosyo- demografik bulgular 2

		Sincan		Çankaya	
		n	%	n	%
Eğitim durumu	Okuryazar	2	0,9	0	0,0
	İlkokul	46	20,4	1	0,4
	Ortaokul	50	22,1	4	1,6
	Lise	82	36,3	66	26,3
	Üniversite ve üzeri	46	20,4	180	71,7
	Toplam	226	100	251	100
Anne – baba eğitim durumu	Okuryazar	4	1,8	3	1,2
	İlkokul	113	50,0	31	12,4
	Ortaokul	71	31,4	40	15,9
	Lise	35	15,5	90	35,9
	Üniversite ve üzeri	2	0,9	87	34,7
	Cevap vermeyen	1	0,4	0	0,0
	Toplam	226	100	251	100
Meslek	Kamu çalışanı	11	4,9	52	20,7
	Özel sektör çalışanı	120	53,1	124	49,4
	Emekli	21	9,3	17	6,8
	Ev hanımı	59	26,1	21	8,4
	İşsiz / iş arıyor	15	6,6	17	6,8
	Öğrenci	0	0,0	20	8,0
Aylık ortalama kişisel gelir	0-2000 TL	157	69,5	65	25,9
	2001-4000 TL	25	11,1	40	15,9
	4001-6000 TL	42	18,6	102	40,6
	6001 TL ve üzeri	2	0,9	44	17,5
	Toplam	226	100	251	100
Aylık ortalama toplam gelir	0-2000 TL	120	53,1	6	2,4
	2001-4000 TL	45	19,9	12	4,8
	4001-6001 TL	17	7,5	77	30,7
	6001 TL ve üzeri	44	19,5	156	62,2
	Toplam	226	100	251	100

Şekil 3.1. Dindarlık değerlendirmesinin bölgelere göre dağılımı

Dindarlık değerlendirmesinin bölgelere göre dağılımına göre katılımcıların Sincan grubunda %25,7'si, Çankaya grubunda da %41'i kendini ne dindar ne değil olarak ifade etmiştir.

Grafikten de anlaşılacağı üzere Sincan grubunda katılımcılar Çankaya grubuna kıyasla kendilerini daha fazla dindar olarak değerlendirmektedirler.

Çizelge 3.3. Katılımcıların siyasi yelpazesi

		Sincan		Çankaya	
		n	%	n	%
Siyasi yelpaze	Cevap vermeyen	65	28,8	52	20,7
	Muhafazakâr	45	19,9	3	1,2
	Milliyetçi	38	16,8	5	2,0
	Milliyetçi/ Muhafazakâr	75	33,2	9	3,6
	Liberal	0	0,0	8	3,2
	Solcu	0	0,0	19	7,6
	Sosyal demokrat	0	0,0	62	24,7
	Cumhuriyetçi/ Kemalist	3	1,3	79	31,5
	Ulusalıcı	0	0,0	14	5,6
	Toplam	226	100	251	100

Katılımcıların Sincan grubunda %33,2'si milliyetçi/muhafazakar olduğunu, Çankaya grubunda ise %31,5'i Cumhuriyetçi/Kemalist olduğunu belirtmiştir. Sincan grubunda kendisinin liberal, solcu, sosyal demokrat ve ulusalcı olduğunu belirten katılımcı bulunmazken, Çankaya grubunda kendisini muhafazakar, milliyetçi, milliyetçi/muhafazakar ve liberal olarak tarif eden katılımcı oranının çok düşük olduğu görülmektedir.

3.8.1.1.2. Ölçek Sonuçları

Çizelge 3.4. AF1 Bireyle Kurumlararası çözümler için verilen cevapların frekans ve yüzdeleri

	AF1: BİREYLE KURUMLAR ARASI ÇÖZÜMLE																							
	SİNCAN										ÇANKAYA													
	Tamamen Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Katılmıyor		Kesinlikle Katılmıyor		Toplam		Tamamen Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Katılmıyor		Kesinlikle Katılmıyor		Toplam	
n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
M 7	36	15,9	81	35,8	21	9,3	45	19,9	43	19,0	226	100	53	21,1	104	41,4	12	4,8	73	29,1	9	3,6	251	100
M 8	50	22,1	114	50,4	19	8,4	12	5,3	31	13,7	226	100	75	29,9	133	53,0	26	10,4	15	6,0	2	0,8	251	100
M 17	33	14,6	95	42,0	35	15,5	25	11,1	38	16,8	226	100	29	11,6	142	56,6	48	19,1	25	10,0	7	2,8	251	100
M 25	63	27,9	112	49,6	6	2,7	19	8,4	26	11,5	226	100	131	52,2	11	4,4	2	0,8	5	2,0	2	0,8	251	100
M 27	8	3,5	66	29,2	1	0,4	60	26,5	91	40,3	226	100	20	8,0	103	41,0	23	9,2	95	37,8	10	4,0	251	100
M 28	21	9,3	45	19,9	20	8,8	46	20,4	94	41,6	226	100	43	17,1	107	42,6	18	7,2	73	29,1	10	4,0	251	100
M 33	10	4,4	43	19,0	63	27,9	87	38,5	23	10,2	226	100	36	14,3	170	67,7	25	10,0	16	6,4	4	1,6	251	100
M 34	5	2,2	74	32,7	31	13,7	95	42,0	21	9,3	226	100	115	45,8	112	44,6	9	3,6	12	4,8	3	1,2	251	100
M 35	19	8,4	64	28,3	33	14,6	87	38,5	23	10,2	226	100	117	46,6	119	47,4	7	2,8	5	2,0	3	1,2	251	100
M 36	4	1,8	31	13,7	35	15,5	32	14,2	124	54,9	226	100	17	6,8	105	41,8	24	9,6	55	21,9	50	19,9	251	100
M 37	72	31,9	69	30,5	15	6,6	37	16,4	33	14,6	226	100	121	48,2	114	45,4	9	3,6	3	1,2	4	1,6	251	100
M 38	44	19,5	138	61,1	11	4,9	19	8,4	14	6,2	226	100	66	26,3	170	67,7	10	4,0	4	1,6	1	0,4	251	100
M 39	41	18,8	99	43,8	51	22,6	22	9,7	13	5,8	226	100	55	21,9	152	60,6	28	11,2	13	5,2	3	1,2	251	100
M 53	71	31,4	140	61,9	14	6,2	1	0,4	0	0,0	226	100	67	26,7	134	53,4	15	6,0	16	6,4	19	7,6	251	100
M 54	46	20,4	131	58,0	41	18,1	8	3,5	0	0,0	226	100	8	3,6	78	31,1	64	25,5	79	31,5	21	8,4	251	100
M 55	97	42,9	67	29,6	34	15,0	28	12,4	0	0,0	226	100	10	4,0	8	3,1	69	27,5	74	29,5	20	8,0	251	100
M 56	113	50,0	68	30,1	35	15,5	10	4,4	0	0,0	226	100	15	6,0	134	53,4	31	12,4	50	19,9	21	8,4	251	100
M 57	94	41,6	72	31,9	17	7,5	43	19,0	0	0,0	226	100	15	6,0	34	13,5	51	20,3	130	51,8	21	8,4	251	100
M 58	68	30,1	93	41,2	15	6,6	74	32,8	3	1,3	226	100	11	4,4	55	21,9	68	27,1	98	39,0	19	7,6	251	100
M 59	64	28,3	95	42,0	19	8,4	41	18,1	7	3,1	226	100	12	4,8	91	36,3	52	20,7	79	31,5	17	6,8	251	100
M 60	90	39,8	71	31,4	12	5,3	47	20,8	6	2,7	226	100	15	6,0	63	25,1	57	22,7	99	39,4	17	6,8	251	100
M 65	73	32,3	92	40,7	43	19,0	17	7,5	1	0,4	226	100	12	4,8	101	40,2	52	20,7	66	26,3	20	8,0	251	100
M 66	66	29,2	98	43,4	22	9,7	38	16,8	2	0,9	226	100	9	3,6	22	8,8	59	23,5	132	52,6	29	11,6	251	100
M 67	76	33,6	100	44,2	36	15,9	14	6,2	0	0,0	226	100	25	10,0	125	49,8	28	11,2	47	18,7	26	10,4	251	100
M 68	73	32,3	89	39,4	52	23,0	12	5,3	0	0,0	226	100	52	20,7	47	18,7	58	23,1	68	27,1	26	10,4	251	100
M 69	73	32,3	100	44,2	46	20,4	6	2,7	1	0,4	226	100	48	19,1	104	41,4	38	15,1	36	14,3	25	10,0	251	100
M 70	114	50,4	71	31,4	34	15,0	7	3,1	0	0,0	226	100	63	25,1	106	42,2	29	11,6	31	12,4	22	8,8	251	100

Çizelge 3.5. AF2 Bireyler arası çözümler için verilen cevapların frekans ve yüzdeleri

	AF2: BİREYLER ARASI ÇÖZÜMLE																							
	SİNCAN										ÇANKAYA													
	Tamamen Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Katılmıyor		Kesinlikle Katılmıyor		Toplam		Tamamen Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Katılmıyor		Kesinlikle Katılmıyor		Toplam	
n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
M 2	36	15,9	34	15,0	1	0,4	54	23,9	101	44,7	226	100	77	30,7	77	30,7	2	0,8	83	33,1	12	4,8	251	100
M 3	42	18,6	54	23,9	6	2,7	70	31,0	54	23,9	226	100	123	49,0	92	36,7	8	3,2	24	9,6	4	1,6	251	100
M 4	33	14,6	43	19,0	4	1,8	60	26,5	86	38,1	226	100	85	33,9	95	37,8	4	1,6	59	23,5	8	3,2	251	100
M 5	3	1,3	24	10,6	21	9,3	105	46,5	73	32,3	226	100	29	11,6	66	26,3	38	15,1	100	39,8	18	7,2	251	100
M 6	11	4,9	73	32,3	31	13,7	60	26,5	51	22,6	226	100	38	15,1	124	49,4	29	11,6	55	21,9	5	2,0	251	100
M 9	60	26,5	107	47,3	22	9,7	24	10,6	13	5,8	226	100	96	38,2	141	56,2	5	2,0	6	2,4	3	1,2	251	100
M 10	62	27,4	56	24,8	13	5,8	80	35,4	15	6,6	226	100	65	25,9	133	53,0	17	6,8	32	12,7	4	1,6	251	100
M 11	41	18,1	64	28,3	25	11,1	78	34,5	18	8,0	226	100	49	19,5	148	59,0	17	6,8	34	13,5	3	1,2	251	100
M 12	74	32,7	50	22,1	8	3,5	60	26,5	34	15,0	226	100	67	26,7	132	52,6	19	7,6	31	12,4	2	0,8	251	100
M 14	18	8,0	48	21,2	14	6,2	72	31,9	74	32,7	226	100	15	6,0	77	30,7	28	11,2	119	47,4	12	4,8	251	100
M 15	3	1,3	56	24,8	10	4,4	53	23,5	104	46,0	226	100	17	6,8	108	43,0	23	9,2	91	36,3	12	4,8	251	100
M 16	6	2,7	49	21,7	16	7,1	57	25,2	98	43,4	226	100	25	10,0	96	38,2	47	18,7	79	31,5	4	1,6	251	100
M 19	14	6,2	20	8,8	54	23,9	70	31,0	68	30,1	226	100	44	17,5	69	27,5	45	17,9	81	32,3	12	4,8	251	100
M 20	40	17,7	86	38,1	17	7,5	49	21,7	34	15,0	226	100	44	17,5	112	44,6	6	2,4	76	30,3	13	5,2	251	100
M 21	32	14,2	63	27,9	5	2,2	66	29,2	60	26,5	226	100	26	10,4	75	29,9	5	2,0	78	31,1	67	26,7	251	100
M 22	55	24,3	52	23,0	9	4,0	79	35,0	31	13,7	226	100	48	19,1	85	33,9	14	5,6	92	36,7	12	4,8	251	100
M 23	58	25,7	55	24,3	28	12,4	56	24,8	29	12,8	226	100	49	19,5	142	56,6	8	3,2	46	18,3	6	2,4	251	100
M 24	17	7,5	59	26,1	10	4,4	96	42,5	44	19,5	226	100	44	17,5	96	38,2	27	10,8	77	30,7	7	2,8	251	100
M 31	45	19,9	71	31,4	19	8,4	70	31,0	21	9,3	226	100	77	30,7	130	51,8	26	10,4	14	5,6	4	1,6	251	100
M 32	4	1,8	19	8,4	19	8,4	142	62,8	42	18,6	226	100	21	8,4	59	23,5	47	18,7	113	45,0	11	4,4	251	100
M 40	47	20,8	103	45,6	47	20,8	20	8,8	9	4,0	226	100	33	13,1	94	37,5	56	22,3	64	25,5	4	1,6	251	100
M 41	40	17,7	102	45,1	37	16,4	36	15,9	11	4,9	226	100	23	9,2	89	35,5	55	21,9	77	30,7	7	2,8	251	100
M 42	108	47,8	88	38,9	16	7,1	7	3,1	7	3,1	226	100	72	28,7	130	51,8	33	13,1	9	3,6	7	2,8	251	100
M 43	66	29,2	122	54,0	25	11,1	12	5,3	1	0,4	226	100	36	14,3	132	52,6	26	10,4	41	16,3	16	6,4	251	100
M 44	50	22,1	112	49,6	40	17,7	20	8,8	4	1,8	226	100	15	6,0	93	37,1	36	14,3	91	36,3	16	6,4	251	100
M 45	48	21,2	112	49,6	31	13,7	31	13,7	4	1,8	226	100	16	6,4	78	31,1	48	19,1	87	34,7	22	8,8	251	100
M 46	75	33,2	91	40,3	44	19,5	15	6,6	1	0,4	226	100	17	6,8	128	51,0	37	14,7	52	20,7	17	6,8	251	100
M 47	52	23,0	108	47,8	3	1,3	52	23,0	11	4,9	226	100	11	4,4	74	29,5	5	2,0	100	39,8	61	24,3	251	100
M 48	54	23,9	107	47,3	3	1,3	41	18,1	21	9,3	226	100	13	5,2	63	25,1	13	5,2	88	35,1	74	29,5	251	100
M 49	28	12,4	85	37																				

Çizelge 3.6. AF3 Bireyle grup arası çözülme için verilen cevapların frekans ve yüzdeleri

	AF3: BİREYLE GRUP ARASI ÇÖZÜLME																							
	SINCAN												ÇANKAYA											
	Tamamen Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Katılmıyor		Kesinlikle Katılmıyor		Toplam		Tamamen Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Katılmıyor		Kesinlikle Katılmıyor		Toplam	
n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
M 1	13	5,8	46	20,4	6	2,7	83	36,7	78	34,5	226	100	34	13,5	81	32,3	6	2,4	114	45,4	16	6,4	251	100
M 13	23	10,2	25	11,1	29	12,8	108	47,8	41	18,1	226	100	21	8,4	55	21,9	56	22,3	115	45,8	4	1,6	251	100
M 18	30	13,3	33	14,6	30	13,3	59	26,1	74	32,7	226	100	103	41,0	113	45,0	16	6,4	15	6,0	4	1,6	251	100
M 26	15	6,6	71	31,4	25	11,1	79	35,0	36	15,9	226	100	100	39,8	118	47,0	16	6,4	14	5,6	3	1,2	251	100
M 29	10	4,4	12	5,3	35	15,5	50	22,1	119	52,7	226	100	19	7,6	46	18,3	43	17,1	117	46,6	26	10,4	251	100
M 30	17	7,5	112	49,6	9	4,0	67	29,6	21	9,3	226	100	53	21,1	174	69,3	6	2,4	14	5,6	4	1,6	251	100
M 61	16	7,1	57	25,2	50	22,1	66	29,2	37	16,4	226	100	39	15,5	85	33,9	70	27,9	39	15,5	18	7,2	251	100
M 62	21	9,3	101	44,7	35	15,5	46	20,4	23	10,2	226	100	41	16,3	134	53,4	18	7,2	50	19,9	8	3,2	251	100
M 63	34	15,0	84	37,2	34	15,0	42	18,6	32	14,2	226	100	8	3,2	18	7,2	15	6,0	101	40,2	109	43,4	251	100
M 64	35	15,5	123	54,4	46	20,4	20	8,8	2	0,9	226	100	8	3,2	73	29,1	69	27,5	80	31,9	21	8,4	251	100

Çizelge 3.7. Ölçekten alınan puan ortalamaları

	Sincan		Çankaya		Z*	p
	Ort	±	Ort	±		
Ölçek toplam puan	2,52	0,66	3,27	0,50	-11,350	0,000
AF1 - Bireyle kurumlar arası çözülme	2,39	0,67	3,21	0,62	-11,450	0,000
AF2 – Bireyler arası çözülme	2,55	0,77	3,29	0,62	-10,188	0,000
AF3 – Bireyle grup arası çözülme	2,60	0,65	3,32	0,43	-11,521	0,000

*Mann Whitney u

Ölçekten alınan toplam puan ortalaması $2,52 \pm 0,66$ olarak tespit edilmiştir. Alt ölçek puan ortalamaları Çizelge 3.7.'de belirtilmiştir. Ölçek toplam ve alt ölçeklerin puan ortalamalarının bölgelere göre anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Tüm puan ortalamalarının Çankaya grubunda daha yüksek olduğu görülmektedir.

Ölçekten alınan toplam puan ortalamalarının yüksek seviyede olması yaşamakta olduğumuz küreselleşme sürecinin örneklemelerden hareketle ülkemizde sosyo-kültürel manada olumsuz birçok yıkıcı etkiler oluşturduğu hipotezini destekler niteliktedir. Ayrıca, Çankaya grubunun Sincan grubuna oranla tüm çözülme türlerinde daha yüksek seviyede seyrettiği de anlaşılmaktadır.

Bireyle kurumlar arası çözülme ilişkisinde analiz edilen “Aile ve Evlilik Kontrol”, “Medya ve İletişim”, “Manevi Kültür Kontrol”, “Fırsatçılık ve Yolsuzluk”, “Dürüstlük ve Çalışkanlık Kontrol” faktörleri değerlendirildiğinde 1980’li yıllardan

itibaren rüzgarına kapılılan küresel politikalarla kültürel değerlerin yozlaştırıldığını ve arzu edilen popüler kültüre evrildiği gözlemlenmektedir.

Toplumumuzun temel yapı taşı olan “Aile ve Evlilik” faktöründeki çözülme algısının her iki çalışma grubunda da yüksek seyirli olup, özellikle Çankaya grubunda Sincan grubuna kıyasla daha yüksek ortalama göstermektedir. Evliliğe atfedilen değer eski kıymetini yitirmekte, boşanma ve evlenmeden çocuk sahibi olma giderek normal hale dönüşmektedir. Bu durum ise toplumumuz açısından geleceğe dair menfi yönde sinyaller vermektedir. Bigiseven’in de belirttiği gibi “ Mana Tabanında Birliktelik” çatlamaya başlayınca değerler zayıflamakta ve kültür “Yoz” bir görünüm kazanmaktadır.

Türk kültür ve değerlerinin esasını temsil eden aile, aileye bağlılık ve aile onurunun korunmasına ilişkin algı değerleri incelendiğinde Çankaya grubunda daha fazla olmak üzere değer sapmalarının olduğu görülmektedir. Evlilikte sorunlar baş gösterince boşanmanın iyi bir çözüm olacağına ilişkin yaklaşımların fazlalığı ve çocukların gelişiminde anne-babanın birlikteliğinin önemine duyulan olumsuz tutumlar ülkemizde aile ve evlilik kurumunun çatırdamaya başladığını işaret etmektedir. Medeni durum ile ölçek puanlarının karşılaştırıldığı tabloda da anlaşılacağı üzere araştırmamızdaki katılımcıların yüksek boşanmışlık seviyeleri Türkiyedeki son yıllardaki boşanma oranlarıyla paralellik göstermekte olup ülke genelindeki vahameti yansıtmaktadır. Dolayısıyla incelemeye anılan her iki gruptan yola çıkarak tümevarım yapıldığında artık Türk toplumunun aile ve evlilikle ilgili değerlere sahip çıkan ve muhafaza eden bir yönelim göstermekten uzaklaştığı(tırıl)ını söylemek mümkündür.

Küreselleşme süreciyle beraber her değerın “Meta” haline dönüştürülmesinde etkin rol üstlenen medya popüler kültür temalarını televizyon, gazete, dergi, internet ve çeşitli sosyal medya organları vasıtasıyla bayram şekeri kılıfında kamufle edip modernleşme-çağı yakalama sloganlarıyla süsleyerek geniş kitlelerle servis etmektedir.

Gürbilek’in de ifade ettiği üzere, özel yaşamın otoritenin baskısı olmadan daha fazla ferdileşme ve daha fazla özgürleşme çabaları içerisine girdiği günümüzde (Gürbilek, 1997: 17). Anormal olanın normal hatta ideal gibi sunulmasında medya ve iletişim kanallarının kitleleri negatif yönde yönlendirmelerinin büyük etkisi

bulunmaktadır. Böylece toplumda tutum-davranış ve bilinç bozuklukları ve kültürel sapmalar meydana gelebilecektir.

Araştırmamız “Medya ve İletişim” faktörünün kültürel emperyalizmin yaygınlaşmasında kritik öneme haiz olduğu ve algı yönetiminde etkili bir silah olarak kullanıldığını doğrular nitelikte sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Sincan ve Çankaya örneklemelerinden alınan veriler ışığında televizyon ve internetin sosyo-kültürel ilişkileri negatif yönde etkilediği algısı mevcut olup, toplumumuzda sert kırılmalara yol açtığı söylenebilir. Aynı evin içerisinde birbirlerinden kopuk bir şekilde nerdeyse hiç konuşmadan yaşanır hale gelmekte, aile bireyleri birbirlerine ve topluma karşı kendilerini soyutlamakta ve her odada herkes tek başına medya ve iletişim kanallarında zamanlarını geçirir hale gelmektedirler.

Medya ve iletişim kanallarından istenilen toplumun ortak değerlerini, yaşam şekillerini, duygu-düşünce dünyalarını ve kültürünü doğru bir şekilde yansıtmasına dair hassasiyet, küreselleşmeyle beraber rafa kaldırılarak, popüler kültür, tüketim kültürünü ve kar odaklı hareket etmeye evrilmiştir. Böylece küreselleş(en)tirilen yaşam tarzları milli kültür-kimliklerinde küreselleşme potasında erimesine neden olmaktadır.

Manevi Kültür Kontrol faktörüne ilişkin sosyo-kültürel çözülme algısı diğer faktörlerde de olduğu gibi Çankaya örnekleminde Sincan örneklemine oranla daha yüksektir. İki örneklem arasındaki demografik özelliklerin farklılığında anlaşılacağı üzere daha çok kentli olup daha fazla kişisel gelir elde eden Çankaya grubunda manevi değerlere olan çözülme algısı Sincan grubuna kıyasla yüksek oranlıdır. Bunda Sincan örneklemini oluşturan katılımcıların sonradan kentli olmalarının ve gelir seviyelerinde Çankaya’ya oranla düşük olmalarının etkisi bulunmaktadır. Doğdukları köy, kasaba ve küçük illeri bırakarak başkente göçen insanlar ev fiyatlarında cazip olması münasebetiyle Sincan ilçesini tercih ederek, geldikleri yerlerdeki yaşam şekillerini burada da devam ettirmeye çalışmışlardır. Apartman önlerinde salça kaynatmalar, halı yıkamalar ve sokakta davullu zurnalı düğün yapma adetleri halen devam etmektedir. Ancak bu durum gün geçtikçe azalmakta kentte dünyaya gelen ve gelir-egitim seviyesi yükselen genç kuşaklar küresel politikalarında tesirleriyle önceki kuşaklardan yavaş yavaş ayrılarak Çankaya örnekleminin çözülme algısına doğru ilerlemektedir. Örf ve adetlere verilen önem,

gelenek ve göreneklere aykırı bir şey yapmaktan duyulan rahatsızlık giderek azalmakta, ülkemizin tarihi ile gurur duyarım, gerekirse ülkem için hayatımı tehlikeye atarım, din ve inanç olgun bir hayat görüşü için önemlidir, din toplum için birleştirici rol oynar, bayramlar bana heyecan verir, bayramlarda yakınlarım ve akrabalarımın mutlaka görüşürüm şeklindeki algılar giderek zayıflamaktadır.

Erkal'ın da işaret ettiği gibi, manevi kültür unsurlarını koruyup kollama bilincinin toplumda yaygın hale gelmesi için uğraş vermektense ziyade şahsi menfaatlerin muhafazasını ön plana çıkaran çürük yaklaşımlar kültürel birlikteliği baltalayarak toplumları kimlik buhranına hızla sürüklemektedir (2007: 245-246).

“Fırsatçılık ve Yolsuzluk” ile ilgili faktör incelemesinde, örneklemelerin algısının diğer faktörlerde olduğu gibi görülmektedir. Örneklemelerde gelir adaletsizliği, rüşvet, rantçılık, medyaya güvensizlikle ilgili algıların yüksek ortalamalara ulaşılmış olması kaygı vericidir. Küreselleşme süreciyle bereaber artan gelir adaletsizliklerinin varsılı daha varsıl yoksulu daha yoksul konuma getirmiş bulunması bu durumda etkin rol oynamıştır.

“Dürüstlük ve Çalışkanlık Kontrol Faktörü” ele alındığında da “Boşluğumun sorumluluğunu her zaman yerine getiririm, yeterli derecede azim ve irade sahibi olduğunda hiçbir güçlük insanı yolundan alıkoymaz, bir birey olarak başkalarının haklarına her zaman saygı gösteririm, çalışmak toplumumuza karşı bir görevdir” şeklinde cevaplayanların sayısı Sincan örneğinde Çankaya'ya nispetle fazla olarak her iki örnekte de değer sapmalarının olduğu görülmektedir.

Sincan ve Çankaya örneklemelerinin Bireyler Arası sosyo-kültürel çözülme algıları (AF2) incelendiğinde de ölçek ortalama değerlerinin üzerinde seyreden bir çözülmenin varlığı gözlemlenmektedir.

Örneklem gruplarının Bireyler Arası sosyo-kültürel çözülme algıları “Çıkarıcılık/Kendine Dönüklük”, “Paylaşım/Empati Kontrol”, “Mesafe/Özgürlük”, “Yakınlar/Yakın İlişkiler Kontrol”, “Ayrımcılık/Hoşnutsuzluk”, “Güvensizlik”, “Komşularla İlişkiler” ve “ Savaş/Şiddet” faktörleri mercek altına alınarak analiz edilmiştir.

Küreselleşme sürecinin başladığı 80'li yıllardan itibaren toplumumuzun çimentosu olan değerlerimizin temelleri fark edilmeden çürütülmeye başlanmıştır. Aşırı maddiyatçılık, kısa yoldan köşeyi dönme, menfaatçilik ve bireyselcilik güzel bir

yaşamın anahtarı gibi görülmeye başlanmıştır. İnsanlarımız özünden uzaklaştırılmaya başlanarak birliktelik ikliminden rekabet iklimine geçirilmiştir. Bu acımasız rekabet ortamı insanlarımızın birbirleriyle olan ilişkilerinde de çözümlere yol açmıştır.

Bauman'ında belirttiği gibi neo-liberal politikaların küresel çapta yaygın olabilmesi için toplumlar popüler küresel kültüre doğru öykünmeye davet edilmekte ve bu değerlere sahip olmak için uğraş verenlerin ise bir anlamda üstünlerin üstünlüğünü daha da perçinleyeceğine dikkat çekmektedir (Bauman, 2005: 63-64).

“Çıkarıcılık ve Kendine Dönüklük” yönelimine ilişkin Faktör analizleri “Amaca giden her yol mubahtır”, “Ekonomik özerklik her şeyden önemlidir”, “Kendi mutluluğum daha önemlidir”, “Sorunların üzerine düşünmemek ve daha faydalı şeylerle meşgul olmak insan için daha iyidir” şeklindeki anket sorularına verilen cevaplar neticesinde değerlendirmeye alınmıştır. Örneklemelerin her ikisinde de yüksek çözülme algısı oranları mevcut olup, Çankaya örnekleminde Sincan'a göre daha fazla orandadır. Maneviyattan maddiyata, birliktelikten bireyselliğe, vahdetten tekliğe ve aşırı çıkarıcılığa doğru yönlendirilen insanlar maddiyat ile mutluluğu yakalayabilecekleri umuduna kapılmışlardır. Bu durum ise ahlak anlayışımızda da gedikler açarak yalnızca kendi ekonomik çıkarını düşünen insan profiline dönüşümün önünü açmıştır.

“Paylaşım ve Empati” Kontrol faktörüne bakıldığında her iki grupta yüksek çözülme algısı seviyelerinin olduğu görülmekte bu ise bize toplumumuzda paylaşım ve empati kurma davranışlarının beklenilenin çok altına indiğinin göstergesi niteliğindedir. Neme lazımcılık, boş vermişlik, umursamazlık, görmezden gelmezlik ve bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasıcılık anlayışı sanki bir virüs gibi toplumumuzu tesiri altına almıştır. “Kötü bir olayda insanların bana yardımcı olacağını düşünüyorum, tanımadığım bir insana gerektiğinde yardımcı olurum, kendimi diğer insanlara karşı sorumlu hissediyorum ve kendimden aşağı gelir düzeyindeki insanları önemsiyorum” şeklinde anket sorularını cevaplayanların oranının düşük olması dikkat çekici olup, kaygı vericidir.

Yeni küresel düzenle birlikte sorumluluk bilincinden koparılan insanlar özgürlük rüzgarına kapılan kurumuş yaprak misali nereye gideceğini bilmeden savrulup durmaktadır. Sorumluluklarını ihmal ederek özgürleştiğini sananlar, aslında yalnızlaşmakta ve insanlarla olan mesafelerini giderek artırmaktadırlar. Anketimizde

“Mesafe ve Özgürlük” faktörüne ilişkin çözülme algısı “Hoşuma gitmeyen insanları önemsemem, İnsanlarla olan ilişkilerimde mesafeli olmak gerektiğine inanırım ve kendimle ilgili durumları kendime saklarım” şeklindeki suallerle değerlendirmeye alınmıştır. Çankaya örnekleminde daha fazla olmak üzere Sincan örnekleminde de yüksek çözülme oranının varlığı insanlar arası özgürlük ve mesafelilik güdüsünü güçlendiğine işaret etmektedir.

Erkal, Türk toplumunun Batı'dan ayrışarak içinde barındırdığı sıkı birlik, beraberlik ve bağıllık anlayışına (Erkal, 2006: 114). Vurgu yaparak toplumsal bütünlüğün önemine değinmiştir. Ancak, anketten elde edilen veriler her iki örneklemden yola çıkılarak “Yakınlar ve Yakın İlişkiler” kontrol faktöründe derin çatlakların olduğunu göstermektedir. Buna göre yakınlar ve yakınlarla ilişkilerde ortalamalara bakıldığında bireyler arası çözülme algısının yüksek olduğu ve Batı eksenine doğru hareket edildiği anlaşılmaktadır. Yakınlar ve Yakın İlişkiler kontrol faktörü anketimizde “Genelde yakın ilişkilerim duygularıyla bağlantılı değildir, Yakınlarımla hakkında ne düşündüğüm benim için önemli değildir, Kendimi tanımlarken yakın ilişkilerimin payı önemsizdir, Kendimi çok yakın hissettiğim insanların desteğine ihtiyaç duyarım, Kendime birini çok yakın hissettiğimde o kişiyi hayatımın bir parçası olarak görürüm, Yakın olduğum biri bir başarı elde ettiğinde gurur duyarım, Kendimi düşündüğüm kadar ailemi ve yakın arkadaşlarımı da düşünürüm, Eğer biri bana yakın olan birini incitirse kendim de incinirim, Yakın olduğum insanlar sık sık aklıma gelir, İnsanlar yakın ve akrabaları ile olan ilişkilerine özen göstermelidir” soruları yöneltilerek veriler toplanmış olup, çıkan verilerden hareketle toplum olarak yakınlar ve yakınlarla ilişkilere önem verme algısının muhafaza edilemediği sonucuna varılmıştır.

Furedi'nin de belirttiği üzere, küreselleşen dünyamızda risk ve çelişkilerin pençesinde sosyal yaşamını sürdürmeye çalışan insanlar, daha çok ferdileşerek birbirlerine karşı yabancılaşmakta, bu ise insanların toplumun yaşadığı problemlere karşı güçlü bir birliktelikle hareket etme iradesini baltalamaktadır (Furedi, 1998: 19).

“Ayrımcılık ve Hoşnutsuzluk” faktörüne ilişkin sosyo-kültürel çözülme algısı: “Seçimlerde herkesin oyu eşit olmamalıdır, Kadınlar ve erkekler eşit değildir, Kötü alışkanlıkları olan bir kişinin toplumda yeri yoktur, İnsanları kesin olarak ikiye ayırabiliriz: Güçlüler ve zayıflar, Zayıf karakterli insanlardan kurtulabilseydik sosyal

problemlerin pek çoğu çözüldü” şeklindeki anket sorularına verilen yanıtlar neticesinde değerlendirilmeye alınmıştır. Veriler analiz edildiğinde Çankaya örneğinde Sincan’a göre daha fazla olmak üzere her iki örnekte de yüksek çözülme mevcudiyeti dikkat çekmiştir. Görülmektedir ki Türk kimliğine ilişkin temel değerlerden hoşgörü ve eşitlik anlayışında da sarsılmalar meydana gelmiş bulunmaktadır.

Küreselleşen günümüz kentlerinde “güvenlik” başlı başına bir sorun haline dönüşmüştür. Her ne kadar varsıllar için güvenli siteler inşa edilsede insanlar kendilerini tam anlamıyla güvende hissedememektedir. Simmel ise bu vaziyeti kısmen günümüzdeki kentlerin nüfus yoğunluğuna bağlamaktadır. Çok fazla insanla girilen dışsal temaslardan zarar görmemek için alalade kurulan ilişkiler, risk unsurunun büyüklüğü insanları kaygı ve güvensizlik atmosferine çekmektedir (Simmel, 2003: 93).

Örneklemlerde ölçülen “Güvensizlik” faktöründe diğer çözülme faktörleriyle paralellik göstermektedir. Özellikle büyük kentlerde yaşayan insanların güvenlik kaygıları hat safhaya yükselmiştir. Suç oranlarının giderek artması ve suç işleme şekillerinin bile küresel konuma öykünmesi bu kaygıları artırmaktadır. Yazılı ve görsel medya hergün şiddet-gasp-cinayet-tecavüz-hırsızlık ile sapıklık vakalarıyla dolup taşmaktadır. Küreselleşmeyle salgınıyla gelen anomi ve sapma hali suç işleme zemininin konforunda artırmaktadır. Toplumda güvensizlik-kaygı hali hızla ivme kazanmakta, ikili ilişkilerde yüksek mesafe duvarları örülmekte ve paronayak yaklaşımlar çoğalmaktadır.

Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan komşuluk ilişkilerine ait sosyo-kültürel çözülme algısının her iki örnekte de(Çankayada fazla olmak üzere) yüksek ortalama değerlerinde olması popüler kültürün olumsuz etkilerinin göstergesi niteliğindedir. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığınca 1997 senesinde hazırlanan “Örf ve Adetlerimiz (Türk Töresi)” isimli çalışmada da komşuluğun kültürümüzdeki taşıdığı değere vurgu yapılmıştır (Başbakanlık,1997: 82). Ancak, tüm bireyler arası çözülme faktörlerinde olduğu gibi örneklemlerde dolayısıyla toplumda komşuluk ilişkileri zafiyete uğramış bir görüntü vermektedir. Önceleri akrabalıktan öte anlam taşıyan, ev alma komşu al şeklinde atasözlerimize konu olan

komşuluk münasebetleri kültürümüzdeki eski konumundan hayli farklı bir kulvarda yol aldığı kanısına ulaşılmaktadır.

Bireyler arası sosyo-kültürel çözümlerde mesafe-güvensizliğin yüksek ortalamada olması ve empati-paylaşımın azalması toplumda genel olarak sebebi her ne olursa olsun her daim tetikte bekleyen bir şiddet unsurunun varlığına işaret etmektedir. Örneklemlerde ölçülen “Savaş ve Şiddet” algısına ilişkin faktör ortalamalarının yüksekliği sudan sebeplerden bile olsa insanların her an pimi çekilmiş el bombası gibi patlamaya hazır oldukları kanaatine sevk etmektedir. Bu durumda kadına, çocuğa, sağlık çalışanlarına, itfaiye çalışanlarına, zabıtaya, haber muhabirlerine, karşı takım taraftarına yapılan şiddetten tutun trafikteki yol verme, park etme meselelerinden sıra beklerken çıkan sözlü-fiziksel şiddete varıncaya kadar insanlar yaşamlarının her anında kavga etme potansiyeli taşımakta oldukları görülmektedir.

Bireyle Grup Arası Çözümde örneklemlerin sosyo-kültürel çözümme algısına ilişkin oranlar Bireyle Kurumlar arası ve Bireyler arası çözümde olduğundan daha yüksek oranlıdır. Bireyle Grup Arası sosyo-kültürel çözümme algısı “Aidiyet ve Milli Kimlik, Gelecek Algısı ve Siyasi Duruş Kontrol” faktörleri vasıtasıyla değerlendirilmeye alınmıştır.

Küreselleşme kasırgasının tüm dünyayı etkisi altına alması beraberinde etnik ve mezhepsel ayrılıkları körükleyerek, ortak paydada bulunan toplumları paydalarına ayırmaktadır. Ayrıca, Türkdöğün’ün da belirttiği gibi yeni ekonomik konjonktürde ayakta kalabilmek ve sürekli daha fazla maddi değer elde edebilmek için acımasızca bir yarış içerisinde olan bireyler, erken yaşlardan itibaren milli kültürün özgürleştirici yöneliminin tersine, popüler kültürün gereksinimleri gidermeye yönelik algı operasyonları içerisinde biçimlenmektedir (Türkdöğün, 1992: 104-105).

Aidiyet/Milli Kimlik Faktörü: Aidiyet/Milli Kimlik Faktörü: “Kendimi toplumda yalnız hissediyorum, Bir gruba yakın olmak özgür olmayı engeller, Kendimi Türk milletine bağlı olarak görmüyorum, Gelişen ve değişen dünyamızda milli bağların giderek zayıfladığını düşünüyorum, Toplumumuzda birlik ve bütünlük hali vardır, Türkiye’de herkesçe paylaşılan ortak bir kültürün varlığına inanıyorum” sorularından alınan veriler değerlendirilerek analiz edilmiştir. Her ne kadar bireysel farklılıklar mevcut görülsede örneklemlerden alınan geri bildirimler toplum

genelinde milli bağlarda da bir miktar zayıflama olduğuna işaret etmektedir. Bu zayıflama toplumca paylaşılan ortak bir kültürün varlığına olan inanç algısına ve toplumdaki birlik bütünlük haline ilişkin algısınada gölge düşürmektedir. Erkal'ın da vurguladığı gibi günümüzün modernleşmiş ve sanayileşmiş toplumlarında dayanışma noksanlığı, manevi buhran, değerlerde çözüme, bir takım sosyal hastalıklar ve anomi baş göstermektedir (Erkal, 2006: 283).

Sosyal değişim-dönüşümlerle beraber tutum, davranış, algı, kavram ve değerlerde görülen değişmelerde de kültürel sürekliliğin sağlanması ve kültürel kargaşaya düşülmemesi için eğitimin öneminin altını çizen Aydın, eğitimi sosyal bir güç şeklinde algılamış ve sosyo-kültürel öykünmenin ilacının eğitim olduğunu belirtmiştir (Aydın, 1991: 36-38).

Bireyle Grup Arası Çözülmede örneklemelerin, “Gelecek Algısı ve Siyasi Duruş” çözülme algıları günümüzde egemen güçlerce uygulanmakta olan global siyaset, jeo-politik, jeo-stratejik taktikler, sıcak Suriye, Ortadoğu denklemleri ve Türkiye üzerinde oynanan oyunlar göz önüne alındığında toplumda gelecekle ilgili güvensizlik algısının mevcut olduğu söylenebilir.

Çizelge 3.8. Ölçek toplam ve alt ölçekler cronbach alfa katsayıları

	Cronbach alfa	Madde Sayısı
Ölçek toplamı	0,975	70
AF1 - Bireyle kurumlar arası çözülme	0,949	27
AF2 – Bireyler arası çözülme	0,955	33
AF3 – Bireyle grup arası çözülme	0,724	10

Bu çalışmada ölçek Cronbach alfa katsayısı 0,975 olarak tespit edilmiştir. Alt ölçeklerin Cronbach alfa katsayıları Çizelge 3.8.'de belirtilmiştir. Literatürde cronbach alfa katsayısının 0.70'in üzerinde olması gerektiği belirtilmektedir (Cortina, 1993: 98-104). Bu durum araştırmada kullandığımız ölçekten elde edilen sonuçların güvenilir olduğu kanaatine varmamızı sağlamaktadır.

Çizelge 3.9. Ölçek toplam ve alt ölçekler arasındaki ilişki durumu

	Ölçek toplamı		AF1 - Bireyle kurumlar arası çözülme		AF2 – Bireyler arası çözülme		AF3 – Bireyle grup arası çözülme	
	r*	p	r*	p	r*	p	r*	p
Ölçek toplamı	1		0,961	0,000	0,958	0,000	0,924	0,000
AF1 - Bireyle kurumlar arası çözülme	0,961	0,000	1		0,893	0,000	0,832	0,000
AF2 – Bireyler arası çözülme	0,958	0,000	0,893	0,000	1		0,817	0,000
AF3 – Bireyle grup arası çözülme	0,924	0,000	0,832	0,000	0,817	0,000	1	

*Pearson korelasyon test sonucu

Çizelge 3.9.'da ölçek toplam ve alt ölçeklerin puan ortalamalarının ilişki durumları gösterilmiştir. Ölçek toplam ve alt ölçeklerin puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde, güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki durumu bize, çözülme durumlarının birbirlerini aynı yönde etkilediğini göstermektedir. Herhangi bir alanda başlayan çözülme durumu domino etkisi göstererek diğer çözülme alanlarında tetiklemektedir.

3.8.1.1.3. Ölçek ve Sosyo – Demografik Verilerin Karşılaştırması

Çizelge 3.10. Cinsiyet ile ölçek puanlarının karşılaştırılması

Cinsiyet	Sincan		Çankaya		Test sonucu	p
	Ort	±	Ort	±		
	Ölçek toplam puan				Z*	
Kadın	2,51	0,05	3,28	0,04	-8,884	0,000
Erkek	2,52	0,06	3,27	0,04	-7,197	0,000
	AF1 - Bireyle kurumlar arası çözülme				Z*	
Kadın	2,44	0,05	3,21	0,05	-8,498	0,000
Erkek	2,35	0,07	3,20	0,05	-7,728	0,000
	AF2 – Bireyler arası çözülme				Z*	
Kadın	2,44	0,06	3,26	0,05	-8,070	0,000
Erkek	2,66	0,07	3,33	0,05	-6,398	0,000
	AF3 – Bireyle grup arası çözülme				Z*	
Kadın	2,65	0,05	3,38	0,03	-9,141	0,000
Erkek	2,56	0,07	3,26	0,04	-7,398	0,000

*Mann Whitney U test sonucu

Ölçek toplam ve alt ölçeklerin puan ortalamaları cinsiyete göre bölgeler açısından karşılaştırıldığında; kadınlarda ve erkeklerde bölgelere göre anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Buna göre Çankaya'daki kadın ve erkeklerde tüm çözülme türlerinin Sincan'a göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.11. Bölgelere göre yaş grupları ile ölçek puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi

		Ölçek toplam puan		AF1 - Bireyle kurumlar arası çözülme		AF2 – Bireyler arası çözülme		AF3 – Bireyle grup arası çözülme	
		r*	p	r*	p	r*	p	r*	p
Sincan	Yaş	-0,213	0,001	-0,344	0,000	-0,157	0,018	-0,114	0,087
Çankaya	Yaş	-0,263	0,000	-2,249	0,000	-0,375	0,000	-0,049	0,442

*Pearson korelasyon test sonucu

Bölgelere göre yaş grupları ile ölçek puanları arasındaki ilişki incelendiğinde; ölçek toplam, AF1 ve AF2 alt ölçek puan ortalamaları ile yaş grupları arasında negatif yönde, istatistiksel olarak anlamlı, düşük düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada faktör analizi uygulanarak yapılan grupta ortaya çıkan sosyo-kültürel çözülme ve sosyal değerlerdeki değişmeye ilişkin faktörler, değerlerdeki değişmeye ilişkin algı düzeyinin yaş gruplarına göre farklılık gösterip göstermediği Pearson korelasyon test sonucu ile sınımlanmış ve sonuçlar, çizelge 3.11. aracılığıyla gösterilmiştir. Bu bölümdeki varsayımın temel dayanağı, 1980 öncesinden sonrasına, küresel radyoaktiviteye maruz kalarak sosyal değişim-dönüşüm süreçleri yaşayan Türkiye'de yaş grupları arasında görüş ve algı farklılıklarının olabileceği varsayımına dayanmaktadır.

İncelenen her iki grupta da yaş kriteri arttıkça ölçek puanı hafif şekilde düşmektedir. Bu ise bize analiz edilen yaş seviyesinin büyümesiyle beraber çözülmesinde azaldığını yani çözülmeye karşı tepkilerin olduğunu göstermekte olup, yaş seviyesi yükseldikçe değer sapmalarına olan dirençte artış olduğu varsayımımızı doğrular niteliktedir.

Çankaya ve Sincan örneklemi yaş kriteri esas alınarak incelendiğinde her iki grupta yaş faktörü arttıkça Bireyle Kurumlar arası(AF1) ve Bireyler arası çözülme algısında (AF2) gerileme olduğu görülmektedir.

Geleneksel değer algılarına savaş açan küreselleşme sürecine genç kuşaklara nazaran deneyimli kuşaklar göğüs germek, kültürel istilaya karşı koyabilmek ve direnç gösterebilmek için milli kimliklerine sahip çıkmaktadırlar. Ancak, küreselleşmenin getirdiği değerlerin dini ve sosyo-kültürel alanlarda bıraktıkları izler, popüler kültürün geleneksele karşı zafer kazandığının emaresi şeklindedir. Kanaatimizce örf-adetlerin genç kuşaklara aktaracak olan deneyimli kuşak, küreselleşme süreciyle değer aktaran merkez olma konumundan çıkarılmış ve küresel kültür görsel, işitsel, yazılı iletişim araçlarının desteğininde arkasına alarak bir önceki kuşağın aktarım mekanizmasını etkisiz duruma getirmiştir.

Bölgelere göre yaş grupları ile ölçek puanları arasındaki ilişkinin incelendiği çizelgeye göre; yaş gruplarında ileri yaşlara doğru gidildikçe katılımcıların her iki örnekte de “Aile ve Evlilik, Medya ve İletişim, Fırsatçılık ve Yolsuzluk, Güvensizlik, Ayrımcılık/Hoşnutsuzluk, Çıkarıcılık/Kendine Dönüklük, Savaş ve Şiddet” faktörlerine yönelik sosyo-kültürel çözülme algıları paralellik göstermekte olup, kitle kültürünün zararlı etkilerinden genç kuşaklara nazaran daha az etkilendikleri ya da daha fazla karşı koydukları söylenebilir. Buradan hareketle önceki nesillerin yeni nesillere sosyo-kültürel aktarımında da kırılmalar yaşandığı kanısına ulaşılabilmektedir. Özetle, Çankaya ve Sincan örneklerinde yaş faktörü arttıkça: Aile ve evlilikle ilgili değerler ile manevi kültür unsurlarına sahip çıkan ve muhafaza eden bir yönelim, dürüstlük ve çalışkanlıkla ilgili değerlere önem veren, paylaşımcı ve empatiye yönelik bir yaklaşım, yakınlar ve yakınlarla ilişkilere önem veren ve son olarak güvensizliğin eylemsizlik ya da ilgisizliğe tam olarak yönelmediği bir duruş sergilemekte oldukları gözlemlenmiştir.

Çizelge 3.12. Medeni durum ile ölçek puanlarının karşılaştırılması

Medeni durum	Sincan		Çankaya		Test sonucu	p
	Ort	±	Ort	±		
	Ölçek toplam puan				Z*	
Bekar	2,70	0,11	3,43	0,04	-4,545	0,000
Evli	2,36	0,04	3,03	0,04	-8,963	0,000
Eşinden ayrı	2,76	0,10	3,59	0,06	-5,190	0,000
	AF1 - Bireyle kurumlar arası çözülme				Z*	
Bekar	2,68	0,09	3,39	0,04	-5,482	0,000
Evli	2,18	0,05	2,90	0,05	-8,577	0,000
Eşinden ayrı	2,68	0,10	3,61	0,08	-5,522	0,000
	AF2 – Bireyler arası çözülme				Z*	
Bekar	2,72	0,13	3,55	0,05	-4,266	0,000
Evli	2,40	0,05	2,99	0,05	-7,840	0,000
Eşinden ayrı	2,78	0,12	3,60	0,07	-4,237	0,000
	AF3 – Bireyle grup arası çözülme				Z*	
Bekar	2,69	0,11	3,36	0,39	-4,086	0,000
Evli	2,49	0,04	3,19	0,03	-9,366	0,000
Eşinden ayrı	2,82	0,09	3,56	0,07	-5,202	0,000

*Mann Whitney U test sonucu

Ölçek toplam ve alt ölçeklerin puan ortalamaları medeni duruma göre bölgeler açısından karşılaştırıldığında; bekarlarda, evlilerde ve eşinden ayrı olanlarda bölgelere göre anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Buna göre Çankaya'daki evli, bekar ve eşinden ayrı olanlarda tüm çözülme türlerinin Sincan'a göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.13. Doğum yeri ile ölçek puanlarının karşılaştırılması

Doğum yeri	Sincan		Çankaya		Test sonucu	p
	Ort	±	Ort	±		
	Ölçek toplam puan				Z*	
Şehir	2,76	0,07	3,00	0,06	-1,942	0,052
Büyükşehir	3,07	0,15	3,38	0,03	-1,051	0,293
	AF1 - Bireyle kurumlar arası çözülme					
Şehir	2,67	0,06	2,90	0,08	-1,509	0,131
Büyükşehir	2,98	0,13	3,32	0,04	-2,031	0,042
	AF2 – Bireyler arası çözülme					
Şehir	2,85	0,08	2,93	0,07	-0,861	0,390
Büyükşehir	3,11	0,18	3,44	0,04	-0,876	0,381
	AF3 – Bireyle grup arası çözülme					
Şehir	2,76	0,06	3,18	0,05	-3,199	0,001
Büyükşehir	3,12	0,15	3,390	0,02	-0,613	0,540

*Mann Whitney U test sonucu

Ölçek toplam ve alt ölçeklerin puan ortalamaları doğum yerine göre bölgeler açısından karşılaştırıldığında; Çankaya’da Büyükşehirde doğduğunu belirtenlerde AF1: Bireyle kurumlar arası çözülme puan ortalamasının, şehirde doğduğunu belirtenlerde de AF3: Bireyle grup arası çözülme puan ortalamasının Sincan’a göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Büyükşehirde doğduğunu belirtenlerin bireyle kurumlararası çözülme seviyeleri Çankaya grubunda daha fazladır. Benzer şekilde şehirde doğduğunu beyan edenlerde de bireyle grup arası çözülme Çankaya grubunda daha yüksektir.

Çizelge 3.14. Şehirde geçirilen yıl ile ölçek puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi

		Ölçek toplam puan		AF1 - Bireyle kurumlar arası çözülme		AF2 – Bireyler arası çözülme		AF3 – Bireyle grup arası çözülme	
		r*	p	r*	p	r*	p	r*	p
Sincan	Şehirde geçirilen yıl	0,478	0,000	0,518	0,000	0,452	0,000	0,398	0,000
Çankaya	Şehirde geçirilen yıl	-0,214	0,001	-0,234	0,000	-0,189	0,003	-0,139	0,028

*Pearson korelasyon test sonucu

Bölgelere göre şehirde geçirilen yıl ile ölçek puanları arasındaki ilişki incelendiğinde; tüm puan ortalamaları ile şehirde geçirilen yıl arasında Sincan’da

istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde, orta düzey bir ilişki varken, Çankaya'da istatistiksel olarak anlamlı, negatif yönde, düşük düzey bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Sincan grubunda şehirde geçirilen yıl sayısı arttıkça tüm çözülme türlerinde orta düzeyde artış görülmekte, Çankaya grubunda ise şehirde geçirilen yıl süresi arttıkça çözülme hafif seviyede azalmaktadır. Bunun nedenini ise, Çankaya grubunda ikamet eden insanların neredeyse tamamına yakınının şehir ile büyükşehirde doğmuş olmaları ve buna bağlı olarak ileri yaşlardaki insanların çözülmeye karşı gösterdikleri direnç olarak değerlendirilmektedir.

Çizelge 3.15. Ev sahipliği durumu ile ölçek puanlarının karşılaştırılması

Medeni durum	Sincan		Çankaya		Test sonucu	p
	Ort	±	Ort	±		
	Ölçek toplam puan				Z*	
Ev sahibi	2,57	0,07	3,15	0,04	-5,477	0,000
Kiracı	2,33	0,06	3,42	0,06	-8,455	0,000
Yakınının evi	2,64	0,08	3,42	0,05	-5,363	0,000
	AF1 - Bireyle kurumlar arası çözülme				Z*	
Ev sahibi	2,37	0,08	3,08	0,06	-5,822	0,000
Kiracı	2,19	0,06	3,39	0,07	-8,383	0,000
Yakınının evi	2,61	0,07	3,35	0,05	-5,633	0,000
	AF2 – Bireyler arası çözülme				Z*	
Ev sahibi	2,69	0,08	3,11	0,06	-4,251	0,000
Kiracı	2,32	0,06	3,47	0,06	-8,201	0,000
Yakınının evi	2,62	0,10	3,52	0,06	-5,163	0,000
	AF3 – Bireyle grup arası çözülme				Z*	
Ev sahibi	2,63	0,07	3,26	0,03	-6,094	0,000
Kiracı	2,50	0,06	3,39	0,05	-7,201	0,000
Yakınının evi	2,68	0,08	3,38	0,05	-5,296	0,000

*Mann Whitney U test sonucu

Ölçek toplam ve alt ölçeklerin puan ortalamaları ev sahipliği durumuna göre bölgeler açısından karşılaştırıldığında; ev sahiplerinde, kiracılarda ve yakınının evinde oturanlarda bölgelere göre anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Buna göre

Çankaya'daki ev sahiplerinde, kiracılar da ve yakınının evinde oturanlarda tüm çözülme türlerinin Sincan'a göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.16. Eğitim durumu ile ölçek puanlarının karşılaştırılması

Doğum yeri	Sincan		Çankaya		Test sonucu	p
	Ort	±	Ort	±		
	Ölçek toplam puan				Z*	
Lise	2,58	0,07	3,08	0,04	-4,679	0,000
Üniversite ve üstü	3,26	0,08	3,36	0,03	-0,169	0,866
	AF1 - Bireyle kurumlar arası çözülme				Z*	
Lise	2,48	0,07	2,97	0,05	-4,691	0,000
Üniversite ve üstü	3,14	0,07	3,31	0,04	-1,474	0,141
	AF2 – Bireyler arası çözülme				Z*	
Lise	2,62	0,08	3,04	0,07	-3,814	0,000
Üniversite ve üstü	3,42	0,10	3,40	0,04	-1,246	0,213
	AF3 – Bireyle grup arası çözülme				Z*	
Lise	2,63	0,07	3,24	0,04	-5,434	0,000
Üniversite ve üstü	3,22	0,08	3,36	0,03	-0,213	0,557

*Mann Whitney U test sonucu

Ölçek toplam ve alt ölçeklerin puan ortalamaları eğitim durumuna göre bölgeler açısından karşılaştırıldığında; lise mezunu olanlarda bölgelere göre anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Buna göre Çankaya'daki lise mezunlarında tüm çözülme türlerinin Sincan'a göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olan her iki grupta da tüm çözülme düzeyleri genel ortalamannın üzerinde olup, benzerlik göstermektedir.

Çizelge 3.17. Anne – Babanın eğitim durumu ile ölçek puanlarının karşılaştırılması

Medeni durum	Sincan		Çankaya		Test sonucu	p
	Ort	±	Ort	±		
	Ölçek toplam puan				Z*	
İlkokul	2,39	0,05	2,77	0,05	-4,673	0,000
Ortaokul	2,59	0,08	3,04	0,07	-2,93	0,003
Lise	2,87	0,11	3,30	0,04	-3,225	0,001
	AF1 - Bireyle kurumlar arası çözülme				Z*	
İlkokul	2,31	0,05	2,59	0,06	-3,716	0,000
Ortaokul	2,45	0,09	2,90	0,09	-2,796	0,005
Lise	2,65	0,12	3,25	0,05	-3,985	0,000
	AF2 – Bireyler arası çözülme				Z*	
İlkokul	2,32	0,06	2,74	0,07	-4,673	0,000
Ortaokul	2,74	0,09	2,94	0,09	-1,951	0,051
Lise	3,01	0,11	3,34	0,05	-2,217	0,027
	AF3 – Bireyle grup arası çözülme				Z*	
İlkokul	2,53	0,05	2,99	0,07	-4,428	0,000
Ortaokul	2,59	0,08	3,27	0,06	-4,339	0,000
Lise	2,94	0,10	3,31	0,03	-2,994	0,003

*Mann Whitney U test sonucu

Ölçek toplam ve alt ölçeklerin puan ortalamaları anne – babanın eğitim durumuna göre bölgeler açısından karşılaştırıldığında; anne-babanın eğitim durumu ilkokul, ortaokul ve lise olanlarda bölgelere göre anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Buna göre Çankaya’da anne-babanın eğitim durumu ilkokul, ortaokul ve lise olanlarda tüm çözülme türlerinin (anne-baba eğitim durumu ortaokul olanlarda AF2 hariç) Sincan’a göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Sincan grubunda üniversite mezunu ve üzeri anne-baba mevcut olmadığından karşılaştırma yapılamamıştır.

Çizelge 3.18. Meslek ile ölçek puanlarının karşılaştırılması

	Sincan		Çankaya		Test sonucu	p
	Ort	±	Ort	±		
Ölçek toplam puan					Z*	
Kamu çalışanı	3,06	0,57	3,19	0,56	-0,634	0,526
Özel sektör çalışanı	2,76	0,73	3,42	0,47	-6,378	0,000
Emekli	2,12	0,46	3,09	0,53	-4,418	0,000
Ev hanımı	2,16	0,25	2,80	0,24	-6,282	0,000
İşsiz / iş arıyor	2,11	0,30	3,27	0,36	-9,665**	0,000
AF1 - Bireyle kurumlar arası çözülme					Z*	
Kamu çalışanı	2,85	0,63	3,05	0,73	-0,598	0,550
Özel sektör çalışanı	2,65	0,71	3,40	0,57	-7,312	0,000
Emekli	1,70	0,53	2,98	0,62	-4,422	0,000
Ev hanımı	2,09	0,26	2,61	0,34	-5,354	0,000
İşsiz / iş arıyor	2,15	0,19	3,24	0,34	-10,798**	0,000
AF2 – Bireyler arası çözülme					Z*	
Kamu çalışanı	3,17	0,66	3,22	0,62	-0,136	0,892
Özel sektör çalışanı	2,86	0,83	3,47	0,54	-5,415	0,000
Emekli	2,38	0,46	2,97	0,71	-3,338	0,001
Ev hanımı	2,02	0,31	2,58	0,37	-10,070**	0,000
İşsiz / iş arıyor	1,99	0,33	3,40	0,48	-9,441**	0,000
AF3 – Bireyle grup arası çözülme					Z*	
Kamu çalışanı	3,15	0,46	3,29	0,44	-0,964**	0,339
Özel sektör çalışanı	2,78	0,73	3,38	0,47	-6,175	0,000
Emekli	2,29	0,50	3,34	0,42	-4,478	0,000
Ev hanımı	2,36	0,30	3,22	0,22	-6,481	0,000
İşsiz / iş arıyor	2,19	0,47	3,18	0,37	-4,387	0,000

* Mann Whitney U test sonucu

**Student t testi sonucu

Ölçek toplam ve alt ölçeklerin puan ortalamaları meslek durumuna göre bölgeler açısından karşılaştırıldığında; özel sektör çalışanları, emekliler, ev hanımları ve işsizlerde bölgelere göre anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Buna göre Çankaya'daki özel sektör çalışanları, emekliler, ev hanımları ve işsizlerde tüm çözülme türlerinin Sincan'a göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Kamu çalışanları bazında karşılaştırma yapıldığında her iki grupta da tüm çözülme türlerinde benzerlik arz etmekte olup,(Sincan grubunda ortalamanın üzerinde çözülme mevcut) bu durumun genel olarak Sincan İlçesi için kamu çalışanlarının yüksek oranda üniversite mezunu olmalarından dolayı Sincan örnekleminde kamu çalışanlarının tüm çözülme türlerinde çözülme oranını yüksek tutmaktadır.

Sincan grubunda emekli olanların bireyle kurumlararası çözülme (AF1) puanı incelendiğinde ölçeğin tüm çözülme türleri puan ortalamasından daha düşük olduğu(1.70) görülmektedir. Bu ise bize Sincan grubunda emeklilerin bireyle kurumlararası çözümlerinin yok denecek kadar az olduğu kanaatine sevk etmektedir. Buradan hareketle emeklilerin ortalama 55 yaş ve üzeri oldukları düşünüldüğünde Sincanda yaşayan 55 yaş üzeri insanlarımızın “aile ve evlilik, medya ve iletişim, manevi kültür, fırsatçılık-yolsuzluk ve dürüstlük-çalışkanlık” alt faktörlerinden oluşan bireyle kurumlararası (AF1) ilişkilerinde değişim-dönüşüme karşı direnç gösterdiği gözlemlenmektedir.

Çizelge 3.19. Aylık ortalama gelir ile ölçek puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi

		Ölçek toplam puan		AF1 - Bireyle kurumlar arası çözülme		AF2 – Bireyler arası çözülme		AF3 – Bireyle grup arası çözülme	
		r*	p	r*	p	r*	p	r*	p
Sincan	Aylık ortalama gelir	0,857	0,000	0,830	0,000	0,860	0,000	0,753	0,000
Çankaya	Aylık ortalama gelir	0,378	0,000	0,404	0,000	0,328	0,000	0,270	0,000

*Pearson korelasyon test sonucu

Bölgelere göre aylık ortalama gelir ile ölçek puanları arasındaki ilişki incelendiğinde; tüm puan ortalamaları ile aylık ortalama gelir arasında tüm bölgelerde istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde, Sincan’da kuvvetli, Çankaya’da da orta düzey bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Sincan grubunda aylık ortalama gelir seviyesi arttıkça tüm çözülme türlerinde çözülme kuvvetli bir şekilde artmaktadır. Bu ise hipotezimizin ekonomik gelir

seviyesinin artmasının demografik yapıyı ayırt etmeksizin kültürel değerlerimizden kopmayı kolaylaştırıp, hızlandırdığı savımızı doğrular niteliktedir.

Kadim kültürel niteliklerimizden olan aşırılık ve gösterişten uzak durma, israfi önlemek için tüketimi azaltma hususiyetlerine dikkatleri çeken Erkal, 80'li yıllardan sonra gelir ve servet dağılımının bilhassada düşük-kırsal özellikli nüfus ve alt gelir grupları aleyhine bozulmasıyla beraber, kırsalda yaşayan insanlarda ve kente göç edenlerde statü kazanma kaygılarıyla kentli yaşamını aynen kopya etmeye yönelik bir duruşun meydana geldiğini belirtmektedir(Erkal, 2000: 55). Toplumumuzun küreselleşme ile etkisi altına girdiği ekonomik eşitsizlik sarmalı varsıllar ve yoksullar arasında derin bir uçurum oluşturmuştur. Ancak, bir şekilde alt gelir seviyesinden sıyrılmayı başarabilenler, lüks, gösteriş ve tüketim düşkünü olmaktan kurtulamamışlardır.

Rekabeti, yarışı ve çatışmayı körükleyen uygulamalarla fertler birbirlerinden, toplumdan, işbirliğinden ve kısaca ortak amaçlara ulaşma gayelerinden sapmaktadırlar. Bu hususta Nirun, küreselleşen dünyamızda süratle değişip dönüşüme maruz kalan sosyo-kültürel koşullar ve devleşen ekonomik arzular neticesinde bireylerin birbirlerine yabancılaştığını, meslek, din, yaş, etnik ve sosyal gruplaşmalar sonucunda bireylerin farklı amaçları olan farklı gruplarla birbiriyle uyuşmayan davranış şekillerinde bulduklarını, bu durumun ise soyo-kültürel sorunlara, hukuksal ve toplumsal normları yaralayıcı sapmalara sebep teşkil ettiğini belirtmektedir(Nirun, 1994: 410). Maneviyatın bir kenara bırakılarak maddiyatın tek değer verilecek unsur haline getirilmesiyle batı menşeyli bir kültür asimilasyonu ortamına girilmiş olup, geleneksel kültürümüz işgal altına alınmaktadır. Toplumumuzun değer yargılarıyla taban tabana zıt olan popüler kültür öğelerinin “yalnızca kendini düşün” öğretileri insanlar arasındaki dayanışma, sevgi-saygı ve hoşgörü unsurlarında kırılmalara yol açarak bireysel-toplumsal çözülmeye neden olmaktadır. Böylece, Sincan ilçesinde olduğu gibi kentlerin göreceli yoksul semtlerinde yaşayan insanlar ekonomik seviyelerini yükselttikleri takdirde geleneksel değer yargılarından süratle uzaklaşmaktadırlar. Bu noktada toplumda modernleşmek, çağdaş hale gelmek ya da batılılaşmak gayeleriyle taklitçi ve bireyci bir hayat görüşü egemen olmaktadır.

Toplumdaki insanların yüksek ekonomik beklentilere sahip olması, fertlerin sahip olamayacakları varlıkları arzulamalarına ve elde edemediklerinde de suç-şiddet ortamı oluşmasına zeminin hazırlamaktadır. Yoksulluğun, işsizliğin, dolandırıcılığın, bilgisizliğin, değer yozlaşmasının, adaletsizliğin, insanların birbirlerine güven duymadığı ve kaygının hakim olduğu sosyal yapıda bireyler, kendi kabuklarına çekilerek sapma davranışları sergileyebilmektedirler(Türkkahraman, 2007:11-13). Kültürümüzün köklerinde olan israftan, lüksten ve aşırılıktan sakınma anlayışı, muhtaçları koruyup kollama bilinci, tüketimde kontrollü davranma adabı toplum içerisindeki ekonomik farklılıkları yok etmekte ve hayat tarzları arasında katman oluşmasını engellemektedir. Ancak bu yüksek bilinç, küreselleşen hayat koşullarında kaybolmaya yüz tutmuştur. Kanaatkarlık yerini tamahkarlığa, biz anlayışı ben merkezine, elindekiyle yetinme-şükür etme ise daha çok isteme ve daha az şükür etmeye doğru evrilmektedir. Araştırmamızda incelenen her iki örnekte de ekonomik çığa yükseldikçe Sincan örneğinde daha kuvvetli olmak üzere gösteriş, lüks, aşırı tüketim ve konfora eğilimde doğru orantılı olarak artarak, bireyle kurumlar arası çözülme (AF1), bireyler arası çözülme (AF2) ve bireyle grup arası(AF3) çözülme tetiklenmektedir.

Bilhassa özel televizyon kanallarının hayatımıza girmesiyle birlikte reklamlar, diziler ve filmlerle hayatımıza yerleştirilmeye çalışılan kapitalist tüketim kalıpları-normları çok cazip bir şekilde sunulmuş, toplumda tüketim kültürünün yayılmasına dolayısıyla aşırı israfın ve rekabetin oluşmasına temel oluşturmaktadır. Para adeta putlaştırılmış ve mutluluğun tek kaynağı gibi gösterilmiştir. Amerikan ve Batılı yaşam kültürünün ekranlara yansısıyla, azla yetinen, israf etmekten kaçınan ve ahlaki değerlerine sıkı sıkıya bağlı olan toplumumuzda çatlaklar oluşturulmuştur.

Neo-liberal politikaların toplumda sapma eylemini tırmandırmasıyla dayanışmanın üst seviyede gerçekleştiği geniş aile tipinden, birliktelik ruhundan ve rehberlikten yoksun küçük çekirdek aileye geçişin hızlandığını belirten Erkal, bireylerle birlikte gruplarında toplumun bir parçası olduğu bilincini yitirdiğini, ekonomik gelişimin ahlaki değerleri körelttiğini, toplum genelinde güvensizliğin arttığını, aile içi otorite dengesinin değişime uğradığını, geleneksel ile modernin birbirlerini tamamlamadığı, kadın vücudunun ve müstehcenliğin aşırı derecede ön plana çıkartılmasıyla bireylerin kurumlar ile bunlara ilişkin değerlerden ziyade

bireysel güdü ve bilinçaltı mekanizmalarıyla hareket ettiği bir birey ve kurum arası çözülme durumuna dikkatleri çekmektedir (Erkal, 2000: 75-76).

Türkiye’de özellikle 1980’li yıllardan sonra küreselleşerek metalaşma döngüsüne giren sosyo-kültürel politikalar toplumda alın teriyle helal kazanç sağlama, kanaatkar olma ve yardımlaşma bilincinin yara almasına vesile olmuştur. Elindekiyle yetinmesini bilen, sabır eden, şükür eden, ahlaksızlıktan, israftan, lüksten, gösterişten, bencillikten ve kibirden sakınan toplumumuzun kültürel yapısı kısa zamanda serbest piyasa güçlerinin, çok uluslu şirketlerin ve film-reklam sektörlerinin yoğun baskısına maruz bırakılmıştır. Çalışmadan kısa yoldan “köşeyi dönme” fikirlerinin, lotaryacılığın, aşırı tüketimin, epiküryen ahlak anlayışının, bir koyup beş alma arzusunun ve yüksek yaşam standartlarında yaşama tutkularının tohumlarının atıldığı 80’li ve 90’lı yıllardan itibaren kültürel kimliklerimiz ile tüm değer yargılarımız sömürülmeye başlanmış, sosyal bir değer olan dayanışma yerini bireysel menfaate-mutluluğa bırakarak çözülmenin fitilini ateşlemiştir. 2018 yılında gerçekleştirilen bu çalışma 80’li yıllardan günümüze kadar geçen zaman dilimi içerisinde toplumumuzda gerçekleşen Bireyle kurumlar arası, Bireyler arası ve Bireyle grup arası çözülme boyutunu, sosyo-kültürel alanda değişen dönüşen değer algılarını ve ekonomik yeterliliklerin maddi imkanların artmasının insanlarımızda mutluluk seviyesini artırmadığı aksine bireyselciliğin aşırı rekabetin toplumsal bütünlüğü huzuru bozarak bireyi yalnızlıkla beraber mutsuzluğada itmekte olduğunu göz önüne sermektedir.

Çizelge 3.20. Aylık ortalama toplam gelir ile ölçek puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi

		Ölçek toplam puan		AF1 - Bireyle kurumlar arası çözülme		AF2 – Bireyler arası çözülme		AF3 – Bireyle grup arası çözülme	
		r*	p	r*	p	r*	p	r*	p
Sincan	Toplam ortalama gelir	0,856	0,000	0,858	0,000	0,848	0,000	0,735	0,000
Çankaya	Toplam ortalama gelir	0,129	0,041	0,122	0,053	0,085	0,181	0,152	0,016

*Pearson korelasyon test sonucu

Bölgelere göre aylık ortalama toplam gelir ile ölçek puanları arasındaki ilişki incelendiğinde; Sincan'da tüm puan ortalamaları ile aylık ortalama toplam gelir arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde, kuvvetli bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Çankaya'da ise ölçek toplam puan ve AF3 – Bireyle grup arası çözülme ile aylık ortalama toplam gelir arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde, düşük düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Sincan grubunda aylık toplam gelir seviyesi arttıkça tüm çözülme türlerinde çözülme kuvvetli bir şekilde artmaktadır. Bu ise hipotezimizin daha öncede belirtildiği üzere ekonomik gelir seviyesinin artmasının demografik yapı ayırt etmeksizin kültürel değerlerimizden kopmayı kolaylaştırıp, hızlandırdığı savımızı doğrular niteliktedir.

Bali'ninde belirttiği gibi Özal'lı senelerde servet sahibi olan yeni varsıllar kesimi, modern olabilmek adına Batılı yaşam tarzının simgesel taraflarıyla meşgul olmuşlar ve öykünmeye bağlı eğreti davranışlar sergileyerek hem gazetecilerin hem de eski, köklü varsılların ağır şekilde tenkitlerine maruz kalmışlardır. Ayrıca, bu tenkitlerden yalnızca yeni türeyen bu varsıllar değil, kırsaldan kente göçerek bu tür sembeleri benimseyen gruplarda nasibini almıştır (Bali, 2009: 321).

Sincan-Çankaya örneklemelerinin demografik yapısını kıyaslayan Sosyo-demografik bulgular 1 tablosundaki doğum yeri sütunundan da anlaşılacağı üzere Sincan örneklemini kırsaldan kente göçüşün net örneğini temsil etmekte olup, Çankaya örneklemini ise daha çok kentli kimliğini yansıtmaktadır. Başkentte bir taraftan göç, yoksulluk, işsizlik, yoksunluk, gecekondulaşma, kentlileşme sancıları çekilmekte, “köşeyi dönmek” tabiri herkesin rüyalarını süslemekte, özellikle yılbaşı lotaryaları inanılmaz ilgi görmekte, diğer yandan da neo-liberal politikaların yürürlüğe girmesiyle tüketim, aile, inanç, ahlak ve değer algılarında erozyon hat safhaya ulaşmaktadır. Para merkezli düşünmeye ve davranmaya yönlendirilen tüm toplum kültürel işgalden nasibini almış olup, aylık ortalama toplam gelir ile ölçek puanları arasındaki ilişkinin incelendiği çizelgeden'de anlaşılacağı üzere kırdan kente göçen kesimlerin gelir seviyelerinin artması modernleşme-kentlileşme adı altında Bireyle kurumlar arası çözülme (AF1), Bireyler arası çözülme(AF2), ve Bireyle grup arası çözülmeyle (AF3) doğru orantılı olup, Batılı yaşam tarzına olan öykünmeyi artırdığı görülmektedir.

Çizelge 3.21. Dindarlık seviyesi ile ölçek puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi

		Ölçek toplam puan		AF1 - Bireyle kurumlar arası çözülme		AF2 – Bireyler arası çözülme		AF3 – Bireyle grup arası çözülme	
		r*	p	r*	p	r*	p	r*	p
Sincan	Dindarlık seviyesi	-0,741	0,000	-0,763	0,000	-0,680	0,000	-0,680	0,000
Çankaya	Dindarlık seviyesi	-0,320	0,000	-0,311	0,000	-0,307	0,000	-0,231	0,000

*Pearson korelasyon test sonucu

Bölgelere göre dindarlık seviyesi ile ölçek puanları arasındaki ilişki incelendiğinde; tüm puan ortalamaları ile dindarlık seviyesi arasında tüm bölgelerde istatistiksel olarak anlamlı, negatif yönde, Sincan’da kuvvetli, Çankaya’da da düşük düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Sincan grubunda dindarlık seviyesi istatistiksel olarak arttıkça tüm çözülme türleri yüksek oranda azalmakta, Çankaya grubunda da dindarlık seviyesi istatistiksel olarak arttıkça tüm çözülme türlerinde düşük seviyede azalma olmaktadır. Buradan yola çıkarak her iki grupta da kendilerini dindar olarak atfeden kişilerin kültürel çözülmeye karşı daha fazla direnç gösterdikleri (Sincan grubunda daha kuvvetli) söylenebilir.

Siyasi yelpaze ile ölçek puanlarının karşılaştırılması: bölgelere göre siyasi yelpazede aynı siyasi görüş içerisinde yer alan kişi sayısı çok düşük ya da hiç olmadığı için karşılaştırma yapılamamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünyamızı şiddetli bir şekilde etkisi altına almış bulunan küreselleşme fırtınası tesirlerini sadece ekonomik, politik ve teknolojik alanlarda değil özellikle yaşamlarımızı, düşünüş şekillerimizi, algılarımızı kısaca sosyo-kültürel hayatımızı derinden etkilemektedir. Dünyamız, son kırk yıldır benzeri görülmemiş değişimlere, dönüşümlere ve gelişmelere tanıklık etmiştir. Bu hızlı değişim-dönüşümlerin ortak ismi ise “küreselleşme” şeklinde adlandırılmaktadır. Literatürde birçok farklı tanımla bulunan küreselleşme kavramının uzlaşa sağlanmış ortak bir ifadesinin olmaması onun çok yönlü olmasından ve bakılan açıya göre farklı anlamlar kazanmasından ileri gelmektedir.

Değişim, adeta bir sel misali önüne geçen her şeyi alıp götürmekte, eskiye ait ne varsa sökülüp atmakta ve durdurulamaz şekilde akıp gitmektedir. Elbette bu tarzda akan bir selin önüne set çekilemez ancak dere yatağı ıslah edebilir. Bu hızlı değişime neden olan küresel etkenler farkına varılıp dizginlenebilirse akıntının hızı hatta yönü bile değiştirilebilir. Küresel kültür öğeleri dünya üzerindeki toplumları nasıl girdabına çekip kendi gayyasında boğuyorsa, Türk toplumuna da aynısını uygulamaktadır. Akrabalık bağlarından komşuluk ilişkilerine, aile yapısından toplumsal yapıya, giyim kuşamdan yemek tarzlarına ve tüketim alışkanlıklarından düşünce sistemlerine kadar her şey süratle değişime-dönüşüme maruz kalmıştır. Milli ve yerel kültür öğeleri henüz tam olarak silinmemiş olsada küresel kültür unsurlarınca kuşatma altına alınmış olup, yakın gelecekte yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalabileceklerdir.

Küreselleşme sürecinin popüler ifadelerinden “modernleşme”, “tüketim”, “meta” ve “haz” kavramları toplumumuza üstü kapalı olarak bireysel düşünüp hareket etmeyi empoze ederek fertleri içinde yaşadığı toplumdan soyutlamakta, toplumla birey arasında set çekip ferdi yalnızlaştırıp, yabancılaştırmakta ve kimlik bunalımına iterek aidiyet hissiyatını köreltmektedir. Bu sayede insanların kapitalist sisteme çabucak bütünleşmesini sağlayarak milli-manevi değerlerde kırılmalara sebep olmaktadır. Kanaatkar toplumumuz lüks düşkünü, hedonist tüketim toplumuna doğru evrilmekte biz merkezli düşünce sisteminden çıkıp ben merkezli düşünüş ve yaşayış biçimine doğru değişim göstermektedir. Esasen küresel kültür olan popüler kültür,

dev bir değişim frekansı oluşturup medya ve internet vasıtasıyla evlerimizin içine girip Batı-Amerikan yaşam şeklini her gün beyinlerimize yüklemektedir. Kapitalist sistemin dişlileri serbest piyasa ekonomisine ve sürekli tüketime dayalı olduğundan tüm değerleri arasallaştırıp meta haline dönüştürmektedir. Kapitalist sistemin mantalitesinde dini, milli, manevi ve ahlaki çekincelerin bulunmaması tek kutsalının “para” olması nasıl olursa olsun sürekli daha çok kr ve kazanç hırsıyla hareket etmesi, sadece dünyevi hazlara hitap etmesi onu doyumsuz bir yaratığa çevirmekte ve dünyanın tüm dengelerini altüst etmektedir. Bu noktadan değerlendirildiğinde aslında kapitalizmin dini değerlerle de sürekli çatışma içerisinde olduğu ve yaydığı subliminal mesajlarla kutsal saydığımız helal-haram olarak atfettiğimiz, sevap-günah olarak değerlendirdiğimiz ne varsa tüm algıları değiştirerek yaşamı şekillendirmede dine karşı görünmez bir mücadele içerisinde olduğu söylenebilir.

Küreselleşme ile kültür sürekli iletişim ve etkileşim halinde olup, karşılıklı olarak yoğun bir şekilde birbirlerini etkilemektedirler. Genel olarak küreselleşme kültür olgusunu olumsuz yönde etkileyerek küresel popüler kültürün yaygınlaşmasında ve ideolojik unsur haline gelmesinde itici gücü olmuştur. Bu durum ise gezenimizde ismine “yeni dünya düzeni”, “yeni kolonicilik”, “neo-liberalizm” yahut “kapitalist” sistem denilen yerli, folklorik, milli ve kutsal olan her şeye meydan okuyan güçlünün daha çok güçlendiği mazlumun ise daha çok ezildiği bir adaletsiz dünya düzenini getirmiştir. Küreselleşmeye kültür penceresinden bakıldığında özellikle genç kuşakların popüler kültür ögeleriyle sürekli beslenmelerinden mütevellit düşünce-davranış tarzlarında, yemek, giyim, eğlence, konuşma şekillerinde kısaca yaşayış ve hayatı anlamlandırma noktasında Mc Donaldlaştıkları yani homojenleştikleri görülmektedir. Böylece kimlik ve aidiyet bunalımına girip yolunu kaybeden genç nesiller kendilerine sürekli kucak açıp davet eden küresel araçların esiri konumuna gelmektedir. Robotize edilmiş modern köleler ise rahatlıkla yönlendirilebilmekte ve tüketim kültürü virüsü yayılarak kitleler kapitalist sistemle btnleşmektedirler. Daha çok tüketmek, elindekiyle yetinmemek, marka-konfor-haz peşinden koşmak, yalnızca kendini düşünmek, yaşadığı toplumu, çevreyi umursamamak, parayı araç olmaktan çıkarıp amaç haline dönüştürmek, üzerinde Amerikan bayrağı olan tişörtler giymek, Amerikan yapımı diziler filmler izlerken Coca-Cola ya da Pepsi içip Pringles yemek, Corn Flakeslerle güne başlayıp

öğlen Mc Donald akşam ise Pizza Hut ile günü tamamlamak, hastalanıp hastaneye gittiğimizde GE (general elektririk) MR cihazına girip Pfizer'in ürettiği ilaçlarla dolu reçetemizi alıp ağzımızda Marlboro hastane otoparkındaki Chevroletimize binip Shell'den benzin almak, İphone telefonumuzdan face book' a göz atmak artık olağan hale gelmiştir.

Küreselleşme, toplum bilimcilerin üzerinde titiz çalışmalar yaptığı, son otuzbeş-kırk yıllık zaman dilimi içerisinde toplumların nasıl hızlı bir değişim-dönüşüm dalgası içerisine girdiğini açıklamada kullandığı geniş kapsamlı bir olgudur. Bu süreçle birlikte dünya başdöndürücü bir şekilde kabuk değiştirerek toplumların ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel dokuları dönüşüme uğramıştır. Ulaşım, iletişim ve bilgi teknolojilerindeki gelişmelerle beraber milletlerarası münasebetlerde gittikçe artış göstererek kültürlerarası alışveriş hızlanmıştır. Ancak, bu kültürel alışveriş egemen devletlerin lehinde ve tek taraflı yapıldığından dünya kültürel zenginliklerin yok olacağı homojen bir kültür kavramıyla karşıkarşıya kalmıştır. Küresel medya endüstrisi bu noktada çok etkili bir şekilde rol alarak sinema, dizi, çizgi film, reklamlar ve internet aracılığıyla toplumlardaki kültürel emperyalist değişim-dönüşümlerin fitilini ateşlemiştir. Küresel şirketlerin destekleri ve yönlendirmeleriyle gündelik yaşamımızda her an karşı karşıya kaldığımız bu mesajlar toplumlara Amerikan-Batı kültürünün simgelerini inceden inceden işlemektedir. Ne yazık ki dünyamızda yaşanan küreselleşme sürecinin değişmeyen altın kuralı kültürel alışverişte de kendisini net bir şekilde ortaya koyarak zengin ülkeler lehine işlemektedir.

İnsanları örümcek ağlarına takılacak bir av şeklinde değerlendiren küresel baronlar tüketim kültürünün yaygınlaşmasına titizlikle eğilmektedirler. Reklamlar aracılığı ile sürekli olarak verilen subliminal mesajlarla bireyler satın alabildiği nispette kendilerini değerli hissetmekte, alamadıkları içinde yoksunluk sendromuna girmektedir. Küreselleşme süreciyle beraber aşırı tüketim yapmak artık yaşam şeklimiz haline gelmiş bulunmaktadır. Büyük alışveriş merkezleri farkına bile varmadan hayatlarımızın vazgeçilmezleri konumuna gelmişleridir. İnsanlar gereksinimleri için değilde moda, statü, gösteriş, saygınlık ve psikolojik tatminleri için su gibi para harcamaktadırlar. Tasarruf ve yatırım yapmak rafa kaldırılarak daha çok borçlanarak tüketmek tercih edilir duruma gelinmiştir. Medya aracılığı ile

tüketime güdülenen insanlar hızla aynılaşmakta farklı ülkelerde yaşasalar dahi aynı zevklere, aynı arzulara ve aynı hayallere sahip olmaktadır.

İçinde bulunduğumuz telekomünikasyon ve bilgi çağında mesafe kavramı manasını yitirmiş olup, sınırları da ortadan kaldırmıştır. Böylece kültürlerarası etkileşimde eski dönemlere nazaran hızlı bir ivme kazanmış olup, küreselleşme tüm insallığı etkisi altına almıştır. Kültürlerarası münasebetlerin çift yönlü, dengeli ve dayatmasız olarak gerçekleştirilmesi her kültürü kendi içinde daha da kuvvetlenmesini sağlayarak güçlendirmektedir. Ancak, günümüzde olduğu gibi bir kültürün hegemonik ve emperyalist bir şekilde küreselleşme argümanları kullanılarak diğer kültürlere empoze edilmeye çalışılması milli kültürler ile milli kimliklerin parçalanmasına yol açarak “kültürel başkalaşıma” sebep olabilmektedir.

Dünya üzerinde artık hiçbir devletin küreselleşme atmosferinin dışında izole olarak yaşaması mümkün olmadığından, kültürel emperyalizmin yıkıcı etkilerinden korunmak için bir takım tedbirler alma zorunlulukları hasıl olmuştur. Ülkemizde de küresel medya çeşitli uzantıları vasıtasıyla hergün evlerimizi ziyaret edip, yaşam tarzlarımızı, düşünüş ve davranışlarımıza kadar zihnilerimizi etkisi altına almaktadır. Kitleleri “robotize” etmekte kullanılan görsel, işitsel ve basılı iletişim araçları özellikle reklamlar, diziler, eğlence programları ve internet aracılığı ile Batı bilhassa da Amerikan kültürünü Türk toplumuna aşılama için yoğun çaba sarfetmektedir. Medya okur-yazarlığının küçük yaşlardan itibaren yeni nesillere öğretilerek milli-manevi değerlerin aileden başlayarak öğrenim hayatı süresince büyük bir titizlikle kazandırılması hayati önem arz etmektedir. Bunun içinde geleceğimiz olan evlatlarımızı kendi kadim kültürümüzü yansıtan kahramanlarla besleyerek yetiştirmeliyiz.

Küreselleşmeyle birlikte ulus devlet modelinde eski manasını giderek kaybetmektedir. Günümüzde yaşanmakta olan küresel akıntılar neticesinde ulus devletler dünya üzerindeki dengeleri göz ardı ederek politikalar belirleyip, kararlar alamamaktadırlar. Küreselleşme egemenlik kavramını da değişime uğratarak ulus devletlerin iç ve dış siyasalarına yön veren temel unsur konumuna gelmiş bulunmaktadır. Dünyanın tek bir pazar konumuna getirilmesiyle adaletsizlikler artmış gelişmiş devletlerin pastadan aldıkları pay artmıştır. Gelişimini tamamlayamamış devletlerde ise yoksulluk, borç yükü ve dışa bağımlılık her geçen gün katlanarak

çoğalmakta ekonomik boyundurak altındaki hükümetler ise bağımsız politikalar üretip hayata geçirememektedirler. Tam bu noktada güçlü devletlerin güçsüz devletlerin iç ve dış işlerine müdahale etmeleri küreselleşme kavramı emperyalizm ile örtüşmektedir. Küreselleşmeyle beraber toplumsal dokuda da yaşanan değişim mili kimliklerinde dönüşüme maruz kalmasına yol açmaktadır. Milli kimlik ve aidiyetlet bir taraftan dünya vatandaşlığı-çok kültürlülük diğer yandan da etnik-yerel kimlik mikro milliyetçilik kavramlarıyla sıkıştırılıp baskı altına alınmaktadır. İletişim, bilgi ve ulaşımda yaşanan büyük sıçramalar yaşanılan yere duyulan değeri düşürmekte sıla-yurt-vatan kavramları törpülenmektedir. Bu her iki vaziyette ne yazık ki ulusal kimliklere de büyük zarar vermektedir. Görünen odur ki gelişmekte olan devletler hayatta kalabilmek adına ekonomik, siyasal ve özellikle de kültürel alanlarda küreselleşme gayyasına düşmeden milli stratejik politikalar üretmek mecburiyetindedirler.

Küreselleşme süreciyle birlikte dünyamız tek bir pazar konumuna dönüştürülmüş, üretim merkezleri konumunda olması gereken kentler ise tüketim merkezleri durumuna getirilmiştir. Doğa, çevre, atmosfer, yeşil alanlar göz ardı edilerek inşa edilen çok katlı tek tip yapılaşma bir taraftan kentlerin tarihini, kültürünü, simgelerini ve yeşil alan dokusunu yok etmekte bir yandan da tek tip yaşam tarzını insanlara empoze ederek tüketimi körüklemektedir. Kentlerde yaşam tekdüze seyretmekte komşuluk, akrabalık ilişkileri giderek yozlaşmakta, yemek, giyim, müzik, kına, düğün, eğlence, bayram ve mutfak kültürü hızla değişime uğramakta kullanılan dil bile melezleşmektedir. Küreselleşmeyle beraber değişen tüketim alışkanlıkları bilhassa kent yaşamını derinden etkilemiş ve kentleri birbirinin aynısı konumuna getirerek tek tip toplum düzenine geçişin önünü açmıştır.

Bu çalışmada savunulan düşünce, Batı ve Amerikan menşeyli küresel kültüre karşı geleneksel kültürümüze kilitlenmek ya da sıkı sıkıya tutunmak değildir. Tez çalışmasında da belirtildiği gibi kültür dinamik bir mekanizmadır ve sürekli değişerek gelişme gösterir. Fakat bu değişim süreci Amerikan ve Batı merkezli olup tek taraflı dayatma şeklinde olduğu takdirde geleneksel kültürler kaybolma sürecine girerek, tek tip küresel kültüre doğru evrilmektedirler. Böylece bir kültürel alış-veriş ve gelişim söz konusu olmayıp, kültürel emperyalizm, kültürel dayatma ve geleneksel kültürlerin yok oluş süreci başlamış olmaktadır. Amaç, küreselleşmeyi eleştirel bir yaklaşımla

okuyarak, küresel kültür emperyalizmi altında olduğumuzun farkına varılması ve kültürel sömürüye karşı uyanık olunarak toplumumuzu esir alan popüler kültüre karşı özellikle genç nesillerde yüksek bilincin sağlanmasıdır.

2. Dünya Savaşı sonrası oluşan çift kutuplu dünya egemenliği, soğuk savaş sonrasında Amerika Birleşik Devletlerinin lehine sonuçlanmıştır. Soğuk savaş yıllarından güçlenerek çıkan ABD'nin, kapitalizmi tek geçerli sistem şekliye getirmesiyle dünya küreselleşme döngüsü içerisine girmiş olup, ekonomik ve siyasal alanlarda olduğu kadar sosyo-kültürel alanda da büyük değişimler yaşamıştır. 1980'li yıllarda dünyada ve Türkiye'de faaliyete geçen neo-liberal politikalar neticesinde devlet ekonomik sahadan ve sosyal yapısından uzaklaşmakta, varıl-yoksul arasındaki mesafe sosyal bütünlüğe zarar verecek ölçüde giderek açılmakta ve kültürel bağlamda da bireyler arası, bireyle kurumlar arası ile bireyle grup arası çözülmenin temelleri atılmaktadır. Çözülme süreci, toplumda alım gücünün düşmesi, enflasyonun-faizlerin aşırı yükselmesi, varılların daha varıl, yoksulların daha yoksul konuma gelmesi, toplumsal sevgi-saygı-şefkat-hoşgörü bağlarının zaafiyete uğraması, tüm değerlerin yıpratılarak geleneksel kültür ve bütüncül sosyalleşmeden uzaklaştırıldığı bir ortamdan doğmuştur.

Sosyo-kültürel tutum ve davranışların ana hedefleri, fertlerin kurumlaşmış kaideleri tam manasıyla idrak ederek ona göre davranış sergilemelerini, toplumun ihtiyaçlarını, hedeflerini ve değerler dizgesini öğrenme-geliştirme, dinamik bir milli kültür yapısı içerisinde değerler düzenini sağlamlaştırarak fertleri yaşamları süresince bu değer, kültür ve sosyal normlara tabi olarak şekillendirmektir. Ancak, araştırmamızda elde edilen veriler bu durumdan sapma olduğu yönünde bulgular sunmaktadır. Bireyler arası, bireyle kurumlar arası ve bireyle grup arası münasebetlerin kanunlara, sosyal norm ve değerlere bağlı olmaktan uzaklaştırılarak, gösterişin, bencilliğin, hak tanımazlığın ve şükürden yoksun hep daha çok isteyen anlayışın egemen kılınmasıyla sosyo-kültürel sistemimiz büyük darbeler alarak "yoz" bir yörüngeye itilmiştir.

Araştırmamız, küreselleşme süreciyle beraber kültürel alanda oluşturulan yeni paradigmanın sosyal yaşamda, manevi değerlerde ve toplumsal bütünlükte açmış olduğu hasarların tespitine yöneliktir. Çalışmadan elde edilen bulgular bize sosyo-kültürel çözülmenin hızla ilerlediğini, sosyal bütünlüğün ağır darbeler aldığı,

kutuplaşmanın, bireyselliğin gittikçe arttığını, aile kurumunun önemini yitirmekte olduğunu, milli kimliklerin tehdit edildiğini, toplumu kuşatan ortak duygu, düşünce ve değerler sisteminin temelinden sarsılarak kuşaklar arası değer aktarımının sekteye uğratıldığını göstermektedir.

Bireylerin, özelliklede genç nesillerin ve gelir seviyesi yüksek kesimlerin toplumun en esaslı kurumlarından olan aile-evliliğe, inanç, örf-adet, geleneklere ve milli-manevi değerlere sahip çıkmadıkları oluşturulan veri analiz tablolarında ortaya çıkmıştır. Birey dünyaya gözlerini açtığı ilk andan itibaren aile kurumu içerisinde sosyal ve kültürel aktarımları kazanarak okul öncesi ilk sosyo-kültürel deneyimini gerçekleştirir. Aile kurumunun yapısındaki bir bozulma toplumsal birlikteliğinde zayıflamasına, hoşgörü, sevgi, saygı ve milli dayanışmanında azalmasına neden olmaktadır. Bu sebeple bilhassa gençlerimiz, aile ve evlilik kurumumuzu birincil hedef seçen kitle kültürüne karşı bilinçli olmak durumundadırlar.

Araştırmaya dair diğer bir tespit ise Türkiye’de yaş grupları arasında sosyo-kültürel anlamda görüş, algı ve davranış farklılıklarının olduğu varsayımının yani toplumun çözülme algılarının içinde buldukları yaş gruplarına göre değişiklik gösterdiği hipotezimizi onaylar niteliktedir. Aidiyet ve milli kimliğe ilişkin değerlerdeki aşınma, medya ve iletişimin olumsuz etkileri, fırsatçı-çıkarıcı anlayışın, yolsuzlukların yaygınlaşması, bireyler arası güvensizlik gibi sosyal çözülmeye neden olan faktörlerin hepsinde, yaş dönemleri arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür. Ayrıca, aile-evlilik kurumunun zayıflaması, yakınlarla olan ilişkilerin bozulması, ayrımcılık ve hoşnutsuzluğun artmasına yönelik faktörler için yapılan incelemede de benzer şekilde, yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılaşma görülmektedir. Yapılan Pearson korelasyon testi neticesinde farklı yaş gruplarındaki bireylerin sosyo-kültürel çözülme algılarında farklı olduğu, ileri yaş grubunun her iki örnekleme de çözülmeye karşı direç gösterdiği tespit edilmiştir.

Küreselleşmenin kültürel değerlerimize etkilerinin iki farklı demografik özellikler taşıyan örneklemlerle(Sincan-Çankaya) incelendiği araştırmamızda, sosyo-kültürel çözülmeye sebep olan faktörler olarak nitelenen bağımlı değişkenler toplum tarafından aynı yönde algılanmaktadır. Ancak, bu algı düzeyinin toplum içerisindeki bireylerin yaş faktörünün ve ekonomik gelir seviyesinin artmasına bağlı olarak değişiklik gösterdiğide görülmüştür. Yaş ve gelir durumunun çözülmeye ilişkin

algıda belirleyici bir rolünün olduğunda ortaya çıkmıştır. Genel itibariyle bireylerin sosyo-kültürel yapımızın temel unsurlarından olan milli-manevi değerlerimizden uzaklaşan algı, tutum ve davranış kalıpları içerisine sürüklendikleri sonucuna varılmıştır.

Özetle, Türkiye' nin başkenti olan Ankara da küreselleşme olgusu karşısında kültürel değişimin boyutları Sincan ve Çankaya örneklerinden elde edilen veriler ışığında incelenmiş olup, küreselleşme sürecinin ülkemizde sosyo-kültürel manada birçok yıkıcı etkiler oluşturmakta olduğu, ekonomik gelir seviyesinin artmasının demografik özellik ayırt etmeksizin kültürel değerlerimizden kopmayı hızlandırdığı ve yaş seviyesi yükseldikçe değer sapsmalarına olan dirençte artış olacağı varsayımlarımızla birebir örtüşmekte olduğu görülmüştür. Bu noktadan yola çıkarak, küreselleşmenin etkilerinden olumsuz şekilde etkilenen toplum üyelerinin milli-manevi kültür öğelerine yetkin bir şekilde sahip çıkmadığı, kültürel aktarım ve süreklilikte kırılmalar yaşandığı, kadim kültürel değerlerimizi muhafaza etme ve yaşatma azminin toplumun genelinden ziyade yalnızca ileri yaş gruplarında olduğu, kişisel gelir seviyesinin yükselmesiyle değerlerimizden uzaklaşmanın aynı doğrultuda hareket ettiğini, kurumsal çerçevede ise birey-grup ile kurumlar arası ilişkilerdeki sapma, aşınma ve anomi hallerinin yüksek derecede seyrettiği söylenebilir.

Son olarak denilebilir ki; günümüzde yaşanmakta olan küreselleşme süreci çeşitli vasıtalarını kullanarak yerel, milli ve manevi değerlerimizi kendi yörüngesine katarak, küresel tüketim potasından geçirip homojenleştirmeye çalışmaktadır. Kapitalist düzenin çağdaş ismi olan küreselleşme hayatımızın hemen her anında kendisini hissettirmektedir. Küresel medya ağlarının patronu, çok uluslu şirketlerin merkezi ve küreselleşme sürecinin başatı olan Amerika etkisini yalnızca Türk kültür ve değerlerinde değil tüm toplumlarda göstermektedir. Bu noktada esas olan kendi kültürel değerlerimizi geliştirerek muhafaza etmek, sonraki kuşaklara kırılmalar olmadan aktarabilmek ve yaygın hale getirebilmektir. Kendisine, kültürüne yabancılaşan diline, dinine ve değerlerine arka çıkmayan bir toplum kuru kalabalıktan öteye geçemeyerek uçuruma doğru hızla yol alacaktır. Bunun içindir ki, geleceğimiz olan gençlerimizi kadim milletimizin ortak kültürel değerleriyle yoğurmak başta aile olmak üzere tüm eğitim kurumlarının asli görevi olmalıdır. Yeni nesillerimizde dil, din, tarih, coğrafya, gelenek ve göreneklerden ortak bir motif yapılarak, milli bilinç

oluşturulmalı ve kimlik menşeyli sosyal çatışmaların önüne geçilmelidir. Böylece, ulus-devlet yapısında muhafaza edilmiş olup, milli kimlik algısı kuvvetlenecek ve toplumsal birliktelik pekişecektir. Ayrıca, genç kuşaklarımıza eleştirel bir medya okur-yazarlığı ve tüketim alışkanlığı kültürü aşılanmalıdır. Toplumda giderek artan “ben” merkezli anlayıştan “biz” odaklı anlayışa geçilerek, para ve çıkarıcılık yerine dostluk ile sevgiyi, aşırı tüketim ve aleniyet yerinede şükür, kanaatkarlık ile mahremiyeti tekrar ön sıraya geçirmek mecburiyetindeyiz. Mevlana’nın “yaratılanı sev yaratandan ötürü” ve Yunus Emre’nin “bölüşürsek tok oluruz, bölünürsek yok oluruz” öğretileri şiar edinilmeli, kendi kültürel değerlerimizden ve mirasımızdan yararlanarak modern ile geleneksel arasında uyum sağlanmalıdır. Milli ve manevi gücü yüksek milli iletişim stratejileri geliştirilerek, yazılı-görsel medya ile internet portalında fazlaca maruz kaldığımız kültürel sömürüye karşı barikat kurulabilir. Modern bir toplumun tüm geleneksel öğelerinden arınmış olacağı fikri boş bir hezeyan olup, milli kültürümüzü derleyip, araştırmak, geliştirmek ve yaygınlaştırmak için harcanan bireysel-kurumsal çabalar desteklenmelidir. Sinema ve televizyonun insanları etkime gücü düşünüldüğünde, bizim kültürel kodlarımızı yansıtacak sinema, dizi, reklam ve eğlence programlarının varlığına ihtiyaç bulunmaktadır. Evlatlarımızı kendi masallarımızla-ninnilerimizle büyütmeli, okuma alışkanlığını küçük yaşlarda kazandırmalı, medyada çocuklarımızın kültürel değerlerinin aktarılması yönünde olumlu destek sağlayacak yayınlar desteklenerek artması sağlanmalı ve kültürümüzden izler taşıyan oyun-oyucaklar üreterek Türk Milli karakterini taşıyan özellikler aşılanabilir. Çocukların yaşları ve gelişim özelliklerine göre Millî kültüre dayanan dizi, film, çizgi film, hikaye, masal kitapları vb. aracılığıyla çocukların bu özellikleri içselleştirmesi sağlanarak, İnternet bağımlılığına karşı gençlerde ve ailelerde farkındalık oluşmasına yönelik adımlar atılmalıdır. Küresel kültür endüstrisinin olumsuz etkisine karşı, medyada da milli kültür öğelerinin vurgusu artırılarak, vatan sevgisi, evlilik, akrabalık ve komşuluk bağlarını özendirici yayınlar faaliyete geçmelidir. Toplumumuzun büyük çoğunluğunun televizyon odaklı bir yaşam tercih ettiği gerçeğinden yola çıkarak kısa, orta ve uzun dönemde televizyon programların içeriklerinin aile yapısını sağlamlaştırıcı politikalar gözetmesi gerekmektedir. Her bir kentimizin kendisine has olan tarihi-kültürel dokuları korunmalı, kentlerimizin kimliğini yansıtan değerlere önem verilmeli, insanları

dönüştürmenin yolunun mekanları ve dili dönüştürmekten geçtiği bilinciyle hareket edilerek, yüksek yapılaşma ile alış-veriş merkezleri inşa etme çılgınlığından vazgeçilerek dilimize sahip çıkılmalıdır.

KAYNAKÇA

ABADAN, Yavuz (1956). "Kültür mefhumu ve değişimi", **Yücel Mecmuası**, 10, 1956, 174.

ABU-LUGHOD, Janet (1998). Küreselleşme üzerine tartişmalarda gevezeliğin ötesine geçmek, **Kültür, küreselleşme ve dünya sistemi**, Ed. Anthony D. King, Çev. Ümit Hüsrev Yolsal, G. Seçkin, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

ACAR, Mustafa (2002). "Ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel boyutlarıyla küreselleşme: Tehdit mi, fırsat mı?", **Liberal Düşünce**, 7, 25–26.

AHUNBAY, Zeynep (1996). **Tarihi çevre koruma ve restorasyon**, İstanbul: YEM Yayıncılık.

AKBAŞ, Oktay (2004). "Türk Milli Eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının 2. kademedeki gerçekteşme derecesinin değerlendirilmesi", Doktora Tezi, **Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Ankara.

AKDENİZ, Sabri (1992). **Bağımsızlığın temelleri**, İstanbul: Bayrak Yay.

AKMAN, Vedat (1999). **Gelecek yüzyılın gündemi**, İstanbul: Rota Yayınları.

AKTAN, Can ve Şen, Hüseyin (1999). **Globalleşme**. http://www.canaktan.net/canaktan_personal/canaktan-arastirmalari/degisim/aktan-sen-globallesme.pdf, (04.03.2017).

AKTAN, Coşkun Can ve Vural, İstiklal Y., **Globalleşme sürecinde çok uluslu şirketler**, <http://www.canaktan.org/ekonomi/cok-uluslu/aktan-makale.pdf>, (01.032017)

ALBENİ, Mesut ve EROğLU, Ömer (2002). **Küreselleşme, ekonomik krizler ve Türkiye**, Isparta: Bilim Kitabevi.

ALTHUSSER, Louis (1994). **İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları**, (çev.Alp Tümertekin) İstanbul: İletişim Yayınları.

ALTINTAŞ, Ramazan (1995). **Kur'an'da hidayet ve dalalet**, İstanbul: Pınar Yayınları.

ARGAN, Metin (2007). **Eğlence pazarlaması**, Ankara: Detay Yayıncılık.

ARIBOğAN, Deniz Ülke (1997). **Globalleşme senaryosunun aktörleri**, İstanbul: Der Yayınları.

ARIBOğAN, Deniz Ülke (2001). **Globalleşme senaryosunun aktörleri: Uluslararası ilişkilerde güç mücadelesi**, İstanbul: Der Yayınları.

ARLI, Alim (2009). **Oryantalizm, oksidentalizm ve şerif mardin**, 2. Basım, İstanbul: Küre Yayınları.

ARSLANOĞLU, İbrahim (2005), “Türk Değerleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **Felsefe Dünyası Dergisi**, 41, 64–65.

ARTUN, Erman (2000). **Halk kültürü ve folklorun türk kültüründeki yerine kültürel değişim ve gelişim açısından bakış**. Adana: Epsilon Ofset.

ARZU, Öztürkmen (1998). **Türkiye’de folklor ve milliyetçilik**, İstanbul: İletişim Yayınları, 15.

ASLANOĞLU, Rana (1998). **Kent, Kimlik ve Küreselleşme**, Bursa: Asa Kitabevi.

ASLANOĞLU, Rana (1998). **Kent, kimlik ve küreselleşme**, Bursa: Asa Yayınevi.

ASLANTÜRK, Zeki ve Amman, M. Tayfun (1999). **Sosyoloji**, İstanbul: M.Ü.İ.F.V. Yayınları.

ATABEK, Ümit (2003). Yeni iletişim teknolojileri ve yerel medya için olanaklar, **Yeni iletişim teknolojileri ve medya**, der: Sevda Alankuş, BIA-IPS İletişim Vakfı Yayınları.

ATAMAN, Göksel (2001). **İşletme Yönetimi: Temel Kavramlar - Yeni Yaklaşımlar**. İstanbul: Türkmen Kitabevi.

ATASOY, Fahri (2005). **Küreselleşme ve Milliyetçilik**, İstanbul: Ötüken Yayınları.

ATATÜRK’ün SÖYLEV ve DEMEÇLERİ I-III, (1981). Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara: DTCF Basımevi.

ATEŞ, Davut, Uysal, Ahmet (2006). Merkez-dışı ülkelerdeki ulusötesi sivil toplum kuruluşları (stk): dış politika, finansman ve meşrutiyet, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 16, 63-86.

AVCI, Nazmi (2007). **Toplumsal değerler ve gençlik**, Ankara: Siyasal Kitabevi.

AYATA, Ali (2010). Küreselleşme ekseninde Türkiye AB İlişkileri, (Ed.) Murat Ercan, **Küreselleşme ve Türkiye’ye etkileri**, Ankara: Nobel Yayınları, 59-79.

AYDEMİR, Cahit ve Kaya, Mehmet (2007). **Küreselleşme kavramı ve ekonomik yönü**, www.e-sosder.com (08.03.2017)

AYDIN, M. Kemal. (2000). “Neoliberal dalga ya da küreselleşme”, **Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 1, 13-26.

AYDIN, Mustafa (1991). **Toplum, kültür ve eğitim ilişkisi**, Eğitim Sosyolojisi, Ankara, Gazi Büro Kitabevi.

AYDIN, Mustafa (2010). **Gençliğin dini ve sosyal değerleri**, Konya: Çizgi Kitabevi, 15.

AZİZ, Aysel (1982). **Toplumsallaşma ve kitleleşme**, Ankara: Ankara Ün. BasınYayın Yüksekokulu Yayınları.

BALİ, Rıfat N. (2009). **Tarz-ı Hayattan Life Style'a**, İstanbul: İletişim Yayınları.

BAŞKAYA, Fikret (2002). **Küreselleşmenin karanlık bilançosu**, Ankara: Öteki Yayınevi.

BAŞKAYA, Fikret (2010). **Çığırından çıkmış bir dünya**, İstanbul: Öteki Yayınevi.

BAŞKAYA, Fikret, (2000). **Küreselleşmenin karanlık bilançosu**, Ankara: Özgür Üniversite Kitaplığı.

BİLGİSEVEN, Amiran Kurtkan (1995). **Genel sosyoloji**, İstanbul: Filiz Kitabevi.

BİLMAN, Levent (2001). "Hükümetdışı kuruluşların (NGO) dünya ekonomik ve sosyal gelişimindeki rolleri" **Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi**, Sayı: 2

BOLAT, Tamer ve Oya Aytemiz Seymen ve Hüseyin Çeken (2005). "Küreselleşmenin boyutları ve bu süreçte etkili olan faktörlerin analizi", **Küreselleşme ve çok uluslu işletmecilik**, (ed. Oya Aytemiz Seymen, Tamer Bolat), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 33-52.

BONO, Edward De (2007). **Altı değer madalyası: 21.yüzyılda başarının anahtarı**. (Çev. Selen Y. Kölay). İstanbul: Remzi Kitabevi.

BOZKURT, Veysel (2014). **Değişen Dünyada Sosyoloji: Temeller, Kavramlar, Kurumlar**. Bursa: Ekin Basım Yayım Dağıtım.

BOZKURT, Veysel (2000). **Küreselleşme: Kavram, gelişim ve yaklaşımlar**, <http://www.isguc.org/vbozkurt1.htm>, (07.03.2017).

BOZKURT, Veysel (2000). **Küreselleşmenin insani yüzü**. İstanbul: Alfa Yayınları.

BÜKEN, Gülriz (2001). "Amerikan popüler kültürünün Türkiye'de yayılışına karşı tepkisel düşünceler", **Doğu-Batı**, 15, 43-53.

BÜYÜKBAYKAL, Ceyda Ilgaz (2008). "Küresel Medya Yapılarının Yoğunlaşması" **İletişim Fakültesi Dergisi**, 31, 41.

CAŞIN, Mesut Hakkı, Özgöker Uğur ve Çolak Halil (2007). **Avrupa Birliği**, İstanbul: Nokta Kitap.

CEVİZCİ, Ahmet (2000). **Felsefe sözlüğü**, İstanbul: Paradigma Yayıncılık.

CHOMSKY, Noam (2000). Halkın sırtından kazanç: Neoliberalizm ve küresel düzen, Çev. Deniz Hakyemez, Barış Zeren, İstanbul: Om Yayınevi.

CHOMSKY, Noam (2001). Sömürgecilikten küreselleşmeye, (Çev. Mustafa Erdem Sakınç), Ankara: Ütopya Yayınevi.

CİVELEK, Mustafa Emre, (2009). İnternet çağı dinamikleri, İstanbul: Beta Yayıncılık.

CORTİNA, Jose M. (1993). “ What is coefficient alpha? An examination of theory and applications”, *Journal of Applied Psychology*, Vol. 78, No. 1,98-104

COŞKUN, Vahap (2004). “Küreselleşme ve ulus devletin geleceği”, *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 1, 1, 239–257.

ÇAĞAN, Kenan (2007). “Küreselleşme ve çokkültürlülük kavşağında güvenlik problemi ve terör”, *Tezkire Dergisi*, 43-44, 95-113.

ÇAHA, Ömer, Çaylak Adem ve Tutar Hüseyin (2013). TRA2 Bölgesi Sivil Toplum Kuruluşları Profili, Serka Kalkınma Ajansı Raporu, Kars.

ÇALIŞ, Şaban Halis (2002). Üç Tarz-ı siyasetten globalizme (Der.), M. Ali Çukurçayır, *Küresel sistemde siyaset, yönetim ve ekonomi*, Konya: Çizgi Kitabevi.

ÇAM, Şerife (2009). “Televizyon dizilerinin kadına yönelik şiddet temsillerinde ataerkil rejimin ideolojisi”. *Kültür ve İletişim*, 12, 2, 79-132.

ÇETİN, Cafer (2006). Küreselleşme ve küresel ekonomi içerisinde türkiye'nin konumu. Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

DAVİD, Morley ve Kevin, Robins (1997). Kimlik mekanları: Küresel medya, elektronik ortamlar ve kültürel sınırlar. (Çeviren: Emrehan Zeybekoğlu). İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 32.

DAVUTOĞLU, Ahmet (2011). Küresel bunalım, 38. Baskı, İstanbul: Küre Yayınları.

De RIVERO, Oswaldo (2003). Kalkınma efsanesi, 21. yüzyılın bağımsız yaşayamayan ekonomileri, Çev. Ömer Karakurt, İstanbul: Çitlembik Yayınları.

DİKEN, Bülent ve Laustsen, Carsten Bagge (2010). Filmlerle sosyoloji, (Çev. Sona Ertekin), İstanbul: Metis Yayınları.

DOĞAN, İsmail (2009), Dünden bugüne Türk ailesi, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

DÖNMEZER, Sulhi (1990). Sosyoloji, İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.

DPT. (2001). **Yerel yönetimler**, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.

DRUCKER, Peter F. (2000). **Yeni gerçekler** 7. Baskı. (Çeviren: Birtane Karanakçı). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

DULUPÇU, Murat Ali (2001). **Küresel rekabet gücü: Türkiye üzerine bir değerlendirme**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

DURALI, Şaban Teoman (2010). **Çağdaş küresel medeniyet**, İstanbul: Dergah Yayınları.

DURGUT, Hüseyin ve AÇA Mehmet (2004). "Küreselleşen dünyada Türkçe'nin durumu", **Küreselleşen dünya ve Türk kimliği**, 1. Baskı, İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

DURSUNOĞLU, Abdülkadir (2010). **Küreselleşme: Pratiksel ve teoriksel yaklaşım**, Konya: Çizgi Kitabevi.

ELDEN, Müge ve Özkan Ulukök. (2006). "Çocuklara yönelik reklamlarda denetim ve etik", **Küresel İletişim Dergisi** 2, 1–23.

ELLWOOD, Wayne (2003). **Küreselleşmeyi anlama kılavuzu**. Çev: Betül Dilan GENÇ, İstanbul: Metis Yayıncılık.

ELLWOOD, Wayne (2007). **Küreselleşmeyi anlama kılavuzu antikapitalist hareket için kılavuzlar 1**, (Çev. Betül Dilan Genç), 3. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları.

ERCÜMENT, Kuran (1965). "Atatürk ve Türkiye'nin modernleşmesi", **Türk Kültürü Dergisi**, 62.

ERDENTUĞ, Aygen (1986). "Kültür Alanı yaklaşımı", **Bellekten**, 196, 4, 230.

ERDOĞAN, İrfan (1999). **Popüler kültür: Kültür alanında egemenlik ve mücadele**, (Der: Nazife Gügör), Ankara: Vadi Yayınları.

ERDOĞAN, İrfan ve Alemdar Korkmaz (2005). **Popüler kültür ve iletişim**, 1. Baskı, Ankara: Erk Yayınları.

ERGİL, Doğu (1984). **Toplum ve İnsan**, Ankara: Turhan Kitabevi.

ERGİL, Doğu (2012). **Toplum ve insan**, İstanbul: Hayat Yayıncılık.

ERJEM, Yaşar ve Kızılçelik, Sezgin (1994). **Açıklamalı sosyoloji terimleri sözlüğü**, Ankara: Atilla Kitabevi.

ERKAL, Mustafa (2006). **Sosyoloji**, İstanbul: Der Yayınları.

ERKAL, Mustafa (2000). **İktisadi kalkınmanın kültür temelleri**, İstanbul: Der Yayınları.

ERKAL, Mustafa (2007). **Yol ayrımındaki ülke**, İstanbul: Derin Yayınları..

ERKIZAN, Hatice Nur (2002). "Küreselleşmenin tarihsel ve düşünsel temelleri üzerine", **Doğu-Batı Dergisi**, 5, 18, 57-70.

EROĞLU, Nadir (2002). **Küreselleşme, iktisadi yönelimler ve sosyopolitik karşıtlıklar**, (Der. Alkan Soyak), İstanbul: OM yayınevi.

ESGİN, Ali (2001). "Ulus-Devlet ve küreselleşmeye ilişkin bazı tartışmalar", **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 25, 2.

ESSLIN, Martin (2001). **Televizyon çağı: TV Beyaz camın arkası**, Çev. Murat Çiftkaya, İstanbul: Pınar Yayınları.

EŞKİNAT, Rana ve Erol Kutlu (2005). **Dünya ekonomisi**. Ankara: Nisan kitabevi.

FALK, Richard A. (2005). **Dünya düzeni nereye? Amerikan emperyal jeopolitikası**, Çev. Neşenur Domaniç ve Nusret Arhan, İstanbul: Metis Yayınları.

FEATHERSTONE, Mike (2006). **Çokkültürlülük: Eğitim, kültür ve din eğitimi**, Editör: Recep Kaymakcan, İstanbul: Dem Yayınları, 35-60.

FIĞLALI, Ethem Ruhi (1996). **Önsöz, Türk Dünyası halk kültürü üzerine araştırma ve incelemeler**, (Çev: Ali Abbas Çınar), Muğla.

FOSTER, John Belamy (2006). **Emperyalizmin yeniden keşfi**, Çev. Çiğdem Çidamlı, İstanbul: Kalkedon Yayınları.

FRANK, Furedi, (1998). **Korku kültürü**, Çev. Barış Yıldırım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 19.

FRIEDMAN, Thomas (2003). **Lexus ve zeytin ağacı, küreselleşmenin geleceği**, 3. Baskı, Çev: Elif Özsayar, İstanbul: Boyner Yayınları.

FRIEDMAN, Thomas (2003). **Küreselleşmenin geleceği**, Çev. Elif Özsayar, İstanbul: Boyner Yayınları.

FRIEDMAN, Thomas (2006). **Dünya düzdür - yirmi birinci yüzyılın kısa tarihi**, (Çeviren: Levent Cinemre), 2. Baskı. İstanbul: Boyner Yayınları.

GEORG Simmel, (2003). **Modern kültürde çatışma**, Çev. Elçin Gen, İstanbul: İletişim Yayınları, 93.

GİDDENS, Anthony (1997). **Modernliğin sonuçları**, Çev: Ersin Kuşdil, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- GİDDENS**, Anthony (2000). **Sosyoloji**. Çev. Cemal Güzel, Ankara: Ayraç Yayınevi Yayınevi.
- GİDDENS**, Anthony (2005). **Sosyoloji**. Çev. Cemal Güzel, Ankara: Ayraç Yayınevi.
- GİDDENS**, Anthony (2000). **Elimizden kaçıp giden dünya**, Çev. Osman Akınhay, İstanbul: Alfa Yayınları.
- GİDDENS**, Anthony (2000). **Sosyoloji**, (Hazırlayanlar: Cemal Güzel, Hüseyin Özel), 1.Baskı, Ankara: Ayraç Yayınevi
- GÖKALP**, Ziya (1976). **Türkçülüğün esasları**, Haz. Mehmet Kaplan, İstanbul: MEB Yay.
- GÜNGÖR**, Erol (2008). **Ahlak psikolojisi ve sosyal ahlak**. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- GÜNGÖR**, Erol (2011). **Kültür değişmesi ve milliyetçilik**. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- GÜNŞOY**, Bülent (2006). **Küreselleşme bir varoluş çözümlemesi**. Bursa: Ekin Yayınevi.
- GÜNŞOY**, Bülent (2006). **Küreselleşme: Bir varoluş çözümlemesi**. Bursa: Ekin Kitabevi.
- GÜVENÇ**, Bozkurt (1972). **İnsan ve kültür**, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
- GÜVENÇ**, Bozkurt (2004). **Globalleşen Dünyada Türkiye'nin yeri**, İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Yayınları.
- HABERMAS**, Jürgen (2008). **Küreselleşme ve milli devletlerin akıbeti**, (Çev. Medeni Beyaztaş), İstanbul: Bakış Yayınları.
- HABLEMİTOĞLU**, Şengül (2005). **Küreselleşme: Düşlerden gerçeklere**, İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- HALL**, Stuart (1998). **Eski ve yeni kimlikler, eski ve yeni etniklikler, kültür, küreselleşme ve dünya sistemi** (içinde), Der: Anthony D. King, Çev: Gülcan Seçkin-Ümit Hüsrev Yolsal, Ankara: Bilim ve Sanat Yay.
- HANNERZ**, Ulf (1998). **Çevre kültür senaryoları kültür, küreselleşme ve dünya sistemi**, der: Anthony King, (çev: G. Seçkin, Ümit H. Yolsal). Ankara: Bilim ve Sanat Yay.
- HARVEY**, David (1997), **Postmodernliğin durumu**, 1. Baskı Çev: Sungur Savran, İstanbul.: Metis Yay.

HAVILAND, William A. (2002). **Kültürel antropoloji**, Çev. Hüsamettin İnaç, Seda Çiftçi, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

HELD, David ve **McGREW** Anthony (2008). **Küresel dönüşümler büyük küreselleşme tartışması**, çev. Ali Rza Güngen, Ankara: Phoenix Yayınevi.

HOBSBAWM, Eric (2008). **Küreselleşme, demokrasi ve terörizm**, (Çeviren: Osman Akınhay), Ankara: Agora Kitaplığı.

İŞIKLI, Alpaslan (2013). **İş hukuku**, 8.Baskı, Ankara: İmaj Yayınevi.

İÇLİ, Gönül (2002). **Sosyolojiye giriş**. Ankara: Anı Yayıncılık.

İÇLİ, Gönül (2001). “Küreselleşme ve kültür”, **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 25, 2, 163-67.

İŞÇİ, Metin (2000). **Sosyal yapı ve sosyal değişme**, İstanbul: Der Yayınları.

JORGE, Lorraine (1995). **İdeoloji ve kültürel kimlik**, çev. Neşe N. Domaniç, İstanbul: Sarmal Yayınevi.

JOSEPH E. Stiglitz (2004). **Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı**, 3. Baskı, (çev.) Arzu Taşçıoğlu ve Deniz Vural, İstanbul: Plan B Yayınları.

KAFESOĞLU, İbrahim (1992). **Türk Milli kültürü**, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

KALAYCIOĞLU, Ersin (1998). **Sivil toplum ve neopatrimonyal siyaset, küreselleşme-sivil toplum ve islam**, (drl. E Fuat Keyman-A. Yaşar Sarıbay), Ankara: Vadi Yayınları.

KAPLAN, Mehmet (1987). **Türk milletinin kültürel değerleri**. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

KARA, Ömer (2011). “Dernekler ile yerel yönetimler arasındaki ilişkiler”, **İdarecinin Sesi Dergisi**, Kasım-Aralık

KARABAĞ, Servet (2006). **Mekanın siyasallaşması**, Ankara: Gazi Kitabevi.

KARADELİ, Cem (2005). **Küreselleşme ve alternatif küreselleşme**, (Derleyen: Cem KARADELİ), Ankara: Phonix Yayınları.

KARPAT, Kemal (1997). **Türk demokrasi tarihi**, İstanbul: Afa Yayınları.

KATIRCIOĞLU, Erol (2008). **Yeni toplum yeni siyaset küreselleşme çağında sosyal demokrat yaklaşımlar**, İstanbul: Kalkedon Yayınları.

KAZGAN, Gülten (2005). **Küreselleşme ve ulus-devlet**, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

KAZGAN, Gülten (2013). Dünden bugüne küreselleşmenin ekonomik temelleri, www.tek.org.tr/dosyalar/akdeniz_ekonomisi, (25.02.2017).

KAZGAN, Gülten, (2002). Küreselleşme ve ulus-devlet, 3. Baskı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

KEYMAN, F. (1998). Küreselleşme, sivil toplum ve islam, Derleyen: Fuat Keyman, Yaşar Sarıbay, Ankara: Vadi Yayınları, 67.

Keyman, Fuat, Sarıbay ve Ali Yaşar (2000). Global yerel ekseninde Türkiye, İstanbul, Alfa Yayıncılık.

KILIÇBAY, Mehmet Ali (2002). "Kültür çoğunluğu sona ererken", Doğu Batı Dergisi, 5, 18, 2002.

KIZILÇELİK, Sezgin (2002). Sefaletin sosyolojisi, 2. Baskı, Ankara: Anı Yayınları.

KIZILÇELİK, Sezgin (2004), Zalimler ve mazlumlar: Küreselleşmenin insani olmayan doğası, Ankara: Anı Yayınları.

KİRAZ, Sami (2012). "Uluslararası ilişkilerde egemenliğin değişen yüzü", Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 5, 1, 93-102.

KOÇ, Mustafa (2003). Küreselleşme ve psikiyatri, Ankara: Türk Tabipler Birliği Yayınları, 52-63.

KOÇDEMİR, Kadir (2002). Küreselleşme: Koordinatları okumak. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

KONGAR, Emre (2003). Küresel terör ve Türkiye, İstanbul: Remzi Kitabevi

KONGAR, Emre (2008). Kültür üzerine, 9. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.

KÖSE, Ömer (2003). "Küreselleşme sürecinde devletin yapısal ve işlevsel dönüşümü", Sayıştay Dergisi, 49.

KRECH, D. Crutchfield, R. S. And Ballachey, E. L. (1983). Cemiyet içinde fert, (Çev: Mümtaz Turhan), İstanbul: MEB Yayınevi.

MALINOWSKI, Bronislaw (1992). Bilimsel bir kültür teorisi, (Çev. Saadet Özkal), İstanbul: Kabalıcı.

MATTELART, Armand (2005). Gezegenel ütopya tarihi, 1. Baskı. Çev. Şule Çiltaş, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

MERİÇ, Cemil (1986). Kültürden İrfana, İstanbul: İnsan Yayınları.

MİKE, Featherstone (2005). **Postmodernizm ve tüketim kültürü**, çev. Mehmet Küçük, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

MİOT, H. A. (2011). Sample Size In Clinical and Experimental Trials. **Jornal Vascular Brasileiro**, 10 (4), 275-278

MUHARREM, Ergin (1970). **Orhun Abideleri**, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi 1970, 5

MUHSİN Kar ve Arıkan, Harun (2004). **Avrupa Birliği ortak politikalar ve Türkiye**, İstanbul: Beta Yayınevi.

MUSLİHİDDİN, Muhammed (1987). **İslam ve sosyoloji**, Çev. Sami Şener, İstanbul: Akabe Yayınları.

MUTLU, Erol (1999). **Televizyon ve toplum**, Ankara: TRT yayınları.

MUTLU, Erol (2008). **İletişim sözlüğü**, 5. Basım, Ankara: Ayraç Kitap Evi.

MÜMTAZ, Turhan (1959). **Kültür Değişmeleri**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Yay.

NAR, Mehmet Şükrü (2013). “Kültürel hukuk: Geleneksel kontrol mekanizmaları”. **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 108, 273-290.

NEDJALKOVA, Anna (2003). **Kim korkar küreselleşmeden**, Çev. Ahmet Hüseyin, İstanbul: Alfa Yayınları.

NİRÜN, Nihat (1994). **Sistemik sosyoloji yönünden aile ve kültür**, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

NURDAN, Gürbilek, (1997). **Vitrinde yaşamak**, İstanbul: Metis Yayınları, 17.

ODABAŞI, Yavuz (2009). **Tüketim kültürü**, 3. Baskı, İstanbul: SistemYayıncılık.

OKTAY, Ahmet (1995). **Medya ve hedonizm**, İstanbul: Yön Yayınları.

OKTAY, Hüseyin Tuğrul (2011). **Televizyon dizilerinin toplumun milli ve manevi değerleri açısından değerlendirilmesi; Aşk-ı Memnu dizisi örneği**. Ankara: T.C Radyo ve Televizyon Üst Kurulu.

ORHAN, S. Sevinç (2003). “Küresel iktisat politikaları olarak liberalizasyon” (Der. M. Akif Çukurçayır), **Küresel sistemde siyaset, yönetim, ekonomi**. Konya: Çizgi Kitabevi.

ÖCAL OĞUZ, M ve Özay Yeliz ve Tacar Pulat (Çev.) (2005). “Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi”. **Milli Folklor**, 65, 163-171.

ÖKE, Mim Kemal (2001). **Küresel toplum**, Ankara: Avrasya Stratejik Merkezi Yayınları.

ÖNÜR, Nimet (2001). “Küreselleşme ulus devlet ve değişen ulusal kimliklerde medyanın rolü”, **Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi**, 8-9.

ÖNÜR, Nimet (2002), **Küreselleşen Dünyada iletişim ve toplum**, Ankara: Alp Yayınevi.

ÖYMEN, Onur (2000). **Geleceği yakalamak: Türkiye’de ve Dünyada küreselleşme ve devlet reformu**, İstanbul: Remzi Kitabevi.

ÖZAKPINAR, Yılmaz (1999). **Kültür ve medeniyet anlayışları ve bir medeniyet teorisi**, İstanbul: Ötüken Yay.

ÖZDEMİR, Nebi (2009). “Kültür ekonomisi ve endüstrileri ile kültürel miras yönetimi ilişkisi” **Milli Folklor**, 21, 84.

ÖZERKMEN, Necmettin (2004). “Uluslararası eşitsizliği derinleştiren bir süreç olarak ekonomik küreselleşme”, **A.Ü.D.T.C.F. Dergisi**, 44-1, 135-148.

ÖZKAN, Gürsel (2000). “Küreselleşme ve ulus devletin geleceği”, **İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi**, 13, 1, 362-386.

ÖZKAN, Gürsel (2002). “Avrupa birliği hukuku ve milli egemenliğin devri”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 10, 1-2, 32–42.

ÖZKUL, Osman (2008), **Kültür ve küreselleşme**, İstanbul: Açılım Kitap.

ÖZKURDU, Özlem ve Dileyeci, Dilek (2001). “Globalleşme, bölgeselleşme ve mega rekabetin getirdikleri”, **Dış Ticaret Dergisi**, 20, 136-137.

ÖZTÜRK, Hüseyin. (2003). “Küreselleşme”, **Polis ve Sosyal Bilimler Dergisi**, Gaziantep, 1.

ÖZYURT, Cevat (2012). **Küreselleşme sürecinde kimlik ve farklılaşma**. İstanbul: Açılım Kitap Yayınları.

ÖZYURT, Cevat (2005). **Küreselleşme sürecinde kimlik ve farklılaşma**, İstanbul: Açılım Kitap, 25.

PETRAS, James ve Henry VELTMEYER (2006). **21. Yüzyılda emperyalizm maskesi düşürülen küreselleşme**, (Çev. Özkan Akpınar), İstanbul: Mephisto Yayınları.

PHİLİP, Smith (2008). **Kültürel kuram**, Çev. Selime Güzelsarı, İbrahim Gündoğdu, İstanbul: Babil Yayınları.

POLAT, Necla (2002). “Sanal Dünyada Duygusal Doyum,” **İletişim**, 16, 93-117.

REFERANS Gazetesi; 24.04.2008

RITZER, George (2000). **Büyüsü bozulmuş dünyayı büyülemek**, Çeviri Funda Payzın, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

RITZER, George (2009). **Küreselleşme temel metinler**, (Çev. Şen Süer Kaya), Kudret Bülbül (Ed.), Ankara: Orion Yayınları.

ROBERTSON Roland, (1992). **Globalization: Social Theory and Global Culture**, London: Sage Publications Ltd.

ROBERTSON, Roland (1998). **Küreselleşme: Toplum kuramı ve küresel kültür**, Çev. Ümit Hüsrev Yolsal, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

ROBERTSON, Roland (1999). **Küreselleşme, toplum kuramı ve küresel kültür**, Çeviren: Ümit Hüsrev Yolsal, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

ROBERTSON, Roland, (2000). "**Globalization and the future of 'traditional religion.'**" **in god and globalization**, vol. 1, Religion and the Powers of the Common Life, ed. Max L. Stackhouse with Peter J. Paris, Harrisburg, Pa.: Trinity Press International.

RTÜK, (2012). **Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması**, İzmir, 8-9.

SADR, Muhammed Bakır (1996). **Kur'an okulu**, Çev. Mehmet Yolcu, Ankara: Fecr Yayınları.

SAFFET, Mehmet (1933). "Kültür inkılabı", **Ülkü Mecmuası**, 1(5), 6, 351.

SARITAŞ, İbrahim (2006). **Feodaliteden küreselleşmeye: Temel kavramlar ve süreçler**, Ed. Tefvik Erdem, Ankara: Lotus Yayınları, 389-417.

SCHOLTE, Jan Aart (2008). "Küreselleşmede küresel olan ne?", **Küresel dönüşümler**, (der). David Held ve Anthony McGrew, Çev. Mehmet Ali Çelebi, Ankara: Phonix Yayınları.

SMITH, Anthony D. (2009). "Global Kültüre Doğru (Towards a Global Culture)" **Küreselleşme temel metinler**, (Çev. Zekeriya Tüysüz), Kudret Bülbül (Ed.), Ankara: Orion Yayınları.

SMITH, Anthony D. (1994). **Milli kimlik**, Çev. Bahadır Sina Şener, İstanbul: İletişim Yayınları.

SOLOMON R. Michael (2004). **Tüketici krallığının fethi**, İstanbul: Media Cat Kitapları.

SOMBART, Werner (2005). **Kapitalizm ve Yahudiler**, 2.Baskı, (Çeviren: Sabri Gürses), İstanbul: İleri Yayınları.

SOMEL, Cem (2002). “Az gelişmişlik perspektifinden küreselleşme”, Küreselleşme: Dünya neyi tartışıyor?, **Doğu Batı**, Şubat-Mart-Nisan,18.

SÖZEN, Edibe (2007). “Plastik kimlikler çağında kentin yeni imkanları ve sorunları” **Yerel Yönetimler Kültür Şurası, Konya**, 01-02 Eylül 2006, Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi, 103–123

STEGER, Manfred B. (2006). **Küreselleşme**, Çev: Abdullah Ersoy, Ankara: Dost Kitabevi.

SUAT, Sungur (2008). “Kültürel emperyalizmin ötesi: Küreselleşme, iletişim ve yeni uluslararası düzen”, **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, 1, 1, 96–97.

ŞAFAK, Ali (2002). Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü. Ankara: Selim Kitabevi.

ŞAHİN, M. Cem (2008). “Postmodern dönemde tüketim olgusunun sosyo-kültürel analizi ve yabancılaşma”, **Dini Araştırmalar**, 11, 31, 179.

ŞENSES, Fikret. “Neoliberal küreselleşme kalkınma için bir fırsat mı, engel mi?”, http://www.erc.metu.edu.tr/menu/sayfa.php?icerik=04_09&lang=eng&nav=yes (02.04.2017).

T.C. BAŞBAKANLIĞI (1997). **21. Yüzyılın eşliğinde örf ve adetlerimiz (Türk töresi)**, Ankara: T.C. Başbakanlık. Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 82.

TAKIŞ, Taşkın (2003). “Kimliklerle buluşma”, **Doğu ve Batı**, 6, 23, 7.

TALAS, Mustafa (2005). “Küreselleşmenin sonucu olarak Türkiye’de kimlik krizi”, **Tabula Rasa Felsefe-Teoloji Dergisi**, 5, 14, 99-101.

TATAR, Taner (2007). “Küreselleşme efsanesinin demokrasi kılıfı”, **Kürenin halleri**, (Ed.Yaşar Kaya), İstanbul: Sosyoloji Doğu Kütüphanesi Yayınları.

TAYLAN, Hasan Hüseyin ve Ümit Arklan, (2008), “Medya ve kültür: kültürün medya aracılığıyla küreselleşmesi”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 10, 1, 85- 97

TAYLAN, Hasan Hüseyin ve Ümit Arklan, (2008). “Medya ve kültür: Kültürün medya aracılığıyla küreselleşmesi”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 10, 1, 85- 97.

TEMEL, Ahmet Vefa (2007). **Kur’an-ı Kerim açısından taassubun boyutları**, İstanbul: İz Yayıncılık.

TEZCAN, Mahmut (1984). **Sosyal ve kültürel değişim**, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

TEZCAN, Mahmut (1995). **Sosyolojiye giriş**, Ankara: Feryal Matbaası.

TEZCAN, Mahmut (1997). **Kültürel antropoloji**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

TIĞLI, Mehmet (2000). "Uluslararası reklamcılık faaliyetlerinde yararlanılabilecek reklam ajansı tipleri", **M.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 16, 1, 359-362.

TİMİSİ, Nilüfer (2003). **Yeni iletişim teknolojileri ve demokrasi**, Ankara: Dost Kitabevi.

TİRELİ, Münir (2009). **Küreselleşme ve Yoksulluk: Birleşmiş Milletler (UNDP) ve Dünya Bankası göstergeleri ışığında bir analiz**. Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi. T.C. Başbakanlık Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.

TOK, Nafiz (2003). **Kültür, kimlik ve siyaset**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

TOLAN, Barlas (1978). **Toplum bilimlerine giriş**, Ankara, Kalite Matbaası.

TOMLİNSON, John (2001). **Küreselleşme ve Kültür**. (Çev.: Arzu Eker). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

TOPRAK, Metin (2001). **Küreselleşme ve kriz Türkiye ve Dünya deneyimi**, Ankara: Siyasal Kitabevi.

TOSUN, Gülgün Erdoğan (2003). "Global sivil toplum, siyaset ve yurttaşlık", **Sivil Toplum Dergisi**. 1, 4, 59-73.

TOURAINÉ, Alain (2000). **Birlikte yaşayabilecek miyiz?** Çev: Olcay Kunal, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

TÖRENLİ, Nurcan (2003). Enformasyon toplumu ve küreselleşme sürecinde Türkiye. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

TÖZÜM, Haluk (2002). "Küreselleşme: Gerçek mi, seçenek mi?", **Doğu Batı Düşünce Dergisi**, 18.

TUNCER, Hüner (2006). **Küresel diplomasi**, İstanbul, Ümit Yayınları.

TURAN, Şerafettin (1994). **Türk kültür tarihi: Türk kültüründen Türkiye kültürüne ve evrenselliğe**, 2. basım Ankara: Bilgi Yayınevi.

TURHAN, Mümtaz (1969). **Kültür değişimleri**, İstanbul: MEB Yayınları.

TURHAN, Mümtaz (1969). **Kültür değişimleri, sosyal psikoloji bakımından bir tetkik**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

TURHAN, Mümtaz (1994). **Kültür Değişimleri, Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını.

TOTAL, Nilgün (2005). **Küreselleşme iletişim kültürlerarasılık**, İstanbul: Kırmızı Yayınları.

TÜRKAN, Reha Oğuz (1995). **Yükselen milliyetçilik**, İstanbul: Kuşak Ofset.

TÜRK DİL KURUMU, (2005). **Türkçe Sözlük**, 10. Basım. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

TÜRKDOĞAN, Orhan (1988). **Değişme-kültür ve sosyal çözülme**, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, 44.

TÜRKDOĞAN, Orhan (1992). “Halk kültürü-kitle kültürü farklılaşması,” **IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri**, Ankara, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, 107-108.

TÜRKDOĞAN, Orhan (2004). **Kültür, değişme ve toplumsal çözülme**, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

TÜRKKAHRAMAN, Mimar (2007). “Sosyal yapı ve kapkaç terörü üzerine sosyolojik bir tahlil,” **İ. Ü. İktisat Fakültesi Metodoloji ve Sosyoloji Araştırmaları Merkezi Sosyoloji Konferansları**, 35, 12-13.

ULAGAY, Osman (2001). **Küreselleşme korkusu ve 2001 krizi**, İstanbul: Timaş Yayınları.

URAS, Ufuk (2007). **Alternatif siyaset arayışları**, İstanbul: İthaki Yayınları.

ÜLKEN, Hilmi Ziya (1969). **Sosyoloji sözlüğü**, M.E.B.Yayınları, İstanbul,

ÜLKEN, Hilmi Ziya (2008), **Millet ve tarih şuuru**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

VAROL, S. F. (2012). “Kitle iletişim araçlarındaki eğlence içeriklerine ilişkin kuramsal yaklaşımlar hakkında bir değerlendirme” **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, 43.

VERGİN, Nur (1980). **Siyaset sosyolojisi**, İstanbul: Filiz Kitabevi.

WILLIAM A. Haviland ve diğerleri (2008). **Kültürel antropoloji**, Çev. İnan Deniz Erguvan Sarioğlu, İstanbul: Kaknüs Yay.

YALÇINTAN, Murat, (2000). **Üçüncü yol arayışları ve Türkiye**, İstanbul: Büke Yayınları.

YAVUZ, Cavit ve Sivrikaya, Deniz (2011). **Küreselleşmenin aktörlerinden çokuluslu şirketler ve yönetim**, <http://earsiv.odu.edu.tr/tammetinler/yonetim/yonetim6.pdf> (03.03.2017)

YELDAN, Erinç (2002). **Küreselleşme sürecinde Türkiye ekonomisi**, İstanbul: İletişim Yayınları.

YENİÇERİ, Özcan (2005). **Küreselleşme karşısında milliyetçilik ve kimlik**, 2. Baskı, İstanbul: I Q Kültür Sanat Yayınları.

YILDIZCAN, Cemil ve Adadağ, Özgür (2011), **Küreselleşme ve demokrasi, küreselleşmenin farklı yüzleri**, (der.) Özgür Adadağ ve Cemil Yıldızcan, Ankara: Dipnot Yayınları

YILMAZ, Aytekin (2003). **Çağdaş siyasal akımlar, modern demokraside yeni arayışlar**, 2. Basım, Ankara: Vadi Yayınları.

YILMAZ, Aytekin (2004). **İkinci küreselleşme dalgası (Kavram, Süreç ve Sorunlar)**, Ankara: Vadi Yayınları.

YILMAZ, Aytekin (2004). **İkinci küreselleşme dalgası (Kavram, süreç ve sorunlar)**, Ankara: Vadi Yayınları.

YILMAZ, Muzaffer Ercan (2012). “Etnik çatışmalarda sivil toplum örgütleri ve barışa yönelik katkıları”, **YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, 4, 2

YÜKSEL, Öznur (1999). **Uluslararası işletme yönetimi ve türkiye uygulamaları**, Ankara: Gazi Kitapevi.

ZENGİNGÖNÜL, Oğul (2004). **Küreselleşme: Yoksulluk, gelişmişlik ve işgücü piyasaları ekseninde**, Ankara: Adres Yayınları.

ZYGMUNT, Bauman, (2005). **Bireyselleşmiş toplum**, Çev. Yavuz Alogan, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 63-64.

EKLER**EK 1.**

ANKET SORU FORMU
KÜRESELLEŞME VE KÜLTÜREL DEĞERLERİMİZDE DEĞİŞİM
UYGULAMALI BİR ÇALIŞMA: ANKARA İLİ SİNCAN-ÇANKAYA
İLÇELERİ KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Sayın Katılımcı, Yüksek Lisans Tez çalışması için düzenlenmiş olan bu anketteki sorulara vereceğiniz samimi cevaplarınız araştırmamızın sağlıklı sonuç vermesi ve amaçlarına ulaşabilmesi çok kıymetlidir. Vereceğiniz cevaplar yalnızca tez çalışmasının amaçlarına yönelik incelenerek, başka hiçbir maksatla kullanılmayacaktır.

Katılımınız, desteğiniz için teşekkür ederiz.

Lütfen aşağıdaki ifadeleri dikkatle okuduktan sonra bu ifadelerin kendi görüşlerinizi yansıtır yansıtmadığını uygun seçeneği işaretleyerek belirtiniz.

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1.	Kendimi toplumda yalnız hissediyorum	1	2	3	4	5
2.	Amaca giden her yol mubahtır	1	2	3	4	5
3.	Ekonomik özgürlük her şeyden önemlidir	1	2	3	4	5
4.	Kendi mutluluğum daha önemlidir	1	2	3	4	5
5.	Sorunların üzerine düşünmemek ve daha eğlenceli şeylerle meşgul olmak insan için daha iyidir	1	2	3	4	5
6.	Tanımadığım bir insanla ilişki kurmak beni kaygılandırır	1	2	3	4	5
7.	İnternet sosyal ilişkileri olumsuz yönde etkilemektedir	1	2	3	4	5
8.	Televizyon sosyal ilişkileri olumsuz yönde etkilemektedir	1	2	3	4	5
9.	İnsanların gittikçe yozlaştığını düşünüyorum	1	2	3	4	5
10.	Hoşuma gitmeyen insanları önemsemem	1	2	3	4	5
11.	İnsanlarla olan ilişkilerimde mesafeli olmak gerektiğine inanırım	1	2	3	4	5
12.	Kendimle ilgili durumları kendime saklarım	1	2	3	4	5
13.	Bir gruba yakın olmak özgür olmayı engeller	1	2	3	4	5
14.	Genelde yakın ilişkilerim duygularımın bağlantılı değildir	1	2	3	4	5
15.	Yakınlarımla hakkımda ne düşündüğü benim için önemli değildir	1	2	3	4	5
16.	Kendimi tanımlarken yakın ilişkilerimin payı önemsizdir	1	2	3	4	5
17.	İnsanlar kendi yapacaklarından çok başkalarının vasıtasıyla daha çabuk başarılı olabilir	1	2	3	4	5
18.	Türkiye'nin geleceği ile ilgili olarak politikacılara güvenmiyorum	1	2	3	4	5
19.	Seçimlerde herkesin oyu eşit olmamalıdır	1	2	3	4	5

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
20.	İnsanların doğası gereği savaş ve çatışmalar her zaman olacaktır	1	2	3	4	5
21.	Kadınlar ve erkekler eşit değildir	1	2	3	4	5
22.	Kötü alışkanlıkları olan bir kimsenin toplumda yeri yoktur	1	2	3	4	5
23.	İnsanları kesin olarak ikiye ayırabiliriz; güçlüler ve zayıflar	1	2	3	4	5
24.	Zayıf karakterli insanlardan kurtulabilseydik toplumsal sorunların pek çoğu çözümlenmiş olurdu	1	2	3	4	5
25.	Türkiye'de gelir adaletsizliği vardır	1	2	3	4	5
26.	Türkiye'nin geleceği konusunda umutsuzum	1	2	3	4	5
27.	Ailenin bağlı olduğu inanç ve değerler kişinin gelişimini etkilemez	1	2	3	4	5
28.	Evlilik artık güven veren bir kurum değildir	1	2	3	4	5
29.	Kendimi Türk milletine bağlı olarak görmüyorum	1	2	3	4	5
30.	Gelişen ve değişen dünyamızda milli bağların giderek zayıfladığını düşünüyorum	1	2	3	4	5
31.	Yakın gelecekte bir dünya savaşının daha olacağını düşünüyorum	1	2	3	4	5
32.	Dünya, üzerinde yaşayan insanların esas itibari ile kötü ve tehlikeli olduğu, güçlüklerle dolu bir yerdir	1	2	3	4	5
33.	Bazı insanlar hakları olmadan devlet imkânlarından yararlanmaktadır	1	2	3	4	5
34.	Rüşvetin yaygın olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5
35.	Medyaya güvenmiyorum	1	2	3	4	5
36.	Evlendenen çocuk sahibi olmak normal karşılanmalıdır	1	2	3	4	5
37.	Evlilik istenildiği gibi gitmezse boşanma iyi bir çözümdür	1	2	3	4	5
38.	Borçlarımın sorumluluğunu her zaman yerine getiririm	1	2	3	4	5
39.	Yeterli derecede azim ve irade sahibi olduğunda hiçbir güçlük insanı yolundan alıkoyamaz	1	2	3	4	5
40.	Kendimi çok yakın hissettiğim insanların desteğine ihtiyaç duyarım	1	2	3	4	5
41.	Kendime birini çok yakın hissettiğimde o kişiyi hayatımın bir parçası olarak görürüm	1	2	3	4	5
42.	Yakın olduğum biri bir başarı elde ettiğinde gurur duyarım	1	2	3	4	5

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
43.	Kendimi düşündüğüm kadar ailemi ve yakın arkadaşlarımı da düşünürüm	1	2	3	4	5
44.	Eğer biri bana yakın olan birini incitirse, kendim de incinirim	1	2	3	4	5
45.	Yakın olduğum insanlar sık sık aklıma gelir	1	2	3	4	5
46.	İnsanlar yakın ve akrabaları ile olan ilişkilerine özen göstermelidir	1	2	3	4	5
47.	Oturduğum konutta komşularımı tanırım	1	2	3	4	5
48.	Sıkıntılı anlarımda komşularımdan yardım isteyebilirim	1	2	3	4	5
49.	Kötü bir olayda insanların bana yardımcı olacağını düşünüyorum	1	2	3	4	5
50.	Tanımadığım bir insana gerektiğinde yardımcı olurum	1	2	3	4	5
51.	Kendimi diğer insanlara karşı sorumlu hissediyorum	1	2	3	4	5
52.	Kendimden aşağı gelir düzeyindeki insanları önemsiyorum	1	2	3	4	5
53.	Bir birey olarak başkalarının hakkına her zaman saygı gösteririm	1	2	3	4	5
54.	Çalışmak toplumumuza karşı bir görevdir	1	2	3	4	5
55.	Örf ve adetlerimize önem veririm	1	2	3	4	5
56.	Ülkemin tarihi ile gurur duyarım	1	2	3	4	5
57.	Din ve inanç olgun bir hayat görüşü için önemlidir	1	2	3	4	5
58.	Gelenek ve göreneklere aykırı herhangi bir şey yapmak beni rahatsız eder	1	2	3	4	5
59.	Bayramlar bana heyecan verir	1	2	3	4	5
60.	Bayramlarda yakınlarım ve akrabalarımın mutlaka görüşürüm	1	2	3	4	5
61.	Gerekli görürsem politik bir eyleme (imza, boykot, yasal gösteri, yürüyüş) katılabilirim	1	2	3	4	5
62.	Arkadaş grubumuzda sıkça siyasetten de konuşuruz	1	2	3	4	5
63.	Toplumumuzda birlik ve bütünlük hali vardır	1	2	3	4	5
64.	Türkiye'de herkesçe paylaşılan ortak bir kültürün varlığına inanıyorum	1	2	3	4	5
65.	Gerekirse ülkem için hayatımı tehlikeye atarım	1	2	3	4	5
66.	Din toplum için birleştirici bir rol oynar	1	2	3	4	5
67.	Aileye bağlılık benim için önemlidir	1	2	3	4	5
68.	Çocukların mutlu bir şekilde büyümeleri için anne ve babanın her ikisine de ihtiyaç vardır	1	2	3	4	5
69.	Aile içi sorunlar yine aile içinde çözümlenmelidir	1	2	3	4	5
70.	Ailenin adı ve onuru her zaman korunmalıdır	1	2	3	4	5

Kişisel Bilgiler:

1. Cinsiyetiniz? 1 () Kadın 2 () Erkek

2. Yaşınız?1() 18-24 2() 25-34 3() 35-44 4() 45-54 5() 55 ve üstü

3. Medeni durumunuz?

1() Bekar 2() Evli 3() Boşanmış 4() Eşinden Ayrı

4. Doğum yeriniz aşağıdaki seçeneklerden hangisine aittir?

1() Köy 2() Kasaba 3() Şehir 4() Büyükşehir (İstanbul, Ankara, gibi)

5. Hayatınızın kaç yılı şehirlerde geçti?

1() 1-5 2() 6-10 3() 11-15 4() 16 ve üzeri

6. Ev sahipliği ile ilgili aşağıdaki kategorilerden hangisine giriyorsunuz?

1() Ev sahibiyim 3() Bir yakınımın evinde oturuyorum ve kira ödemiyorum

2() Kiracıyım 4() Lojman

5()Diğer(belirtiniz)_____

7. Eğitim durumu

1() Okur yazar 2()İlkokul 3()Ortaokul 4()Lise 5()Üniversite ve üstü

8. Anne-Babanızın Eğitim Seviyesi

1() Okur yazar 2()İlkokul 3()Ortaokul 4()Lise 5()Üniversite ve üstü

9. Mesleğiniz?

1() Devlet Memuru 2() Çiftçi/ziraatçı/hayvancı 3() İşçi 4()Öğrenci 5() Ev Hanımı
6() İşsiz/iş arıyor 7() Özel sektör çalışanı 8() Küçük esnaf/zanaatkar 9()
Öğretmen/öğretim üyesi 10() Emekli 11() Kamuda orta/ üst düzey yönetici 12()
Yargı mensubu 13() Tüccar/iş adamı/sanayici 14() Serbest meslek erbabı(avukat,
doktor, mühendis v.b.) 15() Özel sektörde orta/üst düzey yönetici

10. Aylık ortalama kişisel geliriniz nedir?

1() 0-2000 TL 2() 2001-4000 TL 3() 4001-6000 TL 4() 6001 TL ve üzeri

11. Aylık ortalama evinize giren toplam gelir nedir?

1() 0-2000 TL 2() 2001-4000 TL 3() 4001-6000 TL 4() 6001 TL ve üzeri

12. Kendinizi dindarlık açısından nasıl değerlendirirsiniz?

1() Çok dindar biriyim 2() Dindar biriyim 3() Ne dindar ne de değilim

4() Dindar biri değilim 5() Hiç dindar biri değilim 6() Fikrim yok

13. Siyasi yelpazede kendinizi nereye ait görüyorsunuz?

1() Muhafazakar 2() Milliyetçi 3() Milliyetçi/Muhafazakar 4() Liberal 5() Solcu

6() Sosyal demokrat 7() Cumhuriyetçi/ Kemalist 8() Ulusalcı 9() Diğer

Uygulanan anket Hasan Arda BURHAN'ın "1980 Sonrası Sosyal Değerler ve Sosyal Çözülme: Öğretmenler üzerine uygulamalı bir araştırma" başlıklı tezinin anketinden izin alınarak yararlanılmıştır.

EK 2.

Sincan-Çankaya ilçelerinde anket suallerine verilen cevapların her bir soru için oluşturulmuş yüzdeler tablosu

m1

Bölge		Frekans Cevap veren kişi sayısı	Yüzde Cevap yüzdeleri
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	78	34,5
	katılmıyorum	83	36,7
	kararsızım	6	2,7
	katılıyorum	46	20,4
	tamamen katılıyorum	13	5,8
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	16	6,4
	katılmıyorum	114	45,4
	kararsızım	6	2,4
	katılıyorum	81	32,3
	tamamen katılıyorum	34	13,5
	Toplam	251	100,0

m2

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	101	44,7
	katılmıyorum	54	23,9
	kararsızım	1	,4
	katılıyorum	34	15,0
	tamamen katılıyorum	36	15,9
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	12	4,8
	katılmıyorum	83	33,1
	kararsızım	2	,8
	katılıyorum	77	30,7
	tamamen katılıyorum	77	30,7
	Toplam	251	100,0

m3

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	54	23,9
	katılmıyorum	70	31,0
	kararsızım	6	2,7
	katılıyorum	54	23,9
	tamamen katılıyorum	42	18,6
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	4	1,6
	katılmıyorum	24	9,6
	kararsızım	8	3,2
	katılıyorum	92	36,7
	tamamen katılıyorum	123	49,0
	Toplam	251	100,0

m4

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	86	38,1
	katılmıyorum	60	26,5
	kararsızım	4	1,8
	katılıyorum	43	19,0
	tamamen katılıyorum	33	14,6
	Toplam	226	100,0
çankaya	kesinlikle katılmıyorum	8	3,2
	katılmıyorum	59	23,5
	kararsızım	4	1,6
	katılıyorum	95	37,8
	tamamen katılıyorum	85	33,9
	Toplam	251	100,0

m5

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	73	32,3
	katılmıyorum	105	46,5
	kararsızım	21	9,3
	katılıyorum	24	10,6
	tamamen katılıyorum	3	1,3
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	18	7,2
	katılmıyorum	100	39,8
	kararsızım	38	15,1
	katılıyorum	66	26,3
	tamamen katılıyorum	29	11,6
	Toplam	251	100,0

m6

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	51	22,6
	katılmıyorum	60	26,5
	kararsızım	31	13,7
	katılıyorum	73	32,3
	tamamen katılıyorum	11	4,9
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	5	2,0
	katılmıyorum	55	21,9
	kararsızım	29	11,6
	katılıyorum	124	49,4
	tamamen katılıyorum	38	15,1
	Toplam	251	100,0

m7

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	43	19,0
	katılmıyorum	45	19,9
	kararsızım	21	9,3
	katılıyorum	81	35,8
	tamamen katılıyorum	36	15,9
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	9	3,6
	katılmıyorum	73	29,1
	kararsızım	12	4,8
	katılıyorum	104	41,4
	tamamen katılıyorum	53	21,1
	Toplam	251	100,0

m8

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	31	13,7
	katılmıyorum	12	5,3
	kararsızım	19	8,4
	katılıyorum	114	50,4
	tamamen katılıyorum	50	22,1
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	2	,8
	katılmıyorum	15	6,0
	kararsızım	26	10,4
	katılıyorum	133	53,0
	tamamen katılıyorum	75	29,9
	Toplam	251	100,0

m9

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	13	5,8
	katılmıyorum	24	10,6
	kararsızım	22	9,7
	katılıyorum	107	47,3
	tamamen katılıyorum	60	26,5
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	3	1,2
	katılmıyorum	6	2,4
	kararsızım	5	2,0
	katılıyorum	141	56,2
	tamamen katılıyorum	96	38,2
	Toplam	251	100,0

m10

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	15	6,6
	katılmıyorum	80	35,4
	kararsızım	13	5,8
	katılıyorum	56	24,8
	tamamen katılıyorum	62	27,4
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	4	1,6
	katılmıyorum	32	12,7
	kararsızım	17	6,8
	katılıyorum	133	53,0
	tamamen katılıyorum	65	25,9
	Toplam	251	100,0

m11

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	18	8,0
	katılmıyorum	78	34,5
	kararsızım	25	11,1
	katılıyorum	64	28,3
	tamamen katılıyorum	41	18,1
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	3	1,2
	katılmıyorum	34	13,5
	kararsızım	17	6,8
	katılıyorum	148	59,0
	tamamen katılıyorum	49	19,5
	Toplam	251	100,0

m12

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	34	15,0
	katılmıyorum	60	26,5
	kararsızım	8	3,5
	katılıyorum	50	22,1
	tamamen katılıyorum	74	32,7
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	2	,8
	katılmıyorum	31	12,4
	kararsızım	19	7,6
	katılıyorum	132	52,6
	tamamen katılıyorum	67	26,7
	Toplam	251	100,0

m13

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	41	18,1
	katılmıyorum	108	47,8
	kararsızım	29	12,8
	katılıyorum	25	11,1
	tamamen katılıyorum	23	10,2
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	4	1,6
	katılmıyorum	115	45,8
	kararsızım	56	22,3
	katılıyorum	55	21,9
	tamamen katılıyorum	21	8,4
	Toplam	251	100,0

m14

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	74	32,7
	katılmıyorum	72	31,9
	kararsızım	14	6,2
	katılıyorum	48	21,2
	tamamen katılıyorum	18	8,0
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	12	4,8
	katılmıyorum	119	47,4
	kararsızım	28	11,2
	katılıyorum	77	30,7
	tamamen katılıyorum	15	6,0
	Toplam	251	100,0

m15

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	104	46,0
	katılmıyorum	53	23,5
	kararsızım	10	4,4
	katılıyorum	56	24,8
	tamamen katılıyorum	3	1,3
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	12	4,8
	katılmıyorum	91	36,3
	kararsızım	23	9,2
	katılıyorum	108	43,0
	tamamen katılıyorum	17	6,8
	Toplam	251	100,0

m16

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	98	43,4
	katılmıyorum	57	25,2
	kararsızım	16	7,1
	katılıyorum	49	21,7
	tamamen katılıyorum	6	2,7
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	4	1,6
	katılmıyorum	79	31,5
	kararsızım	47	18,7
	katılıyorum	96	38,2
	tamamen katılıyorum	25	10,0
	Toplam	251	100,0

m17

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	38	16,8
	katılmıyorum	25	11,1
	kararsızım	35	15,5
	katılıyorum	95	42,0
	tamamen katılıyorum	33	14,6
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	7	2,8
	katılmıyorum	25	10,0
	kararsızım	48	19,1
	katılıyorum	142	56,6
	tamamen katılıyorum	29	11,6
	Toplam	251	100,0

m18

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	74	32,7
	katılmıyorum	59	26,1
	kararsızım	30	13,3
	katılıyorum	33	14,6
	tamamen katılıyorum	30	13,3
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	4	1,6
	katılmıyorum	15	6,0
	kararsızım	16	6,4
	katılıyorum	113	45,0
	tamamen katılıyorum	103	41,0
	Toplam	251	100,0

m19

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	68	30,1
	katılmıyorum	70	31,0
	kararsızım	54	23,9
	katılıyorum	20	8,8
	tamamen katılıyorum	14	6,2
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	12	4,8
	katılmıyorum	81	32,3
	kararsızım	45	17,9
	katılıyorum	69	27,5
	tamamen katılıyorum	44	17,5
	Toplam	251	100,0

m20

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	34	15,0
	katılmıyorum	49	21,7
	kararsızım	17	7,5
	katılıyorum	86	38,1
	tamamen katılıyorum	40	17,7
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	13	5,2
	katılmıyorum	76	30,3
	kararsızım	6	2,4
	katılıyorum	112	44,6
	tamamen katılıyorum	44	17,5
	Toplam	251	100,0

m21

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	60	26,5
	katılmıyorum	66	29,2
	kararsızım	5	2,2
	katılıyorum	63	27,9
	tamamen katılıyorum	32	14,2
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	67	26,7
	katılmıyorum	78	31,1
	kararsızım	5	2,0
	katılıyorum	75	29,9
	tamamen katılıyorum	26	10,4
	Toplam	251	100,0

m22

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	31	13,7
	katılmıyorum	79	35,0
	kararsızım	9	4,0
	katılıyorum	52	23,0
	tamamen katılıyorum	55	24,3
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	12	4,8
	katılmıyorum	92	36,7
	kararsızım	14	5,6
	katılıyorum	85	33,9
	tamamen katılıyorum	48	19,1
	Toplam	251	100,0

m23

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	29	12,8
	katılmıyorum	56	24,8
	kararsızım	28	12,4
	katılıyorum	55	24,3
	tamamen katılıyorum	58	25,7
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	6	2,4
	katılmıyorum	46	18,3
	kararsızım	8	3,2
	katılıyorum	142	56,6
	tamamen katılıyorum	49	19,5
	Toplam	251	100,0

m24

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	44	19,5
	katılmıyorum	96	42,5
	kararsızım	10	4,4
	katılıyorum	59	26,1
	tamamen katılıyorum	17	7,5
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	7	2,8
	katılmıyorum	77	30,7
	kararsızım	27	10,8
	katılıyorum	96	38,2
	tamamen katılıyorum	44	17,5
	Toplam	251	100,0

m25

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	26	11,5
	katılmıyorum	19	8,4
	kararsızım	6	2,7
	katılıyorum	112	49,6
	tamamen katılıyorum	63	27,9
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	2	,8
	katılmıyorum	5	2,0
	kararsızım	2	,8
	katılıyorum	111	44,2
	tamamen katılıyorum	131	52,2
	Toplam	251	100,0

m26

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	36	15,9
	katılmıyorum	79	35,0
	kararsızım	25	11,1
	katılıyorum	71	31,4
	tamamen katılıyorum	15	6,6
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	3	1,2
	katılmıyorum	14	5,6
	kararsızım	16	6,4
	katılıyorum	118	47,0
	tamamen katılıyorum	100	39,8
	Toplam	251	100,0

m27

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	91	40,3
	katılmıyorum	60	26,5
	kararsızım	1	,4
	katılıyorum	66	29,2
	tamamen katılıyorum	8	3,5
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	10	4,0
	katılmıyorum	95	37,8
	kararsızım	23	9,2
	katılıyorum	103	41,0
	tamamen katılıyorum	20	8,0
	Toplam	251	100,0

m28

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	94	41,6
	katılmıyorum	46	20,4
	kararsızım	20	8,8
	katılıyorum	45	19,9
	tamamen katılıyorum	21	9,3
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	10	4,0
	katılmıyorum	73	29,1
	kararsızım	18	7,2
	katılıyorum	107	42,6
	tamamen katılıyorum	43	17,1
	Toplam	251	100,0

m29

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	119	52,7
	katılmıyorum	50	22,1
	kararsızım	35	15,5
	katılıyorum	12	5,3
	tamamen katılıyorum	10	4,4
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	26	10,4
	katılmıyorum	117	46,6
	kararsızım	43	17,1
	katılıyorum	46	18,3
	tamamen katılıyorum	19	7,6
	Toplam	251	100,0

m30

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	21	9,3
	katılmıyorum	67	29,6
	kararsızım	9	4,0
	katılıyorum	112	49,6
	tamamen katılıyorum	17	7,5
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	4	1,6
	katılmıyorum	14	5,6
	kararsızım	6	2,4
	katılıyorum	174	69,3
	tamamen katılıyorum	53	21,1
	Toplam	251	100,0

m31

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	21	9,3
	katılmıyorum	70	31,0
	kararsızım	19	8,4
	katılıyorum	71	31,4
	tamamen katılıyorum	45	19,9
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	4	1,6
	katılmıyorum	14	5,6
	kararsızım	26	10,4
	katılıyorum	130	51,8
	tamamen katılıyorum	77	30,7
	Toplam	251	100,0

m32

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	42	18,6
	katılmıyorum	142	62,8
	kararsızım	19	8,4
	katılıyorum	19	8,4
	tamamen katılıyorum	4	1,8
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	11	4,4
	katılmıyorum	113	45,0
	kararsızım	47	18,7
	katılıyorum	59	23,5
	tamamen katılıyorum	21	8,4
	Toplam	251	100,0

m33

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	23	10,2
	katılmıyorum	87	38,5
	kararsızım	63	27,9
	katılıyorum	43	19,0
	tamamen katılıyorum	10	4,4
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	4	1,6
	katılmıyorum	16	6,4
	kararsızım	25	10,0
	katılıyorum	170	67,7
	tamamen katılıyorum	36	14,3
	Toplam	251	100,0

m34

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	21	9,3
	katılmıyorum	95	42,0
	kararsızım	31	13,7
	katılıyorum	74	32,7
	tamamen katılıyorum	5	2,2
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	3	1,2
	katılmıyorum	12	4,8
	kararsızım	9	3,6
	katılıyorum	112	44,6
	tamamen katılıyorum	115	45,8
	Toplam	251	100,0

m35

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	23	10,2
	katılmıyorum	87	38,5
	kararsızım	33	14,6
	katılıyorum	64	28,3
	tamamen katılıyorum	19	8,4
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	3	1,2
	katılmıyorum	5	2,0
	kararsızım	7	2,8
	katılıyorum	119	47,4
	tamamen katılıyorum	117	46,6
	Toplam	251	100,0

m36

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	124	54,9
	katılmıyorum	32	14,2
	kararsızım	35	15,5
	katılıyorum	31	13,7
	tamamen katılıyorum	4	1,8
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	50	19,9
	katılmıyorum	55	21,9
	kararsızım	24	9,6
	katılıyorum	105	41,8
	tamamen katılıyorum	17	6,8
	Toplam	251	100,0

m37

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	33	14,6
	katılmıyorum	37	16,4
	kararsuim	15	6,6
	katılıyorum	69	30,5
	tamamen katılıyorum	72	31,9
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	4	1,6
	katılmıyorum	3	1,2
	kararsızım	9	3,6
	katılıyorum	114	45,4
	tamamen katılıyorum	121	48,2
	Toplam	251	100,0

m38

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	14	6,2
	katılmıyorum	19	8,4
	kararsızım	11	4,9
	katılıyorum	138	61,1
	tamamen katılıyorum	44	19,5
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	1	,4
	katılmıyorum	4	1,6
	kararsızım	10	4,0
	katılıyorum	170	67,7
	tamamen katılıyorum	66	26,3
	Toplam	251	100,0

m39

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	13	5,8
	katılmıyorum	22	9,7
	kararsızım	51	22,6
	katılıyorum	99	43,8
	tamamen katılıyorum	41	18,1
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	3	1,2
	katılmıyorum	13	5,2
	kararsızım	28	11,2
	katılıyorum	152	60,6
	tamamen katılıyorum	55	21,9
	Toplam	251	100,0

m40

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	9	4,0
	katılmıyorum	20	8,8
	kararsızım	47	20,8
	katılıyorum	103	45,6
	tamamen katılıyorum	47	20,8
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	4	1,6
	katılmıyorum	64	25,5
	kararsızım	56	22,3
	katılıyorum	94	37,5
	tamamen katılıyorum	33	13,1
	Toplam	251	100,0

m41

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	11	4,9
	katılmıyorum	36	15,9
	kararsızım	37	16,4
	katılıyorum	102	45,1
	tamamen katılıyorum	40	17,7
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	7	2,8
	katılmıyorum	77	30,7
	kararsızım	55	21,9
	katılıyorum	89	35,5
	tamamen katılıyorum	23	9,2
	Toplam	251	100,0

m42

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	7	3,1
	katılmıyorum	7	3,1
	kararsızım	16	7,1
	katılıyorum	88	38,9
	tamamen katılıyorum	108	47,8
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	7	2,8
	katılmıyorum	9	3,6
	kararsızım	33	13,1
	katılıyorum	130	51,8
	tamamen katılıyorum	72	28,7
	Toplam	251	100,0

m43

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	1	,4
	katılmıyorum	12	5,3
	kararsızım	25	11,1
	katılıyorum	122	54,0
	tamamen katılıyorum	66	29,2
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	16	6,4
	katılmıyorum	41	16,3
	kararsızım	26	10,4
	katılıyorum	132	52,6
	tamamen katılıyorum	36	14,3
	Toplam	251	100,0

m44

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	4	1,8
	katılmıyorum	20	8,8
	kararsızım	40	17,7
	katılıyorum	112	49,6
	tamamen katılıyorum	50	22,1
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	16	6,4
	katılmıyorum	91	36,3
	kararsızım	36	14,3
	katılıyorum	93	37,1
	tamamen katılıyorum	15	6,0
	Toplam	251	100,0

m45

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	4	1,8
	katılmıyorum	31	13,7
	kararsızım	31	13,7
	katılıyorum	112	49,6
	tamamen katılıyorum	48	21,2
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	22	8,8
	katılmıyorum	87	34,7
	kararsızım	48	19,1
	katılıyorum	78	31,1
	tamamen katılıyorum	16	6,4
	Toplam	251	100,0

m46

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	1	,4
	katılmıyorum	15	6,6
	kararsızım	44	19,5
	katılıyorum	91	40,3
	tamamen katılıyorum	75	33,2
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	17	6,8
	katılmıyorum	52	20,7
	kararsızım	37	14,7
	katılıyorum	128	51,0
	tamamen katılıyorum	17	6,8
	Toplam	251	100,0

m47

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	11	4,9
	katılmıyorum	52	23,0
	kararsızım	3	1,3
	katılıyorum	108	47,8
	tamamen katılıyorum	52	23,0
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	61	24,3
	katılmıyorum	100	39,8
	kararsızım	5	2,0
	katılıyorum	74	29,5
	tamamen katılıyorum	11	4,4
	Toplam	251	100,0

m48

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	21	9,3
	katılmıyorum	41	18,1
	kararsızım	3	1,3
	katılıyorum	107	47,3
	tamamen katılıyorum	54	23,9
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	74	29,5
	katılmıyorum	88	35,1
	kararsızım	13	5,2
	katılıyorum	63	25,1
	tamamen katılıyorum	13	5,2
	Toplam	251	100,0

m49

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	36	15,9
	katılmıyorum	46	20,4
	kararsızım	31	13,7
	katılıyorum	85	37,6
	tamamen katılıyorum	28	12,4
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	106	42,2
	katılmıyorum	93	37,1
	kararsızım	32	12,7
	katılıyorum	13	5,2
	tamamen katılıyorum	7	2,8
	Toplam	251	100,0

m50

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	6	2,7
	katılmıyorum	36	15,9
	kararsızım	41	18,1
	katılıyorum	101	44,7
	tamamen katılıyorum	42	18,6
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	43	17,1
	katılmıyorum	73	29,1
	kararsızım	60	23,9
	katılıyorum	68	27,1
	tamamen katılıyorum	7	2,8
	Toplam	251	100,0

m51

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	3	1,3
	katılmıyorum	35	15,5
	kararsızım	40	17,7
	katılıyorum	101	44,7
	tamamen katılıyorum	47	20,8
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	30	12,0
	katılmıyorum	89	35,5
	kararsızım	70	27,9
	katılıyorum	57	22,7
	tamamen katılıyorum	5	2,0
	Toplam	251	100,0

m52

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	katılmıyorum	13	5,8
	kararsızım	28	12,4
	katılıyorum	119	52,7
	tamamen katılıyorum	66	29,2
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	22	8,8
	katılmıyorum	49	19,5
	kararsızım	34	13,5
	katılıyorum	129	51,4
	tamamen katılıyorum	17	6,8
Toplam	251	100,0	

m53

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	katılmıyorum	1	,4
	kararsızım	14	6,2
	katılıyorum	140	61,9
	tamamen katılıyorum	71	31,4
	Toplam	226	100,0
	kesinlikle katılmıyorum	19	7,6
Çankaya	katılmıyorum	16	6,4
	kararsızım	15	6,0
	katılıyorum	134	53,4
	tamamen katılıyorum	67	26,7
	Toplam	251	100,0

m54

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	katılmıyorum	8	3,5
	kararsızım	41	18,1
	katılıyorum	131	58,0
	tamamen katılıyorum	46	20,4
	Toplam	226	100,0
	kesinlikle katılmıyorum	21	8,4
Çankaya	katılmıyorum	79	31,5
	kararsızım	64	25,5
	katılıyorum	78	31,1
	tamamen katılıyorum	9	3,6
	Toplam	251	100,0

m55

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	katılmıyorum	28	12,4
	kararsızım	34	15,0
	katılıyorum	67	29,6
	tamamen katılıyorum	97	42,9
	Toplam	226	100,0
	kesinlikle katılmıyorum	20	8,0
Çankaya	katılmıyorum	74	29,5
	kararsızım	69	27,5
	katılıyorum	78	31,1
	tamamen katılıyorum	10	4,0
	Toplam	251	100,0

m56

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	katılmıyorum	10	4,4
	kararsızım	35	15,5
	katılıyorum	68	30,1
	tamamen katılıyorum	113	50,0
	Toplam	226	100,0
	kesinlikle katılmıyorum	21	8,4
Çankaya	katılmıyorum	50	19,9
	kararsızım	31	12,4
	katılıyorum	134	53,4
	tamamen katılıyorum	15	6,0
	Toplam	251	100,0

m57

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	katılmıyorum	43	19,0
	kararsızım	17	7,5
	katılıyorum	72	31,9
	tamamen katılıyorum	94	41,6
	Toplam	226	100,0
	kesinlikle katılmıyorum	21	8,4
Çankaya	katılmıyorum	130	51,8
	kararsızım	51	20,3
	katılıyorum	34	13,5
	tamamen katılıyorum	15	6,0
	Toplam	251	100,0

m58

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	3	1,3
	katılmıyorum	47	20,8
	kararsızım	15	6,6
	katılıyorum	93	41,2
	tamamen katılıyorum	68	30,1
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	19	7,6
	katılmıyorum	98	39,0
	kararsızım	68	27,1
	katılıyorum	55	21,9
	tamamen katılıyorum	11	4,4
Toplam	251	100,0	

m59

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	7	3,1
	katılmıyorum	41	18,1
	kararsızım	19	8,4
	katılıyorum	95	42,0
	tamamen katılıyorum	64	28,3
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	17	6,8
	katılmıyorum	79	31,5
	kararsızım	52	20,7
	katılıyorum	91	36,3
	tamamen katılıyorum	12	4,8
	Toplam	251	100,0

m60

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	6	2,7
	katılmıyorum	47	20,8
	kararsızım	12	5,3
	katılıyorum	71	31,4
	tamamen katılıyorum	90	39,8
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	17	6,8
	katılmıyorum	99	39,4
	kararsızım	57	22,7
	katılıyorum	63	25,1
	tamamen katılıyorum	15	6,0
	Toplam	251	100,0

m61

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	37	16,4
	katılmıyorum	66	29,2
	kararsızım	50	22,1
	katılıyorum	57	25,2
	tamamen katılıyorum	16	7,1
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	18	7,2
	katılmıyorum	39	15,5
	kararsızım	70	27,9
	katılıyorum	85	33,9
	tamamen katılıyorum	39	15,5
	Toplam	251	100,0

m62

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	23	10,2
	katılmıyorum	46	20,4
	kararsızım	35	15,5
	katılıyorum	101	44,7
	tamamen katılıyorum	21	9,3
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	8	3,2
	katılmıyorum	50	19,9
	kararsızım	18	7,2
	katılıyorum	134	53,4
	tamamen katılıyorum	41	16,3
	Toplam	251	100,0

m63

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	32	14,2
	katılmıyorum	42	18,6
	kararsızım	34	15,0
	katılıyorum	84	37,2
	tamamen katılıyorum	34	15,0
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	109	43,4
	katılmıyorum	101	40,2
	kararsızım	15	6,0
	katılıyorum	18	7,2
	tamamen katılıyorum	8	3,2
	Toplam	251	100,0

m64

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	2	,9
	katılmıyorum	20	8,8
	kararsızım	46	20,4
	katılıyorum	123	54,4
	tamamen katılıyorum	35	15,5
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	21	8,4
	katılmıyorum	80	31,9
	kararsızım	69	27,5
	katılıyorum	73	29,1
	tamamen katılıyorum	8	3,2
	Toplam	251	100,0

m65

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	1	,4
	katılmıyorum	17	7,5
	kararsızım	43	19,0
	katılıyorum	92	40,7
	tamamen katılıyorum	73	32,3
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	20	8,0
	katılmıyorum	66	26,3
	kararsızım	52	20,7
	katılıyorum	101	40,2
	tamamen katılıyorum	12	4,8
	Toplam	251	100,0

m66

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	2	,9
	katılmıyorum	38	16,8
	kararsızım	22	9,7
	katılıyorum	98	43,4
	tamamen katılıyorum	66	29,2
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	29	11,6
	katılmıyorum	132	52,6
	kararsızım	59	23,5
	katılıyorum	22	8,8
	tamamen katılıyorum	9	3,6
	Toplam	251	100,0

m67

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	katılmıyorum	14	6,2
	kararsızım	36	15,9
	katılıyorum	100	44,2
	tamamen katılıyorum	76	33,6
	Toplam	226	100,0
	kesinlikle katılmıyorum	26	10,4
Çankaya	katılmıyorum	47	18,7
	kararsızım	28	11,2
	katılıyorum	125	49,8
	tamamen katılıyorum	25	10,0
	Toplam	251	100,0

m68

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	katılmıyorum	12	5,3
	kararsızım	52	23,0
	katılıyorum	89	39,4
	tamamen katılıyorum	73	32,3
	Toplam	226	100,0
	kesinlikle katılmıyorum	26	10,4
Çankaya	katılmıyorum	68	27,1
	kararsızım	58	23,1
	katılıyorum	47	18,7
	tamamen katılıyorum	52	20,7
	Toplam	251	100,0

m69

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	kesinlikle katılmıyorum	1	,4
	katılmıyorum	6	2,7
	kararsızım	46	20,4
	katılıyorum	100	44,2
	tamamen katılıyorum	73	32,3
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	25	10,0
	katılmıyorum	36	14,3
	kararsızım	38	15,1
	katılıyorum	104	41,4
	tamamen katılıyorum	48	19,1
	Toplam	251	100,0

m70

Bölge		Frekans	Yüzde
Sincan	katılmıyorum	7	3,1
	kararsızım	34	15,0
	katılıyorum	71	31,4
	tamamen katılıyorum	114	50,4
	Toplam	226	100,0
Çankaya	kesinlikle katılmıyorum	22	8,8
	katılmıyorum	31	12,4
	kararsızım	29	11,6
	katılıyorum	106	42,2
	tamamen katılıyorum	63	25,1
Toplam	251	100,0	

Öz Geçmiş

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Nihat ERDEM

Uyruğu: TC

Doğum Yeri ve Tarihi: ANKARA / 1977

Medeni Hali: Evli

Adres: Basnevleri Mah. Basın Cad. Seçil Sitesi no:63/36 Keçiören-ANKARA

E-Posta Adresi: nihaterdem0606@gmail.com

İletişim (Telefon) : 0542 483 81 10

EĞİTİM

Lise: GATA Sağlık Astsubay Hazırlama ve Sınıf Okulu (1995)

Lisans: Anadolu Üniversitesi AÖF İktisat Bölümü (2014)

Yüksek Lisans: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (2016-2018)

MESLEKİ DENEYİM

1995 yılında GATA Sağlık Astsubay Hazırlama ve Sınıf Okulu (ANKARA)'ndan mezun olmayı müteakip, Donanma Komutanlığına bağlı Harp Filosu yüzer birliklerinde görev yapmıştır. GATA Radyoloji AD Bşk'lığında (ANKARA) 2001 yılında açılan Radyoloji Teknisyenliği kursunu başarılı ile tamamlayıp, 2002 yılında bu bölüme atanmış olup halen Mr Teknisyeni olarak görev yapmaktadır.

YABANCI DİL

İngilizce